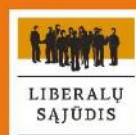

Lietuvos Respublikos
liberalų sąjūdžio

GALIMYBIŲ LIETUVOS PROGRAMA

2020

Seimo
rinkimai

Turinys

I. FINANSAI, MOKESČIAI IR ŽMOGAUS GEROVĖ	4
II. ŠVIETIMAS IR MOKSLAS - VALSTYBĖS ATEITIS	15
III. SVEIKA SVEIKATOS APSAUGA	24
IV. FIZNIS AKTYVUMAS IR SPORTAS.....	43
V. ŽMOGAUS TEISĖS: LAISVAS IR GERBIAMAS ŽMOGUS	47
VI. SOCIALINIS TEISINGUMAS VISIEMS VALSTYBĖS GYVENTOJAMS	52
VII. KULTŪRA – VALSTYBĖS GYVYBINGUMO PAGRINDAS.....	57
VIII. APLINKOSAUGA, EKOLOGIJA IR DARNI PLĖTRA.....	62
IX. MODERNI SUSISIEKIMO SISTEMA	77
X. ENERGETIKA – NAUJOS GALIMYBĖS LIETUVAI, VERSLUI IR GYVENTOJAMS	87
XI. PAŽANGUS, ATSPARUS, ĮVAIRIALYPIŠ ŽEMĖS ŪKIS	94
XII. SAVIVALDA, PILIETINĖ VISUOMENĖ IR MODERNUS VIEŠASIS SEKTORIUS.....	97
XIII. STIPRI KRAŠTO APSAUGA	106
XIV. ATSAKINGA UŽSIENIO POLITIKA: TVIRTI EUROPOJE IR PASAULYJE.....	111
XV. TAUTINIŲ BENDRIJŲ KONSTITUCINĖ SVARBA.....	117
XVI. MIGRACIJOS POLITIKA	120

Liberalai gina individualią laisvę, toleranciją ir pasisako už nešališką – visus lygiai traktuojančią – politinę valdžią. Dabartinėje Lietuvoje tai reiškia laisvę gyventi pagal savo įsitikinimus, įvairių požiūrių toleranciją ir privilegijų visose visuomenės srityse naikinimą. Rūpestis individu nereiškia, kad liberalai nesuvokia bendrojo gėrio prasmės. Lietuvoje reikalinga laisvu piliečių dalyvavimu ir rūpesčiu bendrais reikalais grindžiama visuomenė. Savivalda Lietuvoje vis dar nėra suvokiama kaip vertybė, o piliečių įsitraukimas į sprendimų priėmimą turėtų būti žymiai didesnis. Savo laisvę ir gerovę turi kurti pati visuomenė, atsižvelgdama į jos narių siekius, interesus ir reikalavimus.

Lietuvos visuomenė apraizgyta smulkmeniškų, biurokratinių reguliavimų ir taisyklių tinklu, o, prisidengus susirūpinimu dėl saugumo, bandoma užkrauti nesavarankiškumo ir baimės jungą. Kai piliečiai nustoja rūpintis savo laisve, valdžia ima vis labiau reguliuoti, drausti, skirstyti, sekti, meluoti ir bukinti. Lietuvos valstybėje norėtųsi daugiau respublikos, kai valdžia – iš žmonių, per žmones ir už žmones. Valstybė yra ne valdžios, o piliečių. Jie sugeba nuspręsti, kokias gėrybes turi puoselėti, ir sugeba prireikus apginti savo teises. Būtina įtvirtinti už savo teises kovojančių ir visuomenės reikaluose dalyvaujančių piliečių liberalizmą. Brandi liberali valstybė pirmiausiai turi būti gyvybinga, save valdančių piliečių visuomenė.

Mes ateiname kurti Galimybių Lietuvą, kurioje kiekvienas turi šansą visavertiškai gyventi. Galimybių Lietuvos vizijoje išskiriame keletą svarbių elementų, be kurių negalėsime užtikrinti tvirto šalies veikimo. Švietimas ir mokslas, kas yra ne tik valstybės ateitis, bet ir visuomenės pagrindas. Sudarysime galimybes ugdyti žmogų, pasirengusį laisvei ir gebantį ją realizuoti. Kursime sveiką sveikatos apsaugos sistemą, kuri būtų orientuota į pacientą ir visada pasiruošusi jam padėti. Galimybių Lietuva – tai inovatyvi ir žalia, gamtai draugiška šalis. Lietuva ne tik turi žengti koja kojon su Žalioju kursu, tačiau inovacijos žiedinėje ekonomikoje turi tapti Lietuvos sėkmės garantu užtikrinant lyderio pozicijas visame pasaulyje. Apgintos žmogaus teisės – tai saugios valstybės garantas, todėl auginsime pagarbą žmonių skirtumams.

Galimybių Lietuva – tai savarankiškas ir kuriantis žmogus, kuris pasitiki savo valstybe, nes valstybė pasitiki juo ir sudaro sąlygas veikti. Mes, liberalai, ateiname kurti Galimybių Lietuvą, kurioje iššūkius keičiame naujomis galimybėmis, leidžiančiomis kurti, mokytis ir oriai gyventi!

I. FINANSAI, MOKESČIAI IR ŽMOGAUS GEROVĖ

Pagrindiniai siekiai:

1. Gerovės valstybės vizijas keisime į Galimybių valstybės realybę.
2. Teiksime paramą kuriantiems pajamas, o ne didinsime pašalpų gavėjų sąrašą.
3. ES lėšas nukreipsime į pridėtinės vertės kūrimą, o ne į sąnaudas.
4. Mažinsime mokesčius, taip palikdami daugiau pinigų žmogui ir šeimai.
5. Per ketverius metus GPM sumažinsime iki 15 proc. Numatysime kompensacinius mechanizmus savivaldybėms – GPM mažinimas neturi vykti savivaldybių sąskaita.
6. PVM būtiniausiems maisto produktams mažinsime iki 5 proc., taip per pusę sumažinsime apsipirkimų užsienyje skaičių.
7. Papildomai sukursime 30000 darbo vietas kuriančių vienetų, kiekviename iš jų įdarbinant bent po 5 žmones.
8. Per ketverius metus didelės vertės TUI skaičius – 100 naujai pritrauktų projektų, o kasmet atsidarytų bent po 500 startuolių.
9. Valdininkai kontroliuos valstybinį turtą, kuris duotų bent 9 proc. grąžą. Maksimaliai apribosime valstybės konkuravimą su verslu.
10. Kasmet iš šešėlio ištrauksime po 300 mln. eur. Kova su šešėliu neturi tapti perdėta administracine našta, iki 9 proc. mažinsime PVM statybų sektoriuje.

Mes turime aiškią ekonominę šalies viziją: Lietuva – tai drąsi galimybių šalis, kuri, efektyviai naudodama valstybės išteklius, įgalina žmones įgyvendinti savo svajones ir siekius.

Valstybės ekonominė sveikata per pastaruosius metus labai stipriai pasikeitė ir reikalauja visiškai naujo požiūrio bei sprendimų, kurie iki šiol niekada nebuvo taikomi. Europos sąjungos (ES) šalys stovi ties pasirinkimu – veikti kartu ir įveikti susidariusius sunkumus ar bandyti nutiesti savo sėkmės kelius savarankiškai. Akivaizdu, kad susidarę finansiniai sunkumai yra daug didesni, o anksčiau naudoti finansiniai receptai – paimiti iš iniciatyvaus žmogaus ir padalinti tiems, kurie negeba pasiekti finansinės laisvės, – nebėra efektyvūs.

Lietuvai gresiančios finansinės pasekmės ateina iš išorės, joms atremti reikės tiek vidinių, tiek išorinių resursų. Mes matome, kad užianti audra yra didesnė už mūsų vidinį gebėjimą ją įveikti, todėl suprantame, kad reikės partnerių pagalbos.

Mes esame daug geresnėje padėtyje nei 2009 m. ar dar dešimtmečiu anksčiau. Lietuva yra ES ir Euro zonos narė, kur su kitomis šalimis ji yra pilnateisė Europos stabilumo mechanizmo dalyvė.

Mes sakome: dabar yra galimybių metas, kai liberalių pažiūrų vedama valstybė gali bei privalo elgtis drąsiai. Priimdama paramą iš finansų rinkos ir reikalaudama Europos institucijų indėlio, šalis galėtų investuoti į iniciatyvius piliečius. Aktyvūs žmonės, realizavę savo idėjas, sukurs galimybes sau ir kitiems.

Skatinsime verslumą, leidžiantį laisvai reikštis kūrybingumo dvasiai, nesuderinamai su pertekliniu reguliavimu, biurokratiniu požiūriu ir bandymais kurti verslą, naudojant valstybės išteklius.

Ilgalaikiai tikslai:

- Nuosekliai ir sparčiau nei ES vidurkis augantys gyventojų ekonominės gerovės rodikliai;
- Privачios iniciatyvos rezultatų įvertinimas, o ne siekis ją perskirstyti;
- Liberalesnis valstybės institucijų požiūris į verslo priežiūrą ir mokestinę sistemą;
- Ilgalaikis, spartus ekonominis augimas su mažesniais nuosmukiais, vengiant neapibrėžtumo.

Palikti daugiau pinigų žmogui ir šeimai

Lietuvos mokesčių mokėtojų pečius slegia didžiulė darbo mokesčių našta. Darbo apmokestinimas Lietuvoje siekia apie 40 proc. ir tai yra gerokai daugiau nei išsivysčiusių valstybių (EBPO) vidurkis. Įmonių savininkų pajamos iš jų turimų įmonių veiklos apmokestinamos net kelis kartus: 15 proc. pelno mokesčiu, 15 proc. gyventojų pajamų mokesčiu dividendams, kartu sudėję gauname apie 30 procentų.

COVID-19 pasekmių įveikimas

- Mažinti GPM apmokestinimą.
- Teikti paramą kuriantiesiems pajamas, o ne didinti pašalpų gavėjų sąrašą.
- Mažinti PVM maisto produktams ir gražinti prekeivius iš užsienio šalių.
- Infrastruktūros investicijas nukreipti į šalies pajamų didinimą.
- ES lėšas nukreipti į pridėtinės vertės kūrimą, o ne į sąnaudas.

1. Mažinti mokesčius uždirbantiems žmonėms

Tikslas - pasiekti tvarų 15 proc. GPM taikymą su darbo santykiais susijusioms pajamoms.

Prezidento siūlymas - sumažinti GPM nuo 20 iki 15 proc., taikant šią lengvatą iki 2021 metų pradžios. Tai nėra lengva biudžetui pataisa, pareikalausianti 400 mln. eurų per pusę metų, tačiau ji būtina, kad paliktume didesnes pajamas dirbantiems ir finansiškai aktyviems žmonėms.

Mes matome ir ilgalaikę šio sprendimo galimybę. Pasibaigus lengvatiniam laikotarpiui

Galimybių valstybė - tai laisva, privati žmogaus iniciatyva, vienijanti bendram tikslui - ekonominei laisvei Lietuvoje.

Vartojimo mokesčiai taip pat didesni - net 11 ES valstybių narių galioja mažesnis standartinis pridėtinės vertės mokesčio (PVM) tarifas nei Lietuvoje, be to, taikomos įvairios lengvatos, leidžiančios vartotojams prekes ir paslaugas įsigyti dar pigiau.

Liberalų sąjūdis siūlo visą kompleksą priemonių, kurios padės žmogui ir šeimai turėti daugiau pinigų.

iki metų pabaigos, 2021-aisiais mažinti darbo santykiams taikomą GPM 1,25 proc. punkto artimiausius ketverius metus ir ilgainiui pasiekti tuos pačius 15 procentų.

Mūsų siekiamybė:

2021 metai - tarifas 18,75 proc.

2022 metai - tarifas 17,5 proc.

2023 metai – tarifas 16,25 proc.

2024 metai – tarifas 15 proc.

Mes siūlome trumpuoju periodu padidinti kuriančių žmonių pajamas, o ilgalaikėje

2. Mažinti PVM maisto produktams

Tikslas – daugiau nei per pusę sumažinti apsipirkimui užsienyje išleidžiamų pinigų sumą.

Šiuo metu, kai žmonių judėjimas tarp šalių yra ribotas, o dalis gyventojų kenčia nepriteklių, reikėtų sumažinti PVM maisto produktams iki 5 proc. ir taip išlaikyti pirkėjus bei darbo vietas čia, Galimybės Lietuvoje.

Praėjusiais metais apie 360 mln. eurų išleista apsiperkant Lenkijoje. Netekome ne tik lėšų, bet ir tūkstančių darbo vietų, kurios galėjo būti

3. Mokesčius turi mokėti uždirbantys žmonės

Tikslas – suvienodinti neapmokestinamų pajamų dydį (NPD) su minimaliu mėnesio atlygiu (MMA).

Šiuo metu NPD sudaro 350 eurų, o MMA – 607 eurus. Šis skirtumas reiškia, kad minimalią algą gaunantis žmogus turi prievolę mokėti gyventojų pajamų mokestį (GPM). Sieksime, kad NPD per ketverius kadencijos metus palaipsniui būtų prilygintas MMA.

Mes pasisakome už tai, kad minimalias pajamas gaunantis žmogus neturėtų mokėti

4. Valstybės parama – tai investicija į didesnes biudžeto pajamas ateityje

Tikslas – papildomai sukurti 30 000 darbo vietas kuriančių vienetų, o kiekvienas iš jų įdarbintų bent 5 žmones.

Ekonominių iššūkių akivaizdoje privalome atsisakyti policinės valstybės vaidmens, kur privati iniciatyva yra įtartina ar ja nepasitikima, ir sukurti palankią terpę augti. Valstybės parama iš skolintų lėšų ir gautų iš ES institucijų turi būti ne įsisavinama, o investuojama.

Investiciją mes suvokiame ne kaip kapitalo injekciją, o kaip realų siekį - išleisus valstybės

perspektyvoje grįžti prie to paties dydžio, kuris būtų patrauklus regiono kontekste.

Mažinant mokesčius svarbu numatyti kompensacinius mechanizmus savivaldybėms, kad tai nebūtų daroma savivaldybių sąskaita.

sukurtos už šiuos pinigus. Atėjo laikas būti drąsiems ir pasilikti šiuos pinigus Lietuvoje, tuo pat metu atpratintam mūsų žmones apsipirkti užsienyje. Galime rizikuoti ir, atsisakę dalies biudžeto pajamų, išlošti daugiau įplaukų iš kitų vartojimo ir pajamų mokesčių bei papildomai sukurtų darbo vietų. Iš šios krizės turime išeiti išlošę prieš mūsų kaimynines valstybes. Bent jau susigrąžinę lietuvių į savo prekybos vietas.

GPM, o pradėtų jį mokėti tada, kai pajamos viršytų minimalų lygį. Tokiu būdu ne tik būtume labiau socialiai atsakingi, bet ir remtume nepasiturinčius žmones, kurie vėliau, pradėję daugiau uždirbti, galėtų prisidėti prie socialinės paramos kitiems. Tokiu būdu prisidėtume prie vartojimo ir ekonomikos skatinimo Lietuvoje.

lėšas, tikėtis didesnio biudžeto kartu su augančiomis gyventojų pajamomis. Valstybės

parama kritiniu laikotarpiu turi būti nukreipta ne į mokėjimą pašalpų, kurios bus išleistos tą pačią akimirką, bet į pajamų sukūrimo galimybę (meškerės ir žuvies principas).

Aktyviam žmogui sakome – TAIP.

Turime pereiti nuo paieškų, kaip papildomai remti ieškantįjį pašalpos, prie išėities ieškančio žmogaus. Siūlome skirstyti paramą tiems, kurie nukentėjo nuo viruso sukeltų pasekmių ir nori imti likimą į savo rankas.

Vietoj masinio menko vienkartinų sumų barstymo paramos gavėjų grupėms (tam prieštarauja ir tarptautinės organizacijos), teikti tikslinę paramą tiems, kurie buvo pastumti į nuošalę ir nori grįžti į veiksnia Lietuvą kaip kūrėjai.

Siūlome mokėti 500 eurų mėnesinę negražinamą paramą žmonėms, kurie neteko darbo ir ėmėsi individualios veiklos ar įsteigė

5. Netaikysime neadekvačių mokesčių, taisysime padarytas klaidas

Tikslas – Lietuva turi patekti į TOP 7 „Doing business“ indekse ir būti ES šalių trejetuke (šiuo metu mus lenkia Danija, Švedija ir Didžioji Britanija).

Naikinsime brangius ir perteklinius mokesčius. Yra mokesčių, kurių administravimas kainuoja brangiai, tačiau jie sudaro palyginti nedidelę biudžeto dalį. Pavyzdžiui, panaikinus prabangaus nekilnojamojo turto mokestį ir atšaukus netikrą automobilių mokestį, biudžeto pajamos iš esmės nesumažės, o valstybė dar ir sutaupys lėšų už mokesčių administravimą.

Užtikrinsime stabilią ir nuspėjamą mokestinę aplinką. Mums svarbu, kad verslininkai galėtų be

bendrovę. Įregistravus veiklą, parama būtų mokama 6 mėnesius ir būtų negražinama, iš įregistruotos veiklos per pusę metų gavus bent 3000 eurų pajamų.

Tokiu būdu mes ne tik remtume žmones, siekiančius susikurti darbo vietą, bet ir sudarytume jiems sąlygas įdarbinti kitus, taip kurdami Galimybių Lietuvą. Lietuvis galėtų imtis verslo žinodamas, kad bent artimiausią pusmetį juo pasirūpins valstybė. Todėl, idant žmonės ir toliau nebūtų stumiami į neveiklumo liūną, skatinsime iniciatyvas būti atsakingiems už savo ateitį.

baimės planuoti investicijas ar naujo verslo pradžia. Sieksime, kad mokesčių pakeitimai būtų priimami kartu su penkerių metų prognozuojamu planu, išgyvendinsime principą: keičiasi valdžia, kardinaliai keičiasi ir mokesčiai.

Sieksime, kad, vertinant mokesčius ir kitas priemones, valstybės reitingas „Doing business“ indekse kasmet kiltų į viršų.

6. Reinvestuojamas pelnas turi kurti darbo vietas, o ne mokesčius

Tikslas – neapmokestinamo pelno investavimas turi sukurti 10 000 darbo vietų.

Neapmokestinsime reinvesticijų. Įmonių pelnas bus apmokestinamas tik tuo atveju, jei akcininkai jį naudos asmeninėms reikmėms. Užsibrėžiame tikslą būti konkurencingiausia

valstybe Baltijos šalyse investuojančiam verslui. Tokie pelno mokesčio įstatymo pakeitimai leis pritraukti užsienio investicijų, diegti inovacijas, kurti naujas darbo vietas ir didinti atlyginimus.

7. Lengvinsime mokesčių administravimo našta

Tikslas – prižiūrimas verslas turėtų savo skaitmeninį profilį, prieinamą priežiūros institucijoms, kurios galėtų remtis jau anksčiau surinkta informacija.

Naikinsime besidubliuojančias valstybės institucijas ir atsisakysime perteklinės informacijos reikalavimo. Valstybės institucijos negalės reikalauti iš gyventojų ir įmonių pakartotinai teikti informaciją, kuri jau buvo pateikta anksčiau kitoms institucijoms arba yra viešai pasiekama.

Mokesčių taisyklės bus aiškios. Dirbsime tam, kad mokesčių įstatymai ir jų išaiškinimas būtų

lengvai suprantami kiekvienam mokesčių mokėtojui, o ne tik profesionaliam konsultantui. Užtikrinsime, kad kova su „šešėliu“ nevirstų nepakeliamą administracinę našta gyventojams ir verslui. Skatinsime draugišką bendradarbiavimą su mokesčių administratoriumi, užtikrinsime, kad jis būtų pagalbininkas, o ne baudėjas.

8. Plėsimė alternatyvias verslo finansavimo galimybes

Tikslas – pilnai funkcionuojantis Valstybės verslo paramos fondas, kuris pritraukia ES lėšas ir skatina verslo plėtrą.

Sieksime, kad Valstybės garantijos leistų finansų įstaigoms suteikti verslui iki 30 proc. pastarųjų vienerių metų apyvartos paskolas su 0 proc. palūkanų marža 5 metams. Tokios paskolos galėtų būti teikiamos įmonėms su

sąlyga, kad jos išlaikys tą patį darbo vietų skaičių ir nebus panaudotos kaip išmokos akcininkams.

Šiam tikslui turėtų funkcionuoti Valstybės verslo paramos fondas, kuris naudotųsi ES institucijų lėšomis.

9. Atlyginimas – nuo 1300 eurų, pensija – nuo 540 eurų

Tikslas – pasiekti užsibrėžtus pajamų rodiklius.

Šiuo metu Lietuvoje vidutinis atlyginimas, atskaičius mokesčius, siekia 840 eurų, pensija – 377 eurų. Mūsų siekis - kad pajamų augimas reikšmingai viršytų Vakarų Europos šalių lygį, taip mes galėtume dabartinei kartai pažadėti, kad jos pragyvenimo lygis nenusileis vidutinėms ES gyventojų pajamoms ne tik Vilniuje, bet ir visoje Lietuvoje.

Pensijų augimą garantuoja stipri vidutinės pajamos gaunančių žmonių grupė. Vidutinės žmonių pajamos reikia didinti iš vidinių resursų, sudarant žmonėms sąlygas aktyviai veikti kuriamoje Galimybių Lietuvoje, ir iš išorinių

injekcijų, gaunamų per tiesiogines užsienio investicijas (TUI) bei iš naujų startuolių.

Keliame tikslą, kad per kadenciją didelės vertės TUI skaičius siektų 100 (naujai pritrauktų projektų). Kasmet atsidarytų bent po 500 startuolių, o per visą kadenciją – 2000. TUI ir startuoliai per kadenciją turėtų sukurti 100 000 naujų darbo vietų, apmokamų didesniais atlyginimais nei dabar.

Prioretizuosime perspektyvius naujosios mokslo-technologinės inovacijų bangos ekonomikos sektorius, tokius kaip dirbtinis

intelektas, mašininis mokymasis, automatizacija, skaitmenizacija. Agresyviai investuosime į šiuos sektorius, siekdami tapti šios naujosios ekonomikos produktų ir paslaugų kūrimo lyderiais regione.

Stiprinsime didelį eksporto potencialą turinčius aukštųjų informacinių technologijų sektorius. Intensyviai finansavimo priemones ir investicinės aplinkos patrauklumą technologijų, produktų ir paslaugų kūrėjams saugumo, elektroninės komercijos, vaizdo žaidimų, skaitmeninės medijos, e-švietimo, informacijos valdymo srityse.

Be to, lyderių pozicija kapitalo ir darbo santykių apmokestinimo srityje tarp Baltijos šalių leis mums pritraukti daugiau tiesioginių užsienio investicijų, kurios užtikrins tvarų ir spartesnį atlyginimų augimą. Investicijų pritraukimą skatintų ir natūralūs faktoriai – didžiausias kvalifikuotų gyventojų skaičius tarp Baltijos šalių ir palanki geografinė padėtis.

10. Valdysime biudžetą efektyviai ir atsakingai

Tikslas – sukurti ilgalaikio valstybės lėšų investavimo praktiką, kuri nukreipta į ilgalaikį augimą.

2019 m. valstybės biudžetas buvo sudarytas netinkamai ir jau reikalauja peržiūrų. Pertekliniai pažadai rinkiminių metų laikotarpiu pasirūpinti skurdžiausiai gyvenančiais žmonėmis buvo neatitinkantys realybės.

Būtent tvarus požiūris gali užtikrinti nuoseklų augimą. Mėtymasis nuo taupymo silpniausių visuomenės grandžių sąskaita iki išlaidavimo ir nerealių pažadų dalinimo neatneša reikiamos ramybės ir nesuteikia galimybių augti. Mes siūlome sutelkti dėmesį į iniciatyvas, skatinančias veiklius žmones kurti pridėtinę vertę.

Žmonių ekonominis augimas turi būti grįstas pasitikėjimu, jog nebus keičiami mokesčiai,

Prie atlyginimų augimo turi prisidėti ir liberalios galimybių valstybės požiūris, užtikrinantis privačios iniciatyvos ir verslumo viršenybę prieš valstybinio kapitalizmo siekius.

Pensijų lygis yra nepakankamas, kad galėtume teigti, jog žmonės gyvena oriai. Pensijų dydis taip pat tiesiogiai susijęs su šalies nacionaliniu saugumu ir itin svarbios senjorų visuomenės dalies atsparumu dezinformacijai. Liberalioje Galimybių Lietuvos vizijoje brėžiama aiški trajektorija ne tik sukuriamų galimybių darbingajai kartai imtis verslo, bet ir tvaraus pensijų augimo kartu su vidutinėmis šalies pajamomis.

Mes nelenktyniausime su vis naujais pasiūlymais indeksuoti pensijas vienu ar trimis eurai daugiau, nei numato jau sukurta indeksavimo formulė, mes laikysimės susitarimų ir pensijas didinsime iš tvarių resursų – sparčiai augančių šalies atlyginimų bazės. Gerai uždirbanti jauna šeima yra orią pensiją gaunančio senjoro garantas.

akcizai, jog verslo aplinka nesikeis taip dramatiškai, kaip tai vyko iki šiol.

Sieksime peržiūrėti valstybės regionų politiką, subalansuoti ją ir tobulinti. Tai reiškia, kad nebeinvestuosime į neveiksnius valstybės valdomus viešuosius objektus, nekuriančius pridėtinės vertės ir tik didinančius išlaidavimo kaštus. Visas sutaupytas biudžeto ir ES paramos lėšas nukreipsime į regionų verslo plėtros projektus, kurie turėtų užtikrinti ekonomikos gyvybingumą ir pajamų augimą.

Sieksime žemės ūkio paramą perorientuoti iš mažą pridėtinę vertę sukurančio stambaus ūkio į smulkių ūkių, gebantį iš vieno hektaro gauti

daugiau pajamų ir sukurti didesnę pridėtinę vertę.

Šiais iššūkio metais valstybė turėtų elgtis drąsiai kaip ir didžiosios pasaulio ekonomikos: laikinai ignoruoti fiskalinės drausmės tvarką, kad išgyventų netvarumo laikotarpį ir vėliau grįžtų į įprastą vėžes, užtikrindama ateities finansinį stabilumą.

Per artimiausius metus mes turėtume (išlaikydami Maastrichto tvarumo kriterijus) padidinti skolos limitą iki maksimalaus 60 proc. nuo BVP ir gautas lėšas „įlieti“ į sustojusią ekonomiką.

Sieksime, kad valstybė dėtų maksimalias pastangas artimiausiu metu išlaikyti verslo gyvybingumą ir darbo vietas. Valstybės skolos lygis negali viršyti Maastrichto stabilumo kriterijų, tačiau sieksime išnaudoti maksimalias šalies galimybes. Žmonių pajamos yra svarbiau nei konkretūs finansiniai rodikliai.

Siekdami suvaldyti netvarią situaciją, maksimaliai reikalausime papildomų paskatų iš Europos Komisijos ir Europos Centrinio Banko. Išnaudosime mūsų šalies galimybes dideliame biudžete atsireikti mums reikšmingą paramos dalį. Gautą paramą investuosime į valstybės sąnaudų mažinimą bei pajamų didinimą.

Peržiūrėsime valstybės investicijas ir jas nukreipsime, vadovaudamiesi šiais principais:

Investicijos turi būti nukreiptos į sąnaudų mažinimą ateityje arba pajamų generavimą per ateinančius dešimtmečius.

Investicijos turi suteikti darbą įvairių specialybių veikliams žmonėms.

Pirmiausia, pasiskolintos lėšos jau greitai gali būti nukreiptos į darbo vietų sukūrimą arba tokių darbo vietų sukūrimo lūkestį. Valstybinių užsakymų perspektyva suteiktų galimybę

išlaikyti darbo vietas arba net padidinti jų skaičių.

Pavyzdys galėtų būti aukštos įtampos laidų visuotinis perkėlimas nuo stulpų į požemines linijas. Tam reikia daug darbo vietų ir didelio finansavimo, tačiau ateityje sumažėtų aptarnavimo kaštai, kurie padengtų dabartines sąnaudas.

Taip pat - spartesnė subsidijuojama 5G ryšio tinklo plėtra, kuri įgalintų veiklius žmones kurti ateities produktus ir verslus, o Lietuva išliktų tarp valstybių, turinčių sparčiausią greitaveiką ir suformuotą ateities infrastruktūrą ilguoju laikotarpiu. Lygiagrečiai atversime valstybės įstaigų sukauptus duomenis, kad galėtume kurti išmaniuosius produktus.

Atgaivinsime kelių tiesimo bei statybos bendroves, kurios buvo žlugdomos dabartinės valdžios, ir sukursime daug darbo vietų. Sukursime mobilumo perspektyvą ateičiai, kuri būtų naudinga kelis dešimtmečius. Skatinsime šalies mobilumą ir galimybes judėti tarp miestų. Daugiabučių renovacija taip pat turi būti prioritetas, kuris išlaikytų statybos specialistų darbo vietas Lietuvoje ir mažintų potencialią emigraciją atsidarius sienoms.

Trumpuoju laikotarpiu, valdant viruso sukeltas problemas, mes siūlome peržiūrėti 2014 - 2020 ES paramos lėšas ir jas skirti įmonėms skaitmenizuoti bei pritaikyti darbui nuotoliniu būdu dabar. Yra milijonai nepanaudotų lėšų, kurias turime galimybę nukreipti labai tikslingai - pritaikyti įmones dirbti nuotoliniu būdu, taip palengvindami žmonių kasdienybę, ir padidinti apsaugos lygį, jei pasikartotų ligos protrūkiai.

Ilguoju laikotarpiu ES lėšos turėtų būti skirstomos laikantis šių pagrindinių principų:

- Lietuvos verslo skaitmenizavimas.
- Sparčiausio interneto tinklo pasaulyje

siekiamybė.

- Lietuvių skaitmeninis šveitimas.

11. Su valstybės turtu elgsimės šeiminiškai

Tikslas – valdininkai turi kontroliuoti valstybinį turtą, kuris duoda bent 9 proc. grąžą, ir maksimaliai apriboti valstybės konkuravimą su verslu.

Valstybė valdo milijardų vertės turtą, kuris nėra įdarbintas. Vienam valdininkui tenkančių kvadratinių metrų plotas kartais viršija privačiame sektoriuje dirbančiųjų erdvės plotą. Ketiname aktyviai administruoti valdomą turtą – nereikalingą privatizuoti, o likusį optimizuoti. Valstybinis nekilnojamasis turtas taip pat turi būti apmokestintas NT mokesčiu, kad valstybinės institucijos nelaikytų perteklinio nekilnojamojo turto.

Depolituosime valstybės valdomas įmones. Įgyvendinsime reformą, kurioje Finansų ministras bus atsakingas už valstybės, kaip akcininkės, interesų atstovavimą valstybės įmonėse, o kitos ministerijos veiktų kaip reguliacinės aplinkos formuotojos ir prižiūrėtojos. Užtikrinsime, kad ministerijos nedalyvautų konkrečių įmonių valdyme, o jų valdomi akcijų paketai būtų perduoti VĮ „Turto bankas“.

Pertvarkytas „Turto bankas“ atstovaus valstybei, kaip akcininkei, ir įgyvendins turto valdymo uždavinius. Užtikrinsime, kad valstybės kontroliuojamų įmonių valdymo organuose du trečdaliai narių būtų nepriklausomi. Įvykdžius reformą, VĮ valdybų narius per 6 mėnesius parinks ir skirs pertvarkytas „Turto bankas“, vadovaudamasis geriausiais korporatyvinio valdymo praktikos standartais.

Valstybės viešąsias funkcijas finansuosime konkurso būdu. Sieksime konkurencijos, kad viešąsias funkcijas vykdančios ministerijos ir

Valstybės paskolintos lėšos turi būti nukreiptos į idėjas, kurios duotų naudos bent 20 - 30 metų, ir šią krizę suvoktume kaip galimybių metą.

joms pavaldžios įmonės bei VĮ tokiuose konkursuose dalyvautų lygiomis teisėmis su kitais rinkos dalyviais (pvz., keleivių pervežimo sritis ir pan.).

Privalome centralizuotai valdyti valstybės turimą nekilnojamąjį (t.y. nuosavybės teise turimas arba naudojamas valdžios įstaigų) ir finansinį (t.y. vertybiniai popieriai – akcijos ir susijusios dalyvavimo teisės įmonėse) turtą. Institucinė platforma ir valdymo kompetencijų centras taps LR Finansų ministerijos įstaiga (pertvarkyta VĮ „Turto bankas“).

Pagrįsime valstybės turimo nekilnojamojo turto naudojimą sisteminiu požiūriu - kaštais mokesčių mokėtojams ir jo patogumą. Bus įvertinta kiekvieno valdžios institucijų naudojamo pastato tikroji kaina ir kiek tai atsieina mokesčių mokėtojams. Įvykdžius tokį vertinimą, bus sprendžiama dėl nekilnojamojo turto tolesnio naudojimo pagrįstumo ar perkėlimo kitur.

Sistemiškai vertinsime valstybės valdomų įmonių sąrašą ir parengsime privatizavimo programą. Garantuosime, kad valstybės pasitraukimas iš verslo vyktų greitai, skaidriai ir sąžiningai.

Privatizavimas negali būti atidėliojamas siekiant padidinti įmonių vertę ar dėl privačių interesų.

Sieksime, kad valstybė, kaip verslo veikla užsiimančių įmonių akcininkė, savo veiklą

vykdytų atsakingai ir atsargiai. Skatinsime, kad valstybė, keldama strateginius tikslus VĮ valdymo organams, atsisakytų perteklinių veiklų ir turto.

Valstybės valdomoms įmonėms kelsime turto gražos, valdymo efektyvumo ir kitus rodiklius.

12. Didesnės bendrovės bus kotiruojamos biržoje

Tikslas – daugiau nei 100 darbo vietų turinčios bendrovės turi būti kotiruojamos biržoje.

Daugiau nei 100 darbuotojų turinčios valstybinės įmonės turi būti kotiruojamos biržoje, ir iki 30 proc. įmonių akcijų turi būti valdomos privačių investuotojų.

Pirminis tikslas yra atverti įmonių valdymą viešumui ir skaidrumui, taip siekiant didesnio įmonių efektyvumo. Tuo pat metu viešai kotiruojamų akcijų dalis leistų pritraukti lėšų į biudžetą už parduotas akcijas, tačiau laisvai

13. Savivaldybių įgalinimas

Tikslas – suteikti savivaldybėms daugiau galimybių pačioms valdyti savo finansus ir biudžetus.

Įgalinsime savivaldybes leisti savo obligacijas ir taip finansuoti plėtros projektus. Savivaldybių obligacijos yra įprastas finansinis instrumentas Vakarų šalyse, leidžiantis būti nepriklausomoms nuo centrinės valdžios. Manome, kad šalyje šis instrumentas neišnaudojamas, nes obligacijos suteiktų tokias naudas:

- Savivaldybė ir jos gyventojai galėtų patys spręsti skolos lygį ir kokiems projektams reikia skolintis.
- Savivaldybė galėtų išvengti komercinių bankų ir skolintis tiek vietos, tiek ir užsienio rinkose, Tai, tikėtina, mažintų skolos kainą ir didintų finansinį pajėgumą, nes reikėtų mažiau lėšų atiduoti palūkanoms ir daugiau jų liktų projektams vystyti.
- Jei savivaldybių obligacijas reitinguotų tarptautinį reitingą turinčios įstaigos, atsirastų

Skelbsime šiuos rodiklius viešai kaip jų veiklos gaires ir akcininko lūkesčius bei kaip signalą rinkai.

„Turto bankas“ dėl kiekvienos įmonės spręs atskirai, tačiau siektinas bendras investuoto kapitalo gražos reikalavimas – 9 proc. per metus.

cirkuliuojančių akcijų apribojimas iki 30 proc. leistų išlaikyti pilną įmonių kontrolę valstybės rankose.

Lietuvos gyventojai turėtų galimybę būti valstybinių įmonių akcininkais ir galėtų naudotis sukuriama pridėtine verte.

Visos kotiruojamos bendrovės turi siekti tarptautinių reitingų, kad ateityje galėtų naudotis ES finansavimo šaltiniais.

galimybė šias obligacijas parduoti Europos centrinio banko vykdomose programose, kuriose dabar dalyvauja tik valstybės leidžiamos obligacijos. Tokios programos šiuo metu gali suteikti nulines arba net neigiamas palūkanas, itin patrauklias ilgalaikiams projektams vystyti.

- Savivaldai per obligacijas galėtų skolinti ir vietos gyventojai, pasirinkdami obligacijas vietoj banko indėlių. Taip būtų didinamas ir ryšys tarp žmogaus ir savivaldos.
- Savivaldybės obligacijos galėtų būti ir investicinių bei pensijų fondų taikiny, tada skolintojų ratas labai išsiplėstų, o investuotojo neribotų nei investuotojo tipas, nei geografija.
- Savivaldybių obligacijos yra ilgalaikė ir tvari finansavimo priemonė, itin suderinama su ilgalaikiais vystymo tikslais. Išleidusi

obligacijas, savivaldybė galėtų užsitikrinti finansavimą dešimties ir daugiau metų laikotarpiui.

Kiekviena galimybė yra ir rizika. Mes suprantame, kad šiame pasiūlyme yra ir neatsakingo skolinimosi rizika, kai savivaldybė tuo piktnaudžiauja, tačiau tam numatysime limitus, kiek savivaldybė gali skolintis pagal jos dydį ir finansinį pajėgumą. Be to, šis instrumentas geras tuo, kad turi natūralų savireguliacijos instrumentą – nepaisant savivaldybės skolinimosi norų ir apetito, savivaldybės patikimumą ir tvarumą vertins

14. Viešieji pirkimai – efektyvi paskata valstybės augimui

Tikslas kasmet – papildoma nauda iš viešųjų pirkimų 1 mlrd. eurų.

Sieksime, kad viešieji pirkimai būtų efektyvesni, įvesime kaštų - naudos vertinimo principus. Viešieji pirkimai turi būti atliekami vadovaujantis mažiausios kainos ir maksimalios naudos principais. Sieksime iš viešųjų pirkimų gauti papildomą 1 mlrd. eurų efektą.

15. Šešėlis bus mažinamas sistemingai

Tikslas kasmet - iš šešėlio ištraukti po 300 mln. eurų.

Šis tikslas nėra nominalus, jo pagrindas yra visi aukščiau išvardinti tikslai.

Galimybių Lietuva yra natūraliai atspari šešėliui:

- Dirbantis (dar labiau dirbantis sau) žmogus, kuris turi pakankamas pajamas oriai gyventi, yra natūraliai atsparus šešėliui.
- Stabilias ir didesnes išmokas gaunantis senjoras gali apsipirkti šalia esančiose parduotuvėse ir mokėti mokesčius Galimybių Lietuvoje, o ne užsienio šalyje.
- Sumažinti pajamų ir vartojimo mokesčiai

kiekvienas investuotojas, patikėjęs jai savo lėšas. Todėl tai yra daug patikimiau nei centrinės valdžios preferencijos, kurios gali būti grįstos ne finansiniais argumentais, o galbūt politiniu palankumu ar bendrais interesais.

Įgalinę savivaldybes savarankiškai valdyti savo skolą per obligacijas, didinsime savivaldos nepriklausomumą, mažinsime skolos kaštus.

Mes suteiksime galimybę savivaldybėms sparčiau vystyti reikalingus infrastruktūros, švietimo, rekreacijos ir kitus projektus. Taip pat didinsime konkurenciją tarp pačių savivaldybių, tai paspartins šalies pragyvenimo lygio kilimą.

Viešųjų pirkimų apimtys turi augti, tačiau dar labiau turi augti gaunamos naudos kiekis. Įtvirtinsime principą – daugiau už mažiau.

Siekdami viešųjų pirkimų efektyvumo, sukursime tiekėjų kvalifikacinių reikalavimų ir ekonominio naudingumo kriterijų katalogą, parengsime standartizuotas pirkimo sutartis.

natūraliai mažins norą būti „pilkoje zonoje“;

- Galimybių valstybės parama verslui, panaudojant ES lėšas, prieinama tik skaidriam, aktyviam darbo vietų kūrėjui.
- Valstybės nekonkuravimas su verslu nelygiomis sąlygomis ilgainiui didins konkurenciją privataus verslo aplinkoje.
- Viešųjų pirkimų vykdymas pagal kaštų - naudos principus turi skatinti kurti pridėtinę vertę, ir tai ilgainiui didins paskatas išlikti skaidriems (daugiau naudos Galimybių Lietuvai, ekonomikai dirbančiam žmogui), didins biudžeto pajamas su mažesniais tarifais.

- Padėsime statybos ir projektavimo sektoriaus organizacijoms statybininko (STATREG) kortelę paversti veikiančiu instrumentu. Privalomos statybininko (STATREG) kortelės įvedimas Lietuvoje ne tik gerokai sumažintų „šešėl“į, užtikrintų aukštesnę darbų kokybę ir tikslesnę darbo laiko apskaitą, supaprastintų valstybinę priežiūrą ir dalyvavimą viešuosiuose pirkimuose, bet sumažintų ir nelaimingų

atsitikimų statybose skaičių. Įvedus privalomą STATREG kortelę, per pusantrų metų Lietuva iš „šešėlio“ galėtų papildomai ištraukti apie 200 mln. eurų.

- Mažinsime PVM statybos darbams iki 9 proc. Legaliai veikiančių rangovų kainos taps konkurencingesnės. Taip privatūs užsakovai bus skatinami naudotis legaliai veikiančių ir garantijas suteikiančių rangovų paslaugomis.

II. ŠVIETIMAS IR MOKSLAS - VALSTYBĖS ATEITIS

Pagrindiniai siekiai:

1. Ugdysime žmogų, pasirengusį laisvei ir gebantį ją realizuoti. Trys pagrindiniai siekiai visuose švietimo lygmenyse: įvairovė, laisvė veikti ir galimybės kiekvienam.
2. Kokybiškas ikimokyklinis ugdymas bus prieinamas kiekvieno vaiko gyvenamojoje vietovėje.
3. Mokysime vaikus atsakomybės už savo mokymąsi. Išnaudosime nuotolinio mokymosi galimybes. Plėšime technologijų taikymą mokymo procese.
4. Įgyvendinsime savarankiškos mokyklos koncepciją. Daugiau galių ir atsakomybės mokyklos bendruomenei priimant sprendimus visais mokyklos darbo organizavimo aspektais.
5. Sieksime, kad visuomenė suprastų mokytojo profesijos svarbą ir jiems tenkančią atsakomybę. Pagarba mokytojui turi tapti kertine visuomenės nuostata.
6. Pedagogo atlyginimas – ne mažiau nei 1,5 vidutinio šalies atlyginimo.
7. Neformalusis vaikų ugdymo krepšelis bus prieinamas vaikams nuo 2 m., šį krepšelį gaunančių vaikų dalis per kadenciją – bent 85 proc.
8. Aukštasis mokslas – vertybė, kurianti galimybes.
9. Per kadenciją pasieksime ne mažiau 1,5 proc. nuo BVP moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai.
10. Žmogus bet kuriame savo gyvenimo tarpsnyje galės grįžti į švietimo sistemą. Mokymosi visą gyvenimą galimybės bus atviros visiems.

Mūsų, liberalų, pagrindinė nuostata - žmonės iš prigimties yra laisvi ir nepriklausomi. Sąmoningas įsipareigojimas diskusijų laisvei, pliuralizmui, pagarbiam požiūriui į bendrapiliečių įsitikinimus, net jei šie, mūsų manymu, būtų klaidingi, yra nuoseklus švietimo proceso rezultatas. Esame įsitikinę, kad pagrindinis

švietimo tikslas - (iš)ugdyti žmogų, pasirengusį laisvei ir gebantį ją realizuoti - tiek savo, tiek visuomenės labui. Kad tai pasiektume, visuose švietimo lygmenyse ir visose ugdymo(si) veiklose keliamo tris pagrindinius siekinius: įvairovę, laisvę veikti ir galimybes kiekvienam.

1. Ikimokyklinis ugdymas: galimybės kiekvienam nuo ankstyviausio amžiaus

Ikimokyklinis ugdymas ženkliai prisideda prie geresnių vaiko pasiekimų vėlesniuose gyvenimo etapuose. 2018 m. PISA tyrimai rodo, kad beveik visose šalyse (tarp jų ir Lietuva) penkiolikmečiai, lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas ilgiau nei metus, pasiekia aukštesnių rezultatų nei jų bendraamžiai, nelankę darželių. Lietuvoje mokinių skaitymo gebėjimų pasiekimų skirtumas sudaro net 63-109 taškus (ikimokyklinio ugdymo įstaigų nelankę arba

lankę mažiau nei metus mokiniai gauna vidutiniškai 385, lankę 4-5 metus – 494 taškus). Todėl mes, liberalai, manome, kad visaverčio ankstyvojo ugdymo užtikrinimas kiekvienam vaikui yra kritiškai svarbus valstybės įsipareigojimas savo piliečiams.

Ikimokyklines įstaigas lankančių vaikų skaičius auga, tačiau vietų stygius darželiuose, ypač didžiuosiuose miestuose ir jų

priemiesčiuose, vis dar išlieka problema. Šiuolaikinio požiūrio į ugdymą neatitinkančios normos riboja savivaldybių galimybes lengviau plėsti ikimokyklinių įstaigų tinklą.

Problema yra ir tai, kad vaikai iš socialiai pažeidžiamų grupių rečiau lanko ikimokyklines įstaigas, tokiu būdu ne tik ankstyviausiame amžiuje, bet ir vėliau yra ribojamos jų galybės ugdytis socialinius, pažintinius ir kitus gebėjimus.

Ikimokyklinės įstaigos neretai negali priimti vaikus, turinčius specialiųjų poreikių, nes darželių erdvės nėra pritaikytos šių vaikų saugumui užtikrinti, o pedagogams trūksta žinių, kaip geriausiai patenkinti tokių vaikų poreikius. Darželiuose trūksta švietimo pagalbos specialistų.

- Sieksime, kad kokybiškas ikimokyklinis ugdymas būtų prieinamas kiekvieno vaiko gyvenamojoje vietovėje. Skatinsime mobilių darželių, šeimos darželių kūrimą, remsime erdvių pritaikymą ugdymui kaimo bendruomenių patalpose, miesto daugiabučiuose ar biurų pastatuose,

2. Bendrasis ugdymas: turinys, užtikrinantis laisvę veikti

PISA 2018 m. rezultatai rodo: nors Lietuvos moksleivių bendri rezultatai yra 29-37 vietoje tarp visų tirtų šalių (iš viso tyrime dalyvavo 79 šalys), statistiškai jie reikšmingai atsilieka nuo EBPO šalių vidurkio visose trijose srityse (skaitymo gebėjimuose, matematinio ir gamtamokslinio raštingumo). Nerimą kelia ir tai, kad vis didėja pasiekimų atotrūkis tarp mokinių, besimokančių kaimo vietovėse ir mieste (Vilniuje): 2012 m. atotrūkis skaitymo srityje siekė 59 taškus, o 2018 m. – 77.

Šie duomenys leidžia teigti, kad Lietuvos moksleivių pasiekimai yra ypatingai skaudi

palaikysime kitas iniciatyvas kurti naujus darželius netradicinėse erdvėse.

- Investuosime į darželių pedagogų ir kitų darbuotojų gebėjimų tobulinimą. Sudarysime sąlygas visiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams įgyti žinių ir gebėjimų, reikalingų dirbant su visais vaikais, turinčiais įvairių individualių ugdymosi poreikių. Užtikrinsime, kad darželiuose būtų reikiamas švietimo pagalbos specialistų kiekis.

- Vaiko pinigų mokėjimą susiesime su būtinybe vaiką leisti į ikimokyklinio ugdymo įstaigas, kad kuo didesnė dalis vaikų, augančių sudėtingesnėje socialinėje aplinkoje, lankytų darželius.

- Keisime higienos normas, palikdami tik tas, kurios yra absoliučiai būtinos vaikų ir darbuotojų sveikatai bei saugumui užtikrinti. Ugdomų vaikų skaičių siesime ne su grupėmis, o su auklėtojų ir kitų darbuotojų skaičiumi.

- Tęsime ikimokyklinio ugdymo įstaigų renovaciją. Renovuojamose įstaigose bus kuriamos modernios ugdymo erdvės ir priemonės. Visi projektai bus įgyvendinami remiantis aiškiais ir skaidriais kriterijais, pasitelkiant ES, valstybės ir savivaldybių lėšas.

tema, ir daugeliu atvejų deklaruojami švietimo tikslai skiriasi nuo to, kas vyksta pamokose.

Programose įtvirtintiems siekiams ugdyti vaikų bendravimo, bendradarbiavimo, kūrybinio problemų sprendimo, pilietiškumo ir kitus gebėjimus dažnai trūksta nuoseklaus dėmesio.

Karantino laikotarpiu įvestas nuotolinis mokymas(is) sulaukė daug kritikos - moksleiviai ir jų tėvai teigia, jog dėl didelio krūvio ir su internetinėmis platformomis susijusių nesklandumų mokymasis namuose reikalauja gerokai daugiau laiko nei per pamokas klasėje.

Kita vertus, tai gali rodyti ir kitą Lietuvos mokyklų skaudulį: didelė dalis vaikų nėra išmokę pritaikyti technologijas mokymosi metu, jiems trūksta įgūdžių mokytis savarankiškai, jie nėra mokomi prisiimti asmeninę atsakomybę už savo mokymąsi ir jo rezultatus. Mokymasis nuotoliniu būdu karantino sąlygomis parodė, kad nebegalime ignoruoti būtinybės nuo pat mažų dienų ugdyti vaikų gebėjimą mokytis savarankiškai. Nuotolinis mokymas(is) aiškiai parodė ir tai, kad vis dar trūksta kokybiško skaitmeninio ugdymo turinio ir kad skaitmeninių kompetencijų tobulinimas yra reikalingas ne tik mokytojams, bet ir mokiniams.

Sieksime, kad Ateities ekonomikos DNR plane numatytos lėšos turiniui skaitmenizuoti, skaitmeninėms kompetencijoms stiprinti ir mokinių verslumui skatinti būtų panaudotos į ugdymo kokybės augimą orientuotoms priemonėms sukurti. Suprantame, kad pokyčiai švietime nevyksta greitai, tad atnaujindami programas turime daug dėmesio skirti mokytojų rengimui ir kvalifikacijos tobulinimui.

- Keisime požiūrį į ugdymo procesą, turinį ir metodus. Mokiniai bus skatinami nebijoti klaidų, nes be jų nėra įmanoma asmens sėkmė ir inovacinių kompetencijų plėtotė. Taip pat mokiniai turės mokytis atsakomybės už savo veiklą, gebėjimo įvertinti savo galimybes, nusistatyti mokymosi tikslus ir atkakliai jų siekti, taip jie patirs mokymosi sėkmę. Stengdamiesi dėl kiekvieno besimokančiojo sėkmės, mokytojai turės galimybę laisvai rinktis ko, kada ir kaip mokytis, o lengvas reikiamų mokymo priemonių (ir interaktyvių)

3. Savarankiška mokykla – bendruomenė, atsakinga už savo sprendimus

Mokyklos skiriasi savo veiklos rezultatais, ugdymo kryptimi, atrastomis bendruomeniškumo formulėmis ir daugybe kitų aspektų, tačiau visos yra pajėgios suteikti kokybišką išsilavinimą.

prieinamumas padės mokytojams įgyvendinti jų siekius.

- Pamokose vykstančios veiklos bus siejamos su realiu gyvenimu. Ugdymas bus orientuotas į žinių, įgūdžių ir vertybinių nuostatų vystymą, visapusiškai tyrinėjant kasdienius pasaulio reiškinius, ieškant aktualių klausimų sprendimų bei juos išbandant. Nuotolinis mokymas(is) turi tapti neatsiejama mokyklų gyvenimo dalimi, tokiu būdu pajavirinant mokinių mokymosi patirtis bei išvengiant nepalankių aplinkos veiksnių įtakos mokymo(si) procesui.

- Mokyklose bus vietos visiems ir kiekvienam. Kiekvienoje Lietuvos mokykloje bus sudarytos sąlygos įvairių poreikių turinčių vaikų visaverčiam ugdymui(si). Dėmesį skirsime mokymo programoms ir metodams, kurie padės į ugdymo procesą pilnai įtraukti sunkiau prisitaikančiuosius prie dabar veikiančios sistemos. Taikysime pasiteisusias individualizuoto ugdymo metodikas. Atskiras dėmesys bus skiriamas gabių vaikų ugdymui.

- Mokinių ateities karjeros perspektyvos. Dažnai moksleivis, rinkdamasis mokymosi ar studijų kryptį, pritrūksta informacijos ir naudingų patarimų, todėl jaunam žmogui sunku numatyti, kurioje srityje geriausiai atsiskleis jo talentai. Suprantame, kad kiekvieno vaiko gabumai skirtingi. Siekdami išlaisvinti visų moksleivių potencialą, užtikrinsime, kad mokyklose būtų įdiegtas ugdymas karjerai (profesinis orientavimas) visiems mokiniams nuo pat pradinių klasių.

Mokyklų rezultatus lemia pasitikėjimas mokytojais, galimybė laisvai veikti, tobulėti bei gauti savalaikę pagalbą, susidūrus su sunkumais.

Liberalų sąjūdis ir toliau palaiko savarankiškos mokyklos koncepciją – didinti mokyklų finansinį savarankiškumą, įgalinant mokyklų bendruomenes ir švietimo įstaigų vadovus. Suteiksime galimybę mokyklos bendruomenei (tėvams, mokiniams, mokytojams) pačiai spręsti dėl mokyklos veiklos krypčių, ugdymo metodų, būdų ir formų, kad ugdytų globalios visuomenės atstovus.

- Skatinsime dar didesnę mokyklų savarankiškumą. Numatysime aiškią atsakomybę už mokyklos veiklą ir pasiekiamus rezultatus. Mokyklų vertinimo rodikliai apims tiek moksleivių daromos pažangos ir mokyklos ūkio bei finansinius aspektus, tiek emocinį mikroklimatą bei mokyklos ryšius su

4. Mokytojai – švietimo kokybės pagrindas

Ne pastatai ugdo mokinius, tai daro mokytojai ir kiti mokyklų darbuotojai. Įvairūs moksliniai tyrimai rodo, kad mokinių pasiekimus net iki 73 proc. gali lemti mokytojai. Visgi pastarojo meto įvykiai aiškiai rodo, kad mokytojai nėra patenkinti savo darbo mokykloje sąlygomis. Mokytojų atlyginimai Lietuvoje nėra konkurencingi, o nemotyvuojanti tobulėti sistema ir dar vis neišnykstantys biurokratiniai suvaržymai trukdo kūrybinėms mokytojų iniciatyvoms.

Darbingo amžiaus, 30 - 49 metų mokytojų Lietuvoje nuolat mažėja. 2017 m. šio amžiaus mokytojai (kartu su dėstytojais) sudarė 44.42 proc. visų pedagoginių darbuotojų, 2019 m. – jau tik 41.12 procento. Norint į mokyklas pritraukti kuo daugiau motyvuotų žmonių, būtina toliau vykdyti mokytojų rengimo pertvarką, atverti naujus kelius į mokytojo profesiją, stiprinti pagalbos mokytojams sistemą, užtikrinti pedagoginių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kokybę. Išankstiniai 2020 m. stojimo į aukštąsias mokyklas rezultatai rodo, kad pedagogines studijas pasirinkusiems žmonėms

bendruomene, savivaldos stiprumą.

- Suteiksime daugiau galių mokyklos bendruomenei priimti reikalingus sprendimus visais mokyklos darbo organizavimo aspektais. Reali mokyklos savivalda suteiks mokytojams laisvę įgyvendinti ugdymo inovacijas ir spręsti dėl svarbiausių pokyčių.
- Užtikrinsime nuolatinę pagalbą sunkumus patiriančioms mokykloms. Kiekviena mokykla skirtingu laikotarpiu gali susidurti su sunkumais. Siekdami tokių mokyklų pažangos, užtikrinsime nenutrūkstamą sunkumus patiriančių mokyklų stiprinimo sistemos veiklą. Į šį procesą aktyviai įtrauksime sėkmingai veikiančių mokyklų vadovus bei mokytojus.

įvestos didesnės stipendijos pritraukia abiturientus rinktis šias studijas, tačiau tai - tik pirmas žingsnis siekiant, kad jauni žmonės rinktųsi pedagogo kelią.

Liberalų sąjūdis įsipareigoja siekti, kad mokytojo profesija taptų itin populiari tarp geriausių abiturientų ir patektų tarp populiariausių profesijų Lietuvoje. Tam būtina kryptingai veikti rengiant mokytojus, kuriant ir tobulinant motyvacinę sistemą bei toliau didinant mokytojų atlyginimus..

- Užtikrinsime įvairiapusę pagalbą mokytojui kasdieniame darbe. Didžiausią dėmesį mokytojas ir kiti mokyklos darbuotojai turi skirti ugdymui, o ne rūpintis techninėmis smulkmenomis. Mokyklos ir mokytojai bus pilnai aprūpinti ugdymui reikiamomis priemonėmis. Kiekvienoje mokykloje bus tiek švietimo pagalbos specialistų, kad mokytojai galėtų susikoncentruoti į ugdymo procesą, o kiekvienas mokinys gautų reikiamą pagalbą reikiamu metu.

- Sieksime, kad mokytojo atlyginimas būtų ne mažesnis nei 1,5 vidutinio šalies atlyginimo.
- Užtikrinsime, kad mokytojai dirbtų su optimaliu mokinių skaičiumi. Sieksime, kad mokinių skaičius vienam mokytojui siektų ES vidurkį.
- Stiprinsime mokytojų rengimą. Juos ruoš aukščiausio lygio dėstytojai ir profesionalai stipriausiose pedagogų rengimo centruose. Visų pedagoginių studijų ir mokytojų rengimo programų ašis bus praktinis darbas mokykloje. Būsimieji pedagogai bus nuosekliai mokomi daug dėmesio skirti pozityviam mikroklimatui mokykloje kurti, įtraukti tėvų bendruomenę, sprendžiant ugdymo klausimus.
- Didinsime mokytojų kartų įvairovę mokyklose. Plėšime programas, padedančias skirtingų sričių profesionalams skirtingais būdais ateiti į mokytojo profesiją. Siūlysiame vyresnio amžiaus mokytojams dirbti jaunųjų mokytojų mentoriais, talkinti kitose ugdymo

5. Saugi mokykla mokiniui ir darbuotojui

Visuomenėje neretai pamirštama, kad saugi mokykla reikalinga ne tik mokiniui, bet ir joje dirbantiems žmonėms. Visgi žymiai dažniau kalbama apie mokinių patiriamas patyčias, psichologinį ir fizinį smurtą. Neneigiame, kad tai skaudi problema, tačiau neturime pamiršti nemažiau mokyklos aplinką žalojančių veiksnių: mobingo darbo vietoje, mokinių ir jų tėvų keliamų didėjančių reikalavimų mokytojams ir mokyklai bei kitų iššūkių, su kuriais susiduria mokyklų darbuotojai. Neretai apie sunkumus, su kuriais susiduria tiek mokiniai, tiek mokytojai, nekalbama viešai, nes tai stigmatizuoja pačią mokyklą. Manome, kad tai kenksminga praktika, skatinanti išlaikyti status quo, o ne ieškoti optimalių sprendimų..

- Toliau mažinsime patyčių mokyklose mastą. Efektyvių patyčių programų

procesui svarbiose srityse, taip užtikrinsime įvairiapusę pagalbą naujai atėjusiems mokytojams. Ir toliau sieksime, kad mokytojams būtų sudarytos sąlygos oriai pasitraukti iš profesijos: norintiems savo gebėjimus realizuoti socialinėje, kultūros ar kitose srityse bus sudarytos sąlygos persikvalifikuoti ir įsitvirtinti naujoje veikloje.

- Skatinsime mokytojų tobulėjimą. Sudarysime lanksčias galimybes mokytojams derinti ugdymo procesą su asmeninio tobulėjimo poreikiais, o šiuos – su mokyklos išsikeltais tikslais. Kiekvienam mokytojui skirsime konkrečią sumą lėšų, kurias jis kasmet galės panaudoti savo tobulėjimui. Tobulėjimas bus užtikrinamas ir per visos mokyklos konsultavimo mechanizmus - įtraukiant nepriklausomus ekspertus, bus sprendžiami ugdymo, psichologinės atmosferos ir kiti bendruomenei kylantys iššūkiai.

įgyvendinimas reikalauja nemažų finansinių ir laiko išteklių. Užtikrinsime, kad visoms mokykloms biudžete būtų numatytos tikslinės lėšos patyčių prevencijai – tiek programų įgyvendinimui, tiek mokytojų darbo laiko apmokėjimui.

- Stiprinsime sąlygas saugiai socialinei-emocinei aplinkai kurtis mokyklose. Saugi aplinka reikalinga ne tik mokiniams, bet ir mokytojams. Mokyklose turės dirbti pakankamas kiekis psichologų, socialinių darbuotojų, kitų specialistų, kad jie galėtų atliepti ne tik mokinių, bet ir mokytojų poreikius. Užtikrinsime, kad, esant poreikiui, moksleiviams, mokytojams, mokyklų vadovams ir kitiems darbuotojams būtų teikiama psichologinė, teisinė ir kitokia geriausių specialistų pagalba už mokyklos ribų.

6. Neformalusis vaikų švietimas – saviraiškos įvairovė nuo mažens

Liberalų iniciatyva 2015 m. įvestas neformaliojo vaikų švietimo (NVŠ) krepšelis, kuris garantuoja didesnį laisvalaikio veiklų vaikams prieinamumą ir įvairovę. Ši iniciatyva puikiai priimama vaikų ir jų tėvų: 2019 m. NVŠ krepšeliu naudojosi 62,6 proc. Lietuvos vaikų. Liberalai mato iššūkį – tobulinti neformalųjį švietimą, ugdyti neformaliojo švietimo mokytojus, būrelių vadovus ir trenerius. Todėl siūlome liberalizuoti neformaliojo švietimo sistemą, supaprastinti teisės aktus, reguliuojančius neformalųjį švietimą, ir užtikrinti, kad Lietuvos vaikai turėtų visas galimybes lankyti būrelius ir treniruotes savo bendruomenėje. Manome, kad 2024 m. NVŠ krepšelį gaunančių vaikų dalis turėtų siekti bent 85 procentus.

- Supaprastinsime neformaliojo vaikų švietimo administravimą, nuosekliai didinsime neformaliojo švietimo užsiėmimų prieinamumą ir juose dalyvaujančių vaikų skaičių. Suteiksime galimybę neformaliojo ugdymo specialistams

7. Švietimo vadyba nebebus užmirštoji zona

Tarptautiniai tyrimai rodo, kad ugdymo kokybei nemažą įtaką daro profesionali švietimo vadyba mokykloje. Lietuvoje iki šiol apie tai beveik nekalbama. Pakeitus mokyklų vadovų skyrimo tvarką ir įvedus vadovų kadencijas, buvo išspręsta seniai Lietuvą kamavusi problema: kai mokyklų vadovai dirbo per amžius, neretai taip užkirsdami kelią bet kokioms naujovėms mokyklose, o santykiuose tarp švietimo valdininkų ir švietimo bendruomenių dažnai vyravo hierarchija ir pataikavimas. Nemaža dalis mokyklų turi naujus, aktyvius, į kokybišką ir novatorišką ugdymą orientuotus vadovus, tačiau išryškėjo ir nemažai švietimo vadybos bėdų: mokyklų vadovų darbo nepatrauklumą lemianti

ugdyti vaikų kompetencijas, reikalingas sėkmingam asmeniniam ir visuomeniniam gyvenimui.

- Sudarysime sąlygas pripažinti neformaliu būdu įgytas kompetencijas. Didinsime neformaliojo ugdymo veiklų įvairovę, į šį sektorių pritraukdami įvairių sričių specialistų, padėsiančių vaikams ugdytis praktinių veiklų gebėjimus. Organizuosime tikslingesnę neformaliojo švietimo mokytojų, paslaugų teikėjų kvalifikacijos tobulinimą, didžiausią dėmesį skirdami gebėjimams kurti pozityvią aplinką ir ugdyti vaikų emocinį intelektą.

- Neformalaus ugdymo krepšelis – ikimokyklinio amžiaus vaikams. Sieksime, kad valstybės finansuojamas neformalusis švietimas būtų prieinamas vaikams nuo 2 metų.

- Sieksime, kad neformaliojo švietimo krepšelis būtų skiriamas ne tik mokslo metų laikotarpiu, bet ir per vasaros atostogas stovykloms finansuoti.

atsakomybės ir atlygio disproporcija, sisteminio vadovų rezervo formavimo trūkumas, paramos mokyklų vadovams stoka. Tiesa, pastaruoju metu šias problemas bandoma spręsti, keičiant mokyklų vadovų skyrimo tvarką, aiškiau reglamentuojant vadovų rezervo formavimo ypatumus, tačiau kol kas ryškesnių pokyčių šioje srityje dar nesimato.

Liberalų sąjūdis pasisako už skaidrią, laisvą ir atsakingą švietimo sistemą, kurioje visos grandys dirba tam, kad pasiektų bendrą rezultatą. Jeigu norime kokybinių pokyčių, turime galvoti apie švietimo vadybos proveržį – kad mokyklų vadovai, ministerijos ir savivaldybių tarnautojai veiktų darniai, jaustų

laiko dvasią ir priimtų mokyklų bendruomenėms naudingus sprendimus.

- Mokyklų vadovai – aukščiausio lygmens profesionalai. Tobulinsime mokyklų vadovų atrankos procedūras, didelį dėmesį skirsime rezervo formavimo ir paruošimo sistemos sukūrimui. Sudarysime sąlygas kilti mokyklų vadovų prestižui visuomenės akyse, kad švietimo įstaigos vadovas taptų tuo, kuo ir turėtų būti – gerbiamu aukščiausio lygmens švietimo vadybos profesionalu.
- Savivaldybių švietimo skyriai ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerija – pagalbininkai, o ne prievaizdai. Pakeisime reikalavimus

8. Profesinis mokymas – greitas startas į gyvenimą

Lietuvoje profesinio mokymo prestižas dar vis žemas, o kokybė ne visada atitinka visuomenės lūkesčius ir darbo rinkos poreikius. Šalia kokybiškai veikiančių profesinių mokyklų yra ir tokių, kurias absolventai baigia be minimalių pastangų. Jose mokinių skaičius yra dirbtinai didinamas, siekiant pateisinti savo reikalingumą ir gauti finansavimą. Profesijos mokytojų darbo užmokestis menkas, o menkas prestižas neleidžia pritraukti stiprių savo srities profesionalų.

Šiuo metu egzistuojantis teisinis reguliavimas sukuria puikias prielaidas suartinti profesinį mokymą su bendruoju ugdymu, ir nors šia galimybe jau pradėdama naudotis, tai nevyksta taip sparčiai, kaip norėtūsi. Mes, liberalai, matome tai kaip vieną iš būdų suteikti kiekvienam jaunam žmogui galimybę išbandyti save profesinėje veikloje, atrasti savo talentą ir įgyti įgūdžių, kurie galėtų būti naudingi tolesnėje darbinėje karjeroje.

- Profesinės mokyklos turi būti valdomos racionaliai. Atliksime aiškų, konkrečiais rodikliais pamatuojamą profesinių mokyklų

švietimo skyrių darbuotojų kvalifikacijai, kad šias pozicijas galėtų užimti patys stipriausi darbuotojai, visų pirma - turintys organizacinių gebėjimų.

- Ministeriją pertvarkysime pagal keliamus tikslus taip, kad ji formuotų ir įgyvendintų ilgalaikius švietimo tikslus bei užtikrintų savalaikę pagalbą visai švietimo sistemai. Pertvarkydami sistemą, laikysimės esminės nuostatos - darbuotojai, ypač vadovai, turi būti motyvuoti savo srities profesionalai. Švietimo priežiūra bus skirta ne kontrolei, o pagalbai ir bendradarbiavimui su ugdymo įstaigomis užtikrinti.

vertinimą, atsisakysime perteklinio turto. Sutaupytas lėšas skirsime profesijos mokytojų atlyginimams bei mokinių stipendijoms didinti ir ugdymo kokybei gerinti. Atnaujinsime tai, kas reikalinga kokybiškam mokymo procesui, didinsime turimos bazės atvirumą ir prieinamumą. Pertvarkysime profesijos mokytojo rengimo sistemą.

- Užtikrinsime, kad profesinio mokymo veiklose dalyvaujantys mokiniai būtų motyvuoti ir vertintų galimybę mokytis profesinio mokymo mokyklose. Sieksime, kad profesinio mokymo centrai propaguotų mokymąsi visą gyvenimą ir taptų realia perkvalifikavimo baze. Priartinsime profesines mokyklas prie darbo rinkos poreikių. Skatinsime kuo platesnį profesinio mokymo bendradarbiavimą tiek su bendruoju ugdymu, tiek su koleginiu sektoriumi.

- Plačiau diegsime dualinio mokymo praktikas, remdamiesi kitų šalių ir atskirų Lietuvos profesinių mokyklų sėkminga patirtimi. Sieksime, kad efektyviai veikiančios pameistrystės programos profesiniame mokyme taptų dominuojančiu mokymo būdu,

bendradarbiaujant su verslu. Plėsimė finansavimo paskatas, siekdami, kad įmonės

aktyviau taikytų pameistrystės modelį.

9. Aukštasis mokslas – vertybė, kurianti galimybes

Studentų skaičius Lietuvoje mažėja, tai kelia iššūkius valstybės ateities gerovei. Dėl laiku nepriimtų sprendimų ir išorės veiksnių dalis aukštųjų mokyklų susidūrė su sunkumais, kurių nepavyksta įveikti: nerandama būdų stiprinti mokslinį potencialą, perorientuoti studijų programas ir stiprinti tarptautiškumą. Tai lemia prastus veiklos rezultatus. Mažėjant ES struktūrinių fondų finansavimo galimybėms ir kelis kartus susitraukus potencialių studentų skaičiui, aukštosios mokyklos susiduria su finansiniais sunkumais ir sprendžia išgyvenimo klausimus, ypač regionuose.

Studentai skundžiasi „nenaudingomis“ studijomis. Dėstytojai patiria stresą, dirbdami su ne visuomet studijoms pasirengusiais studentais. Kita vertus, tarptautiniai tyrimai rodo, kad Lietuvoje egzistuoja didelis neatitikimas tarp keliamų reikalavimų darbo vietai užimti ir darbuotojų kvalifikacijos, o tai reiškia, kad valstybė neefektyviai išleidžia pinigus, rengdama aukšto lygio specialistus.

Dėl pandemijos sumažėjus aukštojo mokslo pasiekiamumui užsienyje bei padidinus valstybės finansuojamų studijų vietų skaičių (įvedus „nemokamą bakalaurą“), Lietuvos universitetai ir kolegijos turi unikalią galimybę „susigrąžinti“ Lietuvos mokyklas baigiančius absolventus. Ateities ekonomikos DNR plane numatytos lėšos rinkai aktualių programų parengimui ir kvalifikuotų dėstytojų pritraukimui turi būti nukreiptos į tikslinius pokyčius studijų įgyvendinimo srityje, tai leistų pritraukti ir daugiau užsienio šalių studentų.

Kokybiškos studijos ir tarptautinis šalies verslo konkurencingumas neįmanomas be

stiprios mokslo dedamosios. Lietuvoje turime puikiai išplėtotas kai kurių mokslo sričių infrastruktūras, darome pasaulinio lygio atradimus, tačiau mokslo finansavimas ir toliau smarkiai atsilieka nuo Europos Sąjungos vidurkio, o kai kurių mokslo sričių darbų kokybė susilaukia priekaištų. Pozityviai vertiname Ateities ekonomikos DNR plane numatytą finansavimą mokslinio potencialo didinimui ir kompetencijų centrų inovacijoms kūrimui, tačiau mokslo politika turi nuolat būti vienu iš pagrindinių prioritetų, projektuojant tolesnį šalies vystymąsi.

- Konsoliduosime aukštųjų mokyklų potencialą. Išlaikydami konkurencijos principais ir valstybės užsakymu grindžiamą finansavimą, priimsime tolesnius sprendimus dėl aukštųjų mokyklų konsolidavimo. Taikysime aukštųjų mokyklų jungimosi skatinimo mechanizmą, kuris padės akademinėms bendruomenėms vienytis ir siekti sinergijos. Vykdydysime aukštojo mokslo finansavimo pertvarką, siekdami racionalaus valstybės lėšų naudojimo aukštojo mokslo kokybei gerinti, aiškiai atskirdami skirtingus aukštojo mokslo lygmenis ir reikalavimus jiems.
- Nuosekliai didinsime finansavimą moksliniams tyrimams ir inovacijoms. Sieksime, kad kadencijos pabaigoje valstybės biudžeto skiriamos lėšos siektų 1,5 proc. nuo BVP. Užtikrinsime mokslo ir studijų institucijų mokslininkų ir tyrėjų darbo užmokesčio augimą. Skatindami mokslo ir verslo partnerystę, jų dalyvavimą tarptautinėse programose, aukštesnius fundamentinio mokslo pasiekimus, auginsime ir Lietuvos

mokslininkų matomumą tarptautinėje erdvėje.

- Sutelksime dėmesį į studijų kokybės didinimą. Sieksime, kad Lietuvoje atsirastų bent du universitetai, patenkantys tarp 500 geriausių pasaulyje, o kolegijos didintų aukštojo mokslo prieinamumą regionuose. Įkursime specialų fondą, kuris aukštosios mokykloms leistų pritraukti dėstytojus iš užsienio.
- Plačiai atversime duris į tarptautinę studijų rinką. Nedelsdami šalinsime visus biurokratinis kliuvinius, kuriuos patiria į Lietuvą atvykstantys studentai ir dėstytojai, teiksime informacinę ir teisinę pagalbą, konsultuosime. Aktyviai reklamuosime Lietuvą, kaip studijų šalį ir trampliną į pasaulinę rinką. Skatinsime aukštąsias mokyklas vykdyti studijas nuotoliniu būdu,

10. Nuolat mokytis – kurti savo galimybes nuolat

Darbdaviai švietimo sistemai priekaištuoja, kad ji neparengia darbuotojų konkrečiai darbo vietai. Darbuotojų trūksta, o profesionalai neturi galimybių atskleisti savo gabumus. Nuolat kintančioje tikrovėje silpnai veikia mokymosi tiltas tarp darbuotojų ir jų gebėjimų bei darbdavių. Mokymosi visą gyvenimą rodikliai Lietuvoje beveik nekinta ilgą laiką ir žymiai atsilieka nuo savo užsibrėžtų tikslų ir ES šalių vidurkio: 2019 m. Lietuvoje tik 6,9 proc. 25-64 metų gyventojų per pastarąsias 4 savaites dalyvavo švietimo ir profesinio mokymo veikloje (planuota, kad šis dydis Lietuvoje turėtų siekti 8,2 proc., tuo tarpu ES vidurkis – 11,2 proc.).

Liberalų sąjūdis ragina mokytis visą gyvenimą ir kurti ne vakarykštę, ne dabarties, o ateities Lietuvą.

taip užtikrindami didesnę užsienio studentų pasiekiamumą.

- Stiprinsime aukštųjų mokyklų įsitraukimą į mokymosi visą gyvenimą veiklas. Universitetus ir kolegijas matome kaip pagrindinį mokymosi visą gyvenimą plėtros katalizatorių, todėl sieksime kuo didesnio aukštųjų mokyklų atsivėrimo visuomenei per atvirusius kursus, mikrokreditų įskaitymo klausytojams galimybes, įsitraukimą į tarptautinius tinklus.
- Sieksime įteisinti lengvesnį studentų judėjimą tarp aukštojo mokslo institucijų. Tam, kad motyvuoti studentai patys galėtų kurti sau reikiamą kompetencijų portfelį, įteisinsime galimybę įgyti aukštojo mokslo diplomą, pasirinkus atvirojo curriculum (angl. open curriculum) modelį.

• Ugdysime mokymosi visą gyvenimą kultūrą. Plėtosime mokymosi visą gyvenimą galimybes, sukursime finansinių paskatų sistemą darbdaviams, besirūpinantiems sistemingu darbuotojų kompetencijų tobulinimu.

• Nustatysime aiškius suaugusiųjų mokymosi finansavimo prioritetus. Siekdami, kad lėšos mokymuisi būtų naudojamos maksimaliai efektyviai, nustatysime siekiamus tikslus, uždavinius ir rodiklius.

• Sieksime, kad mokymosi galimybės būtų kuo atviresnės visiems. Prioritetas bus tie žmonės, kuriems mokymasis yra reikalingiausias – keičiantiems profesiją, iškritusiems iš formaliojo švietimo sistemos, žmonėms su negalia, imigrantams.

III. SVEIKA SVEIKATOS APSAUGA

Pagrindiniai siekiai:

1. Įvykdysime sveikatos įstaigų ir paslaugų finansavimo reformą.
2. Kursime kokybišką sveikatos apsaugą, prieinamą visiems, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos.
3. Užtikrinsime, kad pacientai gautų reikiamą pagalbą laiku ir aukštesnės kokybės.
4. Pirminei sveikatos grandžiai – 25 proc. didesnis finansavimas.
5. Šeimos gydytojas – centrinė sveikatos apsaugos sistemos ašis.
6. Sieksime, kad minimalus gydytojų atlyginimas būtų daugiau nei 3, o slaugytojų 1,5 vidutinio šalies darbo užmokesčio dydžio.
7. Stiprinsime prevencinių programų įgyvendinimą ir mirčių, kurių galima išvengti, skaičių sumažinsime 50 proc.
8. Iki 2022 m. užtikrinsime sklandų sistemos e-sveikata veikimą, visiškai atsisakydami popierinių kortelių.
9. Užtikrinsime skaidrią vaistų ir gydymo kompensavimo tvarką.
10. Didinsime suaugusiųjų, vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros bei priklausomybės ligų gydymo paslaugų prieinamumą miestuose ir rajonuose.

Skaidri, efektyvi, į pacientą orientuota sveikatos apsauga – mūsų prioritetas. Fiziškai ir psichiškai sveikas pilietis – tai laisvas pilietis. Tik būdamas sveikas, pilietis gali visavertiškai prisidėti prie savo, savo šeimos, bendruomenės ir valstybės gerovės bei klestėjimo. Liberalai supranta iššūkius, su kuriais susiduria piliečiai, besinaudojantys sveikatos apsaugos paslaugomis, ir medikai, dedantys visas

Esamos situacijos įvertinimas

Europos Komisija, analizuodama Lietuvos sveikatos sistemą, pateikia išvadą: „Sveikatos priežiūros rezultatai tebėra vieni prasčiausių ES, numatoma viso gyvenimo trukmė yra 6 metais trumpesnė nei ES vidurkis“. 2019 m. Tarptautinis valiutos fondas apibendrindamas teigia: „Nors situacija grėsminga, sveikatos reforma nevyksta. Didelio ir neefektyvaus tinklo pasekmė – prasta paslaugų kokybė ir neišnaudotos galimybės.

pastangas išsaugoti pacientų sveikatą bei gyvybę. Deja, dabartinė sveikatos sistema netenkina visuomenės poreikių, jai reikia esminių pokyčių: finansinių investicijų ir sveikatos paslaugų tinklo pertvarkymo. Liberalų sąjūdis turi ambicijų pertvarkyti sveikatos sistemą taip, kad ji taptų geriausia sveikatos sistema pasaulyje, o kitos šalys kopijuotų mūsų sveikatos sistemos modelį.

Tik esminės, visapusiškos reformos Lietuvoje sudarys sąlygas didinti atlyginimus, tai sąlygotų kokybiškas paslaugas ir socialinės atskirties mažinimą.“ Valstybės kontrolė 2019 m. atliko sveikatos sistemos priežiūros vertinimą ir pateikė įvairių pastebėjimų: „Sveikatos priežiūros sistema nesudaro prielaidų užtikrinti tinkamą paslaugų prieinamumą, reikiamą

specialistų skaičių, tinkamą jų kvalifikaciją, nepageidaujamų įvykių suvaldymą, naujų sveikatos priežiūros technologijų taikymą ir pan.“

Išsamiau susipažinus su Lietuvos ir tarptautinių organizacijų pateiktomis išvadomis bei rekomendacijomis, akivaizdu, kad sistema veikia chaotiškai, nėra aiškios vizijos ir krypties. Daugeliu atvejų bandoma neigti pateiktas išvadas, o reformos imituojamos ir pridengiamos skambiais viešųjų ryšių šūkais. Pacientams sukuriama opinija, kad sveikatos paslaugos nemokamos, bet dažnai jie būna priversti legaliai ir nelegaliai papildomai mokėti už kai kurias sveikatos paslaugas. Pagalbos onkologiniams ligoniams asociacija (POLA), atlikusi savo narių apklausą, nustatė, kad už nebūtiną priemonę sumoka 1 iš 5 pacientų.

Strateginė vizija: asmeninė atsakomybė ir interesų pusiausvyra

Sveikata yra prigimtinei ir pamatinei žmogaus vertybė ir gyvenimo pagrindas, kuris turi būti toks tvirtas, kad žmogus gebėtų sėkmingai spręsti kasdienio gyvenimo klausimus, įveikti socialinius, ekonominius bei visuomeninius iššūkius, kylančius jo gyvenime.

Fiziškai, emociškai bei psichosocialine prasme sveiki žmonės tampa tvirtu šalies ekonomikos augimo ir nepalijaujamo vystymosi garantu. Žmogaus sveikatos, jos išsaugojimo bei stiprinimo svarbą ir būtinumą skirti jai ypatingą dėmesį pripažįsta bei patvirtina ir Pasaulio sveikatos organizacija, ir Europos Komisija, ir Lietuva savo teisės aktuose bei ilgalaikės strategijos dokumentuose.

Gyventojų sveikata yra tiesioginis darbingumą lemiantis veiksnys. Sveikesnė visuomenė yra iniciatyvi ir kūrybinga, pasitikinti savimi ir siekianti aukštos gyvenimo kokybės,

Ligonių kasa įpareigoja įstaigų vadovus ir medikus suteikti paslaugas, tačiau neskiria pakankamai lėšų numatytoms paslaugoms suteikti. Dėl sukeltų, bet nepateisintų lūkesčių pacientai ir medikai tarpusavyje supriešinami.

Liberalų sąjūdis supranta atsakomybę prieš piliečius ir yra pasirengęs vykdyti sudėtingas ir nepopuliarias reformas. Idealioms sveikatos sistemos nėra, bet gali būti Lietuvai labiausiai tinkama sveikatos reforma ir tam pasirinktos priemonės. Prieš pradėdamas įgyvendinti sveikatos sistemos reformas, Liberalų sąjūdis kvies į viešas diskusijas, kurios užtruks iki 6 mėnesių po Vyriausybės suformavimo. Išklausių pacientų, medikų bei visuomenės poziciją ir lūkesčius, būtų parengtas ilgalaikis sveikatos sistemos strategijos planas, remiantis žemiau išdėstytais principais.

tad generuoja vertingas ir inovatyvias idėjas, jas įgyvendina, taip prisidėdama prie šalies

ekonomikos augimo ir konkurencingumo, darbo našumo didinimo, gerovės sąlygų užtikrinimo. Susirgę gyventojai rizikuoja prarasti darbą, netekti pajamų, nes dėl prastos sveikatos mažėja darbingumas, atsiranda gydymo, reabilitacijos ir kitų sveikatos priežiūros išlaidų.

Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybė rūpinasi žmonių sveikata ir laiduoja medicinos pagalbą bei paslaugas žmogui susirgus. Ne kartą aiškindamas šios Konstitucijos nuostatos reikšmę bei taikymą, Konstitucinis Teismas nuosekliai, išsamiai ir motyvuotai pasisakė, jog:

- Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nemokamos gyvybiškai būtinos medicinos pagalbos piliečiams valstybinėse gydymo įstaigose garantija nėra tapati teisei į sveikatos priežiūrą, kuri užtikrinama

įgyvendinant šioje dalyje įtvirtintą valstybės priedermę rūpintis žmonių sveikata ir laiduoti medicinos pagalbą bei paslaugas žmogui susirgus.

- Valstybės pareiga rūpintis žmonių sveikata nepaneigia asmeninės atsakomybės už savo likimą.
- Sveikatos apsaugos srityje būtina rasti sprendimus, užtikrinančius pusiausvyrą tarp asmens, kaip sveikatos priežiūros paslaugų vartotojo (paciento), ir visos visuomenės interesų.
- Iš valstybės biudžeto lėšų neturi būti besąlygiškai, neatsižvelgiant į valstybės finansines galimybes, apmokama visa valstybinėse gydymo įstaigose piliečiams teikiama medicinos pagalba (juo labiau kitos sveikatos priežiūros paslaugos).
- Didesnę, negu implikuoja konstitucinė nemokamos medicinos pagalbos piliečiams garantija, šios pagalbos apimtį įstatymų leidėjas gali nustatyti tik jeigu tai atitinka valstybės finansines galimybes, t. y. jeigu valstybės biudžetui neužkraunama šių galimybių neatitinkanti našta, dėl kurios valstybė negalėtų įgyvendinti kitų savo funkcijų arba jai taptų daug sunkiau jas vykdyti.
- Valstybė privalo sudaryti teises ir organizacines prielaidas veikti tokiai sveikatos apsaugos sistemai, kuri užtikrintų kokybišką ir visiems prieinamą sveikatos priežiūrą <...>, taip pat kitą sveikatinimo veiklą (kaip antai farmacinę), būtiną tam, kad būtų galima realiai, veiksmingai įgyvendinti prigimtine žmogaus teisę į kuo geresnę sveikatą.
- Reguluojant farmacinę veiklą, valstybei keliami įpareigojimai neapsunkinti vaistų įsigijimo, taip pat sukurti tokią sveikatos priežiūros finansavimo sistemą, kuri garantuotų reikiamų sveikatos priežiūros paslaugų ir būtinų vaistų finansinį

prieinamumą (įperkumą).

Cituotas pagrindinio ir pamatinio Lietuvos valstybės teisinio dokumento – Konstitucijos – aiškinimas leidžia suprasti, kad kiekvienas žmogus, Lietuvos gyventojas, Lietuvos pilietis, pirmiausia yra asmeniškai atsakingas už:

- Savo sveikatą, rūpinimąsi ja ir jos būklės pokyčius, taip pat greitesnį pasveikimą;
- Priimamus gyvenimo sprendimus (gyvenimo būdas, žalingų įpročių pasirinkimas ir jų atsisakymas, dalyvavimas žalos mažinimo programose ir šios žalos įveikimas);
- Savo ligų, būklių bei galimų jų priežasčių (pvz., paveldimumas, persirgtos ligos, alergijos, ankstesni įpročiai ir pan.) žinojimą ir savalaikį šios informacijos pateikimą sveikatos priežiūros ir (arba) farmacijos specialistams;
- Aktyvų dalyvavimą sveikatos priežiūroje, gydytojo ir (arba) vaistininko nurodymų vykdymą.

Tačiau atlikti socialiniai tyrimai ir ilgametė praktika rodo, kad mums vis dar pritrūksta tikėjimo savimi, vienas kitu, savo šalimi ir sėkminga ateitimi. Pacientai neretai nepasitiki gydytojais ar vaistininkais, tačiau tuo pat metu viliasi, kad šie pasirūpins juo, jam beveik nedalyvaujant gydymo procese arba dalyvaujant minimaliai, duos „tą stebuklingą tabletę“ ar nubrauks visas gydymo klaidas, kurios pakenkė organizmui ir jį nustekeno. Gydytojai neretai vadovaujasi „gynybinės medicinos“ principais ir paskiria keletą besidubliuojančių, valstybės ir paciento lėšas eikvojančių tyrimų ne dėl to, jog abejoja įtariama diagnoze ar numatomu paskirti tyrimu, tačiau siekdami apsaugoti save ir gydymo įstaigą nuo galimų paciento pretenzijų. Šio medikų ir pacientų tarpusavio nepasitikėjimo padarinys – atsakomybės už savo gyvenimą, šeimą,

bendruomenę, supančią aplinką ir visą šalį stoka, pasyvumas ir baimė veikti. Tai buvo ir išlieka viena esminių kliūčių kuriant sveiką ir stiprią Lietuvos visuomenę, formuojant pasitikėjimą sveikatos priežiūros specialistais, gydymo įstaigomis ir visa sistema.

Pagrindinis sveikatos sistemos dalyvis, dėl kurio ši sistema buvo sukurta ir dėl kurio ji veikia,

1. Ugdysime atsakingą (sąmoningą) pacientą

Atlikti tyrimai rodo, kad pagrindinės priežastys, lemiančios gyventojų sergamumą ir pirmalaikį mirtingumą, yra sąmoningo rūpinimosi savo sveikata stoka. Tik sąmoningas pacientas gali tapti šiuolaikiškos, modernios, tvarios ir aukštos kokybės paslaugas teikiančios sveikatos sistemos pagrindu.

Elgdamasis sąmoningai, pacientas gali daug greičiau ir efektyviau įveikti ligą ar traumą, pasveikti ir grįžti į jam įprastą kokybišką ir produktyvų gyvenimą. Tam, kad pacientas tai suprastų, jis turi būti informuotas, idant galėtų priimti tam tikrus sprendimus.

Paciento sąmoningumas yra formuojamas nuo mažens, kai mokome vaiką savarankiškai valytis dantis (profilaktinė dantų ir burnos ertmės priežiūra), praustis ir laikytis higienos (odos priežiūra), pasisakyti apie savijautą (kai pradeda karščiuoti, kai silpna, skauda arba atsiranda kiti pojūčiai), saugotis pavojų ir kitaip prižiūrėti save. Vėliau jis stiprinamas paauglystėje, kai yra skiepijama atsakomybė už savo sveikatos būklę, aiškinama sveiko gyvenimo būdo nauda ir svarba, formuojama atsakomybė už pasekmes, kurias gali sukelti žalingi įpročiai, mokoma priimti savo ligą ar negalią, aiškinama, kad sirgimas atneša finansinių nuostolių. Galiausiai pilnamečio paciento sąmoningumas plėtojamas visą jo gyvenimą, kai jis yra atsakingas už save, už savo

yra pacientas. Visais laikais buvo siekiama užtikrinti, kad pacientas sveikatos sistemoje jaustųsi saugus ir laimingas. Tačiau tik atsakingas, pakankamai informuotas, protingai atidus ir apdairus žmogus, norintis ir gebantis rūpintis savo sveikatos būkle, gali lygiavertiškai dalyvauti sveikatos sistemoje. Vadinasi, laimingas pacientas yra sąmoningas pacientas.

nepilnamečius vaikus, garbaus amžiaus sulaukusius tėvus, kuriems reikalinga pilnamečio paciento pagalba ir rūpestis.

- Vykdydysime aktyvų visuomenės švietimą apie paciento vaidmenį sveikatos sistemoje, jo atsakomybes, teises bei pareigas, taip pat apie jo santykį su sveikatos priežiūros specialistais, įstaigomis, vaistininkais bei vaistinėmis. Užtikrinsime geranorišką ir informatyvų paciento ir sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų bendravimą, formuosime sąmoningo paciento koncepciją, skleisime žinią apie asmeninę atsakomybę ir būtinumą pacientui laiku, tinkamai ir nuosekliai dalyvauti jo paties sveikatos priežiūroje. Paciento gydyme dalyvaujant jo šeimos nariams arba giminaičiams (dėl ypatingų sveikatos būklių, paciento būsenų ar amžiaus arba kitais atvejais), užtikrinsime jiems būtinos ir išsamios informacijos pateikimą, sieksime, kad jie taptų labiau išprusę, sąmoningesni ir prisiimtų asmeninę atsakomybę už jų globojamą pacientą.

- Šviesime ir informuosime visuomenę apie sveiką gyvenimą, ligų profilaktiką. Užtikrinsime informacijos sklaidą apie visavertę mitybą, asmens higieną, pagrindinius ligų profilaktikos principus, ugdysime kritišką požiūrį į žalingus įpročius. Informaciją sveikatos temomis orientuosime tikslingai, kad ji būtų suprantama ir prieinama konkrečioms

žmonių grupėms. Akcentuosime sveikos gyvensenos įgūdžių formavimą nuo pat ankstyvos vaikystės, siekdami sumažinti rizikos veiksnių įtaką ateityje.

- Didelį dėmesį skirsime visuomenės psichikos sveikatai. Sieksime gerinti visuomenės psichikos sveikatos ir emocinį raštingumą, mokydami atpažinti ir konstruktyviai spręsti psichinę sveikatą trikdančius sunkumus, konfliktus, stresines situacijas, skatindami pasitikėjimą savimi; stiprindami bendruomenės narių tarpusavio bendravimą ir ryšius. Sieksime mažinti negatyvų požiūrį į psichikos sutrikimus ir ligas, skatinsime visuomenės narius nedelsiant kreiptis pagalbos į patikimą ir efektyvią psichikos sveikatos ir socialinių paslaugų sistemą. Stiprinsime bendrą visuomenės psichikos sveikatą ir emocinės būklės gerovę. Sieksime, kad būtų gerbiamos kiekvieno žmogaus teisės ir kad nebūtų toleruojamas smurtas bei diskriminacija, kad vaikai augtų mylinčiose šeimose, kad tėvai turėtų galimybę mokytis veiksmingų vaikų auklėjimo bei pasitaikančių konfliktų sprendimo būdų, o esant reikalui gautų kvalifikuotą psichologų ir kitų psichikos sveikatos specialistų pagalbą. Didinsime išteklius mokslo žiniomis grįstoms prevencijos programoms vykdyti – tokioms kaip savižudybių, patyčių prevencija, mobingo ir kitokio smurto darbovietėje prevencija. Vykdydami šias ir kitas prevencijos programas, pasitelksime kaip lygiavertes partneres Lietuvos nevyriausybinės organizacijas, sukaupusias itin daug geros patirties ir išmanančias gerąsias kitų valstybių praktikas.

2. Sveikatinimas ir prevencija

- Sieksime įvairių sveikatinimo sektorių bendradarbiavimo, formuojant ir įgyvendinant visuomenės sveikatos stiprinimo politiką. Visuomenės sveikatos stiprinimą suprantame

- Optimizuosime valstybės vykdomą visuomenės sveikatos politiką ugdymo įstaigose, užtikrindami racionalų valstybinių lėšų panaudojimą. Sieksime, kad sveikos gyvensenos propagavimas visuomenėje prasidėtų nuo vaikystės, todėl aiškiai apibrėšime visuomenės sveikatos specialisto funkcijas, kompetencijas ir normatyvus ikimokyklinio ugdymo įstaigose, pradinėse mokyklose, progimnazijose bei gimnazijose, taip pat kitose ugdymo įstaigose. Taip užtikrinsime efektyvų visuomenės sveikatos specialisto darbą. Skatinsime ugdymo įstaigas bendradarbiauti su sveikatos priežiūros ir (arba) farmacijos specialistų profesinėmis organizacijomis (asociacijomis, draugijomis, sąjungomis ir kt.), vykdant vaikų, paauglių bei jaunimo švietimą sveikatos klausimais.

- Sudarysime sąlygas jaunesniems pacientams atsakingiau rūpintis savo sveikata ir aktyviau įsitraukti į sveikatos priežiūros paslaugų teikimo procesą. Šiuo metu nepilnamečiai pacientai turi teisę tam tikrais atvejais priimti sprendimus dėl jiems teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų nuo 16 metų, o esant gydančio gydytojo sprendimui – nuo 14 metų. Kaip rodo tyrimai ir praktika, dabartinėje sveikatos sistemoje to nepakanka, norint sukurti savarankišką, iniciatyvią, kūrybingą, aukštos gyvenimo kokybės siekiančią visuomenę. Todėl peržiūrėsime amžiaus ribas, nuo kada jaunesni pacientai galės priimti savarankiškus sprendimus dėl jiems teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų, taip pat - dėl kokių būtent paslaugų ar jų grupių tokie sprendimai galėtų būti priimami.

ne tik kaip kokybiškos medicinos paslaugas, bet ir kaip tolygią socialinę bei ekonominę plėtrą, aplinkos palankumą sveikatai. Sieksime visuomenės sveikatos stiprinimą įgyvendinti

skirtingais lygmenimis – nacionaliniu, savivaldybių, bendruomenių (mokyklos, darbovietės) ir pan. Tuo tikslu kursime bendras sveikatinimo programas su Socialinių reikalų ir darbo, Aplinkos, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijomis bei kitomis įstaigomis. Sieksime į programų kūrimo ir jų įgyvendinimo procesą įtraukti nevyriausybinės bei profesinės savivaldos organizacijas. Stiprinsime savivaldybių vaidmenį visuomenės sveikatos stiprinimo politikoje, kad būtų užtikrinama į konkrečios savivaldybės gyventojų poreikius nukreipta sveikatinimo veikla.

- Optimizuosime profilaktinės sveikatos patikrą. Sudarysime sąlygas Lietuvos gyventojams nelaukiant eilėse pasitikrinti pagrindinius sveikatos rodiklius (pvz., kraujospūdį, gliukozės ir riebalų kiekį kraujyje ir kt.) bei atlikti profilaktinius galimų (dėl paveldimumo, išorinių veiksnių, pirminių įtarimų) ūmių ar užkrečiamųjų ligų, bendros būklės patikrinimus. Plačiai ir populiariai informuosime visuomenę, kur tokios patikros atliekamos.

3. Esu laimingas, nes atsakingas. Prisidedu ir užsitikrinu

Tyrimai atskleidžia, kad esamas privalomojo sveikatos draudimo modelis netenkina dalies pacientų ir juos gydančių sveikatos priežiūros specialistų. Deklaruojama, kad dengiamas visas spektras sveikatos priežiūros paslaugų, bet faktiškai dėl neadekvataus finansavimo (sveikatos priežiūros paslaugų kainų skaičiavimo metodikos) sukuriamas skirtumas tarp faktinės (realios) kainos, kuri privalo būti apskaičiuojama vadovaujantis ūkinės veiklos ir buhalterinės (mokestinės) apskaitos vykdymo teisės aktais, ir sveikatos priežiūros paslaugų kainos, kuri apmokama Privalomojo sveikatos draudimo fondo (toliau – PSDF) lėšomis. Ir politikai, ir valdininkai atkakliai vengia tai pripažinti.

- Sieksime, kad odontologijos srityje prioritetu taptų vaikų odontologinių ligų profilaktika ir ankstyvoji diagnostika. Kitų odontologijos sričių finansavimas gali būti didinamas tik užtikrinus visavertę vaikų odontologijos paslaugas (prioritetas – prevencija).

- Mažinsime sergamumą užkrečiamosiomis ligomis, kontroliuodami įvežtinių užkrečiamųjų ligų plitimą ir didindami vakcinomis valdomų infekcijų skiepų apimtį. Lietuvoje didėjant sergamumui vakcinomis valdomomis užkrečiamosiomis ligomis, įgyvendinsime Nacionalinės imunoprofilaktikos 2019–2023 m. programos tikslus ir uždavinius. Pasitelkę žiniasklaidos priemones ir orientuodamiesi į tikslines grupes (jauni tėvai, senyvo amžiaus žmonės, medikai), informuosime apie skiepų naudą. Įgyvendindami žiniasklaidos monitoringą, stengsimės užkirsti kelią melagingos ir vienašališkos informacijos apie skiepus sklaidai.

Minėtas kainų skirtumas lemia paslaugų deficitą (formuojasi eilės), skatina korupciją (atsiranda neformalus mokėjimai), aplaidumą ir neūkiškumą (gydymo įstaigos, sudariusios sutartis dėl sveikatos priežiūros paslaugų kainų padengimo PSDF biudžeto lėšomis, nėra suinteresuotos efektyvinti savo veiklą ir suteikti pacientui būtinas paslaugas per trumpiausią laiką, nes PSDF biudžeto lėšomis toks sprendimas nėra apmokamas), kelia ginčus tarp sveikatos priežiūros įstaigų ir kontroliuojančių institucijų (Valstybinės ligonių kasos prie SAM bei jos teritorinių padalinių) dėl priemokų už suteiktas sveikatos priežiūros paslaugas pagrįstumo bei teisėtumo.

Lietuvos teismai, įskaitant Konstitucinį Teismą, nagrinėdami įvairius ginčus bei vertindami sveikatos sistemos reguliavimą, jos teisėtumą ir pagrįstumą, ypač dėl efektyvaus ir racionalaus PSDF biudžeto naudojimo, ne kartą pasisakė, jog valstybės pareiga rūpintis žmonių sveikata neatmeta asmeninės atsakomybės už savo likimą, be to, iš valstybės biudžeto lėšų neturi būti besąlygiškai, neatsižvelgiant į valstybės finansines galimybes, apmokama visa valstybinėse gydymo įstaigose piliečiams teikiama medicinos pagalba (juo labiau kitos sveikatos priežiūros paslaugos).

Darytina išvada, kad ir Lietuvos faktinė situacija (pacientai, sveikatos priežiūros įstaigos bei specialistai, plačioji visuomenė), ir teisinė sistema pribrendo priimti būtinus ir neišvengiamus sprendimus, leisiančius įgyvendinti šalies strateginius tikslus sveikatos sistemoje: peržiūrėti ir pakeisti sveikatos priežiūros paslaugų kainodarą (paslaugų sudedamųjų dalių įtraukimas į galutinę paslaugų kainą, naudojamų dalių dydžių nustatymas pagal faktines rinkos kainas, paslaugų kokybės reikalavimų sugretinimas su kainos formavimu ir taikymu ir pan.), peržiūrėti ir pakeisti priemonių už sveikatos priežiūros paslaugas nustatymo sąlygas, apibrėžti priemonių ėmimo atvejus bei tvarką, sudaryti sąlygas pacientams naudoti savanoriško sveikatos draudimo lėšas kartu su PSDF biudžeto lėšomis, įvesti alternatyvų sveikatos draudimą, kuris sudarytų sąlygas šalinti neigiamus esamos sveikatos sistemos finansavimo reiškinius.

- Peržiūrėsime sveikatos priežiūros paslaugų kainų apskaičiavimo metodiką. Užtikrinsime, kad šių paslaugų kainų

skaičiavimo ir jų keitimo principai atitiktų realias paslaugų teikimo sąnaudas, tarptautinius standartus, Europos Sąjungos reikalavimus bei gerąją praktiką.

- Atsižvelgdami į faktines sveikatos priežiūros paslaugų kainas bei šių kainų skirtumus su sveikatos priežiūros įstaigose galiojančiomis ir taikomomis kainomis, peržiūrėsime sveikatos priežiūros paslaugų, apmokamų PSDF biudžeto lėšomis, teikimo sąlygas bei tvarką.

- Įtvirtinsime pacientų teisę apmokėti atitinkamą dalį (skirtumą) sveikatos priežiūros paslaugų kainos, jeigu PSDF biudžetas visos paciento pasirinktų sveikatos priežiūros paslaugų kainos nepadengia.

- Kiekvienas sveikatos draudimą mokantis žmogus turės savo asmeninę sveikatos sąskaitą. Sveikatos draudimo įnašus gyventojas kaups asmeninėje Privalomojo sveikatos draudimo fondo sąskaitoje. Gyventojas pats galės pasirinkti gydantįjį gydytoją ir apmokėti už suteiktas paslaugas iš asmeninės sveikatos draudimo sąskaitos. Taip gyventojui bus užtikrinta aukšta sveikatos priežiūros paslaugų kokybė ir aptarnavimas laiku. Siekdami nesugriauti esamos sveikatos sistemos, numatysime pereinamąjį laikotarpį, nuo kada gyventojai galės pasinaudoti asmeninėse sveikatos sąskaitose sukauptomis lėšomis. Dėl informacijos asimetrijos tarp gyventojų ir paslaugų tiekėjų bus numatyti saugikliai panaudojant asmeninės sveikatos sistemos lėšas. Gyventojams bus sudarytos sąlygos papildomai pervesti lėšas į asmenines sveikatos sąskaitas, kurioms nebus taikomas GPM.

4. Medikas – gerbiamas, pripažįstamas, vertinamas

Gydytojų ir kitų sveikatos priežiūros specialistų vaidmuo sveikatos sistemoje yra išskirtinis. Šių specialistų veiklai ir teikiamoms paslaugoms taikomi padidintos atsakomybės ir rūpestingumo standartai. Lietuvos teismų praktikoje ne kartą yra akcentuota, jog pagrindinė gydytojo pareiga – teikti kvalifikuotą ir rūpestingą medicinos pagalbą pacientui. Gydytojas, kaip profesionalas, turi specialiųjų žinių, t. y. žmogui gyvybiškai svarbiais klausimais gali padėti daugiau negu kiti, be to, jis turi pripažintą teisę taikyti specialiąsias žinias ir turi kvalifikaciją patvirtinančius dokumentus. Specialisto turima kvalifikacija sukuria teikiamų paslaugų kokybės prezumpciją, žmogus, pasiklojęs specialistu, turi jaustis saugus, todėl atitinkamos profesijos asmeniui yra taikomi griežtesni atidumo, atsargumo bei rūpestingumo reikalavimai. O sprendžiant sveikatos priežiūros įstaigos atsakomybės už paciento sveikatai padarytą žalą klausimą, gydytojų veiksmai turi būti vertinami ne galutinio rezultato, o proceso aspektu, t. y. ar konkrečioje situacijoje medicinos paslaugos buvo teiktos dedant maksimalias pastangas, imantis visų galimų ir reikalingų priemonių ir jas naudojant atidžiai, rūpestingai bei kvalifikuotai.

Minėta teismų praktika padidino sveikatos priežiūros specialistų atsakomybę prieš pacientą ir įstaigą, įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos darbo kodeksui. Jame neliko visiškos materialinės atsakomybės apribojimų, ir gydytojas bei kiti sveikatos priežiūros specialistai tapo visiškai materialiai atsakingi (už visas sąnaudas) prieš įstaigą už padarytą žalą. Be to, šią situaciją dar labiau apsunkino naujas, nuo 2020 metų įsigaliojęs „atsakomybės be kaltės“ modelis sveikatos srityje, kuris taip pat užkrovė

didesnę atsakomybės naštą sveikatos priežiūros specialistams. Deja, nė vienas iš šių ar kitų teisės aktų nenustatė jokių papildomų garantijų, geresnių veiklos bei darbo sąlygų sveikatos priežiūros specialistams, nors pastarieji yra vienos iš Europos Sąjungos pripažįstamų laisvųjų profesijų atstovai.

Tam, kad gydytojas ir kiti sveikatos priežiūros specialistai būtų gerbiami, pripažįstami ir vertinami, būtini esminiai pokyčiai sveikatos sistemos reguliavime.

- Peržiūrėsime sveikatos priežiūros specialistų santykius su sveikatos priežiūros įstaigomis, sudarysime sąlygas teikti sveikatos priežiūros paslaugas ne tik darbo santykių, tačiau ir kitais teisiniais pagrindais (individualios veiklos, paslaugų sutarčių, savanorystės sutarčių ir pan.). Šis teisinio reguliavimo modelis subalansuos specialistams nustatytus veiklos ir atsakomybės reikalavimus su paslaugų teikimo galimybėmis ir šių paslaugų finansavimu.
- Peržiūrėsime gydytojų ir pacientų santykių reguliavimą, skatinsime, kad bendradarbiavimas tarp gydytojų ir pacientų taptų paprastesnis ir labiau neformalus.
- Sudarysime sąlygas gydytojams ir kitiems sveikatos priežiūros specialistams užsidirbti didesnius atlyginimus, naudodami adekvačios sveikatos priežiūros paslaugų kainodaros, priemonių, savanoriško sveikatos draudimo bei alternatyvaus sveikatos draudimo modelius.
- Parengsime sveikatos priežiūros įstaigų vadovų vadybinėms kompetencijoms plėsti ir stiprinti tvarką. Taip skatinsime efektyvesnę sveikatos priežiūros įstaigų valdymą, geresnę teikiamų paslaugų kokybę. SPĮ vadovams

būtinoms vadybinėms kompetencijoms, kad jų vadovaujamos įstaigos būtų valdomos efektyviai, racionaliai naudojant finansinius bei žmogiškuosius išteklius. Vadybos žinioms įgyti būtų organizuojami mokymai, remiantis Valstybės tarnybos departamento patirtimi, kai aukštos kategorijos valstybės tarnautojams privaloma dalyvauti atitinkamoje mokymų programoje, apimančioje tokias temas kaip strateginis planavimas, lyderystė, efektyvus vadovavimas, kokybės vadyba, ryšių su visuomene pagrindai ir pan. Mokymus organizuoja ir Valstybės tarnybos departamentas, ir išoriniai paslaugų teikėjai. Šiuos kvalifikacijos tobulinimo kursus galėtų kompensuoti valstybė arba jis galėtų būti dengiamas kitų teisėtų šaltinių lėšomis. Tokie mokymai reikalingi visiems SPĮ struktūrinių padalinių vadovams – klinikų/centrų vadovams, skyrių vedėjams, vyresn. slaugos administratoriams, atliekantiems administracinę veiklą. Sveikatos priežiūros sektoriuje daugelį problemų būtų galima išspręsti su esamu finansavimu, tačiau efektyvesnėmis vadybinėmis priemonėmis.

- Sieksime, kad medicinos praktikos licencija būtų išduodama įvertinus realią praktikos trukmę, t. y. specialisto krūvis neturėtų būti mažesnis nei 0,5 etato (dirbant pagal darbo sutartį) arba ne mažiau 20 praktikos valandų per savaitę (teikiant sveikatos priežiūros paslaugas kitais teisėtai pagrindais). Šiuo metu galiojanti tvarka nenumato apribojimų dėl tiesioginio darbo su pacientais trukmės. Neretai asmenys, baigę medicinos studijas ir turintys galiojančią medicinos praktikos licenciją, atlieka darbą, nesusijusį su pacientų asmens sveikatos priežiūra. Pavyzdžiui, dirba medicinos auditoriais, SPĮ vadovais, dirbaujami ligonių kasose, SAM įstaigose ir pan., t. y. dirba sveikatos apsaugos sistemoje, bet ne gydomąjį

darbą. Tam, kad licencijos galiojimas nenutrūktų, šie asmenys įsidarbina SPĮ minimaliu krūviu, pavyzdžiui, 0,1 etato. Tai sudaro maždaug 7–8 darbo valandas per mėnesį, priklausomai nuo gydytojo specializacijos. Kyla klausimas – ar gydytojas, dirbantis vieną ar dvi dienas per mėnesį, turi pakankamai įgūdžių bei kompetencijos tinkamai diagnozuoti ligas, paskirti gydymą ir pan. Ar pacientas norėtų, kad toks gydytojas jį operuotų? Kyla pavojus, kad pacientui nebūtų suteiktos kokybiškos sveikatos priežiūros paslaugos. Kad būtų išvengta tokių rizikų, siūlome nustatyti minimalų valandų skaičių, kurį būtina dirbti su pacientais, norint išsaugoti medicinos praktikos licenciją.

- Peržiūrėsime medicinos normas, remdamiesi ES šalių praktika ir faktiniu sveikatos sektoriaus poreikiu. Aiškų specialistų kompetencijos bei įgaliojimų apibrėžimas pagerins teikiamų paslaugų kokybę, padės išvengti dviprasmiškų situacijų dėl medikų veiksmų ribų. Šiuo metu yra medicinos normų, nekeistų nuo 1995 m. ir nebeatitinkančių gyvenamojo laikotarpio bei technologinių tendencijų. Gydytojų rezidentų, medicinos gydytojų teisės ir pareigos apibrėžtos dviprasmiškai, neretai ir prieštaringai. Praktikoje kyla neaiškumų dėl bendrųjų ir abdominalinės chirurgijos gydytojų licencijų persipynimo ir pan. Parengsime medicinos normas specialistams, kurių veikla iki šiol neregamentuota – plastikos chirurgų ir pan. Taip pat yra įvestos naujos medicinos normos, neįvertinus jų faktinio poreikio ir poveikio, į sveikatos priežiūros sektorių perkėlus fizikos specialistus (optometrininkus), masažuotojus, kosmetologus (prilyginus dalį jų teiktų paslaugų sveikatos priežiūrai), taip pat sporto trenerius (prilyginus dalį jų teiktų paslaugų kineziterapijai bei sporto medicinai).

Parengsime gydymo, procedūrų algoritmus, kuriuos SPĮ galės prisitaikyti pagal savo specifiką.

- Planuosime gydytojų bei kito medicinos personalo rengimo poreikį pagal realią situaciją, pagal tai spręsimė rezidentūros studijų finansavimo klausimus. Gydytojų poreikio pagal specializacijas planavimas, darbo krūvių ir viršvalandžių reguliavimo sistemos užtikrinimas yra būtini veiksmai efektyviai ir kokybiškai sveikatos priežiūros sistemai sukurti. Gydytojų poreikio planavimo nebuvimas lemia tai, kad vienu specialybių medikų labai trūksta, o kitų pasiūla per didelė. Peržiūrėsime studentų, priimamų į medicinos ir rezidentūros studijas, skaičių. Planuosime, kiek ir kokių specialistų reikės per ateinančius 10 metų. Greitu metu susidursime su visuomenės senėjimo pasekmėmis, todėl būtina kryptingai planuoti stojančiųjų į slaugos specialybės skaičių, prognozuoti geriatrijos specialistų poreikį.

- Skatinsime specifinių geriatrijos paslaugų plėtrą, reaguodami į senstančios visuomenės keliamus iššūkius, gerindami paslaugų prieinamumą. Senstanti visuomenė reikalaus pokyčių sveikatos apsaugos bei socialinės apsaugos sektoriuose. Tam būtinas glaudus šių sektorių bendradarbiavimas, sprendžiant ilgalaikės slaugos, paliatyvios slaugos, multifunkcinių susirgimų gydymo, priežiūros namuose ir kt. problemas. Įvertinsime galimybes apjungti senyvo amžiaus žmonių slaugos ir globos paslaugas, ypač - pacientų, kuriems būtinas paliatyvus gydymas.

- Spręsimė medikų migracijos klausimus,

5. Sveikatos priežiūros paslaugos: šiuolaikiškos, kokybiškos, prieinamos

Šiuo metu skirtinguose Lietuvos regionuose ir miestuose eilės pirminio ir antrinio lygmens sveikatos įstaigose pas konkrečių sričių specialistus labai skiriasi. Kartais tenka laukti du

gerindami medicinos personalo darbo apmokėjimo sąlygas bei socialines garantijas.

- Sieksime gerinti rezidentūros studijų kokybę, kaip būsimųjų gydytojų rengimo užsakovai. Skatinsime SAM, kad spręsdama medicinos darbuotojų rengimo klausimus glaudžiai bendradarbiautų su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija bei universitetais.

- Peržiūrėsime sveikatos priežiūros specialistų darbo krūvius, atsižvelgdami į mokslu pagrįstas rekomendacijas bei ES valstybių patirtį. Dabartiniai gydytojų ir kitų sveikatos priežiūros specialistų krūviai neatitinka ES reikalavimų. Sisteminiis sveikatos priežiūros paslaugų finansavimo pokytis, aprašytas kitose šios programos dalyse, taip pat ir krūvių sureguliuojimas leis optimizuoti sveikatos priežiūros paslaugų apimtį. Daugelis medicinos personalo dėl nepakankamo darbo užmokesčio dirba didesniu nei 1 etato krūviu, bet mažesniu intensyvumu, lyginant su daugeliu ES šalių. Dalį medikams priskirtų funkcijų - konsultacijas dėl paslaugų apmokėjimo, kai kurių formų pildymą ir pan. - perduosime administratoriams, medicinos procesų koordinatoriams, gydytojų padėjėjams.

- Kelsime slaugytojo profesijos prestižą. Dažnai slaugytą visuomenė (o ir gydytojai) vis dar laiko gydytojo nurodymų vykdytoju. Tačiau slauga - savarankiška profesija, o slaugytojų darbas smarkiai prisideda prie paciento sveikimo proceso. Slaugytojo profesijos nuvertinimas yra viena iš augančio slaugytojų trūkumo priežasčių.

ar daugiau mėnesių. Pacientui iš regiono patekus į centrinę ligoninę, gaištamasis laikas pakartotiniams tyrimams, duomenų rinkimui ir analizei bei neefektyviai naudojamos PSDF

biudžeto lėšos. Sieksime sumažinti šiuos netolygumus bei užtikrinti skaidrią ir aiškią sistemą, kuri leistų geriau valdyti pacientų srautus, užtikrinti kuo spartesnį jų aptarnavimą.

Sveikatos įstaigos turėtų vertinti realius paslaugų teikimo kokybinius rodiklius. Įstatyme aiškiai apibrėžta, kokie paslaugų kokybės rodikliai turėtų būti vertinami, tačiau realybėje nesukurta vieninga sistema, kuri leistų lyginti tiek įstaigas, tiek ir specialistus, dirbančius skirtingose įstaigose.

Deja, šių SPĮ veiklos kokybės parametrų šiuo metu niekas nevertina, nors tinkamas ir nuoseklus esamo reguliavimo taikymas atitiktų pacientų interesus ir parodytų tikrąjį gydymo įstaigų pasirengimą teikti šiuolaikines, inovatyvias bei kokybiškas paslaugas. Sieksime, kad kokybiškos sveikatos priežiūros paslaugos taptų pacientų ir sveikatos priežiūros specialistų kasdienybe, o ne ant popieriaus gražiai sudėliotais žodžiais.

Pirminė paciento sveikatos grandis, šeimos gydytojas, turi tapti centrine sveikatos sistemos ašimi. Šiuo metu nusistovėjusi praktika, kad šeimos gydytojui didinama atsakomybė ir pridedama funkcijų, bet neužtikrinamas būtinas atitinkamas finansavimas. Šeimos gydytojui skirsime 25 proc. Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų (šiuo metu skiriama apie 18 proc.). Šeimos gydytojas galės asmeniškai sudaryti sutartį su Valstybine ligonių kasa. Įstatymu įtvirtinsime gydytojui (ne tik šeimos) galimybę užsiimti individualia veikla.

- Atsižvelgdami į paciento ligos gydymo poreikius, parengsime tvarką, reglamentuojančią, laukimo eilėse valdymą. Pacientai asmens sveikatos priežiūros paslaugas gaus, kai jiems labiausiai to reikės. Laukimo eilėse valdymo politika nebeatitinka pacientų lūkesčių ir neskatina asmens

sveikatos priežiūros įstaigų siekti geresnių rezultatų šioje srityje.

- Įvesime tvarką, kuri leistų gydančiam gydytojui pačiam spręsti, kiek laiko skirti paciento apžiūrai ir konsultacijai. Asmens sveikatos priežiūros įstaigos, norėdamos išspręsti ilgų eilių problemas, nedidindamos gydytojų skaičiaus ir neilgindamos darbo laiko, dažniausiai sutrumpina paciento apžiūrai ir konsultacijai skiriamą laiką. Taikant minėtą metodą, neatsižvelgiama į realų laiko poreikį išklaudyti pacientą, nustatyti diagnozę, aptarti

tolesnį gydymo planą, užpildyti būtiną dokumentaciją. Taip pat neįvertinama, kad apžiūros metu gali būti paskirti tyrimai, kurių atsakymai lems gydymo ir vaistų skyrimą. Todėl dažnai pacientui tenka grįžti kitą dieną arba laukti prie kabineto durų, kad vėl būtų priimtas. Tvarkos nebuvimas asmens sveikatos priežiūros įstaigose dirbtinai sudaro eiles ir neįpareigoja ieškoti sprendimų. Sieksime, kad paciento sąmoningumas ir alternatyvių sveikatos priežiūros paslaugų teikimo finansavimo modelių taikymas užtikrintų abipusį – paciento ir gydytojo – norą kuo nuodugniau ištirti paciento susirgimo, ligos ar kitokių sutrikimų priežastis ir imtis efektyvių gydymo priemonių.

- Stiprinsime laboratorinės diagnostikos vaidmenį, parengsime ir įdiegsime kokybinius, kiekybinius bei techninius laboratorinės diagnostikos reikalavimus, siekdami užtikrinti aukštų standartų sveikatos priežiūros paslaugas visose grandyse (nuo pirminio iki tretinio sveikatos priežiūros paslaugų teikimo lygio). Pabrėžtina, kad laboratorinė diagnostika atlieka išskirtinį, vaidmenį – padeda kuo anksčiau diagnozuoti ligą, kontroliuoti gydymo efektyvumą, greitai nustatyti šalutinį vaistų poveikį ir pastebėti klinikinės komplikacijas, prognozuoti ligų

recidyvą ir laiku hospitalizuoti pacientą, kad būtų išvengta komplikacijų. Verta žinoti, kad apie 70 proc. objektyvios informacijos apie paciento būklę gaunama vadovaujantis laboratorinių tyrimų duomenimis, tai reiškia, kad laboratoriniai tyrimai - jų tikslumas, patikimumas, atlikimo operatyvumas - yra itin svarbūs sveikatos priežiūros paslaugų teikimo procese.

- Peržiūrėsime taikomus ligų ir būklių gydymo protokolus, patobulinsime juos arba parengsime naujus, atitinkančius Pasaulio sveikatos organizacijos, tarptautinių organizacijų, Europos Sąjungos kompetentingų organizacijų bei institucijų rekomendacijas bei užtikrinančius aukščiausio standarto kokybiškų sveikatos priežiūros paslaugų teikimą. Sieksime sumažinti atotrūkį tarp šiuose gydymo protokoluose patvirtintų ir PSDF biudžeto lėšomis finansuojamų gydymo schemų.

- Parengsime žalos mažinimo priemonių planus ir sieksime nuoseklaus jų įgyvendinimo, į šį procesą įtraukdami įvairių sričių atstovų (pacientų, sveikatos priežiūros specialistų, akademinės bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų bei verslo). Skatinsime mokliškai pagrįstos, objektyvios ir nešališkos informacijos sklaidimo apie žalos mažinimo priemones, jų taikymą bei rezultatus.

- Mažinsime paslaugų prieinamumo netolygumus rajono savivaldybės sveikatos priežiūros įstaigose. Skatinsime gydytojų pritraukimą į pirminės sveikatos priežiūros centrus, konsultacines poliklinikas. Rajonų asmens sveikatos priežiūros įstaigose esamas gydytojų specialistų trūkumas verčia pacientus laukti eilėse arba rinktis ne arčiausiai namų esančias asmens sveikatos priežiūros įstaigas. Siekdami sumažinti šiuos netolygumus, rengsime gydytojų finansinio skatinimo programas, motyvuojančias gydytojus

pasirinkti darbą rajoninėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose. Optimizuosime PSDF biudžeto lėšomis finansuojamų antro lygio gydytojų specialistų konsultacinių paslaugų mastą. Paslaugų prieinamumą mažina neracionalus antro lygio gydytojų specialistų konsultacijų, finansuojamų PSDF lėšomis, paskirstymas ir kiekis, nepagrįsti pacientų poreikiais.

- Siekdami užtikrinti pacientų aptarnavimą laiku ir pagal poreikius, didinsime konkurenciją tarp asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų, taikydami efektyvius vadybos metodus ir naudodami alternatyvaus sveikatos priežiūros paslaugų finansavimo šaltinius. Paslaugų teikėjai, turėdami galimybę dengti paslaugų kainą ne tik PSDF biudžeto lėšomis, bet ir alternatyvių finansavimo šaltinių lėšomis, bus suinteresuoti efektyviau organizuoti sveikatos priežiūros paslaugų teikimo procesą.

- Sieksime, kad sveikatos priežiūros paslaugos kaimo vietovėse būtų teikiamos „pagal paciento buvimo vietą“. Peržiūrėsime esamą kaimo medicinos punktų veiklos reguliavimą ir finansavimo politiką, ieškosime galimybių įgyvendinti kaimo gyventojų lankymo ir sveikatos paslaugų teikimo namuose politiką. Tokiu būdu sveikatos priežiūros paslaugų teikimas būtų prieinamesnis kiekvienam kaimo gyventojui, būtų sudaryta reali galimybė kaime kontroliuoti pacientų dalyvavimą profilaktikos programose ir užkirsti kelią tam tikroms ligoms plisti.

- Mažinsime eiles asmens sveikatos priežiūros įstaigose atsisakant „netinkamai paruošto paciento“ politikos. Sieksime, kad pacientas per vieną vizitą gauti įmanomai visus nurodymus, kaip įveikti susirgimą. Pakeisime ydingą siunčiančio gydytojo ir konsultuojančio specialisto bendravimo praktiką. Prieš

registruojant pas specialistą, įstaiga gaus siuntimą ir vertins konsultacijos poreikį, t. y. keisis principas, kai siuntimą atsineša pats pacientas, siuntimą e.sveikatos sistemoje pateiks gydantis gydytojas. Specialistas gaus informaciją dar prieš paciento apsilankymą. Tai sudarys sąlygas specialistui lanksčiau organizuoti savo darbo laiką.

- Didinsime suaugusiųjų, vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros bei priklausomybės ligų gydymo paslaugų prieinamumą miestuose ir rajonuose. Psichikos sveikatos priežiūros finansavimo sistema labai glaudžiai susijusi su stacionariomis psichiatrijos ligoninėmis. Disproporcija tarp lėšų, skiriamų medikamentiniam ir nemedikamentiniam gydymui, milžiniška, o įvairios paslaugos kompensuojamos tik tais atvejais, kai pacientams siuntimus išrašo gydytojai psichiatrai. Daugelyje pažangių valstybių stacionarios psichiatrijos paslaugos sudaro labai nedidelę dalį ir yra integruotos į bendro profilio ligonines, o psichikos sveikatos paslaugų tinklas yra išvystytas bendruomenėje, kur teikiamos į konkretų asmenį orientuotos modernios įvairios psichosocialinės paslaugos. Sieksime diegti ir plėtoti modernias bendruomenines psichosocialines paslaugas, didinsime anonimiškos, tiesioginės pagalbos prieinamumą. Įgyvendinsime nuoseklų savižudybių prevencijos veiksmų planą, reguliariai stebėdami ir vertindami jo veiksmingumą. Siekdami šalyje mažinti priklausomybę nuo rūkymo, taikysime įvairias pagalbos formas, iš jų palaikysime ir mokslu grįstą mažiau sveikatai žalingų priklausomybę sukeliančių produktų taikymą, padėsiantį laipsniškai atsisakyti priklausomybės.

- Optimizuosime valstybinių lėšų panaudojimą ir sieksime individualią, šeimos ir

grupinę psichoterapiją kompensuoti iš PSDF biudžeto lėšų, gydytojui psichiatru, toksikologui ar šeimos gydytojui rekomendavus ir pagrindus jos būtinumą. Siekdami gerinti visuomenės psichikos sveikatos rodiklius Lietuvoje, didinsime psichoterapinių paslaugų prieinamumą. Suteiksime asmeniui teisę rinktis psichoterapinę pagalbą ne tik valstybinėse gydymo įstaigose, bet ir privačiame sektoriuje. Peržiūrėsime psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo tvarką ir imsime priemonių užpildyti sistemines spragas vaikų ir suaugusiųjų psichikos sveikatos priežiūros sistemoje. Pirminiame lygyje veikiančios psichikos sveikatos centrai turėtų dirbti išvien su bendrosios praktikos gydytojais ir padėti jiems spręsti dažniausiai pasitaikančias psichikos sveikatos problemas bei gydyti nesudėtingus sutrikimus.

- Tobulinsime tvarką, reglamentuojančią nevaisingumo gydymą PSDF lėšomis. Lietuva yra vienintelė Europos Sąjungos šalis, tik iš dalies kompensuojanti ir tik nedidelę pagalbinių apvaisinimo procedūrų dalį. Lietuvoje su nevaisingumu susiduria maždaug kas penkta šeima, tačiau ateityje tai gali patirti jau kas trečia šeima. Nors nevaisingumas įtrauktas į Tarptautinę ligų klasifikaciją, pagalbinių apvaisinimo paslaugoms finansuoti lėšos iš PSDF biudžeto skiriamos itin ribotai, todėl negalintiems pastoti poroms nėra užtikrinamas tinkamas reikalingų gydymo procedūrų prieinamumas. Sudarius sąlygas naudoti priemokų, savanoriško sveikatos draudimo bei alternatyvaus sveikatos draudimo mechanizmus, šios sveikatos priežiūros paslaugos taptų prieinamos didesniai negalinčių pastoti porų skaičiui.

- Skatinsime gyventojų dalyvavimą atrankinėse sveikatos patikros programose.

Šiuo metu Lietuvoje veikia 4 atrankinės gyventojų sveikatos programos: gimdos kaklelio vėžio prevencijos programa Lietuvoje pradėta 2004 m., krūties vėžio – 2005 m., prostatos vėžio – 2006 m., storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programa – 2009 m. Iki šiol Lietuvoje vykstančios patikros programos susiduria su daugeliu problemų – nėra vienos institucijos, kuri tai organizuotų, koordinuotų programas ir kontroliuotų jų kokybę, taip pat nėra efektyvios ir vieningos gyventojų kvietimų dalyvauti programose sistemos. Dėl šių priežasčių Lietuva tarp kitų Europos Sąjungos šalių vertinama kaip šalis, iš esmės nevykdanti organizuotų atrankinės patikros programų. Šios programos yra veiksmingos tada, kai patikrina ne mažiau kaip 70 proc. tam tikro amžiaus gyventojų. Deja, Lietuvos gyventojų dalyvavimas atrankinėse programose išlieka oportunistinis. Pavyzdžiui, iki 2014 m. prevencinėje gimdos kaklelio piktybinių navikų patikros programoje dalyvavo tik 40 proc. numatyto amžiaus

6. Medikų edukacija

Pakopinės kompetencijos – nuo 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojęs naujas medicininės edukacijos modelis, kuris turėtų tapti pamatu skaidresnei ir pacientui saugesnei bei prieinamesnei sveikatos priežiūros sistemai, vis dar diegiamas ir reikalauja naujos lyderystės, kad graži iniciatyva nevirstų dar vienu Damoklo kardu.

Gerinsime Lietuvos sveikatos priežiūros įstaigų ir rezidentūros bazių pritaikymą rengti jaunuosius gydytojus:

- Stiprinsime gydytojų edukacines kompetencijas.
- Aprūpinsime rezidentūros bazes reikiama simuliacine įranga.

moterų, dėl storosios žarnos vėžio per pastaruosius dvejus metus patikrino 30,5 proc. numatyto amžiaus gyventojų.

- Centralizuosime antrinę ir ypač tretinę sveikatos priežiūrą, kurdami centrus su moderniausia įranga. Organizuosime tretinio lygio specialistų komandų išvykas į atokių ar turinčius problemų rajonus. Plėtosime specializuotas ambulatorines paslaugas: diagnostikos centrus, dienos stacionarą, ambulatorinę reabilitaciją, psichosocialinę ir psichologinę pagalbą. Reorganizuosime psichinės sveikatos paslaugų teikimo sistemą į racionalesnę ir prieinamesnę. Skatinsime ambulatorinės slaugos plėtrą.

- Greitosios medicinos pagalbos tarnybą reorganizuosime pagal Europos šalių patirtį (ypatingą dėmesį skirdami kaimiškoms vietovėms, kad greitoji pagalba pasiektų jas kiek galima greičiau).

- Plėtosime dienos centrų tinklą vaikams su specialiaisiais poreikiais ar negalia.

- Sudarysime galimybę rezidentūros bazėse esantiems jauniems gydytojams dalyvauti studijų procese nuotoliniu būdu.

Užtikrinsime sklandų pakopinių kompetencijų modelio diegimo procesą:

- Reglamentuodami pakopinių kompetencijų įgyjimą, sieksime, kad nenukentėtų pacientų saugumas ir jaunųjų gydytojų edukacija, t. y. pakopinė kompetencija bus suteikiama tik tokiu atveju, kai jaunas gydytojas pats jausis tam pasirengęs ir bus surinkęs pakankamai jo savarankiškumą patvirtinančių įrodymų.

- Suteiksime galimybę gydytojui rezidentui bet kuriuo darbo momentu konsultuotis sulabiau patyrusiu gydytoju.

Reformuosime rezidentūros bazių akreditavimo bei koordinavimo tvarką, užtikrindami jaunųjų gydytojų judėjimą ir pasibaigus pakopinių kompetencijų modelio diegimo projektui:

- Sukursime skaidrią, centralizuotą gydymo įstaigų aplikavimo tapti rezidentūros baze sistemą.
- Sudarysime gydytojams rezidentams sąlygas nuo 25 iki 75 proc. studijų programos atlikti periferinėse rezidentūros bazėse, darydami išimtis asmenims, turintiems svarių priežasčių atsisakyti šios galimybės.
- Sudarysime sąlygas gydytojams

7. E. sveikata

E. sveikatos sistema privalo būti saugi, sklandžiai veikianti, lengvai tobulinama, elektroninė (paperless), o svarbiausia – patogi tiek medikui, tiek pacientui.

58-oji Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – PSO) Generalinės Asamblėjos sesija 2005 m. gegužės mėn. priėmė rezoliuciją WHA58.28, nustatančią PSO e. sveikatos strategiją. PSO, pasitelkusi Globalią e. sveikatos observatoriją (angl. The Global Observatory for eHealth), išanalizavo šalių e. sveikatos priemonių ir paslaugų poreikius ir juos apibendrino 2006 metų PSO ataskaitoje. Joje pažymima, kad e. sveikata yra svarbus svertas keliant sveikatos priežiūros paslaugų lygį ir kad būtina plėtoti ir skatinti pagrindinių priemonių e. sveikatos funkcijoms įgyvendinti – vaistinių preparatų registrų, į pacientą orientuotų informacinių sistemų, kurios galėtų būti išplėstos į elektronines sveikatos istorijas – kūrimą, teikti metodinę pagalbą keičiantis patirtimi, sveikatos informacija bei organizuojant mokymą.

Dirbdama lygiagrečiai su PSO bei tęsdama jos darbą, Europos Komisija ėmėsi įvairių reguliacinių iniciatyvų e. sveikatos srityje.

rezidentams rezidentūros bazes rinktis autonomiškai, taip siekdami sukurti laisvos rinkos sistemą, kuri skatintų konkurenciją tarp gydymo įstaigų ir motyvuotų jas gerinti edukacijos kokybę bei darbo sąlygas.

- Priimsime Podiplominių (rezidentūros) studijų įstatymą, kuris palaikytų jau aprašytus siekius (kokybišką medicininę edukaciją ir tvarų gydytojų rezidentų judumą) ir apibrėžtų aiškius finansų, skiriamų medicininei edukacijai, judumo principus, taip užtikrinsime, kad Lietuvos mokesčių mokėtojų pinigai bus panaudojami skaidriai ir optimaliai.

Europos Komisija, įgyvendama savo priimtus dokumentus, siekia visos ES mastu ir atskirai kiekvienoje valstybėje narėje gerinti piliečių sveikatą, naudojant e. sveikatos priemones, pasiekti, kad būtų prieinama gyvybiškai svarbi informacija, gerinti sveikatos priežiūros kokybę ir galimybę naudotis jos paslaugomis, įtraukiant e. sveikatą į sveikatos politiką ir koordinuojant ES šalių politines, finansines ir technines strategijas, bei pasiekti, kad e. sveikatos priemonės būtų veiksmingesnės, patogesnės ir plačiai naudojamos, įtraukiant specialistus ir pacientus į strategijų rengimą ir jų įgyvendinimą.

Minėtų Europos Sąjungos tikslų įgyvendinimas sukuria būtinumą turėti vieningą, saugų, centralizuotą nacionalinį pacientų duomenų registrą, kuris leistų pacientams bei sveikatos priežiūros įstaigoms (šeimoms centrums, specialistų klinikoms, ligoninėms ir t. t.) informaciniais ir ryšio tinklais dalintis informacija ir duomenimis, kurti vieningus elektroninius sveikatos įrašus, pagrįstai ir efektyviai juos naudoti, optimizuoti laiką bei pastangas, būtinus diagnostikai bei gydymui. Taip pat tai mažintų diagnostikos bei gydymo

klaidų tikimybę, sudarytų pagrindą pagerinti ligų prevenciją, užtikrintų kvalifikuotą ir nuoseklų diagnozavimą, pagrįstą gydymą, atsakingą stebėjimą ir valdymą, būtų naudingas visai visuomenei, o svarbiausia – pacientui, nes naudojant e. sveikatos priemones pacientas turi daugiau galimybių dalyvauti savo sveikatos priežiūroje, stebėti ir sekti specialistų veiksmus, gauti kokybiškesnes sveikatos priežiūros paslaugas. Tokiu būdu bus sudarytos sąlygos aktyviau taikyti sveikatos prevencijos priemones, o sveikatos sektorius taps veiksmingesnis ir efektyvesnis ir sudarys pagrindą įvairioms valstybės institucijoms, susijusioms su paciento socialiniais, demografiniais, klinikiniais, epidemiologiniais bei kitais gyvenimo rodikliais bei aspektais, teisėtai, pagrįstai ir efektyviai naudoti duomenis bei informaciją, prieš tai įsitikinus jų tikrumu, objektyvumu, nuoseklumu ir suderinamumu.

E. sveikata – platus terminas, apimantis įvairias informacinių technologijų (IT) sistemas. Lietuvoje pirmieji du bandymai 2005 ir 2007 m. sukurti nacionalinę elektroninę sveikatos sistemą žlugo. Nuo 2009 m. e. sveikatos vystymą galima suskirstyti į du pagrindinius blokus: Elektroninę sveikatos paslaugų ir bendradarbiavimo infrastruktūros informacinę sistemą (ESPBI IS) ir ligoninių informacines sistemas (LIS/HIS). Vertinant e. sveikatos plėtrą, architektūrą ir rezultata, matomas lyderystės ir sisteminio planavimo trūkumas, kuris būdingas

ir visai Lietuvos sveikatos sistemai. Vystant e. sveikatą didžiausia lėšų dalis išleista ligoninių informaciniams sistemoms, kurios buvo kuriamos atskirai kiekvienai ligoninei, nors savo paskirtimi ir funkcionalumu yra panašios.

Dalis ESPBI IS sistemos šiandien funkcionuoja, bet negarantuoja sklandaus darbo. Vis dar pastebimas negebėjimas reaguoti į kylančias problemas. E. sveikata turėtų taupyti gydytojo laiką, deja, dėl smulkių techninių nesklandumų gydytojo darbo laikas eikvojamas neracionaliai.

Neišspręsta dvigubos dokumentacijos problema t. y. elektroniniai įrašai dubliuojami su popierinėmis kortelėmis. Tai teisinės bazės trūkumas, kuriam pašalinti reikalingas IT vystytojų, medikų ir teisininkų dialogas.

- Siekdamas pašalinti chaotišką e. sistemos vystymąsi ir koordinuoti bendradarbiavimą, Liberalų sąjūdis, remdamasis Estijos e. sveikatos vystymo pavyzdžiu, siūlo steigti e. sveikatos koordinavimo centrą, kurio steigėjai būtų Sveikatos apsaugos ministerija, Valstybinė ligonių kasa, Registrų centras, Susisiekimo ministerija, didžiosios ligoninės, Savivaldybių asociacija, medikų ir pacientų organizacijos. Toks centras būtų atsakingas už nuoseklų e. sveikatos vystymą, projektų rengimą, įgyvendinimą, esamų sistemų tobulinimą ir klaidų šalinimą.

8. Efektyvus ir rezultatyvus valdymas. Profesinės savivaldos kūrimas ir stiprinimas

- Skirsime ypatingą dėmesį vieningiems sveikatos apsaugos sistemos standartams, kokybės ir skaidrumo užtikrinimo procedūroms, kad sveikatos apsaugos sektoriaus valdymas kuo labiau priartėtų prie ES valstybių gerosios praktikos.
- Depolitizuosime sveikatos apsaugos

valdymą, sudarydami sąlygas priimti vadyba, o ne politika grindžiamus sprendimus.

- Sieksime realaus apmokėjimo už suteiktas sveikatos priežiūros paslaugas.
- Siūlysime alternatyvių finansavimo šaltinių sistemą, kuri leistų ištraukti iš šešėlio neoficialius mokėjimus. Šis valdymo

sprendimas realiai prisidėtų prie atlyginimų sveikatos priežiūros specialistams padidinimo ir papildomai leistų investuoti į šių specialistų kvalifikacijos tobulinimą.

- Aiškiai ir skaidriai reglamentuosime sveikatos priežiūros paslaugų finansavimo tvarką. Šiuo metu finansavimas sveikatos priežiūros įstaigoms skiriamas remiantis jų sutartimis su teritorinėmis ligonių kasomis. Sutartys sudaromos dėl paslaugų, įtrauktų į Vyriausybės patvirtintą kriterijų sąrašą, patvirtintą poįstatyminiu aktu, o ne įstatymu. O Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, kad sutarčių sudarymo taisyklės dėl sveikatos priežiūros paslaugų apmokėjimo iš PSDF biudžeto turi būti nustatytos įstatymu. Būtina aiškiai apibrėžti, kodėl viena įstaiga gali teikti paslaugas pacientams, gaudama už tai apmokėjimą iš PSDF, o kita – ne, kiek daugiausiai tokių paslaugų per metus gali suteikti viena įstaiga, o kiek – kita. Pagal dabartinę tvarką poįstatyminiame akte nustatyti kriterijai palieka daug erdvės subjektyviam Teritorinių ligonių kasų vertinimui dėl finansuojamų paslaugų ir jų apimtys (kvotų) kiekvienai sveikatos priežiūros įstaigai. Šiuo metu veikia sistema „vienas finansuotojas – vienas paslaugų teikėjas“, kuri neskatina konkurencijos ir atveria kelią galimam piktnaudžiavimui, nereglamentuotai veiklai bei neefektyviam lėšų paskirstymui.

- Skatinsime argumentuotų sprendimų priėmimą ir praktiškai patikrintos vadybos taikymą. Parengsime tvarką planuojamos įsigyti med. įrangos atsiperkamumui įvertinti ir pan. Skatinsime sprendimų priėmimą, remiantis statistine, kaštų ir naudos analize.

- Parengsime ir įdiegsime nacionalinę

gydymo įstaigų veiklos efektyvumo, jų teikiamų paslaugų kokybės ir saugos matavimo bei palyginamumo (benchmarking) sistemą, atliksime kasmetinę SPĮ veiklos kokybės ir efektyvumo lyginamąją analizę.

- Sudarysime sąlygas SPĮ prisijungti prie mokslinių duomenų bazių.

- Tobulinsime SPĮ turimos medicinos įrangos registrą, vertinsime brangių tyrimų atlikimo statistiką. Imsimės priemonių, kad turima medicinos įranga būtų prieinama įvairių SPĮ pacientams. O turimos lėšos galėtų būti nukreiptos medikų atlyginimams didinti, bet ne nepakankamai apkraunamai įrangai įsigyti.

- Susiesime SPĮ finansavimą ir teikiamų paslaugų apmokėjimą su jų veiklos kokybe, sauga, efektyvumu ir rezultatyvumu.

- Skatinsime SPĮ siekti tarptautinių kokybės standartų akreditacijos. Taip sudarysime sąlygas pritraukti mokių užsienio valstybių pacientų.

- Sieksime, kad sveikatos priežiūros specialistų ir farmacijos bendruomenė aktyviai dalyvautų viešajame valdyme. Kai tvarkomi įprasti viešieji reikalai ar priimami visai šaliai svarbūs sprendimai, turi įtakos dar neįveikta korupcijos, neskaidrių sprendimų ar ne visada efektyvaus teisingumo vykdymo problema.

- Įkursime sveikatos priežiūros specialistų tarybas, farmacijos sektoriaus specialistų tarybą, atkursime odontologų rūmus/tarybą, perduosime jiems viešojo administravimo funkcijas licencijavimo, veiklos kontrolės bei priežiūros, pacientų skundų nagrinėjimo, taip pat profesinės etikos ir elgesio priežiūros srityse. Sudarysime sąlygas šioms organizacijoms stiprinti savo vaidmenį šalyje ir pelnyti aukštą visuomenės pasitikėjimą.

9. Sveikatos apsaugos sektoriaus liberalizavimas

- Užtikrinsime lygias sąlygas ir vienodas galimybes gydymo įstaigoms steigtis ir veikti nepriklausomai nuo jų nuosavybės formos, panaikinsime privačių gydymo įstaigų veiklą ir plėtrą stabdančius barjerus. Bus sudarytos lygios sąlygos ir galimybės valstybes ir privataus sektorių sveikatos priežiūros paslaugų teikėjams konkuruoti dėl PSDF

10. Farmacija

Vaistinininkas yra neatsiejamas sveikatos sistemos dalyvis, kuris kartu su gydytoju dalyvauja ligų profilaktikoje, paciento gydyme, sveikatinimo bei sveikatingumo procesuose.

Pastaruosius metus sveikatos sistemos politika farmacijos sektoriuje nukreipta į biudžeto lėšų taupymą, o ne į pacientų gydymą efektyviausiais, pažangiausiais ir šiuolaikiškiausiais vaistais, kurie tampa tinkamomis profilaktinėmis priemonėmis prieš ilgalaikę hospitalizaciją, turi mažiau šalutinio poveikio ir užtikrina individualizuotą, labiausiai pacientui tinkamą efektyvų gydymą.

Peržiūrėsime vaistų politiką, užtikrindami pacientui būtinų vaistų finansavimą PSDF biudžeto lėšomis bei sudarydami galimybę pacientui aktyviai dalyvauti vaistų įsigijime, naudojant alternatyvių finansavimo šaltinių lėšas.

- Skatinsime inovatyvių vaistų prieinamumą šalyje. Bendradarbiaudami su kitomis institucijomis, skatinsime inovatyvių vaistų kūrimą Lietuvoje. Žinodami, kad prevencija visada geriau nei gydymas, ir remdamiesi geriausia Europos praktika, plėsime vakcinacijos kalendorių vaikams ir suaugusiems.
- Tobulinsime vaistų kompensavimo

biudžeto, ES Socialinio fondo, kitų finansavimo šaltinių.

- Diegsime įvairias viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimo formas, skatindami Lietuvos ir užsienio privataus kapitalo pritraukimą į sveikatos sektoriaus modernizavimą ir plėtrą.

politiką – padarysime ją suprantamą kiekvienam. Kompensuosime ligos gydymą, o ne vaistą – taip užtikrindami, kad pacientas gaus geriausią gydymą ir greitai vėl bus visavertis visuomenės narys. Peržiūrėsime vaistų kompensavimo politiką. Tobulinsime šiuo metu galiojančią centralizuotų vaistų pirkimo ir kompensavimo sistemą. Išaiškinsime tikslų vaistinių preparatų ligininėse poreikį ir užtikrinsime, kad jie būtų perkami centralizuotai. Neribosime vaistų įtraukimo į kompensuojamųjų sąrašus. Didėjant pasirinkimui, vaistų kainų priemokos žmonėms turėtų mažėti.

- Siekdami pirminę sveikatos priežiūrą suteikti greičiau ir padaryti ją efektyvesnę, plėsime vaistinėje suteikiamų paslaugų spektrą. Suteiksime vaistinininkams daugiau teisių pacientų sveikatos priežiūroje, skatinsime siūlyti gyventojams vaistų dozavimo, suleidimo, vakcinavimo paslaugas, plėsime kitų vaistinėje galimų suteikti paslaugų spektrą. Leisime vaistinėse vykdyti alkoholio ir narkotikų prevencijos, žalos mažinimo programas, taip sumažindami gydytojų užimtumą bei pagerindami paslaugų pasiekiamumą gyventojams. Suteiksime teisę vaistinininkui, pastebėjusiam neatidėliotinus atvejus, nukreipti pacientus dėl būtinos

pagalbos, skirti tam tikros grupės receptinius preparatus ar pratęsti gydytojo receptą, taip sumažindami darbo krūvį gydytojams bei padarydami sveikatos priežiūrą lengviau prieinamą žmogui.

- Plėsimė farmacinę rūpybą. Parengsime visų ūmių ligų farmacinės rūpybos, teikiamos vaistinėse, standartus. Skatinsime specializuotų farmacijos rūpybos standartų parengimą.

- Didinsime vaistų prieinamumą pacientams. Įteisinsime visų vaistų pristatymą į namus, taip ypač pagerindami vaistų prieinamumą vyresniems ir sunkiai sergantiems nejudantiems žmonėms. Plėsimė sąrašą vaistų, kuriais galima prekiauti degalinėse ir prekybos centruose.

- Įdiegsime vaistų vertinimo modelį, pagrįstą išsamia ir išplėstine informacija (vertinant ne tik medikamentinio gydymo tarpusavio poveikį, bet ir lyginant medikamentinį ir nemedikamentinį gydymą, o

taip pat vertinant poveikį ne tik sveikatos sistemai (PSDF biudžetui), bet ir socialinės apsaugos sistemai). Šiuo metu egzistuojantis vaistų, įtraukiamų į kompensuojamųjų sąrašą, vertinimo modelis pagrįstas poveikiu PSDF biudžeto lėšoms, neatsižvelgiant į tai, jog daugelis šiuolaikinių, inovatyvių ir progresyvių vaistų efektyviai užkerta kelią ligų vystymuisi, greičiau sugrąžina pacientą į jam priimtina fiziologinę, psichosocialinę ar kitokią būklę, kai jis gali deramai grįžti į savo veiklos aplinką. Akivaizdu, kad net brangiau kainuojantis geresnis sveikatos rezultatas, trumpesnis gydymas ir didesnis saugumas (su mažiau šalutinių efektų ir/ar geresniu toleravimu), sutaupo PSDF biudžeto ir socialiniam draudimui skirtų lėšų, užtikrina stabilesnę darbo rinką ir užimtumą, socialinę integraciją, galiausiai – surenka daugiau mokesčių. Kadangi esama sistema to nevertina, ją būtina peržiūrėti ir pakeisti.

IV. FIZNIS AKTYVUMAS IR SPORTAS

Pagrindiniai siekiai:

1. Sukursime bendruomeninių sporto klubų modelį pagal geriausius Skandinavijos šalių pavyzdžius.
2. Sveiki tėvai – sveiki vaikai. Skatinsime šeimas leisti aktyvų laisvalaikį kartu.
3. Formuosime įprotį mankštintis visą gyvenimą, ne rečiau kaip du kartus per savaitę ir gryname ore.
4. Sportuojančių skaičių visuomenėje didinsime iki 80 proc.
5. Infrastruktūros objektai turi būti ekonomiškai naudingi, atviri, universalūs, maksimaliai pritaikomi ir transformuojami.
6. Didinsime finansavimą jaunųjų sportininkų tobulėjimui.
7. Užtikrinsime karjerą baigusią profesionalių sportininkų reintegraciją į darbo rinką.
8. Sportas – naudinga ir konkreti priemonė švietimui, sveikatai, kultūrų dialogui, vystymuisi ir taikai skatinti. Remdamiesi Europos komisijos rekomendacijomis, sieksime įtraukti sportą, kaip priemonę į savo vystymosi politiką.
9. Skatinsime daugiau mergaičių ir moterų aktyviai užsiimti fizine veikla ir sportu.
10. Puoselėsime sportą ir fizinį lavinimą kaip svarbią kokybiško išsilavinimo dalį ir kaip priemonę mokyklų patrauklumui didinti, lankomumui gerinti.

Pasaulio sporto organizacijos (PSO) tyrimais nustatyta, kad fiziškai pasyvūs žmonės Lietuvoje kasmet kainuoja 1 mlrd. eurų, nes vienas fiziškai pasyvus (nesimankštinantis) žmogus šaliai kainuoja nuo 1 iki 3 tūkst. eurų per metus. Fizinio aktyvumo trūkumas didina riziką atsirasti viršsvoriui, nutukimui ir kitoms chroniškomis su svoriu susijusioms sveikatos problemoms, pavyzdžiui, širdies ir kraujagyslių ligoms bei diabetui, kurie blogina gyvenimo kokybę, kelia pavojų gyvybei ir yra didelė našta sveikatos biudžetui bei ekonomikai.

Sportas – patraukli, teigiamą įvaizdį turinti veikla. Aktyvus laisvalaikis arba masinis sportas labiau nei bet kuris kitas socialinio pobūdžio

judėjimas stiprina sveikatą. Tačiau dar ne visos galimybės tam išnaudojamos, todėl būtina plėtoti šią sveikatinimo fizine veikla sritį.

Mes, liberalai, sportą suvokiame kaip plačią, didžiulį potencialą turinčią socialinės veiklos sritį: nuo aktyvaus laisvalaikio šeimoje iki fiziškai aktyvių tėvų tinkamo pavyzdžio savo vaikams, nuo turizmo ir sporto samplaikos iki aktyvioms atostogoms pritaikytos turizmo infrastruktūros sukūrimo, nuo jaunų gabių trenerių atrankos iki dvigubos karjeros galimybių sportininkams, nuo mėgėjų sporto iki olimpiados, nuo kasdienės elgsenos pokyčio iki įpročio mankštintis kiekvieną dieną visą gyvenimą.

1. Sveiki tėvai – sveiki vaikai. Kartu

Išanalizavę daugybę tyrimų, programų ir apklausų išvadų, dar sykį įsitikinome, koks naudingas žmogui buvimas gryname ore. Todėl kviečiame visus kiekvieną dieną kartu su savo vaikais į lauką!

Mes inicijuosime nacionaliniu mastu aktyvias ilgalaikes socialines kampanijas ir projektus, telkiančius šeimas bei skatinančius aktyvų jų laisvalaikį.

- Sieksime, kad ilgalaikėje perspektyvoje kuo daugiau fizinio aktyvumo formų vyktų gryname ore, formuojant tokios elgsenos pokyčius. Vaikams, šeimoms, jaunimui ar

2. Ant pakylės – visavertis žmogus

- Skatinsime jaunųjų sporto talentų ir jaunųjų trenerių rengimą ir sieksime, kad taptų prioritetiniu kriterijumi, vertinant sporto federacijų programas ir skiriant joms finansavimą.
- Sieksime federacijų veikloje įdiegti gerojo valdymo principus - kad federacijos būtų tiesiogiai atsakingos už darbui su vaikais ir jaunimu personalo parinkimą.
- Suformuluosime valstybės prioritetais grįstus kriterijus sporto šakų/federacijų ir sporto organizacijų veikloms bei paramai ir plėtrai gauti.
- Sieksime, kad jaunieji talentai kartu su profesionaliais sportininkais dalyvautų

3. Pasitikėjimas ir sporto valdymas – išvien

Liberalai vadovaujasi Europos komisijos patvirtintomis Baltosios knygos nuostatoms dėl sporto srities valdymo principų, kurie remiasi socialinio ir struktūrinio dialogo pagrindais, apimančiais nacionalines skėtines organizacijas, sporto federacijas, olimpinį ir parolimpinį

senjorams, kiekvienam prieinamomis formomis nuolatos būtų pabrėžiamos naudos ir pasiūlytos tinkamos sąlygos bei garantuotas jų prieinamumas.

- Teiksime prioritetą tėvų ir vaikų sveikatos raštingumui bei fiziniam aktyvumui ir užtikrinsime šių veiklų tęstinumą.
- Inicijuosime programas „Judėk darbo vietoje“, „Sportuoju visą gyvenimą“ ir kt. bei užtikrinsime jų tęstinumą. Šios programos bus taikomos atskiroms tikslinėms grupėms, paraleliai jos bus naudojamos ir rengiant prevencines nejudumo kampanijas, konkursus bei kitas skatinamąsias priemones.

prevencinėse dopingo ir sutartų rungtynių programose.

- Sieksime užtikrinti profesionalių sportininkų reintegraciją į darbo rinką, jiems baigus sportinę karjerą, tuo pabrėždami, kad būtina kuo anksčiau pradėti rengti jaunos sportininkus ir sportininkes „antrajai karjerai“. Tuo tikslu raginsime steigti kokybiškus, modernius mokymo centrus.
- Garsiai kalbėsime apie rasizmo ir neapykantos apraiškų mažinimo galimybes sporte. Taip sieksime ugdyti profesionalių sportininkų ir jų sirgalių toleranciją bei pagarbą varžovui, discipliną ir atsakomybę bei savo psichinės sveikatos puoselėjimą.

komitetus, kitas Europos ir tarptautines organizacijas.

Nacionaliniai sporto forumai, konferencijos ir atviros diskusijos padės kartu nustatyti prioritetus bendradarbiavimo sporto politikos

sirtyje, sistemingai informuoti apie pasiektą pažangą.

Būtina stiprinti sporto (plačiąja prasme) institucinę lyderystę, kuri gebėtų aprėpti ir išnaudoti kitas paralelines sritis - turizmą (tarptautiniai renginiai ir aktyvių atostogų galimybės), sveikatinamąją prevenciją ir aktyvią bendruomenių veiklą. Šiai institucijai turi būti patikėta ir sporto politikos formavimo, įgyvendinimo ir lyderystės klausimų sprendimai, specialistų kompetencijų stiprinimas bei atranka. Būtina suteikti galimybę tinkamai panaudoti sporto statistiką, jos galimai kuriamą ekonominę ir socialinę naudą, išvelgti ir sveikatinimo potencialą, siūlant visuomenei kūrybinius ir novatoriškus šios srities sprendimus.

- Esame pasirengę pasiūlyti racionalius tokių objektų sprendimus, gerą kitų šalių praktiką bei skaidrią tokių objektų finansavimo tvarką. Infrastuktūros objektai tiek, kiek tai

4. Sportas - savanoriškos veiklos, pilietiškumo ir socialinės įtraukties priemonė

Liberalai palaiko Europos komisijos „Baltosios knygos dėl sporto“ politiką jog savanoriškai veiklai, integracijai, socialinei įtraukčiai ir bendruomeniškumui stiprinti – sportas yra viena efektyviausių priemonių. Priklausymas komandai, sąžiningo žaidimo principai, žaidimo taisyklių laikymasis, pagarba kitiems, solidarumas, disciplina, ne pelno siekiančių mėgėjų klubų veiklos organizavimas ir savanoriška veikla stiprina aktyvų pilietiškumą.

Savanoriška veikla sporto organizacijose teikia daug neformalaus švietimo galimybių, kurios turi būti pripažintos ir stiprinamos.

Sportas taip pat teikia patrauklių galimybių jauniems žmonėms tapti aktyviais visuomenės nariais ir gali duoti teigiamų rezultatų, kai

susiję su nacionalinės valdžios sprendimais, bendradarbiaujant su savivalda turi būti ekonomiškai naudingi, universalūs, maksimaliai pritaikomi ir esant reikalui transformuojami.

- Užtikrinsime viešojo sporto finansavimą. Sporto organizacijos gauna pajamas iš įvairių šaltinių, įskaitant klubų mokesčius ir bilietų pardavimą, reklamą ir rėmėjų paramą, žiniasklaidos teises, pajamų persikirstymą tarp sporto federacijų, šalutinių produktų pardavimą, viešąją paramą ir t. t. Tačiau kai kurios sporto organizacijos turi kur kas daugiau galimybių gauti lėšų iš verslo subjektų nei kitos, net tais atvejais, kai taikoma veiksminga lėšų persikirstymo sistema. Mėgėjų sporto lygmeniu tik aktyvus valstybės dalyvavimas gali užtikrinti vienodas galimybes ir sporto prieinamumą visiems. Suvokiame viešosios paramos svarbą mėgėjų sportui ir siekiame suteikti galimybes sportuoti visiems žmonėms.

siekiami apsaugoti juos nuo įsitraukimo į nusikalstamą veiklą. Vis dėlto ryškėja naujos sportavimo, ypač jaunų žmonių, tendencijos – auga individualaus sporto populiarumas, tuo tarpu organizuoto kolektyvinio sporto populiarumas mažėja, dėl to vis mažiau žmonių dalyvauja savanoriškoje mėgėjų sporto klubų veikloje.

Sportas svariai prisideda prie ekonominės ir socialinės sanglaudos bei visuomenės integracijos. Visi gyventojai turėtų turėti galimybę sportuoti, todėl reikia išnagrinėti, kokie yra nepakankamai atstovaujамų grupių poreikiai ir padėtis, ir atsižvelgti į ypatingą sporto vaidmenį jaunimo, neįgaliųjų ir palankių sąlygų neturinčių žmonių gyvenime. Sportas taip pat gali padėti į visuomenę integruotis

migrantams bei kitakilmiams ir plėtoti kultūrų dialogą.

Sportas puoselėja priklausymo grupei jausmą bei norą dalyvauti. Per sportą atsiranda bendrystės jausmas, kuriasi bendruomenės todėl sportas pagal savo išskirtinumą gali tapti svarbia imigrantų integracijos priemone. Todėl siekiant skatinti teigiamą sąveiką tarp imigrantų ir priimančiosios šalies visuomenės, ypač svarbu suteikti sportui skirtas patalpas bei remti sportinę veiklą.

Liberalai pritaria nuomonei, kad galima geriau išnaudoti sporto teikiamas galimybes, visų pirma reikia įtraukti sportą, kaip socialinės įtraukties skatinimo priemonę į Valstybės politikos kryptis, veiksmus ir programas. Be to, sportas gali padėti kurti darbo vietas ir skatinti ekonomikos augimą, ypač palankių sąlygų neturinčių regionų atgaivinimą. Pelno nesiekianti sporto veikla, puoselėjanti

5. Sporto galimybių politika

- Puoselės sportą ir fizinį lavinimą kaip svarbią kokybiško išsilavinimo dalį ir kaip priemonę mokyklų patrauklumui didinti bei lankomumui gerinti.
- Tobulins galimybes mergaitėms ir moterims dalyvauti fizinėje veikloje ir sporte,

pažeidžiamų grupių socialinę sanglaudą ir socialinę įtrauktį, gali būti laikoma bendro intereso socialinėmis paslaugomis.

Toliau taikant atvirą koordinavimo metodą socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties srityje sportas bus naudojamas kaip priemonė ir rodiklis. Tiriant socialinės atskirties priežastis, svarbiu aspektu bus laikomos galimybės sportuoti ir (arba) priklausymas socialinėms sporto organizacijoms todėl į tai bus atsižvelgiama įvairių tyrimų, seminarų ir konferencijų metu bei rengiant politikos pasiūlymus ir veiksmų planus.

Sportas – naudinga ir konkreti priemonė švietimui, sveikatai, kultūrų dialogui, vystymuisi ir taikai skatinti. Todėl liberalai, remdamiesi Europos komisijos rekomendacijomis, sieks įtraukti sportą, kaip priemonę į savo vystymosi politiką.

padės joms įgyti didesnę pasitikėjimą savo jėgomis, gerinti socialinę integraciją, paneigti stereotipus, skatinti sveiką gyvenseną bei gerinti moterų galimybes įgyti išsilavinimą.

- Rems sveikatingumo ir visuomenės informavimo kampanijas sporto srityje.

V. ŽMOGAUS TEISĖS: LAISVAS IR GERBIAMAS ŽMOGUS

Pagrindiniai siekiai:

1. Žmogaus teises gerbianti visuomenė – nacionalinio saugumo prioritetas.
2. Auginsime pagarbą Žmogaus teisėms ir toleranciją žmonių skirtingumams.
3. Sieksime pažangos užtikrinant lyčių lygybę visose srityse.
4. Ypatingas dėmesį skirsime asmens laisvės, valstybės rimties ir nacionalinio saugumo balansui.
5. Mūsų tikslas – turėti efektyvias teisėsaugos institucijas, tačiau aiškiai įstatymiškai apibrėžti jų veiklos ribas, paisant žmogaus teisių ir nepaliekant pilkųjų zonų.
6. Stiprinsime visuomenės teisinį švietimą, skatindami nevyriausybinės iniciatyvas.
7. Įteisinsime lyčiai neutralios partnerystės teisinius santykius.
8. Sieksime smurto artimoje aplinkoje realaus sumažėjimo.
9. Nustatysime teisės pažeidimams adekvačiai proporcingas bausmes.
10. Atgaivinsime Nacionalinės nusikaltimų prevencijos tarybos veiklą. Sieksime bendros valstybinių institucijų, savivaldos, bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų veiklos vykdant nusikaltimų prevenciją.

Lietuvoje vis dar stinga pagarbos žmogaus teisėms ir orumui. Žmogaus teisių ir laisvių reikšmė yra iki galo nesuvokta. Visuomenėje vis dar gajus skirstymas į „savus“ ir „kitus“, pastaruosius paliekant visuomenės užribyje.

Sieksime, kad Lietuvoje žmonės jaustųsi oriai, kad žinotų, kad yra savo gyvenimo šeimininkais, kad nesijaustų priklausomi nuo politikų ar valdininkų. Visuomenę supriešianti radikalių dešiniųjų politinių jėgų retorika dažnai sutampa su Kremliaus propaganda. Tik tvirtai ant žmogaus teisių pamato stovinti valstybė yra

1. Lyčių lygybė – harmoningos visuomenės pagrindas

Lyčių lygybė – moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimas bei bet kokios diskriminacijos panaikinimas yra svarbus visuomenės ekonominės, socialinės raidos veiksnys. Diskriminacija gali būti patiriama įvairiose gyvenimo srityse: užimtumo, socialinės apsaugos, švietimo, naudojantis paslaugomis ir kt., o taip pat ir šeimos gyvenime.

atspari nedraugiškų autoritarinių ir totalitarinių režimų manipuliacijoms ir kiršinimui, todėl vakarietiška, žmogaus teises gerbianti visuomenė yra nacionalinio saugumo prioritetas. Liberalai – nuosekliausiai žmogaus teises ginanti politinė jėga – nesitaikstys su visuomenės narių stigmatizacija.

Liberalų sąjūdis telks visų valdžios institucijų pastangas, užtikrinant operatyvų ir kokybišką naujų teisėkūros iniciatyvų, susijusių su Europos žmogaus teisių teismo sprendimais, parengimą ir įgyvendinimą.

Moterų ir vyrų lygybė yra būtina ekonominės plėtros sąlyga. Tyrimai rodo, kad, sudarius lygias galimybes moterims ir vyrams, gerėja visuomenės gyvenimo kokybė, nes gerėja žmonių ekonominė ir socialinė padėtis. Sudarius galimybę moterims ir vyrams realizuoti savo gebėjimus, valstybė ar savivaldybė veiksmingiau panaudoja turimus žmogiškuosius išteklius.

- Sieksime lyčių lygybės įgyvendinimo tiek viešojo, tiek ir privataus gyvenimo srityse. Skatinsime priemones, palengvinančias darbo ir įsipareigojimų šeimai derinimą – pavyzdžiui, viešųjų ir privačių ikimokyklinio ugdymo įstaigų plėtrą, lanksčius darbo grafikus, nuotolinio darbo galimybes. Sudarysime sąlygas šeimai lanksčiai pasirinkti motinystės ir tėvystės atostogų trukmę.

- Ratifikuosime Europos Tarybos konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo. Įgyvendinsime Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto rekomendacijas Lietuvai.

2. Pilietiška ir tolerantiška visuomenė

Ginsime pagrindines teises. Liberalai ir toliau nuosekliai gins asmens prigimtines teises ir laisves. Pasisakysime prieš įstatymines iniciatyvas, ribojančias asmens laisvę. Įvairiomis švietimo priemonėmis sieksime, kad Lietuvoje daugėtų pagarbos žmogaus teisėms ir augtų tolerancija žmonių skirtingumams.

- Rūpinsimės savo piliečių teisėmis. Toliau nuosekliai kovosime dėl dvigubos pilietybės ir elektroninio balsavimo įteisinimo.

- Sieksime realaus Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje.

- Įteisinsime lyčiai neutralios partnerystės teisinius santykius. Garantuosime liberaliai demokratinei valstybei būdingą žmogaus teisių ir laisvių apsaugos reguliavimą ir įgyvendinimą, ypač užtikrinant lygiateisiškumo bei draudimo diskriminuoti bet kokiais pagrindais ir formomis principų laikymąsi.

- Neleisime specialiosioms tarnyboms nepagrįstai varžyti žmogaus teisių ir laisvių.

- Priimsime Reprodukcinės sveikatos įstatymą, kad svarbiausi moters reprodukcinės sveikatos klausimai nebūtų reguliuojami vien tik Sveikatos apsaugos ministro įsakymais.

- Atsižvelgdami į tai, kad vyrai Lietuvoje gyvena apie dešimtmetį trumpiau negu moterys, parengsime vyrų gyvenimo kokybės gerinimo programą lyčių lygių galimybių kontekste. Ši programa apims berniukų emocinio intelekto ugdymą, vyrų sveikatos gerinimą, emocinės paramos ir psichologinės pagalbos prieinamumo didinimą, didesnio vyrų įsitraukimo auklėjant vaikus skatinimą, vyrų vaidmens vaikų priežiūroje po skyrybų didinimą ir kitus vyrų gyvenimo kokybės gerinimo aspektus.

Sieksime, kad iki būtino minimumo mažėtų telefonų pasiklausymo ir kitų ryšio priemonių sekimo mastai. Nustatysime valstybės institucijų atsakomybę už nepagrįstą ilgalaikį žmonių kaltinimą procesuose, kurie baigiasi išteisinamuoju teismo nuosprendžiu. Mūsų tikslas – turėti efektyvias teisėsaugos institucijas, tačiau aiškiai įstatymiškai apibrėžti jų veiklos ribas, paisant žmogaus teisių ir nepaliekant pilkųjų zonų.

- Stiprinsime visuomenės teisinį švietimą, skatindami nevyriausybinės iniciatyvas. Kursime ir plėtosisime pilietišką, aktyvią ir tolerantišką visuomenę, bendradarbiaudami su nevyriausybinėms organizacijoms. Suvokdami pilietinės visuomenės svarbą demokratinėje visuomenėje, skatinsime nevyriausybinių organizacijų veiklą ir plėtrą.

- Ryžtingai kovosime su modernios vergovės apraiškomis. Prekyba žmonėmis šiandien yra vis dar paplitęs vienas iš šurkščiausių žmogaus teisių ir orumo pažeidimų. Lietuvoje trūksta tikslios informacijos apie prekybos žmonėmis mastą.

2018 m. „Global Slavery Index“ duomenimis, Lietuva pagal modernios vergovės skaičius patenka į pirmąjį dešimtuką tarp Europos ir Centrinės Azijos valstybių. Prekiautojai žmonėmis išnaudoja tiek Lietuvos, tiek užsienio piliečius, o taip pat Lietuvos piliečius užsienyje (prostitucijai, priverstiniam darbui, vagystėms ir kitokiems nusikaltimams vykdyti).

- Liberalų sąjūdžio manymu, didesnis dėmesys turi būti skiriamas prekybos žmonėmis prevencijai, valstybės institucijų ir teisėsaugos pareigūnų mokymui, aukų apsaugai ikiteisminio tyrimo metu bei NVO, kurios padeda modernios vergovės aukoms, stiprinimui.

- Sieksime Apsaugos nuo smurto artimoje

3. Nepriklausoma ir skaidri teismų sistema

Liberalų nuomone, dabartinė Vyriausybė dėl savo neveiklumo nesugebėjo padidinti teismų veiklos efektyvumo. Visuomenei teikiama teisinė informacija neretai yra paini, pasinaudoti valstybės garantuojama teisine pagalba dažnai nėra realios galimybės. Stringa teismų tolygaus darbo krūvio perskirstymas, žmogiškųjų išteklių užtikrinimas, neteisminių ginčų sprendimo būdų taikymas. Neatsisakoma teismams nebūdingų funkcijų, o tai sumažintų jiems tenkantį darbo krūvį. Todėl Liberalų sąjūdis siūlo aiškius žingsnius, kaip keisti esamą situaciją.

- Garantuosime teismų ir teisėjų nepriklausomumą ir nešališkumą. Skatinsime teismų atvirumą visuomenei, objektyvios informacijos apie teismų darbą skleidimą. Teismų sprendimai turi būti aiškiai argumentuoti ir suprantami visuomenei.

- Užtikrinsime asmenų teisę į teisingą teismą. Didinsime teisėjų atrankos, vertinimo ir skyrimo skaidrumą. Plėsimė teisėjų racionalią specializaciją tam tikrų kategorijų bylose (pvz.,

aplinkoje įstatymo realaus įgyvendinimo ir suderinimo su Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu. Sieksime persekiojimo problemos teisinio ir praktinio sprendimo. Atsižvelgdami į tai, kad smurto artimoje aplinkoje aukų padėtis pablogėja ekstremaliomis sąlygomis (pavyzdžiui, visuotinio karantino metu), lengvinsime įvairių socialinių paslaugų smurto artimoje aplinkoje aukoms (policijos, specializuotų pagalbos centrų, emocinės paramos ir kitų) prieinamumą, diegsime diskretiškas kreipimosi formas (trumposiomis žinutėmis, susirašinėjimu internetu). Privaloma mediacija skyrybų bylose, tame tarpe ir smurto artimoje aplinkoje atvejais, nebus taikoma – atšauksime tai numatantį įstatymą.

darbo ginčų bylose, šeimos teisės bylose, intelektinės nuosavybės bylose). Užtikrinsime adekvacias, aukščiausios kvalifikacijos bei atsakomybės poreikį atitinkančias visų grandžių teismuose dirbančių teisėjų ir valstybės tarnautojų darbo sąlygas bei ekonomines ir socialines garantijas.

- Sieksime, kad teisėjų darbo krūvis būtų optimalus ir tolygus. Raginsime teismus atsisakyti jiems nebūdingų funkcijų, taikant neteisminius ginčų nagrinėjimo būdus, perskirstant darbo krūvį, užtikrinant žmogiškuosius išteklius. Plėsimė neteisminių ginčų sprendimo būdų taikymą, tokių, kaip mediacija, arbitražas.

- Tobulinsime valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemą. Tobulinsime profesines teisines paslaugas teikiančių asmenų (advokatų, notarų, antstolių) paslaugų kokybės užtikrinimo sistemą. Pakelsime advokatams taikytinų profesinės etikos standartų kartelę tam, kad žmogaus teises turintys užtikrinti advokatai patys būtų

nepriekaištingos reputacijos. Tobulinsime teismo proceso reguliavimą, užtikrinant bylinėjimosi proceso operatyvumą, ekonomiškumą, skatinsime teismų veikloje pasitelkti informacines technologijas.

- Peržiūrėsime visuomenei teikiamos teisinės informacijos kokybę, suprantamumą ir

4. Efektyvi bausmių vykdymo sistema

Laisvės atėmimo bausme nubaustų asmenų skaičius Lietuvoje išlieka vienas didžiausių Europoje. Dabartinė Vyriausybė Lietuvoje pasyviai įgyvendina bausmių vykdymo sistemos reformą. Stringa įkalinimo įstaigų pertvarka, naujų įstaigų statyba ir senųjų renovacija. Nesustyguota probacijos sistema, pastebima kalinimo sąlygų prevencinių priemonių stoka. Valdžia delsia pagerinti kalinių gyvenimo sąlygas. Netinkamai ir ribotai taikoma alternatyvi bausmių atlikimo sistema.

Atsižvelgdamas į tai, Liberalų sąjūdis inicijuos įkalinimo įstaigų veiklos modernizavimą, pertvarkant darbą su nuteistaisiais, plačiau taikant į asmenų elgesio keitimą orientuotas priemones.

Nusikaltimų kontrolės politika, vykdoma Lietuvoje, yra reaktyvi ir nežvelgia į ateitį. Ji orientuota į pasekmes, bet ne į priežastis. Sieksime, kad nusikaltimų prevencija būtų proaktyvi, orientuodami veiklą į nusikaltusių asmenų socializaciją ir integraciją, siekiant, kad jie daugiau nenusikalstų ir taptų pilnaverčiais visuomenės nariais.

- Atgaivinsime Nacionalinės nusikaltimų prevencijos tarybos veiklą. Nusikaltimų prevenciją ir visuomenės saugumą iškelsime kaip vieną iš valstybės veiklos prioritetų. Nusikaltimų prevencija – tai ne vien teisėsaugos institucijų ir atsakingų už šią sritį ministerijų rūpestis. Ji yra bendras visuomenės

pritaikomumą vartotojo požiūriu. Sustiprinsime valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos kontrolę ir imsime organizacinių priemonių, kad teisinė pagalba būtų visada iškart prieinama, kokybiška ir efektyvi.

interesas, kuriame turi dalyvauti ir savivalda, ir bendruomenės, ir nevyriausybinės organizacijos. Politika šioje srityje turi būti formuojama visų suinteresuotų dalyvių, pasitelkiant mokslines žinias ir tyrimus (kriminologijos, sociologijos ir psichologijos srityse), kad būtų efektyvi.

- Tobulinsime kalinių asmenų lygtinio paleidimo procesą. Kursime ir įgyvendinsime naujas nuteistųjų socialinės rehabilitacijos ir išėjusių iš pataisos įstaigų asmenų integracijos programas. Daugiau sprendimo galių suteiksime lygtinio paleidimo komisijoms, tuo pačiu siekiant, kad į laisvę išėję asmenys rastų savo vietą visuomenėje ir daugiau nenusikalstų.

- Užtikrinsime probacijos veiksmingumą. Skatinsime probacijos tarnybų ir laisvės atėmimo vietų bendradarbiavimą, pasitelkiant NVO ir visuomenės pagalbą. Siūlysimė būdus nuteistuosius įdarbinti viešųjų darbų vykdymui.

- Nustatysime teisės pažeidimams adekvačiai proporcingas bausmes. Sieksime, kad teisingumo sistema būtų orientuota ne į keršto jausmo patenkinimą, o žalos nuketėjusiems ir visuomenei atlyginimą, nes ne bausmės dydis, o bausmės neišvengiamumas lemia nusikalstamumo lygį.

- Siūlysimė dažniau naudoti alternatyvias laisvės atėmimo bausmes. Tobulinsime kardomųjų priemonių, susijusių su asmens laisvės suvaržymu, taikymo ribojimą.

Stiprinsime nukentėjusiųjų teisių ir interesų apsaugą baudžiamajame procese.

- Įgyvendinsime laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategiją. Išskeldinsime įkalinimo įstaigas iš miestų centrų ir pritrauksime privačių investicijų

infrastruktūrai gerinti. Senas pataisos įstaigas, skirtas „atbūti bausmę kuo sunkesnėmis sąlygomis“, keisime moderniomis, saugiomis ir socializacijos procesui pritaikytomis įstaigomis.

VI. SOCIALINIS TEISINGUMAS VISIEMS VALSTYBĖS GYVENTOJAMS

Pagrindiniai siekiai:

1. Keisime socialinę paramą investicijomis į savarankiškumo skatinimą. Valstybė padės žmogui padėti sau.
2. Finansiškai skatinsime pagyvenusių žmonių naujos profesijos įgijimą.
3. Skatinsime žmonių bendruomeniškumą, skiriant didesnę valstybinę finansavimą bendruomenių projektams.
4. Didinsime emocinės paramos, psichologinių, psichoterapijos paslaugų prieinamumą.
5. Įtrauksime neįgalius žmones į ekonominę veiklą, finansuojant skatinamąsias priemones verslui, kuris sudaro galimybes neįgaliems žmonėms realizuoti save.
6. Kursime ir išsaugosime neįgaliems žmonėms reikalingą infrastruktūrą, savivaldybėms paliekant didesnes biudžeto pajamas.
7. Gerinsime Pusiaukelės namuose teikiamų paslaugų kokybę, siekiant sukurti kuo palankesnes sąlygas motyvuotiems nuteistiesiems gyventi laisvėje ir integruotis į visuomenę.
8. Užtikrinsime kokybišką institucinės globos sistemos pertvarką, sudarant sąlygas globos namų gyventojams gyventi aplinkoje, kuo artimesnėje namų aplinkai.
9. Užtikrinsime socialines investicijas į nuo alkoholio, narkotikų priklausomų, gyvenamosios vietos neturinčių žmonių, resocializaciją, siekiant juos grąžinti atgal į normalų visuomenės gyvenimą ir suteikti pagalbą šių žmonių artimiesiems,
10. Mažinsime mokestinių priemonių, dirbtinai lyginančių žmonių pajamas, skaičių.

Socialinę atskirtį ir skurdą vertiname kaip grėsmę visuomenės stabilumui, o kartu ir individo laisvei. Socialinė atskirtis riboja dalies visuomenės narių galimybes, tokiu būdu skatindama juos priimti žalingas vertybines nuostatas – dingsta tokių visuomenės narių siekiai tobulėti, kurti, dalintis, o juos pakeičia siekis izoliuoti save nuo aplinkos, emigruoti arba dar blogiau – daryti nusikaltimus ar įvairiais būdais žaloti save. Tai mažina valstybės ekonominio vystymosi tempus, didina biudžeto išlaidas sveikatos apsaugai, socialinei pagalbai, viešai tvarkai palaikyti. Tai mažina laimės lygį visuomenėje, didina emigracijos tempus, mažina gimstamumą, sukelia demografines problemas, mažina gyventojų bendruomeniškumą, mažina politinį aktyvumą arba skatina žmones balsuoti už radikalias

politines jėgas. Lietuvos visuomenė vis dar sparčiai emigruojanti, senstanti linkusi į smurtą nukreiptą į save ir kitus įvairiomis formomis, pavyzdžiui besaikis alkoholio vartojimas, nesirūpinimas sveikata, savižudybės. Dalis šiandien dirbančiųjų, gali taip ir nesulaukti pensijinio amžiaus. Todėl siūlome spręsti socialines problemas ne draudimais ir ne vienkartinę pagalbą, o pritaikant liberalias ilgalaikes priemones.

Socialinė apsauga, kaip investicija į ateitį. Socialinės atskirties mažinimo išlaidas vertiname kaip investicinę veiklą, atsiperkančią vidutinėje ir ilgoje perspektyvoje. Socialinių investicijų prioritetai turi būti sutelkti į jaunimo socializaciją ir emocinio intelekto ugdymą, kadangi vėlesnė asmenų, patekusių į vertybinę atskirtį, integracija į visuomenę žymiai sunkesnė

ir valstybei kainuoja daug daugiau. Žinios, įgyjamos mokykloje, turi būti ne pačiu švietimo tikslu, o tik viena iš priemonių, siekiant susikurti socialiai atsakingo asmens laimingo gyvenimo strategiją ir efektyvios savirealizacijos žmogui perspektyvą. Labai svarbu, kad vaikas, baigęs mokyklą, pasitikėtų savimi, būtų pozityvus, socialiai aktyvus, gebėtų pritaikyti įgytas žinias

1. Besikeičianti ekonomika – senstančios visuomenės iššūkiai ir galimybės

Prasidedanti 4-oji pramonės revoliucija, vis labiau tobulėjančios dirbtinio intelekto technologijos kelia didelius iššūkius kovai su socialine atskirtimi. Profesijų poreikis visuomenėje keičiasi, žmogus, dirbantis labai reikalingą profesiją šiandien, gali tapti nereikalingas netolimoje ateityje. Auga ir gyvenimo trukmė bei laikotarpis, per kurį žmogus yra ekonomiškai aktyvus, todėl labai

2. Finansinis saugumas senatvėje

Mažėjant gyventojų skaičiui ir ilgėjant gyvenimo trukmei, valstybinė privaloma socialinio draudimo sistema susiduria su vis didesniais iššūkiais. EBPO prognozuoja, kad vidutinės „Sodros“ pensijos ir vidutinio atlyginimo santykis ateityje mažės, o tai reiškia, kad pensininkams, gaunantiems tik „Sodros“ pensiją ateityje gresia skurdas. „Sodros“ įmokų didinimas nėra išeitis, todėl būtina didinti darbingų žmonių, mokesčių „Sodros“ įmokas, galimybes išlikti darbo rinkoje ir skatinti gyventojų investavimą į finansinio saugumo senatvėje užtikrinimą.

Didžiausią dalį gyventojų, skaičiuojant pagal skirtingas amžiaus grupes, sudaro 45-59 metų amžiaus asmenys, kurie per artimiausius 6-19 metų pasieks pensijinį amžių. Tokių gyventojų Lietuvoje yra net 18% daugiau, nei 30-44 metų amžiaus asmenų. Tokia demografinė situacija kelia rimtą grėsmę Lietuvos valstybinei socialinei draudimo sistemai. Šią grėsmę

realiame gyvenime. Valstybė turi padėti žmogui „padėti sau“. Todėl socialinės atskirties problemas liberalai siūlo spręsti tokiomis socialinėmis investicijomis, kurios sudarytų kiek įmanoma lygesnes galimybes žmonėms, nepaisant jų socialinės padėties, o ne dirbtinai lyginant žmonių pajamas mokestinėmis priemonėmis.

svarbus tampa profesinio perorientavimas. Profesijos keitimas vidutinio amžiaus žmonėms turi tapti ne išimtimi, susiklosčius nepalankioms sąlygoms, o taisykle.

Sieksime įgyvendinti dviejų karjerų principą visuomenėje, kad valstybė finansiškai skatintų pagyvenusių žmonių naujos profesijos įgijimą.

neutralizuoti galima – skatinant gimstamumą, didinant amžių, nuo kada gyventojai gali tikėtis „Sodros“ pensijos, skatinant potencialiai ekonomiškai aktyvių asmenų imigraciją į Lietuvą.

- Pasisakome už ženklėnę kaupiamąją dalį valstybinio socialinio draudimo sistemoje, visokeriopai skatinant savanorišką kaupiamąjį senatvės pensijos draudimą. Gyventojai turėtų būti skatinami atidėti dalį savo pajamų investicijoms, investuojant visą gyvenimą, pradedant nuo jaunystės ir tokiu būdu pasiekti finansinę nepriklausomybę senatvėje.

- Pasisakome už Lietuvoje veikiančių privačių pensijų fondų skaičiaus didinimą. Tokiu būdu tarp jų didinant konkurenciją ir skatinant tiesiogiai investuojančių pensijų fondų veiklą Lietuvoje. Šiuo metu Lietuvoje trūksta galimybių neįsigilinusiam žmogui saugiai, bet pakankamai pelningai pasyviai investuoti. Dabartiniai pensijų fondų

administravimo mokesčiai dėl mažos konkurencijos ir dėl mažų apyvartų yra dideli, o

3. Lietuva turi tapti aukštų pajamų šalimi

Liberalų nežavi Lietuvos, kaip pigios darbo jėgos ir pigių kainų šalies, perspektyva. Pigi darbo jėga sukelia socialinės atskirties problemą, mažina verslo motyvaciją daugiau investuoti į technologijų modernizavimą. Tam reikalingas efektyvus ekonomikos vystymasis ir augančios investicijos į Lietuvos ekonomiką, nuolatinis žmonių tobulėjimas, jų darbo efektyvumo didinimas, aukštesnę pridėtinę vertę kuriančių ir socialiai atsakingų įmonių veikla, palankesnė mokesstinė sistema, mažinant gyventojų mokamus mokesčius, keičiant juos

4. Efektyvesnė socialinė parama

Didelių valstybės biudžeto išlaidų pašalpoms, kompensacijoms poreikį vertiname, kaip blogą valstybės valdymą parodantį rodiklį. Suvokiame, kad visuomenėje visada bus žmonių, kurie neturi jokių galimybių pasirūpinti savimi patys ir kuriems reikalingas išlaikymas. Valstybės pareiga pasirūpinti savo silpniausiais, pažeidžiamiausiais ir išgyvenančiais laikinus sunkumus.

5. Šeima – tai ne valstybės reikalas, o santuoka - tai galimybė

Esame nuoseklūs ir principingai manome, kad šeima yra ne tik santuokos pagrindu paremtas dviejų žmonių bendras gyvenimas. Šeima - pirmiausia, žmonių pasitikėjimu, prieraišumu, jausmais, atsakomybe grįsti santykiai, taip pat bendras ūkis, turiniai santykiai. Kiekviena tokiu pagrindu sudaryta šeima yra vertybė ir joje gyvenantys asmenys turi jaustis saugūs, o valstybės uždavinys – suteikti teisinę apsaugą.

gyventojų kaupiamos juose lėšos kaupiasi pernelyg lėtai.

biudžeto pajamų augimu iš ekologinių, nekilnojamo turto, vartojimo ir „nuodėmių“ (akcizų) mokesčių.

- Keliame tikslą per artimiausius penkis metus vidutines gyventojų pajamas Lietuvoje padidinti iki Estijos vidutinių gyventojų pajamų, kurios viršija dabartines gyventojų pajamas Lietuvoje apie 1,5 karto, o iki 2035 metų pasiekti, kad Lietuvos gyventojų vidutinės pajamos viršytų ES vidurkį.

- Didinsime socialinės paramos efektyvumą. Užtikrinsime, kad socialinį išlaikymą gautų tik tie, kurie nebeturi galimybės pakeisti savo gyvenimą taip, kad galėtų išlaikyti save.

- Skatinsime efektyviau veikiančių nevyriausybinų organizacijų, bendruomenių, savanorystės principu veikiančių organizacijų įtraukimą į socialinės rūpybos veiklą, valstybinėms institucijoms paliekant tik priežiūros funkcijas.

Valstybė negali nurodinėti, kokia šeima teisinga, o kuri ne – tokiu būdu būtų pažeidžiamas nediskriminavimo principas, įtvirtintas Lietuvos įstatymuose bei tarptautinėse sutartyse. Visuotinai pripažinta, kad Lietuva susiduria su didžiuoju demografiniu iššūkiu. Valstybės uždavinys – užtikrinti paslaugų sistemą, kuri leistų visiems asmenims, susilaukusiems vaikų, tęsti karjerą, išlikti darbo rinkoje, užtikrinti vaikams tinkamą gyvenimo kokybę. Mes esame prieš valstybės

nurodymus, kokią bendro gyvenimo formą žmonėms rinktis. Kiekviena šeima ir joje augantys vaikai – vertybė.

- Įteisinsime lyčiai neutralios partnerystės teisinius santykius. Garantuosime liberaliai demokratinei valstybei būdingą žmogaus teisių ir laisvių apsaugos reguliavimą ir įgyvendinimą, ypač užtikrinant lygiateisiškumo bei draudimo diskriminuoti bet kokiais pagrindais ir formomis principų laikymąsi.
- Sieksime tobulinti Vaikų išlaikymo fondo

6. Turime pašalinti smurtą iš artimos aplinkos

2019 m. buvo užregistruoti 9 265 asmenys, nukentėję nuo dėl smurto artimoje aplinkoje užregistruotų nusikaltimų. 80,2 proc. nuo suaugusių nukentėjusiųjų buvo moterys, 19,8 proc. – vyrai. 10,6 proc. nuo visų nukentėjusių – vaikai iki 18 metų amžiaus. Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas vertinamas kaip gerosios praktikos pavyzdys tarptautiniame lygmenyje. Jame numatytos baudžiamosios priemonės smurtautojams ir specializuota pagalba aukoms. Tačiau ne visada užtikrinama smurtą patyrusių asmenų apsauga. Dešimtadalis aukų pakartotinai patiria smurtą, taigi specializuota pagalba turi būti pasiūlyta nedelsiant, nors daugiau kaip 10 proc. nukentėjusių asmenų tokio pasiūlymo negauna.

7. Žmogus su negalia – lygiavertis valstybės pilietis

Apie 10 proc. Lietuvos piliečių turi negalią, t. y. apie 280 tūkst. gyventojų. Žmonių su negalia gyvenimas yra sudėtingas: trūksta lygiaverčių sąlygų mokytis ir įgyti profesiją, integruotis į darbo rinką. Neįgalieji vis dar susiduria su būsto bei kitų įstaigų pritaikymo specialioms poreikiams sunkumais. Neįgalieji susiduria ir su diskriminacija įtraukiant juos į visuomeninę veiklą, jiems atstovaujančios organizacijos

veiklą, o socialinių paslaugų sistemą orientuoti į abiejų tėvų galimybes derinti darbą su vaikų auginimu. Tyrimai rodo, kad Lietuvos vaikai – vieni nelaimingiausių ES. Patyčios, smurtas, nepriežiūra, individualių vaiko poreikių nepaisymas iššaukia blogą vaikų savijautą ir didelį savižudybių skaičių. Siūlysiame orientuoti socialinę sistemą į individualius kiekvieno vaiko poreikius kuriuos gali užtikrinti tik itin aukštos kvalifikacijos vaiko teisių apsaugos specialistai bei efektyvi kontrolės ir kompetencijos vertinimo sistema.

- Sieksime, kad smurtas iš artimos aplinkos būtų šalinamas, užtikrinant kokybišką ir efektyvią specializuotą pagalbą ir krizių centrų veiklą, taikant tinkamas metodines, šviečiamąsias ir ugdomąsias priemones, pasirūpinant aukų psichologine ir fizine apsauga, taikant modernias priemones, atskiriant smurtautoją nuo aukos. Specializuotų centrų tinklo plėtra turi vykti įtraukiant kuo daugiau nevyriausybinę organizacijų, teikiančių teisinę, psichologinę pagalbą, pagalbą įsidarbinant, užtikrinant informacijos apie teikiamą pagalbą sklaidą, socialinę reklamą, požiūrio į smurtą, kaip pavojingą visuomenei reiškinį, formavimą.

neįtraukiamos į jiems svarbių sprendimų priėmimą. Priimant sprendimus dėl neįgalųjų socialinės integracijos programų, sieksime dialogo su neįgaliesiems atstovaujančiomis organizacijomis. Nė vienas sprendimas, susijęs su neįgalųjų padėtimi, nebus priimtas be neįgalųjų organizacijų pareikštos nuomonės.

- Užtikrinsime, kad būtų tęsiamos ir kuriamos naujos medicininės, profesinės, socialinės, psichologinės reabilitacijos, savarankiškų gyvenimo įgūdžių ugdymo ir lavinimo integracijos programos, sukurta

miestų infrastruktūros pritaikymo neįgaliesiems sistema. Neįgalieji turi teisę rinktis galimybę mokytis kiekvienoje mokymo įstaigoje ir pasinaudoti alternatyva – mokytis joje nuotoliniu būdu.

VII. KULTŪRA – VALSTYBĖS GYVYBINGUMO PAGRINDAS

Pagrindiniai siekiai:

1. Užtikrinsime itin glaudų kultūros ir švietimo ryšį.
2. Kultūros įstaigas, menininkus skatinsime ieškoti efektyvių formų bendraujant su šiuolaikine jaunąja karta.
3. Užtikrinsime efektyvią paveldotvarką ir nematerialaus paveldo skaitmeninimą.
4. Skatinsime įtraukiąją kultūrą. Ne tik žmonės ieškos kultūros, bet ir pati kultūra ateis pas žmones.
5. Įtvirtinsime kultūros svarbą formuojant šalies įvaizdį.
6. Užtikrinsime kultūros prieinamumą visiems. Neįgalieji, tėvai su mažais vaikais lengviau pateks į kultūros įstaigas ir renginius, o menkesnes finansines galimybes turintys nepatirs kultūrinės atskirties.
7. Didinsime kultūros sektoriaus darbuotojų darbo užmokestį iki Švietimo ir Socialinio sektorių atlyginimų lygio.
8. Mažinsime biurokratinis barjerus kūrybos visuomenei.
9. Nevyriausybinių sektorių matome kaip pilnavertį Kultūros politikos įgyvendinimo dalyvį ir partnerį.
10. Įgyvendinsime skatinimo programas verslui, remiančiam kultūrą.

Nepaisant praėjusiais metais patvirtintų Lietuvos kultūros politikos gairių iki 2030 m., kultūros politika šalyje stokoja aiškaus sutarimo dėl prioritetų, nuoseklumo ir tęstinumo. Matome, kad šių dienų kultūros politikos formavimas remiasi beveik išimtinai tik valstybinio kultūros sektoriaus perspektyva, ignoruojant NVO sektoriaus poreikius ir sukuriamas pridėtinės kultūrinės ir ekonomines vertes. Visą kadenciją kultūros politika apsiribojo vos keliomis ryškesnėmis iniciatyvomis, o pati kultūra toli gražu netapo kasdienio valstybės gyvavimo ašimi. Nemažai kultūros įstaigų dar neišdrįsta savo veiklomis išeiti už savo pastatų sienų, įvairios menininkų iniciatyvos pasidaro įdomios tik tada, kai būna pripažintos ir įvertintos tarptautiniu mastu. Kultūros sektorių, kūrėjų veiklas apraizgė biurokratijos, viešųjų pirkimų pančiai, kuriuos atlaisvinti būtų įmanoma tik įsijungus visoms šalies institucijoms, nepaliekant šių neišsprendžiamų problemų tik Kultūros ministerijai.

Mūsų, liberalų siekis – itin glaudus kultūros ir švietimo ryšys. Kultūros pasas, pavienės savivaldybių ar atskirų kultūros įstaigų iniciatyvos – kol kas dar neužtikrina tvaresnio ir solidescnio kultūros integravimo į švietimo sistemą. Kultūros įstaigas, menininkus skatinsime ieškoti efektyvių formų bendraujant su šiuolaikine jaunąja karta.

Lietuvą matome ne tik kaip pažintinį, turistinį tašką užsienio svečiams, bet ir kaip vietą, kurioje steigiasi verslai, kuriasi bendruomenės, gyvena laimingos šeimos. Šeima, bendruomenė – mūsų kultūros politikos taikiny. Kultūrą suvokiame ne tik kaip saviraiškos formą, bet ir kaip ekonominę šaką. Kultūra nėra išlaikytinė, kultūra neša akivaizdžią ekonominę naudą, kuria darbo vietas.

Šiandieninė situacija, susidariusi dėl COVID-19 plitimo atneša ne tik problemas, bet ir galimybes. Užtikrinsime kultūros objektų, renginių, kitų saviraiškos formų potencialo išnaudojimą vidiniam turizmui šalies viduje. Kalbant apie užsienio šalis, Baltijos šalys ir

Lenkija yra tos rinkos, su kuriomis reikia dirbti pirmiausia.

Kultūra mums nėra tik siauras sektorius. Kultūrą pirmiausia suvokiame kaip horizontalią, demokratišką vertybę, aprėpiančią paveldą,

1. Saugosime Lietuvos kultūros paveldo unikalumą

- Integruosime kultūrą į šiuolaikinės visuomenės gyvenimą. Kursime ir įgyvendinsime programas kultūros paveldo unikalumo išsaugojimui, pristatymui visuomenei ir harmoningam bei kūrybingam integravimui į šiuolaikinės visuomenės gyvenimą, vietinio ir atvykstantojo turizmo plėtrą.
- Sieksime užtikrinti paveldosauginių reikalavimų ir verslo interesų pusiausvyrą. Tobulindami paveldo apskaitos ir apsaugos principus, mažinsime administracinę naštą ir užtikrinsime sklandesnį paveldo naudotojų ir valstybės bei nevyriausybinių institucijų bendradarbiavimą. Diegsime efektyvias paveldotvarkos programas, kurių pagalba

2. Skirsime daugiau dėmesio ir profesionaliajam ir mėgėjų menui

- Įtraukioji kultūra – mūsų prioritetas. Stiprinsime bendruomeninę kultūrą, mėgėjų meną, skatinsime tarpkultūrinį dialogą, įvairovę, tautinių bendrijų ir jaunimo įtrauktį į kultūros vyksmą. Skatinsime atminties aktualizavimo bei bendradarbiavimo tarp kartų projektus.
- Įvesime aiškius kriterijus, kuriais vertinsime kultūros institucijų ir kultūrinių leidinių veiklą. Atsižvelgiant į vertinimą, bus planuojamas ir skirstomas finansavimas.
- Į kultūros prioritetus iškelsime vaikų ir jaunimo kultūrą. Kursime programas ir stiprinsime valstybės kultūros ir kitų institucijų dėmesį vaikų ir jaunimo kultūrai. Dirbsime dviem kryptimis: pirmoji – kokybiško kultūros

bendruomenę, verslą ir meno kūrėjus. Įtrauki kultūra ir kultūros prieinamumo didinimas bus mūsų didžiausi kultūros politikos prioritetai. Vadovausimės nuostata, kad valdžia nekuria kultūros, tačiau užtikrina orias sąlygas ją kurti ir tobulėti.

verslas galėtų drąsiau imtis paveldo objektų tvarkybos darbų.

- Paveldas nėra tik pastatai, bet ir skaitmeninis visų išraiškos priemonių, kitų vertybių išsaugojimas. Įgyvendinsime sistemą, kuri leis saugoti lietuviškus filmų, koncertų, spektaklių, radijo ir televizijos laidų įrašus. Paversime šį turinį laisvai prieinamą kiekvienam piliečiui.
- Įgyvendinsime muziejų modernizavimo programas. Skatinsime muziejus ieškoti ES ir privačių fondų lėšų, kurti projektus ir kuo geriau pristatyti juose sukauptas vertybes plačiajai visuomenei, ypatingai – vaikams ir jaunimui.

turinio kūrimas, antroji – vaikų ir jaunimo kūrybiškumo skatinimas.

- Įgyvendinsime regionų kultūros iniciatyvų programas. Skatinsime naujas ir remsime jau esamas regionines kultūros iniciatyvas ir kūrybinę raišką, didinant socialinį ir kultūrinį kapitalą regionuose, plėtojant bendruomeniškumą, pilietiškumą ir socialinę sanglaudą.
- Sutelksime nevyriausybės organizacijas. Sudarysime sąlygas kultūros atsinaujinimui, kursime programas nevyriausybiniams organizacijoms, įgyvendinančioms kultūros projektus, pritrauksime valstybės, savivaldybės ir ES fondų paramą šiems projektams.

- Nevyriausybinis sektorius – pilnavertis Kultūros politikos įgyvendinimo dalyvis. Bendradarbiavimas su nevyriausybiniais sektoriumi vyks ne tik finansinių instrumentų

3. Skatinsime kūrybos visuomenės plėtrą

- Mažinsime barjerus kūrybos visuomenei. Išanalizuosime administracinius bei biurokracinius trukdžius kultūrai ir sieksime palankios, pasaulinę praktiką atitinkančios mokestinės bei administracinės aplinkos kūrybinėms veikloms.

- Peržiūrėsime ir sutvarkysime mokesčių sistemos bei viešųjų pirkimų trūkumus kultūros ir meno srityje. Užtikrinsime ilgalaikį kultūros įstaigų veiklos planavimą, liberalizuosime įvairius papildomus lėšų užsidirbimo būdus.

- Reprezentuosime Lietuvos kultūrą

4. Didinsime kultūros vaidmenį valstybėje

- Įgyvendinsime programas verslui, remiančiam kultūrą. Padėsime kultūrai rasti naujų mecenatų, skatinsime filantropiją, mažinsime administracines paramos kultūrai kliūtis. Siekdami užtikrinti Lietuvos kultūros ekonomikos konkurencingumą tarptautiniu mastu, padėsime užtikrinti didesnę meno, mokslo ir verslo tarpusavio integraciją.

- Integruosime kultūros programas į su ja susijusias sritis. Prioritetas – maksimalus kultūros ir švietimo sistemos ryšys. Kartą per pusmetį kiekvienas Lietuvos vaikas galės apsilankyti valstybinės reikšmės kultūros įstaigose. Atsitiktinius, pavienius projektus pakeis tvari kultūrinio pažinimo programa kuo ankstyvesniame žmogaus brandos laikotarpyje.

- Toliau skatinsime kūrybinių partnerysčių programą bei kūrybinių industrijų plėtrą. Pažadame, kad kiekviena pasiteisinusi

pagalba, bet ir esamos, valstybei priklausančios kultūros infrastruktūros atvėrimu įvairioms iniciatyvoms.

užsienio valstybėse. Sudarysime geresnes sąlygas šalies kūrėjams dalyvauti tarptautinėje rinkoje, remiant europietiškosios kultūros puoselėjimą. Padėsime lietuvių kūrėjams prisistatyti ir naujose, neeuropietiškosiose rinkose.

- Įgyvendinsime kultūros migracijos programas. Atkreipsime dėmesį į kultūros žmonių emigraciją, vykdysime jų pristatymo ir populiarinimo programas. Tobulinsime kultūrinės patirties sklaidą, organizuosime aktyvią atvykstamojo kultūrinio turizmo programą.

programa, kuri bus pasiūlyta nevyriausybinių organizacijų, bus vertinama atskirai ir svarstoma, kaip pritaikyti sėkmingas praktikas.

- Tobulinsime sisteminį meno kūrėjų, vyriausybės ir savivaldybių bendradarbiavimo mechanizmą. Skatinsime nacionalinės ir vietos valdžios bendradarbiavimą finansuojant kompleksines kultūros plėtros programas.

- Efektyviau administruosime lėšas, skirtas kultūrai. Įtrauksime į kultūrinį gyvenimą ir bendradarbiavimą užsienyje gyvenančius tautiečius. Įgyvendinsime, kad kultūros sektoriaus uždirbtos lėšos būtų investuojamos į kūrybos procesus.

- Didelį dėmesį skirsime kultūros sektoriaus darbuotojams. Didinsime kultūros sektoriaus darbuotojų darbo užmokestį bent iki švietimo ir socialinio sektorių atlyginimo lygio. Kelsime kultūros darbuotojų kvalifikaciją gyventojų įtraukimo, dalyvaujamosios ir horizontaliai

įgyvendinamos kultūros srityje.

5. Didinsime kultūros prieinamumą

- Užtikrinsime maksimalų kultūros prieinamumą visiems. Neįgalieji, tėvai su mažais vaikais lengviau pateks į kultūros įstaigas ir renginius, o menkesnes finansines galimybes turintys asmenys nebus eliminuoti nuo aukštos kokybės kultūros produktų vartojimo.

- Įgyvendinsime skaitmeninės kultūros programas. Turėdami sparčiausią Europoje interneto ryšį, privalome patys kurti ir nacionalinį skaitmeninį turinį. Šiam tikslui išnaudosime tiek valstybei, tiek savivaldybėms priklausantį bibliotekų tinklą. Tikime, kad tai gerokai išplėstų ir kultūros prieinamumą visiems Lietuvos gyventojams.

- Integruosime išvykusius lietuvius į kultūros gyvenimą. Pasitelksime kitose šalyse gyvenančių lietuvių, Lietuvos piliečių pasiekimus įvairiose kultūros bei meno srityse

6. Kultūra - svarbi šalies įvaizdžio dalis

Sieksime, kad efektyvi ir į rezultatus orientuota šalies komunikacija tikslinėse užsienio rinkose sukurtų pridėtinę vertę šalies verslui ir visuomenei – šalies žinomumo didėjimas, tiesioginių užsienio investicijų augimas, daugiau turistų mūsų šalyje, paslaugų sektoriaus augimas.

Siekdami efektyvios šalies komunikacijos:

- Sukursime šalies komunikacijos ilgalaikę strategiją, pagrįstą aiškiais ekonominiais rodikliais ir veiklų vertinimo kriterijais, kurioje būtų aiškiai identifikuoti prioritetai, ieškoma sinergijos tarp įgyvendinamų kultūros, viešosios ir ekonominės diplomatijos priemonių ir veiksmų.

- Nustatysime aiškius komunikacijos tikslus, visos institucijų veiklos, susijusios su šalies

ir siūlysiame modelius, kaip juos integruoti į Lietuvos kultūros procesus ir jos eksporto srautus.

- Būtina skatinti profesionalaus, aukštaverčio meno sklaidą ir prieinamumą, versti geriausias Lietuvos autorių knygas į užsienio kalbas, dalyvauti užsienio dailės parodose, remti talentingus atlikėjus, kurie tampa Lietuvos ambasadoriais greičiau ir geriau nei paskirtieji kultūros atašė.

- Tęsiame skaitymo skatinimo programas. Ugdysime skaitymo įgūdžius ir kompetencijas.

- Užkardysime kelią piratavimui. Užtikrinsime kompleksinį požiūrį į autorių teisių apsaugą. Valstybė, siekdama autorių teisių užtikrinimo, turi naudoti visus turimus administracinius ir ekonominius svertus, o turinio blokavimą internete naudoti tik kaip paskutinę priemonę.

pristatymu, bus orientuotos į konkrečias ekonomines, kultūrinės ar geopolitines vertes.

- Įtvirtinsime siekį, kad tikslingas įvaizdžio formavimas turi atliepti ilgalaikę Lietuvos vystymo viziją ir prisidėti prie prioritetinių tikslų išsipildymo, fokusuotai gerinant Lietuvos, kaip pažangios valstybės įvaizdį užsienio prioritetinėse rinkose ir tarp tikslinių auditorijų.

- Sustiprinsime šalies verslo, kultūros ir užsienio politikos komunikaciją ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą siekiant efektyvaus resursų panaudojimo ir nuoseklumo kuriant tvarų šalies prekės ženklą, kuris verslo, turizmo sektoriui kurtų pridėtinę vertę, tarptautinė politikoje prisidėtų prie šalies reputacijos ir įvaizdžio stiprinimo.

- Sieksime, kad Lietuvos vardas ekonomiškai ir geopolitiškai svarbiose mums šalyse būtų atpažįstamas ir siejamas su startuoliams geriausia eko-sistema, finansinėmis technologijomis, sumania ekonomika, grįsta aukštosiomis technologijos ir aukštos pridėtinės vertės bei inovacijų kūrimu, palankia aplinka kurti globalius sprendimus.

- Skatinsime kultūros eksportą. Investuosime į aukštos pridėtinės vertės kultūrinių ir kūrybinių industrijų sektorius, skatindami aukštos kokybės kultūrinių produktų ir paslaugų kūrimą. Stiprinsime finansavimo programas šių produktų ir paslaugų eksporto bei vidinio vartojimo didinimui.

VIII. APLINKOSAUGA, EKOLOGIJA IR DARNI PLĖTRA

Pagrindiniai siekiai:

1. 2025 m. maudysimės Kuršių mariose - sukontroliuosime žemės ūkio, nuotekų ir Rytų kaimynų taršą Lietuvos upėse ir ežeruose.
2. Kiekvienam Lietuvos gyventojui sukursime galimybę tapti klimatui neutraliu piliečiu.
3. Depolitizuosime miškų valdymą, kuris bus grįstas mokslu. Miškingumą padidinsime iki 35 proc. ir apginsime privačių miškų savininkų teises.
4. Fiktyvų ir popierinį atliekų perdirbimą pakeisime naujais fabrikais ir pažangiais produktais, dirbdami išvien su Lietuvos gamintojais ir pramone.
5. Iki 2025 m. sukursime 50 000 naujų darbo vietų bioekonomikoje ir žiedinėje ekonomikoje.
6. Komunalinės paslaugos tarnaus gamtai ir gyventojų piniginei - sukursime didesnes galimybes savivaldybių partnerystei ir koinvesticijoms.
7. Popierinę aplinkosaugą pakeisime taiklia, konsultuojančia ir pažangia valstybės priežiūros institucija – Darnaus vystymosi ministerija.
8. Klampią biurokratiją ir šešėlių statyboje, projektavime pakeisime inovacijomis ir skaitmenizavimu.
9. Atnaujinsime mūsų miestus ir miestelius - renovaciją ir rekonstrukciją paversime sklandžiu procesu gyventojams ir statybininkams.
10. Paversime gyventojus savo namų ir bendruomenių tikraisiais savininkais, išplėsdami bendrijų ir gyventojų teises.

Europos žaliasis kursas – Europos Komisijos programa, skirta iki 2050 m. Europai tapti pirmuoju pasaulyje neutralaus poveikio klimatui žemynu.

Liberalai sieks, kad Aplinkos ir Energetikos ministerijos 2020-2024 kadencijoje paverstų Lietuvą Žaliojo kurso lydere. Žaliasis kursas yra unikali galimybė Lietuvai tapti tvarių išteklių naudojimo šalimi, išnaudoti ES finansavimo galimybes ir padėti Lietuvos švariųjų technologijų verslui (cleantech) tapti šios ES transformacijos varikliu.

Yra trys didelės sritys, už kurias atsakinga Aplinkos ministerija: natūralios aplinkos apsauga, gamtos išteklių naudojimas ir ūkinės veiklos bei gyvenamosios aplinkos vystymas. Šios sritys privalo būti labai aiškiai atskirtos ir

turėti optimalų biurokratinį aparatą,

atsakingą už jas ir, pirmiausia, užtikrinantį stebėsenos ir kontrolės funkcijų nepersidengimą tarp skirtingų institucijų, taip pat užtikrinantį skaidrią įstatyminę bazę, be prieštaraujančių įstatymų, kurie būtų taikomi tam pačiam klausimui.

Mes esame įsitikinę, kad Aplinkos ministerija turėtų reglamentuoti ir kontroliuoti gamtos išteklių naudojimą, prižiūradama visas šiuo bendru gėriu besinaudojančias šalis. Racionaliai spręsimė Aplinkos ministerijos viešųjų interesų konfliktus, kai pati ministerija reguliuoja ūkines veiklas ir pati jomis užsiima. Tai sudaro prielaidas favoritizmui ir neefektyvumui.

Mes taip pat pasisakome už natūralių gamtos erdvių aktyvesnę panaudojimą rekreacijai, įrengiant parkus, kurie teiktų visuomenei rekreacijos paslaugas ir būtų pajėgūs save išlaikyti ir investuoti į savo infrastruktūros palaikymą bei atnaujinimą. Mes tikime, kad žaliosios erdvės gali būti stiprūs traukos taškai Lietuvos piliečiams, tačiau tam reikia užtikrinti, kad šios erdvės būtų kokybiškai prižiūrimos ir turėtų pakankamą infrastruktūrą, idant už šių erdvių priežiūrą ir išlaikymą mokėtų ne visi mokesčių mokėtojai, o tik šių erdvių lankytojai.

Lietuvai, kurios gyventojų skaičius stabilizuojasi, būtina užtikrinti darnų gyvenamų erdvių vystymą. Teiksime prioritetą ne miestų ir miestelių padrikai plėtrai, o sieksime užpildyti

apleistas industrines ir neišvystytas teritorijas miestuose ir gyvenvietėse. Efektyviai planuojamos urbanizuotos teritorijos yra ne tik itin draugiškos gamtai, kadangi resursai yra naudojami efektyviau, tačiau ir įgalina išspręsti kitas netiesiogiai to nulemtas problemas, pavyzdžiui, spūstis, oro taršą ir infrastruktūros stoką. Jau esamos urbanizuotos teritorijos privalo būti kuo efektyviau išnaudojamos, o jų vystymas pagrįstas darną ir aplinkos apsaugą užtikrinančiais reglamentais. Šiuo klausimu mūsų pozicija – užtikrinti, kad nauji statiniai ir infrastruktūra visapusiškai įgalintų ir skatintų gamtai draugišką elgesį; modernizuoti egzistuojančius statinius ir infrastruktūrą taip, kad ji įgalintų ir skatintų gamtai draugišką elgesį.

1. Ekologiškos ekonomikos vystymas ir ekologinio pėdsako mažinimas

1.1. Paviršinio ir požeminio vandens apsauga

Pastaruoju metu garsiai skambėjo visuomenei gerai žinomi vandens taršos atvejai. Visa tai patvirtina, kad Aplinkos ministerija nesusitvarkė su iškeltais uždaviniais. Upės ir ežerai ir toliau teršiami. Kuršių marios yra labai eutrofiktuotas vandens telkinys, darantis tiesioginę įtaką Baltijos jūros priekrantės vandenų būklei, nes didžioji dalis medžiagų, patekusių į Kuršių marias, per Klaipėdos sąsiaurį išnešamos į Baltijos jūrą. Išanalizavus teršalų prietakos upėmis į Kuršių marias pokyčius 2004-2014 m., nustatyta, kad į Kuršių marias patenkantys bendrojo fosforo ir bendrojo azoto kiekiai per dešimtį metų mažai pakito. Bendrojo azoto prietakos stabilumas rodo, kad nėra išspręsta taršos, atsirandančios dėl žemės ūkio, problema ir tolesnis žymus taršos mažinimas įmanomas tik imantis konkrečių priemonių šiai problemai spręsti.

Vandens telkinių užterštumo mažinimui numatomos šios priemonės:

- Taršos atsiradimo vandens telkiniuose stebėjimas realiame laike ir efektyvus teršėjo nustatymas. Tai – viena svarbiausių priemonių.
- Sprendžiant vandenų taršos problemas, skirti dėmesį žemės ūkio poveikio mažinimui: tręšimo mineralinėmis trąšomis reglamentavimas, tręšimo mineralinėmis ir organinėmis trąšomis terminų koregavimas.
- Paviršinių vandens telkinių stebėjimo duomenys rodo ir pramonės, miestų lietaus ir buitinių nuotekų bei individualių nuotekų valyklų (gyvenamųjų namų) poveikį aplinkos būklei. Siūloma kontrolės priemonėmis užtikrinti tinkamą nuotekų (paviršinių, gamybinių ir buitinių) tvarkymą didžiuosiuose miestuose, organizuoti valstybinės kontrolės veiksmus taip, kad būtų užkardyta galimybė išleisti netinkamai išvalytas nuotekas.
- Kuršių marių vandens stebėjimai rodo vis didėjantį Klaipėdos valstybinio jūrų uosto (KVJU) poveikį Kuršių marių būklei. Ypatingą

dėmesį skirti KVJU plėtrai pietinėje dalyje, o taip pat įvertinant poveikį Baltijos jūros krantams, išorinio giliavandenio uosto statybai. Šių projektų įgyvendinimas galimas

1.2. Lietuva be atliekų

Lietuvoje įgyvendinama atliekų tvarkymo sistema sulaukė milijardinių investicijų į sąvartynų, atliekų deginimo jėgainių, MBA ir pirminio rūšiavimo infrastruktūrą. Tačiau reguliacinės aplinkos netobulumas, netaikli aplinkosaugos kontrolė ir kritinė situacija komercinių atliekų sektoriuje neleidžia Lietuvai išnaudoti sukurtos sistemos pilnavertiškai ir užtikrinti, tiek principo „teršėjas moka“ įgyvendinimo, tiek žiedinės ekonomikos proveržio. Atliekos ir toliau dideliais kiekiais patenka į Europos Sąjungoje pigiausių sąvartynus. Panaši padėtis ir pirminio rūšiavimo bei bioskaidžių medžiagų tvarkymo sferose. GPAIS atliekų apskaita net po 3 metų vis dar yra milžiniška administracinė našta atliekų sektoriaus dalyviams ir maža pagalba kontroliuojančioms institucijoms.

Atsižvelgdamas į Valstybinio atliekų tvarkymo 2014–2020 m. plano prioritetus bei tai, kaip šį planą sekėsi įgyvendinti nacionaliniu mastu, taip pat remdamasis atitinkamų Europos Sąjungos direktyvų reikalavimais bei Europoje šiuo metu aktyviai plėtojamose žiedinės ekonomikos doktrinos principais, Liberalų sąjūdis atliekų tvarkymo sektoriuje pasisako už tokį atliekų tvarkymo 2020-2024 m. nustatymą prioriteto tvarka:

1. Mažinti atliekų susidarymą.
2. Susidariusias atliekas rūšiuoti.
3. Atrūšiuotas atliekas perdirbti.
4. Tik neperdirbamas ar antrinėms žaliavoms nepanaudojamas atliekas deginti.

tik numatant aiškias galimo poveikio aplinkai kompensacines priemones, vykdamas planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai procedūras.

Siekdami tikslo - Lietuva be atliekų, įgyvendinsime sąžiningą, piliečiams ir verslui skaidrią, ir teisingą atliekų tvarkymo politiką. Per praėjusį laikotarpį daug opijų atliekų tvarkymo uždavinių valstybiniu lygiu nebuvo išspręsti arba jie buvo sprendžiami tik iš dalies, todėl, siekdami realių ir ilgalaikių teigiamų permąnų, mes keliamo šiuos pirmaeilius uždavinius:

- Pirmuoju ir svarbiausiu prioritetu laikyti atliekų prevenciją ir veiklą be atliekų. Verslus be atliekų bei gyventojus be atliekų skatinti socialinėmis bei ekonominėmis priemonėmis. Dalis stiklo, plastiko ir metalo taros vis dar nėra superkama, todėl mūsų tikslas yra didinti superkamos taros ir pakuotės spektrą.
- Skatinti ir užtikrinti, kad atliekos būtų rūšiuojamos jų susidarymo vietose - užtikrinti reikiamos infrastruktūros rūšiavimui diegimą ir konkurenciją rūšiavimui prie gyvenamųjų namų bei kitų vietų, kuriose susidaro atliekos.
- Remtis ekonominiais atliekų rūšiavimo skatinimo principais. Įgyvendinti apmokėjimo už komunalinių atliekų faktinį kiekį sistemą, paremtą principu „rūšiuoju-nemoku“.
- Pilnai įgyvendinti aplinkosaugos principą „teršėjas moka“, siekiant atliekų kiekio mažinimo, susidarančių atliekų surinkimo, jų perdirbimo, bei antrinio panaudojimo. Šį principą itin aktyviai taikyti teršėjams, kurie generuoja gausiausią kiekį probleminių atliekų (vienkartinio naudojimo plastikas, maisto atliekomis užterštas popierius ir kt.) ir skatinti šiuos teršėjus pereiti prie veiklų be atliekų arba visiško rūšiavimo.
- Užtikrinti skaidrų aplinkos apsaugos

valdymą ir administravimą, sąžiningą konkurenciją, aiškius paslaugų teikėjų atrankos kriterijus bei objektyvų jų vykdomos veiklos vertinimą.

- Galutinai užbaigti GPAIS tobulinimą, padarant jį pagalbininku sektoriaus dalyviams ir kontroliuojančioms institucijoms.

- Pasitelkiant švietimą, ugdyti bendruomeninį, gamtą tausojantį visuomenės požiūrį į atliekų tvarkymą, diegti įrodymais grįstus aplinkos pilietiškumo principus ugdymo įstaigose ir skatinti tokias ugdymo įstaigas, užsiimančias aplinkos pilietiškumo ugdymu.

- Atliekų deginimo įrenginių pajėgumus naudoti tik neperdirbamas atliekas energijai išgauti.

- Kritiškai sumažinti atliekų srautus į sąvartynus, keliant taršos mokesčius, perduodant sąvartynų ir deginimo įrengimų vartų mokesčio reguliavimą Valstybinei energetikos reguliavimo tarnybai.

- Laikantis žiedinės ekonomikos nuostatų, skatinti ekoprojektavimą, ekogamybą, produkcijos gamybą iš antrinių žaliavų ir mažaatliekines technologijas. Ypač daug dėmesio turi būti skiriama ekologiškų arba lengvai rūšiuojamų pakuočių skatinimui socialinėmis bei ekonominėmis priemonėmis. Taip pat sukurti įstatyminę bazę panaudotų padangų perdirbimui ir antriniam jų panaudojimui, įtraukiant į apskaitą nefinansuojamą importinių padangų srautą.

2. Gamtinio kapitalo taupus naudojimas ir išsaugojimas

2.1. Investavimas į socialines priemones aplinkos apsaugai

Natūrali aplinka ir jos išteklių yra bendro naudojimo gėris, už kurį esame atsakingi visi. Socialinės priemonės turėtų būti suvokiamos kaip investicija į šio bendro gėrio tausojimą ir išsaugojimą. Žmonėms teršiant gamtą, ją niokojant ir nustekebant, valstybė patiria gausius nuostolius, kainuojančius visiems Lietuvos piliečiams. Siekiant sumažinti žmonių kasdienės veiklos daromą neigiamą poveikį gamtai, būtina investuoti į žmonių švietimą bei socialines kampanijas, skirtas nukreipti žmones gamtai draugiško elgesio link, taip ne tik įgyvendinant tvaraus vystymosi tikslus, bet ir sutaupant pinigų, kurie kitu atveju būtų skiriami gamtai žalingo elgesio padarinių šalinimui. Liberalų sąjūdis pasisako už duomenimis grįstų, efektyvių ir ekonomiškai patikimų socialinių priemonių taikymą, skatinant gamtai draugišką visuomenės elgesį ir aplinkos pilietiškumą. Tai išskirtinai vykdysime bendradarbiaudami su visuomeninėmis

iniciatyvomis bei remdami esamas nevyriausybinės organizacijas.

Todėl mes pasisakome už tai, kad, perkant socialinę reklamą, nukreiptą į aplinkos apsaugą ar gamtai draugiško elgesio skatinimą, būtų keliami labai aiškūs kokybės ir pagrįstumo kriterijai, kartu įvertinant ir tai, kiek egzistuojanti infrastruktūra leidžia asmenims elgtis taip, kaip pateikta reklamose.

- Socialinės iniciatyvos. Liberalų sąjūdis tvirtai pasisako už žaliąsias iniciatyvas, nukreiptas į konkrečių aplinkos apsaugos ar taršos problemų šalinimą čia ir dabar (savanorišką pakrančių, miškų, parkų valymą, savanorišką žalių erdvių atnaujinimą ar įrengimą ir pan.). Socialinės iniciatyvos, turinčios pamatuojamą teigiamą poveikį natūraliai aplinkai, turėtų būti remiamos ir skatinamos (apdovanojamos).

- Aplinkos pilietiškumo ugdymas. Šiuolaikinės aplinkos problemos yra ganėtinai naujos, todėl jų sprendimas ne visada yra intuityvus. Asmuo, siekiantis būti visaverčiu aplinkos piliečiu, privalo turėti reikiamą išmanymą, kaip įvairūs elgesiai veikia natūralią aplinką ir kokios yra įvairiausių elgesių gamtai draugiškos alternatyvos. Į šių žinių diegimą derėtų orientuotis jau vidurinėje mokykloje, tai turi būti ne tik kaip papildoma veikla kitų dalykų kontekste, bet kaip atskiras ugdomasis dalykas. LS kurs efektyvias pilietiškumo ugdymo vidurinėse mokyklose programas bei skatins aplinkos pilietiškumo dalykus įdiegti ir į aukštojo mokslo studijų programas.

2.2. Gamtos ištekliai ir jų naudojimas

Daugiau kaip 60 proc. mūsų ekosistemų jau pereikvojamos, pasaulio žuvų ištekliams gresia rimtas pavojus, be to, kirsdami per daug medžių, keliame pavojų savo vandens ir oro kokybei.

Pasaulio gyventojų skaičiui artėjant prie 9 mlrd., turime tapti efektyviau išteklius naudojančia, aplinką gerinančia, o ne jai kenkiančia visuomene. ES yra parengusi ilgalaikę strategiją mažinti žalai, padarytai dėl netvaraus gamtos išteklių naudojimo. Siekiama sukurti didesnę vertę, naudojant mažiau išteklių ir, kai tik įmanoma, vietoj jų rinktis labiau

2.3. Miško ištekliai

Per 2016-2020 m. kadenciją LR Miškų įstatymo keitimo iniciatyvų būta daugiau nei 90 bandymų. Šis chaotiškas, atitolęs nuo mokslo teisėkūros procesas išbalansavo dešimtmečių politikos stabilumo reikalaujantį sektorių. Miškams, kaip gyvajai gamtai ir bioekonomikai, reikia politikos stabilumo, mokslinio pagrįstumo ir integralumo. Tai ypač svarbu sparčiai šylant klimatui ir Lietuvą pasiekiant vis naujoms masinių kenkėjų

- Informuotas aktyvizmas. Pastaruoju metu vis populiarėjantis aplinkos apsaugos aktyvizmas skatina džiaugtis naujosios kartos noru tausoti ir išsaugoti natūralią aplinką. Mes pasisakome už konstruktyvaus aktyvizmo skatinimą. Suprasdami, kad vien aktyvizmu problemos nebus išspręstos, skatinsime inovatorius pateikti konkrečius siūlymus, kurie turi potencialo veikti ir kurių rezultatas būtų pamatuojamai teigiamas. Todėl Liberalų sąjūdis visų pirma pasisako už aktyvizmą, už kurio stovi mokslu ir duomenimis grįsti sprendimai (ypač žaliajai infrastruktūrai), kitos žaliosios inovacijos.

aplinką tausojančius sprendimus. Liberalai visais laikais buvo mokslu besiremianti ir pažangos siekianti politinė jėga, todėl, siekdami taupyti išteklius, turime tvariai naudoti turimus išteklius ir sukurti pažangų žiedinės ekonomikos modelį. Komunikatas „Žiedinės ekonomikos link“ skatina esminį perėjimą nuo linijinės ekonomikos, kur ištekliai tiesiog išgaunami, naudojami ir išmetami, prie ekonomikos, kur ištekliai yra grąžinami į apyvartą, kad jie būtų ilgiau naudojami. Tai pasiekti įmanoma tik taikant plačias kompleksines priemones.

bangoms bei vykstant Europos medienos rinkos turbulencijai.

Lietuvos miškingumas siekia 33,3 procento. Didesniam ekosistemų stabilumui užtikrinti šalies miškingumas turėtų būti ne mažesnis kaip 35 procentai. Daugeliu atvejų smulkiųjų valdų miškas yra nepagrindinis jų savininkų pajamų šaltinis, todėl miško savininkai dažnai yra nepakankamai motyvuoti atlikti medienos ruošos darbus ir tiekti medieną rinkai. Lietuvoje

iš esmės nesukurta privačių miško savininkų valdų jungimo, kooperavimosi skatinimo sistema, kuri sudarytų palankias sąlygas privačių miškų infrastruktūrai gerinti, ekonomiškai vertingesnių medynų formavimui ir medienos iš privačių miškų pasiūlai didinti.

Valstybinių miškų sektorius užima 1060,4 tūkst. ha plotą. Valstybiniame miškų sektoriuje dirba daugiau kaip 2500 darbuotojų, todėl urėdijos regionuose yra vieni stambiausių darbdavių ir atlieka svarbų socialinį vaidmenį. Visgi urėdijų konsolidacija vis dar kelia didelius iššūkius tiek darbuotojams, tiek miško rangovų įmonėms, tiek medienos pirkėjams. Liberalų sąjūdis pasisako už tai, kad valstybės valdomi miškai liktų valstybės nuosavybė, tačiau imsis reikšmingų modernios įmonių valdysenos pokyčių, siekdamas depolitizuoti įmonės valdymą. Liberalų sąjūdis sieks, kad urėdija taptų medienos klasterio, miškininkystės mokslų, inovacijų, bioekonomikos ir technologinių startuolių katalizatoriumi. Tai ilgainiui leis Lietuvai tapti biomasės pritaikomumo lydere Europoje ir sudarys sąlygas didesnei valstybinės medienos žaliavų paklausai ir pajamoms už jas.

Nuo 2012 m. nustatytas papildomas 5 procentų mokestis privačių miškų savininkams iš pajamų už parduotą žaliavinę medieną ir nenukirstą mišką, tačiau toks pat mokestis taikomas ir valstybinių miškų valdytojams. Bet sukauptos lėšos Bendrojoje miškų ūkio programoje lėtai grįžta į miškus, ir neretai būna panaudojamos kitoms valstybės reikmėms.

Rezervinius miškai užima daugiau nei 130 tūkst. ha, jie daugiausia yra saugomose teritorijose. Esame įsitikinę, kad miškų Lietuvoje turi daugėti, jie turi būti prižiūrimi. Tačiau tai daryti svetimais pinigais būtų neteisinga. Todėl esame tikri, jog prasminga įgalinti miškų

savininkus komercializuoti savo nuosavybę, kuriant turizmo ir rekreacijos zonas, taip pat ir įpareigoti juos šiuos miškus saugoti, prižiūrėti ir bendradarbiauti su miškininkais, konsultuojantis dėl galimybių vystyti šviečiamąją veiklą natūralioje gamtoje, suteikiant naudos Lietuvos gyventojams.

Kai kurie privatūs miškai yra laikomi saugomomis teritorijomis, draustiniais, o tai apriboja miškų savininkų galimybes juose vystyti veiklas. Tokia situacija, kur savininkui draudžiama naudotis savo nuosavybe, sukelia konfliktą, tad būtina ilgainiui suteikti galimybes savininkams išnaudoti platesnes ekosistemines paslaugas, o ne tik likvidžios medienos realizaciją, už kurios kirtimų ribojimus vis dar nėra teisingai kompensuojama.

Išsaugotas miškas jo savininkui turi atnešti realią naudą, o ne išlaidas.

Mes labai vertiname miškus, kaip ir dauguma lietuvių. Tad suprantame kylantį nerimą, kai yra stebimas miškų kirtimas, kai apie miškų situaciją pranešama žiniasklaidoje. Deja, dalis visuomenę pasiekiančios informacijos yra klaidinanti, neparemta mokslo duomenimis ar tiesiog išgalvota. Mes laikomės pozicijos, kad apie miškus geriausiai išmano miškininkai, Valstybinė miškų tarnyba ir Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, todėl visada sieksime gauti bei skleisti šių tarnybų specialistų teikiamą informaciją.

- EB svarbos buveinių apsauga ir ES bioįvairovės strategija įpareigoja plėsti Lietuvos saugomas teritorijas. LS imsis didesnės vertingų miškų apsaugos, taip pat liberalizuos ir intensyvins ūkininkavimą biologiškai mažaverčiuose miškuose, siekiant akseleruoti Lietuvos bioekonomikos verslą ir atsinaujinančių išteklių plėtrą.
- Padidinsime Lietuvos miškingumą iki 35

procentų.

- Mažindami ūkinės veiklos apimtį saugomose teritorijose, skatinsime rekreacinę (turizmo ir pažinimo) veiklą. Dviračių takų tinklo įrengimas, stovyklaviečių plėtra, šiuolaikinės žvejybinės infrastruktūros sukūrimas ateityje turėtų tapti neatsiejama mūsų visuomenės ir atvykstančių iš užsienio šalių turistų traukos centru.

- Nuosavybės ribojimus teisingai ir laiku kompensuosime.

- Praplėsime savininkų galimybes naudoti savo miškais, statant juose rekreacinius pastatus ir vykdant kitas veiklas, taip parodydami, kad miškas duoda naudos, net tik pelnantis iš likvidžios medienos.

- Šiuo metu diduma Lietuvoje iškertamos medienos yra išvežama, ir Lietuvoje be pardavimo pajamų daugiau nesukuria jokios pridėtinės vertės. Aplinkos ministerija, būdama 50 proc. medienos išteklių savininkė, sukurs ir įgyvendins masyvią Lietuvos bioekonomikos sektoriaus strategiją. Iki 2025 m. prisidėsime prie 10 000 darbo vietų sukūrimo bioekonomikos įmonėse regionuose. Iš pigios žaliavos eksportuotojos tapsime galutinio medienos, viskozės, celiuliozės produktų šalimi gamintoja.

- Užtikrinsime gamtinių ekosistemų stabilumą, įskaitant medžiojamąją fauną, žuvų išteklių rūšių populiaciją ir jų teikiamą naudą visuomenei.

- Perorientuosime saugomų teritorijų sistemą iš kontroliuojančios į darnią plėtrą organizuojančią, įtraukdami valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose veikiančias vietas bendruomenes ir savivaldybes į saugomų teritorijų valdymo sprendimų priėmimą.

- Spręsimė ūkinės veiklos ir rekreacinio

potencialo konfliktines situacijas kompleksinėse saugomose teritorijose (pavyzdžiui, Aukštaitijos nacionaliniame parke ir Labanoro girioje), pasiūlydami ilgalaikę privačios nuosavybės išpirkimo galimybę.

- Panaikinsime 5 proc. mokesčių privačių miškų savininkams ir valstybinių miškų valdytojams iš pajamų už parduotą žaliavinę medieną ir nenukirstą mišką.

- Gerinsime vietinės reikšmės kelių būklę, didindami Kelių priežiūros ir plėtos programos dalį, skiriamą vietinės reikšmės keliams tiesti, remontuoti. Taip užtikrinsime darnų regionų vystymąsi.

- Užbaigsime žemės reformą bei perduosime rezervinius miškus urėdijoms. Spręsimė dėl šių bioįvairovei svarbių miškų paskelbimo Natura 2000 saugomomis teritorijomis.

- Skatinsime priemones privačių miškų ekonominiam efektyvumui ir konkurencingumui didinti, remti privačių miško savininkų klasterių kūrimąsi.

- Atlikę kadastrinius matavimus, perduosime urėdijų valdomą konservacinės paskirties žemę institucijoms pagal kompetenciją. Pavyzdžiui, kultūros paveldo objektus – savivaldybėms, gamtos paveldo objektų teritorijas – šių objektų steigėjams.

- Didinsime miškų urėdijų efektyvumą, mažindami biurokratizmą bei diegdami privačiose organizacijose taikomą praktiką, taip efektyvinsime valstybinių miškų valdymą ir valstybės įmonių ir privataus sektoriaus konkurencingumą.

- Perduosime miškų urėdijų valdomus rekreacinius miestų miškus savivaldybėms, taip užtikrindami efektyviausią miškų pritaikymą vietos bendruomenių poreikiams.

2.4. Gyvoji gamta

Laukiniai gyvūnai yra išskirtinai valstybės nuosavybė. Lietuvos gyvosios gamtos gausa nuosekliai didėja. Išimtimi išlieka afrikinio kiaulių maro sumažinta šernų populiacija. Didėjančiai gyvūnų populiacijai reguliuoti yra būtina mokslu pasverta ir su visuomene išdiskutuota gyvūnų reguliacijos tvarka. Ji turi atspindėti tiek gyvūnų teisių, saugomų rūšių apsaugos, tiek ūkininkų, miško savininkų interesus.

Todėl LRLS pasisako už šiuos esminius gyvosios gamtos prioritetus:

- Saugomų ir nykstančių rūšių populiacijų atkūrimas.
- Efektyvi mokslu paremta gyvūnų populiacijų reguliacija.
- Pažangi, atvira ir tvari medžiotojų būrelių veikla.

Lietuvoje yra apie 35 000 medžiotojų. Medžiotojus vienijančios organizacijos – Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugija, Lietuvos medžiotojų sąjunga „Gamta“, Sūduvos medžiotojų sąjunga – yra gyvūnų išteklių naudotojos.

Liberalai nuosekliai pasisako už medžioklės būrelių veiklos, steigimosi tvarkos pakeitimus, kurie apgintų žemės ir miško savininkų teisėtus lūkesčius medžioti savo žemėse. Dabartinė Medžioklės įstatymo nustatyta būrelių plotų performavimo ir narystės tvarka praktikoje neveikia.

- Žmogaus teisė į nuosavybę yra vienas pagrindinių liberalios politikos tikslų. Todėl nuostata, kad miško savininkas, norėdamas medžioti savo miško plote, turi gauti į jo nuosavybę jokių teisių neturinčios medžiotojų draugijos sutikimą, neatitinka žmogaus teisių į

nuosavybę sąvokos. Užtikrinant teisę į nuosavybę, bet kokia medžiotojų asociacija, draugija ar kitoks susivienijimas, norėdamas medžioti ar vykdyti bet kokią kitą veiklą privačiame žemės sklype ar miško plote, turi gauti žemės sklypo ar miško savininko sutikimą.

- Skatinsime miško savininkus išsaugoti laukinius gyvūnus ir jų įvairovę jiems priklausančiame miško ar žemės plote, numatydami konkrečias išmokas.
- Didinsime invazinių rūšių medžioklę, siekiant padėti išlikti vietinėms nykstančioms rūšims.
- Ribosime medžiojimą, kuris nėra naudingas kontroliuojant problemines gyvūnų populiacijas, jį gausiai apmokestindami ir griežtindami kontrolę.
- Užtikrinsime neteisėtos medžioklės prevenciją.
- Teisinėmis priemonėmis (nustatant medžiojamųjų gyvūnų naudotojų pareigą atlyginti kanopinių žvėrių ir bebrų padarytą žalą) ir ekonominėmis priemonėmis (kuriant populiacijos gausos reguliavimo paramos priemones) sieksime, kad būtų išlaikomos optimalios šernų, bebrų, smulkių plėšriųjų žvėrių, darančių didelę žalą žemės ir miškų ūkiui ar saugomoms rūšims ir buveinėms, populiacijos, atsižvelgiant į poreikį iki minimumo sumažinti šių rūšių daromą neigiamą poveikį, kartu užtikrinant šių rūšių išlikimo perspektyvas.
- Keisime medžioklės taisykles, skaidrindami medžioklės apskaitą, perkeldami medžioklės lapus į elektroninę erdvę.
- Privatizuosime skandalais apipintus urėdijos valdomus profesionalios medžioklės plotus.
- Drausime medžioklę rezervatinėse teritorijose.

- Nuosekliai padėsime Lietuvos medžiotojams pereiti prie bešvinių ginklų ir

2.5. Saugomos teritorijos

Lietuvos saugomos teritorijos skirtos gamtai ir kultūros paveldo kompleksams, ekologiškai pusiausvyrai ir biologinei įvairovei išsaugoti, gamtos ištekliams atkurti. Jose taip pat sudaromos sąlygos pažintiniam poilsiui, moksliniams tyrimams, gamtosauginiam ir etnokultūriniam švietimui.

Saugomos teritorijos užima 17,5 proc. Lietuvos teritorijos.

Saugomų teritorijų sistemoje dirba apie 300 specialistų.

Darnaus vystymosi strategijoje, patvirtintoje LR Vyriausybės 2003 m., numatyta saugomų teritorijų plotą padidinti iki 17-18 proc. viso šalies ploto. Tai Lietuva įsipareigojo tapdama ES nare.

Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje saugomos teritorijos neegzistuoja.

Saugomų teritorijų direktijų šalyje yra 34 ir jos turi labai nevienodus žmogiškuosius ir kitus išteklius pavestoms užduotims vykdyti: 2015 m. pradžioje pareigybių skaičius direktijose svyravo nuo 5 iki 83.

2.6. Kraštovaizdžio apsauga

Pagal nustatomą pažeidimų skaičių kraštovaizdžio apsauga išlieka svarbi sritis. Tačiau nustatyti pažeidimus ir juos tinkamai kvalifikuoti - vis dar problema.

- Tikslinga koreguoti pažeidimų apibrėžimus ir jų įvertinimo metodikas, nustatyti adekvačias baudas.

šovinių, taip užkirsdami kelią sunkiajam metalui patekti į gamtą.

LRLS siūlo:

- Didinti saugomų teritorijų valdymo procesų atvirumą visuomenei.
- Įtraukti valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose veikiančias vietas bendruomenės ir kitas nevyriausybinės organizacijas į saugomų teritorijų valdymo sprendimų priėmimą.
- Vystyti Lietuvos regioninius parkus kaip geriausios darnaus vystymo plėtros praktikos etalonus.
- Integruoti saugomų teritorijų sistemos bei atskirų saugomų teritorijų tvarkymo planus į ekonominio vystymo bei bendrąjį planavimą.
- Sukurti kompensacijų už apribojimus saugomose teritorijose mechanizmą, suteikiantį galimybę išsaugoti biologinę įvairovę ir kraštovaizdį.
- Stiprinti tarpinstitucinį bendravimą, ypač ministerijų lygmenyje, siekiant optimizuoti kultūros paveldo objektų tvarkymą.
- Parengti nacionalinę saugomų teritorijų vystymo ir tvarkymo strategiją.
- Visų ankščiau išvardintų sričių efektyvesnei kontrolei būtina kelti kontroliuojančių pareigūnų kvalifikaciją.
- Pareigūnus motyvuoti ne reorganizacijų skaičiumi, o sukūrus realiai veikiančią skatinimo mechanizmą. Šiuo metu skatinami tik gyvosios gamtos apsaugos srityje dirbantys pareigūnai.

3. Urbanizuotų teritorijų vystymas, sveikos, darnios aplinkos užtikrinimas

3.1. Visuomenės poreikių užtikrinimas

- Mokyklų ir darželių pakankamo kiekio užtikrinimui - naujos plėtros teritorijose numatyti valstybinių (savivaldos), privačių, dalinai privačių mokyklų ir darželių atsiradimo ir jų plėtojimo zonas bei tvarką. Senuose mikrorajonuose numatyti teritorijas, kuriose, esant poreikiui, gali būti laikinai įrengiami mobilūs moduliniai darželiai.

- Viešosios erdvės yra pagrindas teritorinių bendruomenių kūrimuisi. Savivaldybės turi suformuoti sklypus viešosioms erdvėms, skatinti teritorinių bendruomenių kūrimą ir perduoti (ar bendrai eksploatuoti) tas bendro naudojimo teritorijas teritorinėms bendruomenėms, kurios skirtos tos teritorijos gyventojų poreikiams tenkinti.

- Spręsti automobilių statymo ir kiemų sutvarkymo daugiabučių namų gyventojams problemas, įpareigojant savivaldybes suformuoti sklypus prie daugiabučių namų, numatant galimybę įrengti norminį automobilių statymo vietų skaičių, vaikų žaidimo aikštes, bei numatyti daugiabučio namo pusiau privataus ir privataus naudojimo zonas.

- Palengvinti reikalavimus norintiems įsirengti elektromobilių įkrovimo vietas prie daugiabučių.

- Palengvinti reikalavimus norintiems įsirengti saulės jėgaines ant ar prie daugiabučių.

- Palengvinti automobilių statymą miestuose - tuo tikslu numatyti vietas, prognozuojant reikiamą daugiaaukščių multifunkcinių automobilių saugyklų skaičių miestuose.

- Įpareigoti savivaldybes spręsti gatvių

apšvietimo problemas - iškeliant tikslą "nei vienos neapšviestos gatvės miestuose" ir taip mažinant nusikaltimų ir nukentėjusių pėsčiųjų skaičių.

- Skatinti visuomeninio transporto naudojimą, pasiūlant įvairesnes ekologiškas ir greitesnes visuomeninio transporto rūšis, numatant priemones, kaip pagerinti viešojo transporto stotelių kokybę, idant jos taptų traukos objektu.

- Visuomeninio transporto patrauklumui didinti pritraukti privatų verslą.

- Skatinti dviračių ir kitų ekologiškų transporto priemonių naudojimą, taip gerinant sąlygas dviratininkams, elektromobilių turėtojams ir kitoms ekologiškoms transporto priemonėms statyti ir važiuoti miesto gatvėmis.

- Visuomenės informavimo užtikrinimui sukurti bendrą elektroninę erdvę, kurioje galima realiai stebėti visus planuojamus projektus su galimybe diskutuoti. (plačiau skaitykite skyriuje apie ministeriją be popierių).

- Socialinio būsto pasiūlai didinti pritraukti privačius būsto vystytojus, įpareigoti savivaldybes padaryti turimo būsto auditą ir įvertinti jo būklę.

- Kelti miestų viešųjų erdvių kokybę - spręsti žaliųjų erdvių tvarkymo, fontanų priežiūros problemas, numatyti aktyvaus ir pasyvaus poilsio vietas gyventojams.

- Aplinka visiems - didinti reikalavimus įrengiant viešąsias erdves bei sudarant galimybes jomis naudotis neįgaliesiems ir visoms žmonių grupėms.

3.2. Paslaugų modernizavimas ir valdymo skaidrumas

Norint pasiekti našesnio projektavimo statybos ir priežiūros srityse, svarbu integruoti naujausias ir našias elektronines technologijas. Jos atneš didesnę skaidrumą ir taupys resursus bei kaštus. Keli svarbiausi uždaviniai:

- Esamų organizacijų, susijusių su statybos skaitmenizavimu BIM, įdirbio panaudojimas ir tolimesnis bendradarbiavimas bei nuolatinis sistemos tobulinimas/modernizavimas.
- Nacionalinio statybų klasifikatoriaus sukūrimas arba pritaikymas. Jis leis sutaupyti ir optimizuoti procesus statybos, projektavimo ir gamybos srityse.
- Pastato ar infrastruktūros objektų skaitmeninio projektavimo procesų (BIM) teisinės bazės spartinimas ir tobulinimas. Vieningų BIM duomenų panaudojimo galimybių didinimas.
- Edukacinės veiklos, susijusios su BIM procesais, organizavimas ir vykdymas.
- Apsaugosime būsto pirkėjų išankstinius būsto įsigijimo įnašus, sudarydami sąlygas turėti depozitinę sąskaitą pas notarus.
- Ministerijos viešųjų paslaugų skaitmenizavimas.
- Platesnis Debesų kompiuterijos ir elektroninio parašo taikymas statybos valdymo procesuose.
- Neapsiriboti tik elektroninio statybų žurnalo įteisinimu, siekti pilno statybos proceso skaitmenizavimo.

3.3. Teritorijų planavimas

- Siekiant užtikrinti kompleksinį teritorijų planavimą ir planų įgyvendinimą, miesto teritorijose esančią valstybinę žemę perduoti savivaldybėms patikėjimo teise.
- Siekiant užtikrinti kompleksinį teritorijų planavimą ir planų įgyvendinimą, tobulinti

- Tipinių statybos ir projektavimo sutarčių standartizacija, viešumas ir įteisinimas.
- Įstatymų ir statybos teisės reglamentų koregavimas, įtraukiant naujų technologijų galimybes (taikant "RIBA" procesą).
- Atviras, virtualus, trimatis Lietuvos modelis.
- Savivaldybėse - virtualus gyventojų poreikių ir prioritetų žemėlapis, kuriamas ir nuolat atnaujinamas dalyvaujant visuomenei.
- Visuomenei prieinama vieša virtuali informacija apie planuojamus statyti objektus, miesto plėtrą.
- Laikytis Orhuso konvencijos nuostatų, įtraukiant pilietinę visuomenę, vietos bendruomenę į planavimo bei projektavimo procesus.
- Siekiant efektyvesnio valdymo, reikia aiškiai apibrėžti atskirų žinybų atsakomybės ir kompetencijos ribas, numatant bendradarbiavimo ir atsakomybės pasidalinimo principus. Atskirti aiškiais sąvokomis, kas yra urbanizuota aplinka, natūrali gamtinė aplinka ir istorinė aplinka ir kokių žinybų įstatymai tose aplinkose turi pirmenybę.
- Užtikrinti elektroninių paslaugų prieinamumą ir sprendimų ar projektų priėmimo kontrolę.
- Atskirti gamtos išteklių kontrolės funkcijas nuo gamtos išteklių naudojimo funkcijų.

žemės paėmimo valstybės reikmėms įstatymą, numatant sklypų konsolidavimo ir procentinio visų teritorijoje esančių sklypų savininkų žemės perdavimo valstybei galimybę. Taikant šią procedūrą ir savivaldybių infrastruktūros koridoriams įrengti.

- Idant miestų planavimas būtų efektyvus, savivaldybė turi būti miesto vystymo organizatorė ir vykdytoja.

- Siekiant gerinti miesto aplinką, apleistas teritorijas laikyti prioritetinėmis - jas vystyti ir atnaujinti.

- Funkcinis zonavimas nebeatitinka šiandienos reikalavimų - atsisakyti teritorijų zonavimo pagal funkcijas, pradėti taikyti teritorijų skirstymą pagal objektų taršą, o ne pagal paskirtį.

- Įpareigoti savivaldybes parengti bendruosius miestų planus, numatant

3.4. Kompleksinis infrastruktūros vystymas

- Siekiant pagerinti infrastruktūros plėtrą miestuose ir miesteliuose, tobulinti ir priimti Infrastruktūros įstatymą. Savivaldybių infrastruktūros plėtros įstatymas - kaip pagrindas patvirtintų planų įgyvendinimui ir visų statytojų finansiniam prisidėjimui prie darnios plėtros realizavimo.

3.5. Urbanizuotų teritorijų vandentvarka

Lietuva vis dar nesugeba visuotinai pasijungti prie centralizuotų nuotekų tinklų. Briuselis Lietuvai davė laiko iki 2023-ųjų, tačiau tvarkomasi lėtai. Nors vandentvarkos sektorius per pastaruosius 20 metų gavo nemažą finansavimą, ir didžiųjų miestų vandentvarkos ūkis yra renovuotas, šiandien matome, kad gausiai fiksuojami pažeidimai. Tiekiamo ir išleidžiamo į vandens telkinius vandens kokybė turi atitikti tarptautines normas, tačiau faktai kalba ką kita. Lietuvoje galėtume džiaugtis itin geros kokybės geriamu vandeniu iš čiaupo, tačiau ir čia, kaip parodė Kėdainių miesto atvejis, yra trūkumų. Lietuvoje šiuo metu yra daugiau nei 300 vandens tiekimo bendrovių. Daugelis jų ir šiandien dirba nuostolingai, tai priklauso nuo prisijungusių paslaugomis nesinaudojančių

strategines miesto vystymo zonas, infrastruktūros koridorius, viešąsias erdves ir vietas visuomenės poreikiams tenkinti (mokyklos, darželiai ir t.t.), bet neperkraunant bendrųjų planų pertekline informacija, kuri turi būti pateikiama žemesnio lygio teritorijų planavimo dokumentuose.

- Įpareigoti savivaldybes numatomoms vystyti teritorijoms parengti detaliuosius planus su numatoma infrastruktūra, viešosiomis erdvėmis, žaliosiomis zonomis ir t.t. Mažiausias lygmuo – kvartalas.

- Mažinant išlaidas infrastruktūros plėtrai, riboti infrastruktūros plėtrą neurbanizuotose ir atokiose miesto teritorijose, sudarant galimybes patiems tokių teritorijų gyventojams finansuoti vietinės infrastruktūros vystymą.

virtotojų skaičiaus. Masto ekonomijos faktorius šiame sektoriuje yra vienas iš lemiančių veiksnių. Taip pat daugelis mažų miestelių ir šiandien neturi geriamo vandens tiekimo, vandenvals įrenginių, kitur jie yra morališkai pasenę ir reikalauja atnaujinimo. Ir čia dar daug ką reikia nuveikti.

Atsižvelgdamas į dabartinę situaciją Lietuvos vandentvarkos ūkyje, Liberalų sąjūdis numatė tokius prioritetus ateinančiam finansavimo laikotarpiui:

- Užtikrinti visų ūkių pasijungimą prie centralizuotų nuotekų tinklų.

- Vandentvarkos kaip savivaldos įmonių rentabilios veiklos užtikrinimas.

- Vandentvarkos įmonių stambinimas.

- Vandens tiekimo ir nuotekų sistemos plėtra mažesnėse gyvenvietėse (iki 2000 gyventojų).
- Esamų vandentvarkos tinklų renovacija, parenkant aiškius paramos efektyvumo kriterijus.
- Tikslinės finansinės paramos skyrimas prisijungimui.

3.6. Mažų miestelių išnykimo stabdymas, darbo vietų kūrimas

- Kelti miestelių gamtinio ir kultūrinio rajono vertės suvokimą (įskaitant erdvės kokybės ir savito identiteto stiprumo suvokimą). Istorinis, gamtinis, kultūrinis paveldas ir panašiai.
- Kelti Kraštovaizdžio ir aplinkos kokybę.
- Didinti asmeninio fizinio ir dvasinio tobulėjimo galimybes (kultūra, rekreacija, turizmas, sporto renginiai ir t.t.).
- Didinti paslaugų ir funkcijų įvairovę regionuose.
- Gerinti susisiekimą tarp regionų ir didesnių centrų.
- Remti gamybą iš antrinių žaliavų, antrinių

3.7. Projektavimo ir statybos normavimas

- Siekiant užtikrinti teisėtus projektuotojų ir statytojų lūkesčius, grąžinti sąlygų sąvado išdavimo tvarką per savivaldybės specialistus, o projektus derinti pagal sąlygų sąvado išdavimo dieną galiojusius įstatymus.
- Architektūros kokybei kelti - tobulinti Architektūros įstatymą, kuris turėtų būti jungiantis dokumentas, suderinantis visus skirtingų žinybų reikalavimus. Architektūros įstatyme turi rasti bendrą sąveiką Teritorijų planavimo, Statybos, Kultūros paveldo apsaugos, Saugomų teritorijų apsaugos ir kiti specialiuosius reikalavimus projektavimo darbams numatantys įstatymai. Architektūros įstatymas turi būti pagrindas tarpžinybiniam

- Paviršinio lietaus vandens tvarkymo atskyrimas nuo vandens tiekimo ir nuotekų sistemos bei realią situaciją atspindintis jos reglamentavimas.

- Skatinti lietaus nuotekų surinkimą į vietinius infiltracijos šulinius ar sausbales, mažinant vamzdžių diametrus.

žaliavų surinkimą, supirkimą ir perdirbimą regionuose.

- Didinti LEZ pramonės parkų teritorijų kiekį ir prieinamumą, mažinti reikalavimus vietos antrinių žaliavų perdirbėjams ir atsinaujinančios energijos įrangos gamintojams, norintiems kurti LEZ teritorijose.

- Liberalizuoti saugomų teritorijų reikalavimus, leidžiant vystyti turizmo ir poilsio paslaugų sektoriams saugomose teritorijose, buvusių ar esamų sodybų vietose ar kaimiškose vietovėse.

susitarimui.

- Siekiant architektūros ir statybos kokybės, parengti ir patvirtinti architektūros ir statybos terminų žodynus, siekiant suvienodinti vertinimo kriterijus ir sąvokas, atliekant pastatų kokybės vertinimą.

- Siekiant architektūros kokybės, keisti statybos įstatymą, įpareigojant savivaldybes labiau įtraukti savivaldos teritorijų architektus į projektų derinimo procedūrą. Savivaldos teritorijos architektas turi tapti kiekvieno projekto vadybininku savivaldoje.

- Siekiant architektūros kokybės, išplėsti projektinių pasiūlymų reikšmę projektavimo procese. Techninio projekto stadijoje

paliekant tik formalius derinimus.

- Architektų ir projektuotojų darbo palengvinimui statybos techninius reglamentus ir reikalavimus statiniams skirstyti pagal statinių klasifikatorių.
- Siekiant sumažinti dažną techninių reglamentų keitimą, parengti esminių statybos reikalavimų kodeksą.
- Statybą ir projektavimą reglamentuojančiuose įstatymuose aiškiai apibrėžti privačių, pusiau privačių, pusiau

3.8. Statybos darbų ir renovacijos kokybės užtikrinimas

- Reikalauti didesnės atsakomybės iš techninių prižiūrėtojų ir projekto vykdymo priežiūros vadovų - projekto vykdymo priežiūros vadovas turi periodiškai, pagal patvirtintą grafiką, lankytis objekte;

3.9. Daugiabučių namų modernizavimas

Europos Komisija perspėja Lietuvą ir dėl efektyvaus energijos vartojimo direktyvos pažeidimo. Priežastis - lėtai renovuojami daugiabučiai.

- Pradėti realiai, o ne deklaratyviai vykdyti Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programos ir Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programos tikslus.
- Orientuojantis į ES numatytą RenewEurope strategiją, jog 30% statybos darbų apims renovaciją, reikšmingai palengvinti renovacijos, remonto administravimą ir normatyvus. Šiuo metu Lietuvoje vos 2 proc. statybinių darbų vykdomi rekonstruojant pastatus.
- Siekti tikros modernizacijos, o ne deklaratyvios, t. y. taikant naujas technologijas

viešų ir viešų erdvių sąvokas ir įteisinti privalomą jų numatymą projektuose.

- Siekiant mažinti teisinius procesus, skatinti projektuotojus, statytojus, rangovus ir vystytojus naudotis arbitražo paslaugomis.
- Siekiant taupyti laiką ir išlaidas projektavimui, nustatyti projekto korektūros galimybes ir tvarką, nekeičiant išduoto ir dar galiojančio sąlygų sąvado reikalavimų.
- Siekiant užtikrinti visuomenės interesą, reglamentuoti karinių objektų statybą.

- Siekiant didesnės tvarkos statybų aikštelėse, įpareigoti statytojus pasirašyti sutartis dėl statybinių atliekų šalinimo su statybos atliekas priimančiomis įmonėmis ir biotualetų teikėjais.

atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimui ir energijos taupymui.

- Siekti kompleksinio, harmoningo, vizualiai darnaus kvartalinio modernizavimo, iš esmės pakeičiant senų mikrorajonų veidą.
- Siekti daugiabučių mikrorajonų daugiafunkciškumo ir darnios aplinkos. Modernizuojant kvartalais, šalia gyvenamųjų namų numatyti daugiafunkcinius pastatus, sprendžiant automobilių statymo, vaikų žaidimo, privačių bei pusiau privačių erdvių atsiradimą šalia daugiabučių.
- Numatoma vykdyti daugiabučių namų ir viešosios paskirties pastatų energetinio efektyvumo didinimo proceso dalyvių mokymą ir švietimą, konsultavimą investicijų planų rengimo ir įgyvendinimo klausimais, vykdyti projektų įgyvendinimo priežiūrą, kontrolę.

3.10. Daugiabučių namų priežiūros kontrolė

- Gerinti daugiabučių namų priežiūros kokybę - įpareigoti Valstybinę teritorijų planavimo ir statybos inspekciją tikrinti daugiabučių pastatų priežiūros kokybę ir rasti priemonių drausminti priežiūrą vykdančias įmones, skaitmenizuoti priežiūros rezultatų stebėjimą.

4. Sodininkų bendrijos - modernios šalies dalis

Lietuvoje yra apie 1200 sodininkų bendrijų, kurių sklypuose triūsia apie 0,5 mln. gyventojų: vieni užsiima mėgėjiška sodininkyste, poilsiauja, kiti savo sklypuose statosi būstus ir nuolat ten gyvena. Pastaruoju metu smarkiai didėja nuolat gyvenančiųjų skaičius o prie didžiųjų miestų kai kurios sodininkų bendrijos virsta gyvenamaisiais kvartalais.

Būtina sodininkams sudaryti normalias egzistavimo sąlygas, tačiau nei savivaldybės, nei LR Vyriausybė į tai rimtai nežiūri. Šiuo metu sodininkai yra pamestinukų vietoje ir savivaldybės mano, kad kylančius klausimus turi spręsti savo jėgomis.

5. Gyvūnų gerovė

- Sieksime įteisinti privalomą naminių augintinių ženklimą ir registraciją.
- Ieškosime teisinių sprendimų efektyviai žiaurus elgesio su gyvūnais prevencijai užtikrinti.
- Valstybės ir savivaldos lygmeniu užtikrinsime paramą gyvūnų teises ginančioms ir jų globa užsiimančioms organizacijoms.
- Užtikrinsime Europinės gyvūnų gerovės standartus paukštininkystės ir gyvulininkystės ūkiuose.

- Didinti daugiabučius namus prižiūrinčių įmonių atsakomybę gyventojams. Sudaryti vertinimo balų sistemą daugiabučių namų įmonių veiklai vertinti.

- Palengvinti daugiabučių namų savininkų bendrijų steigimo reikalavimus.

- Sodininkų bendrijas aprūpinti geriamu vandeniu ir spręsti nuotėkų šalinimą.

- Sodininkų bendrijų teritorijoje esančius kelius perduoti savivaldybių žiniai.

- Spręsti konfliktines atliekų tvarkymo, rūšiavimo ir išvežimo problemas.

- Užtikrinti, kad sodininkų bendrijų narių ir jose gyvenančių teisės būtų vienodos su miesto ar kaimo gyventojais.

- Duomenis apie sodininkų bendrijas, jose esančius sklypus, gyvenančius (deklaruotus ir nedeklaruotus) žmones turėtų kaupti valstybinė organizacija. Šiuo metu atskiri duomenys yra skirtingose organizacijose ir jais pasinaudoti nėra galimybių.

- Skatinsime pilietinio švietimo iniciatyvas informuoti visuomenę apie atsakingą elgesį su gyvūnais ir naminių augintinių priežiūrą.

- Palaikysime laukinių gyvūnų išnaudojimo cirko veiklai draudimą.

- Sieksime, jog Lietuva turėtų aiškią ilgalaikę strategiją dėl kailinių žvėrelių fermų veikos priežiūros ir galimo pasitraukimo iš verslo.

- Siekdami efektyviausiai užtikrinti gyvūnų gerovės klausimus Lietuvoje, konsultuosimės su gyvūnų teisių apsaugos organizacijomis.

IX. MODERNI SUSISIEKIMO SISTEMA

Pagrindiniai siekiai:

1. Sukursime vieningą, tarprūšinę elektroninę viešojo transporto bilietų sistemą, diegsime ir kitas išmaniąsias viešojo transporto informacines sistemas.
2. Iki 2025 m. 5G ryšiu aprūpinsime visus to pageidaujančius ūkio subjektus, padengsime 96 proc. namų ūkių ir pagrindinius transporto koridorius.
3. Iki 2024 m. išasfaltuosime ne mažiau kaip 500 km žvyrkelių kasmet. Pagrindiniai kriterijai – transporto srautų intensyvumas ir gyventojų skaičius.
4. Gerinsime kelių tinklo techninius parametrus, siekdami užtikrinti tinkamą transporto pralaidumą ir eismo saugą. Ypatingą dėmesį skirsime „Via Baltica“ atkarpai nuo Juragių iki Lenkijos sienos tiek sprendžiant kamščių, tiek avaringumo problemas.
5. Paspirtinsime „Rail Baltica“ geležinkelio plėtrą – imsime aktyvių veiksmų, kad Lietuva kuo greičiau gautų projekte numatytą naudą – keleivių ir paslaugų pervežimo paslaugą.
6. Nutiesime 200 km pėsčiųjų takų, virš 100 km apsauginių tvorų nuo laukinių gyvūnų.
7. Skatinsime inovacijas. Sutelksime visą mokslo ir verslo potencialą, stiprias transporto ir logistikos įmones. Skatinsime viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą, diegiant intelektines transporto sistemas ir inovacijas.
8. Sieksime, kad iki 2025 m. valstybė investuotų apie pusantro milijardo eurų Klaipėdos jūrų uosto plėtrai.
9. Parengsime vidaus vandenų transporto plėtros programą, plėsime tam reikalingą infrastruktūrą.
10. Plėsime skrydžių geografiją, atsižvelgdami į savivaldos poreikius.

Susisiekimo sistema yra vienas svarbiausių ūkio sektorių, turintis didelę reikšmę šalies ekonomikai. Susisiekimo infrastruktūros modernizavimas ir plėtra didina mūsų valstybės konkurencingumą, skatina kurti gerai apmokamas darbo vietas, sudaro sąlygas realizuoti globalios Lietuvos koncepciją, kai visi tautiečiai, nepriklausomai nuo jų gyvenamosios vietos, gali dalyvauti mūsų šalies ūkio plėtroje.

Lietuvos Respublikos susisiekimo sistemą sudaro 6 dalys: automobilių transportas, geležinkeliai, oro transportas, jūros transportas, vidaus vandenų transportas, elektroninių ryšių infrastruktūra.

Tai - šeši tarpusavyje susiję tinklai, tarsi žmogaus kraujotakos ir nervų sistemos. Šios

transporto sistemos dalimis kasdien juda žmonės, prekės, paslaugos ir informacija. Lietuva sustingtų be darnios šių tinklų sąveikos: nesulauktume savalaikės pagalbos, neįsigytume prekių, negautume inovatyvaus išsilavinimo, nesulauktume svečių ir darbuotojų iš svetur, nepajėgtume pamatyti pasaulio, o pastarasis negautų operatyvių žinių apie mus.

Mūsų pareiga siekti, kad susisiekimo politika remtųsi požiūriu, pagrįstu atsakomybe ateinančioms kartoms, todėl turime sukurti šiuolaikinę susisiekimo sistemą, kurios techniniai parametrai, teikiamų paslaugų kokybė, sauga, poveikis aplinkai ne tik prilygtų ES šalių susisiekimo sistemoms, bet daugeliu atveju pastarosioms būtų kelrodis.

Konkurencinga tranzito ir logistikos šalis

Kursime privataus verslo pritraukimo programas. Kelių tinklui modernizuoti ir plėtoti pritrauksime privačių investicijų, sudarydami tam aiškias ir skaidrias sąlygas.

Optimizuosime visos susisiekimo sistemos valdymo struktūrą.

Valstybės įmonių pertvarka – didesnė grąža visuomenei. Nuosekliai vykdant Liberalų sąjūdžio programą ir siekiant efektyviau valdyti valstybės įmones bei sudaryti galimybes diegti geriausią valdysenos praktiką, transporto sektoriaus valstybės įmonės („Lietuvos oro uostai“, „Oro navigacija“, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija ir Vidaus vandens kelių direkcija) bus pertvarkytos į akcines bendroves. Laukiamas pertvarkos teigiamas rezultatas - apie 50 mln. eurų.

Apie 30 proc. transporto sektoriaus pajamų gaunamos atliekant krovinių tvarkymo, sandėliavimo ir logistikos operacijas. Lietuva

Kurti naujus sprendimus ir inovacijas

Sudarysime sąlygas plėtoti logistikos centrų infrastruktūrą. „Rail Baltica“ suteiks konkurencijos pranašumą Lietuvai įsitvirtinant intermodalinių terminalų rinkoje, perkraunant krovinius iš Europinio geležinkelio į kelių transportą ir plačiavėžį geležinkelį.

Skatinsime inovacijas. Sutelksime visą mokslo ir verslo potencialą, stiprias transporto ir logistikos įmones. Skatinsime viešojo ir

Saugus eismas: efektyvumas, gyvybė ir sveikata

Kelių tinklo būklė, netinkamas eismo organizavimas, transporto priemonių būklė, neatsakingas elgesys prie vairo ir netinkama eismo dalyvių kultūra lemia vis dar didelį avaringumą Lietuvoje. Šiuo metu perėjosis yra tapusios viena nesaugiausių vietų

žinoma kaip tranzito šalis, išsiskirianti iš kitų regiono valstybių gerai išplėtotą infrastruktūrą.

Mes, liberalai, esame už logistikos centrų kūrimą šalia tarptautinių transporto koridorių, pagrindinių transporto centrų ir pramoninių teritorijų, tai padės efektyviau išnaudoti geležinkelių, vandens ir oro transporto galimybes.

Liberalų sąjūdis ragina Lietuvą konkuruoti su kaimyninėmis valstybėmis transporto ir logistikos sistemos kokybe. Pasaulinės tendencijos rodo, kad progresą lems inovatyvios transporto sistemos. Informacinių sistemų diegimas keliuose leidžia dirbti efektyviau, taupyti laiką ir išlaidas. Tam būtina atnaujinti teisinę bazę ir sudaryti sąlygas konkurencijai. Taip pat ketiname reikalauti ES institucijų užtikrinti vienodas konkurencines sąlygas visų ES šalių vežėjams ir taip skatinti transporto ir logistikos paslaugų eksportą.

privataus sektorių bendradarbiavimą, diegiant intelektines transporto sistemas ir inovacijas.

Vykdysime aktyvią tarptautinę transporto politiką. Dalyvausime tarptautinėse transporto ir prekybos mugėse, pristatymuose, konferencijose, pristatysime inovacijas pasauliniu mastu. Sieksime, kad šalies ūkiui tektų gerokai didesnė globalios ir regioninės rinkos dalis.

pėsčiajam. Perėjų įrengimui turi būti taikomi aukščiausi saugumo reikalavimai, nesvarbu kur jos įrengtos - valstybinės ar vietinės reikšmės keliuose ar gatvėse. Liberalų sąjūdis kviečia atsakingai žiūrėti į saugaus

eismo problematiką ir imtis realių būdų ir priemonių šioms problemoms spręsti.

Viena geriausių pasaulyje elektroninių ryšių struktūra

Daugelį metų Lietuva puikavosi pasauline lyderyste pagal interneto spartą. Tačiau pastaraisiais metais prarandame šią poziciją. Pavyzdžiui, be 5G tinklo plėtros neįmanomas nuotolinis robotų valdymas, kitų inovacijų diegimas, taigi tai neišvengiamai atsilies visoms ūkio sritims.

2020 m. šalį užklupusio koronaviruso (COVID-19) pandemija parodė, kad be itin efektyvios ir saugios elektroninių ryšių infrastruktūros mūsų šalies ekonomika būtų patyrusi iki tol nematyto masto sukrėtimą, todėl ateityje privalome užtikrinti šios gyvybiškai svarbios infrastruktūros saugumą ir 100 proc. galimybę kiekvienam mūsų šalies gyventojui gauti kokybiškas paslaugas.

1. Ateities keliai - saugūs, patogūs, išmanūs

1.1. Užmiesčio keliai - patogūs ir saugūs

ES degalų apmokestinimo akcizais teisinės nuostatos numato, jog iš akcizų surinktos lėšos turi būti skiriamos kelių infrastruktūros statybos bei remonto kaštams padengti, tačiau Lietuvoje šis mokestis naudojamas valstybės biudžetui papildyti, o kelių naudotojai nepajunta realios sumokėtų mokesčių grąžos. Nors Kelių priežiūros ir plėtros programos (KPPP) finansavimo įstatymu programai finansuoti turi būti skiriama 65 proc. akcizo pajamų, gautų už realizuotus degalus, 2019 m. tam buvo skirta ne daugiau kaip 60 procentų.

LR Susisiekimo ministerijoje (SM), Lietuvos automobilių kelių direkcijoje (LAKD),

Liberalų tikslas - iki 2025 m. 5G ryšiu aprūpinti visus to pageidaujančius ūkio subjektus, padengti 96 proc. namų ūkių ir pagrindinius transporto koridorius.

Tiek „Rail Baltica“, tiek „Via Baltica“ taps pažangios 5G technologijos diegimo vieta. Magistralėje „Via Baltica“ 5G technologija sudarys sąlygas nepertraukiamam savivaldžių automobilių judėjimui ir leis drastiškai sumažinti eismo įvykių skaičių šiame kelyje. Spartus 5G technologijos įdiegimas leis Lietuvai ir toliau išlaikyti lyderės pozicijas ryšių technologijų srityje Europoje ir pasaulyje, skatins šalies skaitmeninės ekonomikos augimą.

valstybinėse regioninėse kelių priežiūros įmonėse funkcijos ir veikla neretai dubliuojasi, o dėl perteklinio administravimo tiesioginei kelių priežiūrai lieka dar mažiau lėšų. Kelių priežiūros ir plėtros programos lėšos neretai skirstomos pagal interesus, o ne pagal realių poreikį.

Vienas didžiausių nepatogumų eismo dalyviams Lietuvoje yra prastos kokybės žvyrkeliai. Lietuvos klimato sąlygomis bei esant nepakankamam jų priežiūros finansavimui, nuolat išlaikyti gerą žvyruotų kelių būklę yra sudėtinga.

Liberalai mato perspektyvą, nes Lietuvos kelių transportas užima reikšmingą vietą tarptautinėje vežimų paslaugų rinkoje. Kelių transportu pervežama 50 proc. visų krovinių ir 97 proc. visų keleivių. Užsidarius Rusijos rinkai, Lietuvos vežėjai vis dar susiduria su diskriminacinėmis konkurencijos sąlygomis kai kuriose Europos valstybėse.

- Kursime privataus verslo pritraukimo programas. Kelių tinklams modernizuoti ir plėtoti pritrauksime privačių investicijų, tam sudarydami aiškias ir skaidrias sąlygas.

- Optimizuosime visos susisiekimo sistemos valdymo struktūrą. Sutaupytas lėšas nukreipsime į tiesioginę kelių priežiūrą – kelių tarnyboms.

- Nedidindami mokestinės naštos verslui ir gyventojams, įdiegsime ir nuolat tobulinsime pažangią elektroninę kelių rinkliavų sistemą. Ji garantuos paprastesnį kelių mokesčio administravimą vietiniam ir tranzitiniam transportui.

- Gerinsime gyventojų susisiekimo galimybes. Iki 2024 m. ketiname išasfaltuoti ne mažiau kaip 500 km žvyrkelių kiekvienais metais. Pagrindiniai kriterijai bus transporto srauto intensyvumas ir skaičius gyventojų, besinaudojančių tuo keliu.

- Gerinsime kelių tinklo techninius parametrus, siekdami užtikrinti tinkamą transporto pralaidumą ir eismo saugą. Iki 2025 metų nuo Marijampolės iki Lenkijos sienos nusidrieks keturių eismo juostų magistralė. Visą „Via Baltica“ rekonstruosime į 2+2 tipo automagistralę, pirmiausia - avaringiausias kelio ruožus.

- Plėtosime intelektinių transporto sistemų sprendimus. Diegsime kitas modernias eismo saugą užtikrinančias priemones automobilių kelių struktūroje, plėtosime vidutinio greičio matavimo, civilinės atsakomybės draudimo, techninės apžiūros ir kitas kontrolės sistemas.

- Įdiegsime greičio ir transporto srautų valdymo sistemas (kintamos informacijos ženklus ir jutiklius). Įrengsime naujas ir rekonstruosime esančias avaringas sankryžas (iki 200 vnt.), nutiesime 200 km pėsčiųjų takų, virš 100 km apsauginių tvorų nuo žvėrių, diegsime kitas eismo saugą gerinančias priemones. Lėšos pirmiausia bus skiriamos

„Juodųjų dėmių šalinimui“ pagal kompetentingų specialistų sudarytus žemėlapius.

- Modernizuosime perėjas. Parengsime ir įgyvendinsime nesaugių perėjų valstybiniuose ir vietinės reikšmės keliuose modernizavimo programą, kad pėstieji perėjose jaustųsi saugūs.

- Diegsime išmaniąsias technologijas, kad keliones planuojantiems gyventojams patogiai būtų teikiama jiems svarbi informacija - kelių būklė, eismo sąlygos, vidutinis greitis, viešojo transporto maršrutai, tvarkaraščiai ir atvykimo laikai. Valstybės įmonių ir įstaigų valdomą informaciją padarysime atvirai prieinamą visiems privatiems programų kūrėjams.

1.2. Miestuose - darnus judumas, patogiau gyventi

Konstatuojame, kad Lietuvos miestų transporto sistemų plėtra vyksta nekoordinuotai. Daugelis savivaldybių neturi darnaus judumo planų, todėl miestai nepakankamai pritaikyti pėstiesiems, dviratininkams ar viešojo transporto keleiviams.

Daugiau kaip trečdalis didžiųjų miestų gyventojų turi dviračius, tačiau vos keli procentai juos naudoja kaip transporto priemonę. Viešojo transporto sistema neužtikrina reikalingos kokybės ir nesugeba tapti konkurencinga alternatyva individualiam motorizuotam transportui miestuose.

Patogesnis susisiekimas: visuomeninis transportas, dviračiai, elektromobiliai. Organizuodami eismą miestuose, prioritetą teiksime viešajam transportui atskiromis A-linijomis bei šviesoforų reguliavimui. Daugiau infrastruktūros plėtos lėšų nukreipsime į viešojo transporto kokybės gerinimą bei prieinamumo didinimą.

- Skatinsime konkurenciją tarp rinkos dalyvių teikiančių viešojo transporto paslaugas. Tai pagerins pervežimo kokybę, transporto atnaujinimą, pažangių sistemų diegimą. Padėsime savivaldybėms sukurti Vakarų Europos užmiesčių teritorijose pasiteisinusią lanksčių maršrutų ir tvarkaraščių viešojo transporto sistemą DRT (angl. Demand responsive transport).

- Sukursime vieningą tarprūšinę elektroninę viešojo transporto bilietų sistemą. Tai leis patogiai planuoti keliones miestuose ir tarp miestų, užtikrins miesto ir priemiesčio įvairių rūšių viešojo transporto maršrutų dermę ir didesnę sąveiką su privačiu transportu.

- Diegsime išmaniąsias viešojo transporto informacines sistemas. Šios sistemos leis padidinti viešojo transporto prieinamumą judėjimo, klausos ir regos negalią turintiems gyventojams, taip padidinant jų mobilumą ir pagerinant gyvenimo kokybę.

- Remsime pėsčiųjų ir dviračių

2. Pusę krovinių – geležinkeliu

„Rail Baltica“ projektas – labai svarbus Lietuvai ir ekonomine, ir politine prasme. Dalis ES finansuojamo projekto „Rail Baltica“ Lietuvoje yra įgyvendinta, europinės vėžės geležinkelis jau pasiekė Kauną, tačiau efektyviam europinės vėžės naudojimui nėra tinkamai pasiruošta.

AB „Lietuvos Geležinkeliai“ monopolinis dominavimas rinkoje iškraipo rinkos santykius, todėl net ir pradėjus naudoti „Rail Baltica“ bus sudėtinga didinti krovinių srautus. Ribojama konkurencija trukdys pritraukti privataus verslo įmonių, nes joms vis tiek teks naudotis monopolininko paslaugomis. Šios transporto grandinės pabaigoje su negautomis pajamomis susidurs ir Klaipėdos jūrų uostas, kurio krovos apimtys ir taip nėra pilnai išnaudojamos.

infrastruktūros plėtrą. Skatinsime šios srities investicijas, dviračių dalinimosi paslaugų (angl. bike sharing) teikimą, skatinsime dviračių gabenimą viešuoju transportu, „bike & ride“ sistemų diegimą. Sieksime, kad dviračiu miestuose būtų galima važiuoti saugiai ir greitai. Norime, kad bevariklės transporto priemonės Lietuvos miestuose taptų ne tik laisvalaikio praleidimo, bet ir kasdienio susisiekimo priemone.

- Tobulinsime motorizuotas dvirates transporto priemones reglamentuojančias taisykles. Nepamiršdami saugumo reikalavimų, keisime teisės aktus, per daug varžančius motorolerių, motociklų, riedžių ir kitų modernių transporto priemonių naudojimą.

- Vystysime elektromobilių įkrovimo infrastruktūrą. Sieksime efektyvių elektrinių variklių panaudojimo galimybių, plėsimė elektromobilių įkrovimo aikštelių tinklą ir kitų ekologiškų kuro rūšių įsigijimo galimybes.

- Sieksime, kad AB „Lietuvos geležinkeliai“ taptų bendrove, listinguojama vertybinių popierių biržoje. Nepriklausomoms pervežimų, logistikos ir ekspedijavimo įmonėms sudarysime skaidrias ir konkurencingas sąlygas veikti pervežimo geležinkeliais paslaugų rinkoje.

- Sudarysime galimybę privačioms įmonėms vežti keleivius geležinkeliais. Supaprastinsime naujų privačių geležinkelio atšakų sujungimo sąlygas su AB „Lietuvos geležinkeliai“ infrastruktūra. Skirsime lėšų nuolatiniam geležinkelių infrastruktūros atnaujinimui ir modernizavimui, kad keleiviai ir kroviniai per Lietuvos teritoriją galėtų vykti greitai ir saugiai. Diegsime tai užtikrinančias naujas intelektines transporto sistemas.

- Paspirtinsime „Rail Baltica“ plėtrą. Jau

kitais metais ši geležinkelio linija sujungs Lietuvą su Europos pagrindiniu geležinkelių tinklu. Imsimės aktyvių veiksmų, kad „Rail Baltica“ gautų projekte numatytą naudą – keleivių ir krovinių pervežimo paslaugą. Įdiegsime Europinę eismo valdymo ir signalizacijos sistemą (ERTMS) „Rail Baltica“ linijoje nuo Lenkijos sienos iki Kauno, taip užtikrindami glaudesnę sąveiką su Lenkija ir kitomis ES šalimis.

Liberalai atkreipia dėmesį, kad AB „Lietuvos Geležinkeliai“ vykdomas keleivių pervežimas Lietuvos Respublikos teritorijoje taip pat nėra efektyvus. Geležinkelių infrastruktūra bei keleivių vagonų parkas neatitinka modernios visuomenės lūkesčių. Geležinkelio stotys nėra

3. Susisiekimas oru – pigus ir greitas

Efektyviau išnaudosime Lietuvos oro uostus. Susisiekimas oru transportu yra išskirtinai valstybės funkcija ir interesas, tad sieksime užtikrinti saugų savalaikį susisiekimą gyventojams ir pritraukti kuo daugiau atvykstančių turistų. Sieksime, kad ir toliau oro uostai liktų valstybės valdomoje VĮ „Lietuvos oro uostai“, toliau įmonę performuojant į akcinę bendrovę. Visi 3 Lietuvoje veikiantys komercinės aviacijos uostai (Vilnius, Kaunas ir Palanga) veiks efektyviau, jei išryškinsime esamų oro uostų privalumus: Vilniaus oro uostas skirtas aukštos kokybės keleivių pervežimo paslaugoms, Kauno - žemų sąnaudų ir krovinių, Palangos - regioninis. Naudodami skirtingą oro uostų paslaugų kainodarą, reguliuosime keleivių ir krovinių srautus. Skrydžių geografiją plėsime, atsižvelgdami į savivaldos poreikius. Atsižvelgsime į miestų partnerių verslo, eksporto, švietimo, kultūros ir diplomatijos judėjimo tendencijas. Vykdydysime nuolatinę stebėseną ir susisiekimą oru su Lietuva paversime maksimaliai lanksčiu ir judriu mechanizmu.

ekonomiškai valdomos, nėra pritraukiami privatūs verslai, kurie pagyvintų stočių gyvenimą ir praplėstų keleiviams prieinamų paslaugų spektrą.

Liberalų sąjūdžio manymu, būtina kuo greičiau užbaigti vienvaldišką monopoliją Lietuvos geležinkelių sistemoje ir įgyvendinti reformą pagal ES teisės aktus ir rekomendacijas. Tik taip įmanoma sukurti konkurencingą ir ekonomiškai naudingą verslo aplinką ir modernizuoti infrastruktūrą. Tik laisva konkurencija sudarys sąlygas pritraukti investicijų, padidinti greitį ir pralaidumą, užtikrinti saugumą ir kokybę visuomenės poreikiams.

- Rekonstruosime Vilniaus oro uostą, kad jo pralaidumas siektų iki 2500 keleivių per valandą (piko metu). Tokie pajėgumai leis aptarnauti keleivių srautus artimiausius 7-10 metų.
- Vystysime Kauno oro uostą. Ir toliau strategiškai orientuosime į mažų sąnaudų ir krovinių pervežimo aviakompanijas, šalia kilimo tūpimo tako plėsime peroną, įrengsime sklypus, leisiančius steigti naujoms remonto ir techninės priežiūros, krovinių gabenimo ar kitaip su aviacija susijusioms įmonėms.
- Siekiant, kad Palangos oro uostas atitiktų Europos aviacijos saugos agentūros (EASA) sertifikavimo specifikacijų ir rekomendacijų aerodromo projektavimui reikalavimus, bus rekonstruojamas kilimo tūpimo takas (KTT) bei peronas.
- Pritrauksime investicijų į oro uostus. Skatinsime lėktuvų aptarnavimo, remonto, kito verslo, susijusio su aviacija ir logistika, atėjimą į oro uostus. Plėsime bendrosios aviacijos veiklą, gerinsime jos infrastruktūrą, kad būtų skatinami aviacijos turizmas,

edukacija ir sportas. Sieksime, kad grynasis veiklos pelningumas iki mokesčių, nusidėvėjimo ir mokėtinų palūkanų (EBITDA

4. Jūrų transporto sistema

Klaipėdos jūrų uostas neatveria visų savo galimybių: nekonkurencingas akvatorijos gylis, krovinių terminalų plėtrą riboja miesto teritorijos, nėra vieningų sprendimų, kurie padėtų integruoti Lietuvos geležinkelių sistemą su jūrų keliais. Neturint patvirtinto Klaipėdos uosto bendrojo plano, yra sustabdytas ne vienas uosto plėtros projektas ir prarasti potencialūs uosto teritorijos naudotojai, kurie galėtų generuoti dideles pajamas.

Klaipėdos uosto plėtra – gyvybiškai svarbi Lietuvai. Sieksime, kad iki 2025 m. valstybė investuotų apie pusantrą milijardo eurų Klaipėdos jūrų uosto plėtrai. Apskaičiuota, kad 1 euras, uosto direkcijos investuotas į infrastruktūros plėtrą ir jos kokybės gerinimą, paskatina vidutiniškai 2 eurų privačias investicijas į uosto infrastruktūrą. Uosto direkcijos investicijos per metus vidutiniškai siekia 32 mln. eurų, o verslas investuoja apie 66 mln. eurų.

Liberalų sąjūdis mato Lietuvos ateitį, uostą vystant 2 kryptimis: į jūrą ir į sausumą. Reikalinga spręsti dėl uosto modernizavimo projekto, derėtis su miesto savivaldybe ir suinteresuotomis asociacijomis dėl galimybių, lūkesčių ir rezultatų. Didinant konkurenciją su

5. Atviri visuomenei vidaus vandens keliai

Lietuvos vidaus vandenų keliai nepritaikyti komercinei laivybai, nepaisant to, kad iš Vilniaus ar Kauno upėmis ir Kuršių mariomis galima pasiekti Klaipėdą. Vidaus vandenų kelių infrastruktūra yra apgailėtina: avarinės būklės arba jos apskritai nėra.

tipinė marža) 2020–2024 m. sudarytų apie 50 procentų.

kitais Baltijos jūros uostais, reikia mažinti biurokratinę našta pervežimui jūrų keliais ir geležinkeliu, taikyti bendrą tarifų politiką. Pramoginio Šventosios uosto veiklos klausimai nėra išspręsti, todėl šio regiono gyventojai ir verslas negali gauti numatytų projekte naudų.

- Sukursime palankias sąlygas Klaipėdos jūrų uosto teritorijos plėtrai. Modernizuosime ir plėsime uosto krantines bei užtikrinsime reikiamą akvatorijos gylį. Užtikrinsime konkurencingą jūrų uosto mokestinę aplinką.
- Sieksime integruoti geležinkelius su jūrų keliais. Privažiuojamuosius geležinkelio kelius uosto teritorijoje perduosime Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijai. Parengsime vieningą tarifų politiką.
- Krovos pajėgumų plėtra jūroje. Sprendimą dėl išorinio uosto priimsime, pirmiausia jį suderinę su vietos savivaldybėmis, ir jį įgyvendinsime, tik kai bus pilnai išnaudojami Klaipėdos uosto krovos pajėgumai. Išorinį jūrų uostą statysime koncesijos būdu, pritraukę investuotojų bei galimų operatorių. Atkursime Šventosios uostą. Sudarysime sąlygas Šventosios uostui tapti naudingą ir patraukliu visuomenei ir verslui.

Liberalai mato, kad biurokratinės girtos ir perdėti aplinkosauginiai reikalavimai (motorizuotų vandens transporto priemonių naudojimas) beviltiškai žlugdo smulkų ir vidutinį verslą, kuris galėtų išnaudoti vidaus

vandens kelius kroviniams ir keleiviams pervežti. Nėra kompleksinio požiūrio, užtikrinančio vidaus vandenų transporto sistemos ir ekosistemos subalansuotą veiklą – didesnes rekreacines, pramogines, turistines, krovinių gabenimo ir susisiekimo galimybes.

- Parengsime vidaus vandenų transporto plėtros programą. Numatysime konkrečius tikslus, uždavinius, priemones ir finansavimo būdus.
- Palengvinsime biurokratinę našą.

6. Elektroninių ryšių sistema

6.1. Visuomenės informavimas, informacinių išteklių valdymas ir kibernetinis saugumas

Galiojantys įstatymai faktiškai reguliuoja vieną ir tą patį objektą, tačiau pastebimas atsakingų institucijų neatitikimas, skirtinguose įstatymuose aprašant vieną ir tą pačią sritį.

Nacionalinis kibernetinio saugumo centras ir visa Kibernetinio saugumo politika pagal Kibernetinio saugumo įstatymą yra perduota Krašto apsaugos ministerijai (KAM), tačiau šis įstatymas yra vienintelis iš paminėtų, kuriame apamai kreipiamasi į Krašto apsaugos ministerijos kompetencijas. Krašto apsaugos ministerija visiškai nedalyvauja nei informacinių išteklių valdymo, nei visuomenės informavimo, nei elektroninių ryšių politikos formavime, nors visa tai būtina saugumui užtikrinti.

Valstybės valdomi telekomunikacijų tinklai yra išbarstyti po skirtingas institucijas: Valstybinį ryšių centrą (VRC) prie KAM, Informatikos ir ryšių departamentą (IRD) prie Vidaus reikalų ministerijos (VRM), o taip pat - po valstybės valdomas įmones: VĮ „Plačiajuostis Internetas“, AB „Lietuvos radijo ir televizijos centras“, UAB „Technologijų ir inovacijų centras“ prie FM ir EM. Tai tikrai netaupo Lietuvos Respublikos biudžeto pinigų, ir jie yra išleidžiami neefektyviai.

Naikinsime ribojimus, kliudančius laivybą vidaus vandenyse. Sumažinsime reikalavimus įvairioms vandens transporto priemonėms plaukioti vidaus vandenyse ir vidaus vandens keliais. Skatinsime privataus verslo investicijas vidaus laivybos srityje.

- Sparčiai plėšime vidaus vandens kelių infrastruktūrą. Pritrauksime savivaldybių dėmesį, įrengsime ir sutvarkysime farvaterius, kursime prieplaukų ir uostelių tinklą, rengsime bendras programas investicijoms pritraukti.

Informacinės visuomenės konsolidavimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės (LRV) nutarimas „Dėl valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimo ir jos valdymo optimizavimo“. Pagal jį valstybės IT paslaugų teikėjams paskirta vykdyti valstybės IT išteklių infrastruktūros konsolidavimą.

Tačiau šis konsolidavimas vyksta labai vangiai. Manome, kad steigti planuojamą Valstybės IT centrą yra neefektyvu. Yra galimos kelios alternatyvos, kaip elgtis su valstybės elektroninėmis viešosiomis paslaugomis: visas jas iškelti į verslo segmentą (VĮ „Registru centro“ pavyzdys, kur valdytojas yra valstybė, o tvarkytojas - verslo įmonė); pasilikti valdyti valstybei (kur valdytojas ir tvarkytojas - valstybė) arba pasirinkti mišrų variantą, kur dalį paslaugų valdo valstybė, o dalis atiduodama verslui (tada reikėtų aiškiai apibrėžti, kokios sritys valdomos išskirtinai valstybės). Bet kokiu atveju neįgyvendinus institucinės valstybės valdomų IT išteklių konsolidacijos, nebus efektyvaus informacinės visuomenės sektoriaus valdymo.

Tai kelia labai didelę teisinę painiavą, bei sunkina procesus dėl leidimų dažniams ir leidimų transliuoti eteriniams televiziniams kanalams.

- Subendrinsime ir patikslinsime visų dalyvaujančių institucijų kompetencijas susietuose teisės aktuose.
- Įgyvendinsime verslo konsolidaciją, sukurdami konsorciumą, kuris jungtų UAB „Technologijų ir inovacijų centras“ prie FM ir EM, VŠĮ „Plačiajuostis Internetas“, AB „Lietuvos radijo ir televizijos centras“.
- Įgyvendinsime institucijų konsolidaciją,

6.2. Kibernetinio saugumo, ekstremalių situacijų ir visuomenės informavimo sistemų tobulinimas

Kibernetinio saugumo sąvoka įstatyme apima tik kibernetinę erdvę, tiksliau - internetu teikiamų paslaugų tęstinumo užtikrinimą. Nei viename iš minėtų įstatymų nėra reglamentuojama situacija, kai neįmanoma užtikrinti nei elektroninių paslaugų tęstinumo, nei visuomenės informavimo dėl fizinio poveikio elektroninių ryšių tinklams, o tiksliau - dėl jų fizinio sunaikinimo.

Pagal Visuomenės informavimo įstatymą visuomenės informavimo funkcijos ekstremaliomis sąlygomis yra priskirtos Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie VRM ir savivaldybių administracijoms. Tačiau abejotina, kad minėtos institucijos pagal savo kompetencijas sugebės užtikrinti tinkamą telekomunikacijų funkcionavimą informacijai perduoti, esant ekstremalioms situacijoms. Tuo labiau, kad konkurencinėje rinkoje net gyventojų perspėjimo ir informavimo informacinės sistemos (GPIS) informacijai perduoti ir net sirenoms įjungti naudojami įvairiausių elektroninių ryšių paslaugų teikėjų tinklai. GPIS

sujungdami po SM šias institucijas: Informacinės visuomenės plėtros komitetą (IVPK) prie Ekonomikos ir inovacijų ministerijos (EIM), IRD prie VRM, Bendrąjį pagalbos centrą (BPC).

- Konsoliduosime VRC prie KAM ir KVTC prie KAM, padarydami juos pavaldžius SM.
- Konsoliduosime visos Lietuvos valstybinę IT infrastruktūrą į VĮ „Registruų centras“, t padarydami jį pavaldų SM.
- Konsoliduosime Ryšių reguliavimo tarnybos (RRT) ir Lietuvos radijo ir televizijos komisijos (LRTK) veiklą.

veikla reglamentuota Civilinės saugos įstatymo nuostatomis.

Atskirai reikia išskirti visuomenės informavimo galimybių ir telekomunikacijų veikimo užtikrinimą Lietuvos Respublikos institucijų nenutrūkstamam darbui galimo karinio konflikto ar okupacijos sąlygomis, atitinkamai paruošiant pataisas Visuomenės informavimo, LRT ir Elektroninių ryšių įstatymuose bei LRV nutarimuose. Gal net reikalingi atitinkamo lygio slaptumo planai, tvarkos ir taisyklės. Šiuo metu yra biudžeto išlaikoma ir parengta naudoti pasenusi alternatyvi ryšių užtikrinanti įranga, skirta pasaulio visuomenei informuoti apie galimą karinį konfliktą ar okupaciją ir esanti radijo mėgėjų įrangos techninėje bazėje. Turėtų būti peržiūrėtos tokios alternatyvos ir techniškai atnaujintos.

Taip pat nėra aiškiai sureguliuotas įvairių sričių tarnybų koordinavimas, įvykus neeiliniam incidentui, pavyzdžiui, lėktuvui nukritus į Baltijos jūrą, įvairios tarnybos „mėto“ atsakomybę viena kitai ir nesusitaria, kas vykdydys

gelbėjimo darbus. Techniškai pasauliniu mastu šiuo metu laivų ir lėktuvų gelbėjimas organizuojamas per kelių šalių (Rusijos, JAV, Kanados, Prancūzijos) paleistus palydovus, kurie ateityje gali būti išjungti. Šią sistemą turi pakeisti ES kuriama GALILEO palydovų sistema, kuri suteiks galimybę stebėti lėktuvus, laivus ir žmones. Lietuvoje už laivų gelbėjimą atsakinga KAM, už lėktuvų - Civilinė aviacijos administracija (CAA), o už žmonių – Bendrasis

6.3. Tarpžinybinių tarnybų optimizavimas

Šiuo metu EIM vykdo Informacinės visuomenės plėtros politiką, o Teisingumo ministerija ją formuoja registrų srityje. Kuo tai skiriasi, mažai kas supranta. Daugiau mokslo, postų išsaugojimo klausimas nei iš to gaunama reali nauda. Už elektroninio parašo politiką atsakinga SM, o už jos priežiūrą – RRT. Elektroninio parašo diegimas nėra tinkamai koordinuotas ir iš esmės tai yra tų pačių paslaugų plėtra skirtingais pavadinimais. Juolab kad visi išvardyti dalykai negali būti įgyvendinti be sparčios ir savalaikės elektroninių ryšių plėtros.

Konsoliduojant visas telekomunikacijas ir informacinę visuomenę prie SM, atsiranda

pagalbos centras (BPC). Vieningo registro, kurie turi gelbėjimui skirtą stebėjimo įrangą, nėra. Bendro koordinavimo nėra.

- Sukursime veikiančią sistemą Lietuvos visuomenei ir pasauliui informuoti, esant galimam kariniam konfliktui ar okupacijai.
- Pavesime SM koordinuoti ir kontroliuoti elektroninių ryšių organizavimą ekstremaliomis sąlygomis.

didelis Lietuvos ekonomikos sektorius, kuris turi būti koordinuojamas atsakingiau, todėl yra poreikis stiprinti politikos formavimą.

- Sumažinsime tarpžinybinių tarybų, komitetų skaičių, pavesdami toms pačioms institucijoms koordinuoti susietų programų klausimus.
- Konsoliduosime informacinės visuomenės ir registrų politikos formavimą, pavesdami tai daryti SM.
- Deleguosime vieną SM viceministrą vien tik telekomunikacijų, kibernetinio saugumo ir informacinės visuomenės politikos formavimo funkcijoms vykdyti.

X. ENERGETIKA – NAUJOS GALIMYBĖS LIETUVAI, VERSLUI IR GYVENTOJAMS

Pagrindiniai siekiai:

1. Iki 2025 m. sinchronizuosime Baltijos šalių elektros tinklus su Vakarų Europos kontinentiniais elektros tinklais.
2. Apjungsime Baltijos ir Lenkijos dujų sistemas iki 2021 m. pabaigos.
3. Mažinsime Lietuvos pramonės „anglies pėdsaką“, imsimės žaliojo kurso lyderystės regiono mastu.
4. Žalieji pirkimai taps pagrindinis viešųjų pirkimų būdas viešajam sektoriui.
5. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimas bus pagrįstas siekiant mažiausių kaštų ir poveikio šalies konkurencingumui - tam būtina rimta visuotinio CO2 emisijų įkainojimo studija.
6. Atsinaujinančius išteklius paversime pigiausia alternatyva individualiam ir centralizuotam šildymui, šį perėjimą palengvinsime subsidijų pagalba.
7. Skatinsime privačias investicijas į atsinaujinančios energetikos projektus, palaipsniui atsisakydami neefektyvaus valstybės dominavimo energetikoje. Skatinsime elektromobilių populiarėjimą, numatysime mokestinį elektromobilių įsigijimo skatinimą, viešąsias investicijas į elektromobilių parkavimo, įkrovimo infrastruktūrą.
8. Palaipsniui iki 2025 m. nutrauksime subsidijas ir mokestines lengvatas iškastiniam kurui.
9. Skatinsime elektra varomų priemonių perversmą visuomeniniame ir privačiame transporte.
10. Spartinsime valstybinę renovaciją, sukursime tinkamą teisinę bazę ESCO privačiomis investicijomis.

Pasaulio ir Europos Sąjungos energetikoje vyksta spartūs pokyčiai. Iškastinė energetika yra keičiama atsinaujinančiais energijos ištekliais. Vyksta energetikos decentralizacija ir demokratizacija, monopolines energetikos kompanijas keičiant smulkiems energijos gamintojams. Vis labiau energetikoje įsivyrėja liberalūs rinka ir konkurencija pagrįsti santykiai. Energijos vartotojams suteikiamas vis svarbesnis vaidmuo energetikoje, sudarant jiems energijos tiekėjų pasirinkimo galimybę, taip pat patiems vis aktyviau dalyvaujant energetikos rinkoje kaip energijos gamintojams bei sisteminių paslaugų tiekėjams. Matome vis glaudesnę IT technologijų ir energetikos technologijų sinergiją, atskirų šalių energetikos sistemų tarpusavio integraciją. Greitai tobulėja ir populiarėja elektra varomų automobilių technologijos, elektros akumuliacinio

technologijos energetikoje. Vėjo ir saulės elektrinės, dar prieš dešimtmetį laikytos prabanga, tapo pigiausiomis energijos gamybos technologijomis ir tampa vis konkurencingesnės rinkoje be jokių valstybės paramos intervencijų.

Verslas tampa atsakingesnis, ir didžioji dalis tarptautinių korporacijų yra savanoriškai prisiėmusios įsipareigojimus mažinti savo veiklos keliamą „anglies pėdsaką“. Šiais laikais, kai klimato kaita vartotojų vertinama kaip viena didžiausių grėsmių pasaulyje, tai tampa neišvengiamybe, siekiant parduoti savo produktą vis sąmoningesniais tampantiems vartotojams.

Vis aktyviau planuojama atsisakyti tiek tiesioginių, tiek netiesioginių iškastinės energetikos subsidijavimo formų, įkainojant iškastinės energetikos sukeltus klimato

kaitos procesus ir vietinę taršą. Vis didesnė dalis Pasaulio finansinių institucijų atsisako iškastinės energetikos plėtros ar jos palaikymui skirtų projektų finansavimo.

Pasaulio ekonomikoje prasideda didžioji įtakų transformacija, kai iš didelę įtaką pasaulio ekonomikai turėjusių naftą, gamtines dujas, akmens anglį eksportuojančių šalių ją perima naujų technologijų kūrime ir gamyboje pirmaujančios valstybės. Ši transformacija sukuria dideles GALIMYBES Lietuvai, neturinčiai savo iškastinių išteklių, bet turinčiai dideles galimybes tapti technologijas kuriančia ir net eksportuojančia valstybe.

Europos Sąjunga yra kovos su klimato kaita lyderė pasaulyje. Europos Komisijos pasirinktas „Naujasis žaliasis kursas“ kelia dar ambicingesnius kovos su klimato kaita tikslus, siekiant iki amžiaus vidurio Europos Sąjungai tapti neutralia klimato kaitos atžvilgiu. Atsinaujinančios energetikos plėtrai, naujų technologijų kūrimui, priklausomybės nuo iškastinio kuro importo mažinimui numatoma nukreipti milžiniškas ES finansinių institucijų lėšas, o iškastinė energetikos bei taršiu būdu pagamintų prekių, importuojamų į Europos Sąjungą atžvilgiu bus taikomas principas „teršėjas moka“.

Per kitą kadenciją Seimas turės tvirtinti jau 2023 m. Lietuvos energetikos strategiją. Ir jau dabar akivaizdu, kad iškastinio kuro bei

Šios galimybės ypač svarbios, Lietuvai ir Europos Sąjungai atsigaunant iš ekonominės krizės, sukeltos 2020 m. COVID-19 pandemijos bei jai įveikti pasitelkto karantino:

- Tai galimybės sukurti pridėtinę vertę iš investicijų į klimato kaitos mažinimą, pavyzdžiui, mažinant mokesčius įmonėms bei fiziniams asmenims, investuojantiems į energijos gamybą iš atsinaujinančių išteklių ar efektyvesnį energijos vartojimą.

šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimo bei atsinaujinančios energetikos dalies šalies energetikoje didinimo tikslai - laikotarpiui iki 2030 metų. Europos Sąjungai keliant šiuos tikslus, jie turės būti keliami ir Lietuvoje.

Lietuvos energetikos 2020-2024 m. laukia dideli pokyčiai. Tai ne tik sparti atsinaujinančių išteklių plėtra, energijos vartojimo efektyvumo didinimas, bet ir elektros rinkos visiškai liberalizavimas, energetikos bendruomenių atsiradimas bei jų skaičiaus augimas, energetikos sistemų integracijos su Europos tinklais pabaiga, sisteminių paslaugų teikimo elektros energetikoje rinkos formavimasis, transporto elektrifikavimas, duomenų energetikoje valdymo sprendimai, elektros akumuliacijos technologijų atsiradimas, centralizuota šildymo plėtra ir modernizacija, jūrinės vėjo energetikos projektų planavimas.

Visam tam reikės daug investicijų, tačiau, padarius teisingus sprendimus, tai virs naujomis galimybėmis investuotojams, vartotojams, bendruomenėms, investuojantiems fiziniams asmenims, technologijų kūrėjams ir diegėjams Lietuvoje.

Liberalai sieks, kad Lietuva, Lietuvos verslas, Lietuvos žmonės pasinaudotų visomis šių pasaulyje ir Europos Sąjungoje vykstančių tendencijų energetikoje teikiamomis GALIMYBĖMIS.

- Tai galimybės didinti verslo konkurencingumą, atsisakius verslo įmonių diskriminavimo, naikinant kryžminį subsidijavimą tarp buitinių vartotojų ir verslo įmonių dujų bei elektros sektoriuose, nustatant energijos perdavimo, skirstymo

kainas, kartu sudarant galimybes verslo plėtrai ir naujų darbo vietų kūrimui Lietuvoje.

- Tai galybės pelningai investuoti Lietuvoje, pavyzdžiui, plačiau naudojant sutelktinio darnios plėtros ir energijos gamybos projektų finansavimo sistemas.

- Tai galybės energijos vartotojams pilnai pasinaudoti visomis energetikos rinkų pilnos liberalizacijos suteikiamomis galimybėmis, iš pasyvių mokėtojų tampant aktyviais rinkos

dalyviais, taip pat parduodančiais ir savo paslaugas.

- Tai galybės Lietuvos ekonomikai, sudarant sąlygas milijardinėms verslo investicijoms tiek į dešimtis tūkstančių smulkių projektų, tiek į didžiulius vėjo energetikos plėtros Baltijos jūroje, rezervinių elektrinių, akumuliacinių įrenginių, tinklų sinchronizacijos projektus.

1. Energetikos sektoriuje įgyvendinamų Lietuvos strateginių projektų teikiamos GALIMYBĖS Lietuvai

- Užtikrinsime Lietuvos strateginio tikslo sinchronizuoti Baltijos šalių elektros tinklus su Vakarų Europos kontinentiniais elektros tinklais įgyvendinimą iki 2025 metų, didindami elektros energijos tiekimo Lietuvos elektros energijos vartotojams patikimumą, ir energetinį saugumą. Taip pat sukurdami naujas sisteminių paslaugų, pajėgumo užtikrinimo paslaugų, balansavimo paslaugų rinkas investuotojams Lietuvoje. Tokiu būdu būtų užtikrinta, kad į Lietuvą nepateks elektros energija, pagaminta nesaugiose atominėse elektrinėse arba elektrinėse, neatitinkančiose ES aplinkosauginių kriterijų, veikiančių už ES

sienu.

- Užtikrinsime Lietuvos strateginio tikslo sujungti Baltijos ir Lenkijos dujų sistemas, nutiesiant Lietuvos-Lenkijos dujų jungtį, įgyvendinimą iki 2021 metų pabaigos, taip pat užtikrinsime dujotiekių jungties tarp Latvijos ir Lietuvos pajėgumų padidinimą iki 2023 metų, taip visiškai integruodami Lietuvos dujų rinką su viso regiono dujų rinka, garantuodami gamtinių dujų tiekimo saugumą, efektyvų dujų rinkos veikimą bei sumažindami gamtinių dujų saugumui šiuo metu leidžiamas lėšas, finansuojant Klaipėdos SGD terminalą.

2. Galimybės verslui ir gyventojams iš investicijų į klimato kaitos mažinimą sukurti pridėtinę vertę

- Skatinant investuoti į klimato kaitos mažinimą, prioritetą bus teikiamas priemonėms, nereikalaujančioms valstybės subsidijų arba mažiausiai jų reikalaujančioms.

- Suteiksime galimybes įmonėms, mažinančioms savo „anglies pėdsaką“, kurti savo išskirtinumą rinkoje, o pirkėjams – rinktis jų gaminamą produkciją ar teikiamas paslaugas. Energijos vartotojai turės galimybę sudaryti palankias sau sutartis su energijos gamintojais, kurie energijos gamyboje naudoja

tik vietinius, atsinaujinančius energijos išteklius. Energijos, pagamintos, neišmetant CO₂, pirkimas bus skatinamas, atleidžiant tokią energiją, jos gamintojus ir vartotojus nuo dalies arba visų mokesčių. Bus formuojama palanki kainodara tokios energijos perdavimui iš gamybos į vartojimo vietą. Mokesčiai taip pat bus mažinami įmonėms, mažinančioms energijos, reikalingos jų gaminamiems produktams bei paslaugoms, vartojimą.

- Investuojančios, mažinančios savo veiklos „anglies pėdsaką“ įmonės bus skatinamos prisijungti prie klimato kaitos atžvilgiu atsakingų įmonių registro, kur įmonių gaminamų prekių ir paslaugų pirkėjai turės galimybę gauti informaciją apie tokių įmonių kuriamų prekių bei paslaugų „anglies pėdsaką“, jo kitimo tendencijas. Prekių ir paslaugų pirkėjams bus suteiktos galimybės gauti visą informaciją, kuri jiems galėtų būti reikalinga, pasirenkant prekes ir paslaugas, taikant aplinkosauginį pasirinkimo kriterijų. Valstybinės institucijos savo ruožtu užtikrins, kad registru negalėtų pasinaudoti „greenwashing‘ą“ (apgaulingą reklamą) taikantys prekių ir paslaugų pardavėjai. Tai užtikrins atsinaujinančios energijos plėtrą, verslo investicijas į efektyvesnę energijos

vartojimą, klimato kaitos mažinimą rinkos sąlygomis su mažiausiomis galimomis valstybės subsidijomis.

- „Žalieji pirkimai“ – galimybės verslui, pasiekusiam mažesnę savo veiklos „anglies pėdsaką“. Užtikrinsime, kad valstybinių institucijų vykdomuose viešuosiuose pirkimuose žaliųjų pirkimų dalis siektų mažiausiai pusę visų viešųjų pirkimų. Savivaldybės, vykdančios žaliuosius pirkimus, bus skatinamos, vykdančios biudžetų metinį perskirstymą. Viešųjų pirkimų metu perkamų produktų „anglies pėdsakas“ taps būtinu kriterijumi, vykdančiam žaliuosius pirkimus. Tai skatins įmones, dalyvaujančias viešuosiuose pirkimuose, pačias investuoti į klimato kaitos mažinimo iniciatyvas be tiesioginių valstybės subsidijų.

3. Galimybės energijos vartotojams mažinti savo veiklos „anglies pėdsaką“ ir iš to sukurti sau vertę

- Suteiksime galimybes energijos vartotojams, perkantiems energiją, pagamintą neišmetant CO₂, kurti sau naudą. Įgyvendinsime kainodaros okyčius elektros energijos vartotojams, perkantiems elektrą, pagamintą iš atsinaujinančių išteklių be valstybės paramos, atleisdami vartotojus nuo VIAP mokesčio. O vartotojus, perkančius elektrą, gamintojų tiekiamą į skirstomuosius tinklus, atleisime nuo pareigos mokėti už elektros perdavimą perdavimo tinklais. Suteiksime galimybę šilumos vartotojams sudaryti tiesioginius sandorius su šilumos gamintojais, įsipareigojančiais šilumą gaminti išimtinai tik iš atsinaujinančių energijos išteklių, numatydami tokio vartojimo skatinimo schemas. Suformuosime skatinimo schemą dujų vartotojams, įsigyjantiems dujas iš biodujų gamintojų.

- Suteiksime dar geresnes galimybes energijos vartotojams tapti gaminančiais vartotojais. Numatysime valstybės garantijas fiziniams asmenims, siekiantiems tapti gaminančiais vartotojais. Inicijuosime pasinaudojimo elektros energijos tinklais gaminantiems vartotojams kainos nustatymo metodikos pakeitimus, siekdami sudaryti palankesnes ir ateityje nebekintančias pasinaudojimo elektros tinklais sąlygas gaminantiems vartotojams. Sieksime įstatymu nustatyti maksimalias pasinaudojimo elektros energijos tinklais kainos lubas.

- Valstybės subsidijų, skirstomų fiziniams asmenims, prioritetus nukreipsime į gamtinių dujų, anglies, naftos degalų pakeitimą atsinaujinančiais energijos išteklių – šildymą moderniais biokuro katilais bei šilumos siurbliais, taip pat – į energijos vartojimo efektyvumo didinimą.

- Kursime įpareigojimų energijos vartojimo efektyvumui didinti tiekėjams sistemą, kuri įpareigos energijos tiekėjus dalį pajamų iš

4. Galimybės verslui tapti konkuresniam

- Naikinsime kryžminį subsidijavimą tarp buitinių vartotojų ir verslo įmonių dujų bei elektros sektoriuose. Sieksime įstatymu panaikinti visas galimybes ateityje priiminėti politinius sprendimus mažinti fiziniams asmenims energijos kainas, jas didinant verslui. Lietuva nebeturėtų būti valstybe, kurioje, nustatant monopolinių paslaugų kainas bei mokesčius, elektros ir dujų kainos buitiniams vartotojams yra vienos mažiausių ES, kai elektros ir dujų kainos verslui yra didesnės nei ES vidurkis. Tokia situacija mažina Lietuvos įmonių konkurencingumą jų konkurentų kitose ES valstybėse atžvilgiu, o tai

5. Galimybės investuotojams investuoti į atsinaujinančią energetiką

- Skatinsime sutelktinio finansavimo sistemų kūrimą, įgyvendinant atsinaujinančios energetikos plėtros projektus. Sieksime skatinti investicinių fondų, kurių sutelktinio finansavimo pagrindu, kūrimąsi ir investicijas į atsinaujinančių išteklių energetikos projektus.
 - Skatinsime vietos bendruomenių sutelktinį finansavimą, sudarydami

6. Galimybės apsirūpinti pigia ir švaria šiluma

- Skatinsime centralizuoto šilumos tiekimo tinklų plėtrą, mažinant individualių katilų miestuose taršą bei iškastinio kuro vartojimą, subsidijuojant naujų šilumos vartotojų prijungimui reikalingas investicijas, numatant šilumos kainodaros lankstumo priemones naujiems vartotojams, suteikiant galimybes privačioms šilumos tinklų plėtros ir investicijų gražos iš šilumos perpardavimo iniciatyvoms.

parduodamos energijos skirti energijos vartotojų energijos vartojimo efektyvumui didinti.

savo ruožtu mažina verslo galimybes mokėti didesnius atlyginimus savo darbuotojams.

- Sieksime mažinti monopolinių paslaugų kainą, skatindami konkurenciją sisteminių paslaugų teikimo rinkose. Labai svarbu yra užtikrinti kuo didesnę konkurenciją sisteminių paslaugų teikimo rinkose – pirminio, antrinio, tretinio elektros energijos gamybos rezervo, elektros gamybos balansavimo, galių adekvatumo užtikrinimo paslaugų rinkose. Sieksime suteikti tiesioginės elektros energijos perdavimo linijų, autonominių išmaniųjų elektros skirstymo tinklų įrengimo privačiam kapitalui galimybes.

palankesnes sąlygas atsinaujinančių išteklių energetikos bendruomenių registravimui bei investicinei veiklai.

- Aktyviai skatinsime užsienio investicijų pritraukimą, proaktyviais veiksmais kviečiant užsienio investuotojus dalyvauti aukcionuose įrengti dideles vėjo sausumoje ir jūroje, saulės, biomasės elektrines Lietuvoje.

- Plėtosime konkurenciją centralizuoto šilumos tiekimo sektoriuje, suteikdami galimybę konkuruoti ne tik šilumos gamintojams mėnesiniuose aukcionuose, bet ir rezervo, pikinių poreikių padengimo, balansavimo paslaugų teikimo srityse.

- Skatinsime efektyvų individualų šildymą, naudojant atsinaujinančius išteklius, subsidijuojant efektyvių šilumos siurblių, modernių biokuro katilų, saulės šilumos

panaudojimo įrenginių įrengimą.

7. Galimybės elektros vartotojams aktyviai dalyvauti rinkoje

- Skatinsime buitinius elektros vartotojus dažniau keisti elektros tiekėjus, užtikrindami kuo lengvesnes elektros tiekėjų keitimo procedūras, užtikrindami vartotojų nuasmenintų duomenų prieinamumą visiems tiekėjams, galintiems pasiūlyti palankesnes tiekimo sąlygas. Užtikrinsime informacijos vartotojams prieinamumą.
- Per dvejus metus pabaigsime išmaniųjų elektros apskaitos prietaisų vartotojams diegimo programą, numatydami įpareigojimus elektros skirstymo įmonėms įrengti išmaniuosius apskaitos prietaisus arba kompensuoti vartotojams išlaidas tokiems prietaisams įsigyti. Tokiu būdu užtikrinsime vartotojams galimybę pasinaudoti visomis

šiuolaikinėmis galimybėmis reaguoti į kintančią elektros paklausą ir pasiūlą ir gauti iš to naudą.

- Įstatymais kursime prielaidas vartotojams teikti sisteminės paslaugas rinkai, numatydami galimybę vartotojams, susijungusiems į virtualius tinklus, teikti reguliavimo apkrova (demand side response), balansavimo, rezervo užtikrinimo paslaugas, suteikdami galimybę vartotojams uždirbti iš sisteminių paslaugų pardavimo arba pasinaudoti galimybe tam tikru metu itin pigią elektros energiją naudoti pas vartotojus įrengtų šilumos siurblių, šildymo elektra, elektros akumuliatorių ar elektromobilių įkrovimo apkrovai.

8. Klimato kaitos ir vietinės taršos mažinimo galimybės transporto sektoriuje

- Mokestinėmis ir kitomis priemonėmis skatinsime žmones labiau naudotis viešuoju transportu, dviračiais, vaikščioti pėsčiomis, skatindami savivaldybes investuoti į tam reikalingos infrastruktūros atnaujinimą, palankesnių sąlygų tokiems keleiviams sudarymą.
- Įpareigosime degalų tiekėjus mažinti parduodamų degalų anglies pėdsaką, taip skatindami didesnę biodegalų (ypač antros kartos biodegalų), biodujų, elektros, pagamintos iš atsinaujinančių išteklių vartojimą

transporto sektoriuje. Išlaikysime reikalavimą privalomai biodegalų įmaišyti į kiekvieną litrą degalų, taip užtikrindami vietos biodegalų gamintojų produkcijos poreikį, taip pat greta sukursime energijos tiekėjų tarpusavio prekybos įpareigojimų sistemą.

- Skatinsime elektromobilių populiarėjimą, numatydami mokestinį elektromobilių įsigijimo skatinimą, viešąsias investicijas į elektromobilių parkavimo, įkrovimo infrastruktūrą.

9. Galimybės vystyti naujas technologijas

- Remsime mokslinius tyrimus, naujų perspektyvių technologijų kūrimą, skatindami verslo ir mokslo bendradarbiavimą, startuolius, naujų produktų kūrimą, demonstracinius projektus, siekdami, kad atsirastų ir stiprėtų Lietuvos atsinaujinančios

energetikos, energijos efektyvumą didinančių IT sprendimų energetikoje technologijų gamintojai.

- Skatinsime Lietuvoje gaminamų technologijų eksportą, remdami gamintojų marketingo veiklą užsienyje, diplomatinėmis

priemonėmis padėdami Lietuvos technologijų eksplotuotojams.

- Teiksime eksporto garantijas Lietuvoje

kuriamų technologijų eksportui į besivystančias aukštesnės rizikos pasaulio šalis

XI. PAŽANGUS, ATSPARUS, ĮVAIRIALYPIŠ ŽEMĖS ŪKIS

Pagrindiniai siekiai:

1. Aprūpinsime gyventojus kokybiškais, saugiais ir palankiais sveikatai vietiniais maisto ir kitais žemės ūkio produktais, garantuodami ekonominį šalies saugumą.
2. Sudarysime sąlygas kaimo gyventojams gauti oriam gyvenimui būtinas pajamas, kad jie galėtų sėkmingai save realizuoti žemės ūkyje.
3. Išsaugosime gamtos išteklius, švarią ir saugią aplinką, kraštovaizdį ir biologinę įvairovę ateities kartoms, skatindami žemės ūkio veiklą grįsti bioekonomikos ir žiedinės ekonomikos principais.
4. Remsime projektus, kuriais būtų siekiama pritraukti į kaimą naujų gyventojų, ypač aukštos kvalifikacijos specialistų, nukreipdami paramos lėšas viešajai infrastruktūrai gerinti, kokybiško būsto kaimo vietovėse plėtrai, apleistų pastatų pritaikymą vasarnamiams, kaimiškujų regionų gyventojams, važinėjantiems į darbą kitose vietovėse, remti.
5. Skatinsime smulkių ūkių kooperaciją ir kitas inovatyvias bendradarbiavimo formas, kurias įtrauktų į vietinės maisto rinkos formavimą visas suinteresuotas visuomenės grupes: namų ūkius, viešojo maitinimo, sveikatos apsaugos ir švietimo įstaigas, pervežėjus, maisto perdirbimo įmones, konsultantus ir kt.
6. Skatinsime ūkininkus teikti vietinei rinkai galutinius saugius, aukštos ir išskirtinės kokybės produktus, pritaikytus visuomenės poreikiams, paramos prioritetus teikdami perdirbimo ir pakavimo įrangai įsigyti, pardavimo kanalų sukūrimui, logistikai ir rinkodarai.
7. Skatinsime kaimo ir miesto bendradarbiavimą, socialinių inovacijų diegimą, kaimo regionų gyventojų pajamų šaltinių įvairovės formavimą, pasitelkiant ir miesto išteklius.
8. Skatinsime bioekonomikos ir naujausių bioenergetikos pasiekimų taikymą žemės ūkyje, ypač didelį dėmesį skirdami atsinaujinančių energijos išteklių gamybai iš atliekų.
9. Remsime ūkių veiklos diversifikavimą, siekdami mažinti ūkininkavimo riziką dėl klimato kaitos ir kardinalių kainų svyravimų, prioritetą teiksime naujos rūšies produktų gamybai ir paslaugų teikimui, derindami šias veiklas su jau išvystyta verslo kryptimi, ir skatinsime naudoti įvairias draudimo formas.
10. Remsime verslus ir socialinius projektus, kurie sukuria darbo vietas ir ugdo naujus įgūdžius ilgalaikiams bedarbiams ar socialinių pašalpų gavėjams.

Liberalų Sąjūdis priskiria žemės ūkį prie svarbiausių Lietuvos ūkio strateginių sektorių. Tai lemia žemės ūkyje gaminama produkcija, tenkinanti būtiniausius žmogaus poreikius. Apsirūpinimas tinkamu, kokybišku, sveikatą stiprinančiu maistu yra visuomenės ekonominės ir socialinės gerovės veiksnys. Liberalų Sąjūdis remia žemės ūkį ir kaimo vietovių vystymą, atsižvelgdamas ir į įvairiapusį žemės ūkio vaidmenį, tenkinant viešuosius poreikius. Greta

pirminės žemės ūkio funkcijos – aprūpinti visuomenę kokybišku maistu – postmodernioje visuomenėje žemės ūkiui yra keliami ir kiti ne mažiau svarbūs tikslai: prisidėti prie viešųjų prekių ir paslaugų kūrimo: biologinės genetinės įvairovės palaikymo, kraštovaizdžio formavimo, kitoms veikloms reikalingų išteklių atsinaujinimo, etnokultūros puoselėjimo ir vietinės ekonomikos struktūros tvarumo palaikymo. Remiant žemdirbių pajamas, bus

siekiami išsaugoti ūkininkaujančiuosius darbo rinkoje, sustiprinti vietos ekonomiką ir išsaugoti

gyvybingas kaimo bendruomenes, kurias sudaro trečdalis šalies gyventojų.

Mūsų vertybės, įgyvendinant žemės ūkio politiką:

- Žemės ūkio politikos gerųjų praktikų tęstinumas.
- Būtiniausių pokyčių žemės ūkio politikoje inicijavimas.
- Orientacija į rinkos ir visuomenės poreikius.
- Valdymo veiksmingumo ir efektyvumo užtikrinimas, tinkamas ir savalaikis įsipareigojimų vykdymas.
- Viešumas, atskaitomybė, skaidrumas, socialinių partnerių įtraukimas.
- Žemdirbių organizacijų įtraukimas į sprendimų priėmimą.

1. Užtikrinsime pažangiai žemės ūkio veiklai reikalingų finansinių lėšų srautą, suteikdami šia veikla užsiimantiems žmonėms galimybę gauti pajamas, garantuojančias tinkamą gyvenimo lygį

- Skatinsime ūkininkus priimti inovatyvius vadybos sprendimus ir diegti pažangiausias technologijas, skaitmeninimą.
- Skatinsime ūkininkus teikti vietinei rinkai galutinius saugius, aukštos ir išskirtinės kokybės produktus, pritaikytus visuomenės poreikiams, paramos prioritetus teikdami perdirbimo ir pakavimo įrangai įsigyti, pardavimo kanalų sukūrimui, logistikai ir rinkodarai.
- Skatinsime ūkininkus rinktis specializacijas, kurios leistų racionaliau panaudoti šalies gamtinius ir žmogiškuosius išteklius, visų pirma teikdami paramą gyvulininkystės plėtrai MPŪV.
- Remsime ūkių veiklos diversifikavimą,

siekdami mažinti ūkininkavimo riziką dėl klimato kaitos ir kardinalių kainų svyravimų, prioritetą teiksime naujos rūšies produktų gamybai ir paslaugų teikimui, derindami šias veiklas su jau išvystyta verslo kryptimi, ir skatinsime naudoti įvairias draudimo formas.

- Skatinsime smulkių ūkių kooperaciją ir kitas inovatyvias bendradarbiavimo formas (klasterius, vienašalius ir dvišalius tinklus) bei inovatyvių žemės ūkio verslo modelių diegimą, kurie įtrauktų į vietinės maisto rinkos formavimą visas suinteresuotas visuomenės grupes: namų ūkius, viešojo maitinimo, sveikatos apsaugos ir švietimo įstaigas, pervežėjus, maisto perdirbimo įmones, konsultantus ir kt.

2. Užtikrinsime kaimiškųjų regionų žmogiškųjų išteklių atnaujinimą, didindami šių vietovių patrauklumą gyventi ir plėtoti verslą

- Skatinsime jaunimą ir kitus kaimo gyventojus įsitraukti į šeimos verslą ar susikurti papildomą pajamų šaltinį žemės ūkyje.
- Remsime projektus, kuriais bus siekiama pritraukti į kaimą naujų gyventojų, ypač aukštos kvalifikacijos specialistų, paramos lėšas nukreipdami viešajai infrastruktūrai gerinti, kokybiško būsto kaimo vietovėse

plėtrai, apleistų pastatų pritaikymui vasarnamiams, kaimiškųjų regionų gyventojams, važinėjantiems dirbti į kitas vietas, remti.

- Skatinsime kaimo bendruomenines struktūras, užtikrinant būtinų paslaugų prieinamumą, ypač vaikams, senyvo amžiaus, vienišiemis, neįgaliems asmenims.

- Remsime verslus ir socialinius projektus, kurie sukuria darbo vietas ir ugdo naujus įgūdžius ilgalaikiams bedarbiams ar socialinių pašalpų gavėjams.

- Skatinsime kaimo ir miesto

bendradarbiavimą, socialinių inovacijų diegimą, kaimo regionų gyventojų pajamų šaltinių įvairovės formavimą, pasitelkiant ir miesto išteklius.

3. Užtikrinsime technologijų, mažinančių žemės ūkio poveikį aplinkai, naudojimą, spręsdami klimato kaitos, išteklių trūkumo ir biologinės įvairovės nykimo problemas

- Skatinsime tausiau išteklius naudojančių ūkininkavimo būdų taikymą, natūralių būdų taikymą, atkuriant ir palaikant dirvožemio derlingumą. Priimsime Dirvožemio įstatymą.

- Skatinsime didelės gamtinės vertės ūkininkavimą, derinamą su kitomis

ekonominėmis veiklomis.

- Skatinsime bioekonomikos ir naujausių bioenergetikos pasiekimų taikymą žemės ūkyje, ypač didelį dėmesį skirdami atsinaujinančių energijos išteklių gamybai iš atliekų.

XII. SAVIVALDA, PILIETINĖ VISUOMENĖ IR MODERNUS VIEŠASIS SEKTORIUS

Pagrindiniai siekiai:

1. Viešojo sektoriaus teikiamos paslaugos turi būti greitos ir kokybiškos, o aptarnavimas grįstas abipuse pagarba.
2. Lietuva taps tarptautinėje bendruomenėje pripažįstamu atvirų duomenų pavyzdžiu. Užtikrinsime tarpinstitucinį duomenų dalinimąsi žmonių patogumui.
3. Valstybės tarnyba bus lanksti, reaguojanti į kintančias aplinkybes. Viešasis sektorius turi tapti patrauklia vieta dirbti ir užsidirbti, pritraukti lyderius. Atrenkant darbuotojus vertinsime ne tik formaliuosius reikalavimus, bet ir patirtį versle, savanoriškose, nevyriausybinėse organizacijose, pilietiškumo iniciatyvose.
4. Stiprinsime savivaldybių savarankiškumą ir skatinsime sąžiningą konkurenciją dėl investicijų ir infrastruktūros projektų.
5. Savivaldybėms perduosime Nacionalinės žemės tarnybos, Valstybinės teritorijų planavimo ir statybų inspekcijos vykdomas funkcijas ir resursus, suteiksime didesnius įgaliojimus viešajai tvarkai užtikrinti, apleistam nekilnojamam turtui tvarkyti.
6. Užtikrinsime savivaldybių kontrolės ir audito tarnybų nepriklausomumą.
7. Mažinsime savivaldybių biudžetų priklausomybę nuo centralizuotų pajamų perskirstymo ir dotacijų, skatinsime vietinių mokesčių surinkimo galimybes, įgalinsime savivaldybes leisti savo obligacijas ir taip finansuoti savo plėtros projektus.
8. Tobulinsime savivaldybių skolinimosi reglamentavimą, numatant lankstesnes galimybes reaguoti į situaciją rinkoje.
9. Visapusiškai plėsimė e-demokratijos galimybes. Diegdami e-balsavimo sistemas, į klausimų sprendimą įtrauksime vis didesnę skaičių žmonių.
10. Užtikrinsime laipsnišką viešųjų paslaugų (kultūros, švietimo, sporto, socialinių ir kt.) perdavimą NVO, į šių sprendimų priėmimą įtrauksime vietos gyventojus.

Per 30 nepriklausomybės metų Lietuvoje skirtingais laikotarpiais kelią skynėsi praktiškai visos viešojo administravimo doktrinos: tiek tradicinio viešojo administravimo, tiek naujosios viešosios vadybos, tiek kitų viešojo administravimo teorijų, tiek ir „partinė“ viešojo valdymo praktika. Tačiau didesnio proveržio pasiekti nepavyko niekam, o šiandieninės Vyriausybės požiūrį į valstybės tarnybą galima laikyti tiesiog „stovinčio vandens“ strategija. Mūsų, liberalų, nuomone, pertvarkant viešąjį sektorių, pristingama gebėjimų ir idėjų, kad kiltų

viešųjų paslaugų kokybę, prieinamumas ir visuomenės pasitikėjimas.

Liberalų sąjūdis viešąjį sektorių ir valstybės tarnybą siūlo pertvarkyti, remiantis 2 aiškiais kryptimis, valstybės tarnybą paversti patrauklia vieta dirbti, kad ten ateitų talentingi žmonės.

1. Viešasis sektorius

1.1. Žmogus - institucijos dėmesio centre

- Orientuosime institucijas į žmogų. Viešojo sektoriaus veikla pirmiausiai turi būti orientuota į paslaugų vartotoją. Teikiamos paslaugos turi būti greitos, o aptarnavimas grįstas abipuse pagarba. Skatinsime supaprastinti įstaigų vidines procedūras, išplėsti elektroninių paslaugų erdvę ir kokybę, plačiau pritaikyti elektroninį parašą, suteikti darbuotojams daugiau kompetencijų klientų aptarnavimo srityje bei nuosekliai stebėti grįžtamąjį ryšį iš paslaugų gavėjų.

- Atversime valstybės duomenis. Valstybės institucijų valdomi duomenys turi būti atviri ir prieinami visuomenei, verslui, nevyriausybinėms organizacijoms, žiniasklaidai. Nors Lietuva jau pasistūmėjo atvirų duomenų srityje, turime įgyvendinti ambicingesnę ir vieningą duomenų atvėrimo strategiją, Lietuva turi tapti tarptautinėje bendruomenėje pripažįstamu atvirų duomenų pavyzdžiu (užtikrinant asmens duomenų apsaugą).

- Įgyvendinsime lankstesnę valstybės tarnybos politiką. Valstybės institucijų sąranga turi būti lanksti tam, kad greitai galėtų būti pertvarkyta, atsižvelgiant į kintančias aplinkybes ir siekiant atitikti nūdienos realijas.

1.2. Patraukli vieta dirbti ir užsidirbti

- Imsimės iniciatyvos, kad viešasis sektorius taptų patrauklia vieta dirbti ir užsidirbti.

- Valstybės tarnybai reikia atsinaujinimo. Konkursai turi tapti visiškai skaidrūs, valstybės tarnautojų atrankos kriterijai turi atitikti modernios viešosios vadybos tendencijas, valstybės realius poreikius.

Viešojo administravimo įstaigos taps efektyviai piliečius aptarnaujančiomis institucijomis.

- Sistemingai vykdysime specializuotų agentūrų reformą. Ne visos specializuotos agentūros pateisino savo vaidmenį, todėl dalį jų reikia sujungti. Valstybė turi taip pat atsisakyti paslaugų, kurias gali suteikti privatus sektorius, pavyzdžiui, mokymo bazės, poilsio namai ir kt. Labiau įtrauksime piliečius, verslą, nevyriausybinės organizacijas į viešųjų paslaugų teikimą. Tokia praktika viešajam sektoriui leis veikti lanksčiau, efektyviau ir nedidins valstybės aparato ilguoju laikotarpiu.

- Užtikrinsime efektyvų, įrodymais ir gerąją praktika grįstą viešojo sektoriaus sprendimų priėmimą. Viešojo sektoriaus valdyme diegsime viešosios politikos bei teisinio reglamentavimo pasekmių vertinimo metodus, reikalausime kokybiško sprendimų projektų poveikio vertinimo, kad galėtume būti tikri dėl savo priimamų sprendimų naudos visuomenei, verslui ir valstybei. Į sprendimų priėmimą įtrauksime nevyriausybinių sektorių, kuris būtų ne tik pasyvus stebėtojas kaip iki šiol, bet aktyviai dalyvautų visuose sprendimų priėmimo proceso etapuose – nuo inicijavimo iki įgyvendinimo ir vertinimo.

- Tik sukūrę patrauklias darbo vietas (įranga, aplinka, darbo užmokesčius) pasieksime, kad esami darbuotojai būtų motyvuoti likti tarnyboje, o nauji gabūs žmonės norėtų ten ateiti. Labai svarbu apsaugoti valstybės tarnybą nuo protų nutekėjimo, siekti, kad unikalią ekspertinę patirtį sukaupę specialistai liktų dirbti

valstybei.

- Į viešąjį sektorių pritrauksime vadovus – lyderius. Siekiant į vadovaujamas pareigas pritraukti aukščiausio lygio profesionalus, kurie šiuo metu daugiausiai telkiasi privačiame sektoriuje, būtina juos papildomai motyvuoti. Tuo tikslu reikia įdiegti motyvacinę darbo užmokesčio sistemą, kai dalis darbo užmokesčio priklauso nuo pasiektų rezultatų, ambicingus, darbščius žmones tai motyvuoja ir skatina iniciatyvas. Vykdamas vadovų atranką, būtina taikyti Valstybės tarnybos departamento kompleksinį įstaigos vadovų vertinimą.
- Įvesime skaidrius, aiškius ir lanksčius atrankos į valstybės tarnybą kriterijus. Vykdamas atranką, būtina atsižvelgti ne tik į formalų išsilavinimą ar darbo santykių patirtį, bet ir į pilietines iniciatyvas bei patirtį kitose srityse – versle, savanoriškoje veikloje, nevyriausybiniuose organizacijose. Sieksime, kad valstybės tarnyba suteiktų galimybes jaunimui pradėti profesinę karjerą, patyrusiems darbuotojams – persiorientuoti,

2. Teisėsaugos ir žvalgybos institucijos

2.1. Saugus žmogus, turtas, valstybė

Per pastaruosius ketverius metus Lietuvoje nuskambėjo ne vienas liūdnas atvejis, kai atsakingoms tarnyboms nepavyko iki galo atlikti savo darbo. To pasekmės skaudžiausios – prarastos nekaltų žmonių gyvybės, ekologinės nelaimės. Dėl jėgos struktūrų atskaitomybės stokos pagausėjo nepagrįstų piliečių sekimo ir sulaikymo atvejų.

Liberalų nuomone, Lietuvos teisėsaugos institucijos turi veikti tiksliai ir greitai, griežtai laikydamosi procedūrinių žmogaus teisių garantijų ir ypač – nekaltumo prezumpcijos principo. Liberalai teigia, kad tik bendradarbiavimas tarp įstaigų ir visuomenės

ugdėtų lyderius ir stiprintų ne tik aukščiausio lygio, bet ir vidutinės grandies vadovų kompetencijas.

- Įvesime atlyginimų priedus, susietus su konkrečiais darbo rezultatais. Finansinės paskatos darbuotojams turi būti labiau susietos su darbo rezultatais, iniciatyvomis, o priedai už darbo stažą turi sudaryti mažesnę finansinės paskatos dalį.
- Tobulinsime vertikalios ir horizontalios karjeros sistemas, taip daugiau galimybių tobulėti turės tie darbuotojai, kurie neturi lyderystės ar vadovavimo ambicijų, tačiau yra profesionalūs. Horizontalus darbuotojų judėjimas viešojo sektoriaus įstaigose sukurs geresnį bendradarbiavimą tarp įstaigų.
- Garantuosime nuolatinio tobulėjimo programas tarnautojams. Viešojo sektoriaus darbuotojai turi nuolat tobulėti. Todėl reikia stiprinti darbuotojų analitinius gebėjimus, tokiu būdu jie taps savo srities ekspertais, galinčiais politikams pateikti analize, tyrimais, kitų valstybių, įstaigų patirtimi grįstas politikos įgyvendinimo alternatyvas ir pasiūlymus.

bei tarp pačių įstaigų, aiškus atsakomybių pasiskirstymas tarp skirtingų tarnybų ir tinkamas jų aprūpinimas reikalingais resursais leis įgyvendinti saugios Lietuvos viziją.

- Formuosime aiškius teisėsaugos prioritetus. Prioritetą teiksime nusikaltimų, pavojingų žmogaus sveikatai ir gyvybei, tyrimui. Smurtinius nusikaltimus reikalausime tirti ir išnagrinėti per maksimaliai trumpą laiką.
- Gerinsime policijos sistemą. Policijos pareigūnai dirbs arčiau žmonių, bus atskaitingi vietos bendruomenei. Pareigūnai žmonėms bus žinomi ir pasiekiami, jie bus realiai atsakingi ir įgalinti palaikyti tvarką.

- Skatinsime visuomenines viešojo saugumo iniciatyvas. Skirsime techninę bei kitą paramą saugios kaimynystės ir kitoms

2.2. Skaidrus ir efektyvus įstaigų valdymas

Šiandienėms teisėsaugos institucijoms trūksta skaidrumo, tinkamo bendradarbiavimo, atvirumo naujovėms ir visuomenei, nėra pateisinami piliečių, teisėsaugos institucijose dirbančių pareigūnų ir valstybės tarnautojų lūkesčiai. Nesiimama ryžtingų veiksmų nustatyti pareigūnų asmeninę atsakomybę už padarytus neteisėtus tyčinius veiksmus ir kompensuoti valstybei padarytą žalą. Ikitėisminį tyrimą ir kriminalinę žvalgybą vykdančių institucijų skaičius yra nepamatuotai didelis.

Įstaigų kompetencijos persipina ir neretai dubliuojasi, nėra aiškios atsakomybės ribos, nėra vieningos kriminalinės žvalgybos sistemos, pakankamo aprūpinimo įranga, sudėtingas

2.3. Orus atlygis pareigūnams

- Konsoliduosime institucijas. Įgyvendinsime sklandų kriminalinę žvalgybą ir (ar) ikitėisminį tyrimą atliekančių institucijų bendradarbiavimą ir jų veiklos optimizavimą (vertinsime poreikį jas sujungti). Peržiūrėsime vykdomas funkcijas, atsakomybės

3. Savivalda ir regionų plėtra

Lietuvos savivalda stokoja savarankiškumo, nors būtent vietos valdžia geriausiai supranta savo bendruomenės poreikius. Čia vis dar dominuoja perteklinė biurokratija, uždarumas, skaidrumo stoka. Liberalų manymu, LR Vidaus reikalų ministerija vangiai įgyvendina regioninės plėtros politiką, menkai bendradarbiauja su savivaldybėmis, skėtinėmis bendruomeninėmis organizacijomis, vietos verslo įmonėmis, kitomis suinteresuotomis pusėmis, prarandamos

iniciatyvoms, užtikrinančioms saugią aplinką bendruomenėse.

institucijų veiklos koordinavimo ir kontrolės mechanizmas. Pagal savo veiklos pobūdį, pavestas funkcijas ir iškeltus uždavinius institucijos yra giminingos, tačiau jų funkcijoms vykdyti yra skiriamas skirtingas, visiškai netolygus finansavimas. Skirtas finansavimas panaudojamas ne visada racionaliai, trūksta atskirų įstaigų turto įsigijimo koordinavimo.

- Liberalų sąjūdis ketina sukurti profesionalią ir skaidrią visuomenės poreikius ir saugumą užtikrinančią teisėsaugos institucijų sistemą, turinčią aukštą gyventojų pasitikėjimą bei sudarančią prielaidas bendruomenei aktyviai dalyvauti priimant sprendimus.

pasiskirstymą.

- Efektyviai valdysime viešuosius finansus ir turtą. Įgyvendinę aukščiau įvardintus pokyčius, pasieksime, kad vidutinis pareigūnų darbo užmokestis siektų ne mažiau nei 1200 eurų per mėnesį.

galimybės pritraukti investicijas ir kurti darbo vietas regionuose.

Lietuva yra viena iš labiausiai centralizuotų EBPO valstybių:

- Savivaldybių pajamos Lietuvoje sudaro vidutiniškai 24 proc., o EBPO šalių vidurkis – 32 proc.
- Savivaldybių išlaidos Lietuvoje sudaro 23 proc., EBPO šalių vidurkis – 32 proc.

- Savivaldybių investicijos Lietuvoje sudaro 33 proc. visų valstybės investicijų, EBPO šalių vidurkis – 47 proc.

- Savivaldybių skolintos lėšos Lietuvoje vidutiniškai sudaro 4 proc. visų valstybės skolintų lėšų, EBPO šalyse – 17 proc.

Valstybės ir savivaldybių biudžetų struktūra atskleidžia, kad 9 iš 10 valstybės veiklos sričių funkcijų vykdymas ir jų finansavimas sutelktas centrinėje valdžioje. Galiojant esamam valstybės ir savivaldybių funkcijų pasiskirstymui, abu valdžios lygiai funkcijas vykdo atskirai, nėra efektyvaus bendradarbiavimo tarpusavyje. Kai kurios valstybės institucijos bando reguliuoti nepriklausomas savivaldybių funkcijas.

3.1. Didesnis savarankiškumas – daugiau iniciatyvų

- Atliksime funkcijų ir efektyvumo analizę. Pašalinsime valstybės ir savivaldybės funkcijų dubliavimą, dalis funkcijų bus perduodama (deleguojama) savivaldybėms, skiriant adekvačius resursus joms vykdyti, valstybės biudžete tiksliai nurodant, kiek kuriai funkcijai skiriama asignavimų.

- Stiprinsime savivaldą. Mažindami biurokratinę našta, savivaldybėms perduosime Nacionalinės žemės tarnybos ir Valstybinės teritorijų planavimo ir statybų inspekcijos vykdomas funkcijas ir resursus, suteiksime didesnius įgaliojimus viešajai tvarkai užtikrinti, apleistam nekilnojamam turtui tvarkyti, užtikrinsime savivaldybių kontrolės ir audito tarnybų nepriklausomumą.

- Sukursime didesnę laisvę savivaldai disponuoti mokesčiais. Peržiūrėsime ir tobulinsime GPM paskirstymo savivaldybėms metodiką, siekdami užtikrinti sumokamų mokesčių ir gaunamų asignavimų proporcingumą ir skatindami savivaldybes siekti veiklos efektyvumo ir konkuruoti

Nors Lietuvoje apskričių administracijos panaikintos, daug sprendimų priima Nacionalinė žemės tarnyba, vis daugiau reikšmės bandoma suteikti regioninės plėtros taryboms, tačiau jos tik imituoja antrąjį savivaldos lygmenį, pirmiausia dėl to, kad nėra renkamos.

Liberalų sąjūdis siūlo stiprinti savivaldybių savarankiškumą ir skatinti savivaldybių tarpusavio konkurenciją dėl investicijų ir infrastruktūros projektų. Lietuvoje privalo atsirasti aiškesnis regioninis planavimas, nes akivaizdu, kad tarpusavivaldybinis bendradarbiavimas tam tikrais atvejais gali atnešti geresnį rezultatą nei pavienės atskirų savivaldybių pastangos.

tarpusavyje dėl daugiau ir geresnių darbo vietų.

- Mažinsime savivaldybių biudžetų struktūros priklausomybę nuo centralizuotų pajamų perskirstymo ir dotacijų, skatindami vietinių mokesčių pajamų surinkimo galimybes (pvz., mokesčiai už gamtos išteklius).

- Suteiksime galimybę savivaldybėms labiau pačioms valdyti savo finansus ir biudžetus. Įgalinsime savivaldybes leisti savo obligacijas ir taip finansuoti plėtros projektus. Savivaldybių obligacijos Vakarų šalyse yra įprastas finansinis instrumentas, leidžiantis būti nepriklausomoms nuo centrinės valdžios.

- Tobulinsime savivaldybių skolinimosi mechanizmą, keisdami dabartinį teisinį skolos, finansinių įsipareigojimų reglamentavimą, sudarysime lankstesnes sąlygas savivaldybėms skolintis vietos plėtrai.

- Užtikrinsime, kad centrinės valdžios sprendimai, lėmę savivaldybių pajamų netekimą, būtų pilnai kompensuojami iš valstybės biudžeto. Užtikrinsime pakankamą

finansavimą valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) funkcijų vykdymui.

- Problemų identifikavimas ir sprendimai kils iš vietos gyventojų poreikių. Skatinsime didesnę informacijos apie savivaldybių veiklą prieinamumą, naudosime gerąsias konsultavimosi su visuomene praktikas: apklausas, fokus grupių diskusijas, dalyvaujantį biudžetą, kvietimus dalyvauti savivaldybių tarybų posėdžiuose, teikti pasiūlymus ir pan.

- Stiprinsime seniūnijas. Savivaldybės pačios pasirinks, kokias paslaugas teikti per seniūnijas, kokias centralizuotai. Seniūnijų teisinę formą ir veiklos teritoriją nustatys pačios savivaldybės, įtraukdamos bendruomenes.

- Stiprinsime išplėstinių seniūnaičių tarybų institutą. Dėl didesnės skaitmeninės demokratijos ir laisvės sudarysime galimybes

3.2. Pilietinė visuomenė

Viešojo sektoriaus požiūris į visuomenės jam keliamus tikslus ir būdai jiems pasiekti yra labai svarbus šalies raidos veiksnys. Be atviro, kompetentingo, rezultatyvaus, skatinančio dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus valdymo reikšmingų pokyčių greitai nesulauksime.

Šalies pažangą gali skatinti tik žmonių pasitikėjimą pelnusi valdžia. Dėl to viešasis valdymas turi būti rezultatyvus ir leidžiantis veikti. Svarbu, kad keistųsi pati valdymo kultūra - kad sprendimai būtų priimami pagrįstai ir bendru sutarimu. Turi būti ne tik tenkinami pagrindiniai saugumo, žmogiškojo orumo poreikiai, bet ir teikiamos mums reikalingos geros kokybės paslaugos. Valdžios institucijos turi gebėti veikti strategiškai ir kryptingai, pagrindinį dėmesį sutelkdamos į svarbiausius prioritetus.

seniūnaičius rinkti elektroniniu būdu. Užtikrinsime galimybę žmonėms savarankiškai, be perteklinio valdžios kišimosi tvarkytis savo kieme, kaime, gatvėje, kvartale, mieste ar miestelyje, naikinsime biurokratinės kliūtis.

- Savivaldybės – valstybės užsienio politikos dalis. Kiekvienas didesnis ar mažesnis miestas turi giminingus miestus - partnerius. Tarptautiniai savivaldybių ryšiai dažniausiai baigiasi dalyvavimu vieno ar kito miesto šventėse be konkrečios misijos ir tikslų. Įgyvendindami vystomojo bendradarbiavimo politiką, didinsime savivaldybių svarbą, ypač kreipdami dėmesį į Rytų partnerystės šalių miestus. Taip pat sudarysime sąlygas tarpvalstybiniam bendradarbiavimui, teikiant viešąsias paslaugas, vykdamas bendrus investicinius projektus.

Kiekvienam asmeniui ir plačiajai visuomenei turi rūpėti, kas yra sukuriama už pinigus, todėl viešasis valdymas turi būti neatsiejamas nuo veiklos efektyvumo ir sprendimai įgyvendinami kuo mažesnėmis sąnaudomis. Vienas iš efektyviausių būdų tai pasiekti – įtraukti į viešąjį valdymą nevyriausybinės organizacijas ir perduoti joms dalį viešojo administravimo funkcijų.

Šiuo metu Lietuvoje aktyviai veikia apie 15 tūkstančių nevyriausybinių organizacijų, tačiau jų dalyvavimas šalies valdymo procesuose yra itin menkas. Tam yra nemažai priežasčių – šioms organizacijoms trūksta stabilų finansavimo šaltinių, jų įvairovės, neretai stinga ir gebėjimų, nėra aiškių bendradarbiavimo su valstybe mechanizmų bei palankios teisinės aplinkos. Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas, Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas,

Vietos savivaldos įstatymas, Socialinio verslo plėtros įstatymas bei Savanoriškos veiklos įstatymas yra nevyriausybinių organizacijų veikimo pagrindas, tačiau iki galo neatliepia jų poreikių bei galimybės plačiau ir stabiliau veikti, todėl būtina šių įstatymų peržiūra.

Nevyriausybinių organizacijos kuria didelę pridėtinę vertę bei yra puikus žmonių ir valdžios tarpininkas. Todėl svarbu skatinti nevyriausybinių organizacijų plėtrą, remti šį sektorių, motyvuoti savanorius bei perduoti dalį viešųjų paslaugų teikimo funkcijų šioms organizacijoms. Nes pilietinės visuomenės įsitraukimas į valstybės valdymą ir sprendimų priėmimą yra stiprios, brandžios demokratijos pagrindas.

- Skatinsime savivaldybes, vykdamt viešuosius pirkimus, pasinaudoti rezervuotų sutarčių teikiama galimybe (2 proc. nuo visų supaprastintų konkursų savivaldybėje) ir

4. Antikorupcija ir skaidrumas

Liberalai pastebi, kad Lietuvoje kova su korupcija, piktnaudžiavimu ir biurokratizmu dažniausiai tik imituojama. Naudojimasis ryšiais ir kyšių davimas vis dar yra lengviausias kelias gauti tam tikras viešąsias paslaugas. Mokesčių mokėtojų pinigais finansuojamos lengvatės, nemokamos paslaugos „saviems“ ir „reikalingiems“ žmonėms.

- Reikalausime nulinės tolerancijos korupcijai
- Šalinsime korupcijos priežastis ir paskatas. Atsisakysime valdžios institucijoms nebūtinų funkcijų. Laikysimės aukšto skaidrumo, atvirumo ir viešųjų paslaugų kokybės užtikrinimo standarto. Mažinsime fiziniams ir juridiniams asmenims tenkančią administracinę naštą, įgyvendinsime draugišką,

paslaugas pirkti iš nevyriausybinių sektoriaus, kuris, pasitelkdamas savanorišką darbą, kuria didelę pridėtinę vertę.

- Užtikrinsime laipsnišką viešųjų kultūros, švietimo, sporto, socialinių ir kitų paslaugų perdavimą nevyriausybiniams organizacijoms, optimizuodami biudžetinių įstaigų tinklą bei įtraukdami gyventojus į vietos sprendimų priėmimo procesus.
- Skatinsime gyventojų pilietinį aktyvumą, pasitelkdami išmaniąsias technologijas ir taip užtikrindami sklandesnį konsultacinį mechanizmą su vietos bendruomenėmis.
- Sieksime mažinti valstybės biurokratinę naštą nevyriausybiniams organizacijoms. Panaikinsime perteklinius nevyriausybinių organizacijų veiklos reguliavimus.
- Sukursime savanorystės motyvacinę sistemą ir užtikrinsime savanorystės metu įgytų kompetencijų pripažinimą.

konsultacijomis grįstą verslo priežiūrą, konsoliduosime verslo priežiūros institucijų funkcijas, sumažinsime jų skaičių, didinsime kontroliuojančių institucijų veiklos skaidrumą ir nuoseklumą, atsisakysime perteklinio ir smulkmenišką visuomeninių santykių reglamentavimo.

- Vertindami valstybės institucijų ir tarnautojų veiklą, taikysime nulinės tolerancijos korupcijai principą.
- Įgyvendinsime korupcijos ir piktnaudžiavimo šalinimo iš valstybės ir savivaldybių institucijų priemones. Sukursime efektyvų asmenų, pranešusių apie korupcines viešojo sektoriaus darbuotojų veikas, apsaugos mechanizmą.
- Sukursime skaidrą ir veiksmingą lobistinės veiklos modelį valstybėje. Verslo asociacijų ir

kitų visuomenės grupių dalyvavimas politinių sprendimų priėmimo procese turėtų būti skatinamas, o ne baudžiamas sudėtingomis biurokratinėmis procedūromis.

- Įgyvendinsime visuomenės informavimo ir švietimo veiklas, skirtas korupcijos prevencijai.

- Užtikrinsime naują politinių partijų veiklos skaidrumo standartą, kurį sudaro skaidrumo taisyklės, atviri duomenys apie partijos finansus ir jos veiklą, bendravimo su rinkėjais, partijos nariais bei žiniasklaidos atstovais tradicijos.

5. E-valstybė

Nauja pramonės revoliucija, kurios varančioji jėga – skaitmeninės technologijos – radikaliai keičia visuomenės, ekonomikas ir valstybių valdymą. Informacinės technologijos, interneto tinklai jau atvėrė naujas galimybes verslui, tačiau būtina toliau siekti viešojo sektoriaus skaitmenizavimo, kad jis taptų dar atviresnis ir draugiškesnis piliečiams.

Liberalai įžvelgia riziką, kad pagrindines informacinių ir skaitmeninių technologijų vystymo programas valdo kelios ministerijos ir daugybė joms pavaldžių institucijų. Steigiamos vis naujos tarpžinybinės institucijos, kurios dubliuoja viena kitos veiklą ir realiai neturi galių priimti konkrečius sprendimus.

Mūsų šalies piliečiai sparčiai skaitmenizuojasi, vis dažniau naudojami išmaniosiomis technologijomis, patys kuria sprendimus ir noriai įsitraukia į pilietinių ir demokratinių iniciatyvų plėtrą. Būtina išnaudoti šį potencialą valstybės valdymui skaidrinti ir ekonomikai auginti.

- Visapusiškai plėtosime e-demokratijos galimybes. Palaipsniui diegdami balsavimą internetu, į valstybės valdymo klausimų sprendimą įtrauksime vis didesnę žmonių skaičių. Įsėdę į e-demokratijos bolidą, Lietuvos

- Skaidrumo standartas sukurtas, siekiant užtikrinti atvirų duomenų principu paremtą skaidrią ir atvirą partijos bei sąžiningų jos narių veiklą.

- Sieksime mažinti valstybės uždedamą biurokratinę naštą nevyriausybinėms organizacijoms. Panaikinsime perteklinį nevyriausybinių organizacijų veiklos reguliavimą.

piliečiai važiuos greitai, saugiai ir patikimai.

- Skaitmenizuosime visas viešai prieinamas valstybės paslaugas. Užtikrinsime, kad visos valstybės ir savivaldybės institucijų bei įstaigų teikiamas paslaugas piliečiai galėtų gauti elektroniniu būdu interneto pagalba. Reikalausime, kad elektroninės paslaugos būtų kokybiškos, patogios ir sąveikaujančios tarpusavyje.

- Užtikrinsime dalinimąsi tarpinstituciniais duomenimis žmonių patogumui.

- Skaitmeninio raštingumo mokysime nuo darželio. Siekdami ugdyti naujausioms technologijoms imlius piliečius, skaitmeninio raštingumo ugdymą diegsime visose formaliojo ir neformaliojo ugdymo grandyse.

- Vystydami e-demokratiją, didelį dėmesį skirsime asmens duomenų apsaugai.

- Vykdydysime prevencines ir šviečiamąsias programas apie elektroninės tapatybės vagystes, saugumą, e-demokratijos galimybes ir naudą.

Išmanus valstybės IT ūkio valdymas

- Sutelksime išbarstytas IT politikos formavimo ir finansavimo funkcijas viename centre. Jis taip pat koordinuotų vieningos ES skaitmeninės rinkos ir kitų Lietuvai strategiškai

svarbių iniciatyvų įgyvendinimą bei padėtų verslui vykdyti aukštųjų technologijų verslo plėtrą. Efektyvumui užtikrinti atskira eilute išskirsime IT ūkio valdymą valstybės institucijų biudžetuose.

- Užbaigsime valstybės informacinių išteklių konsolidavimo projektą. Atversime valstybės duomenis, kurie nėra slapti ar riboto naudojimo. Jie bus viešiami patogiu formatu ir be papildomo apmokestinimo.

- Užtikrinsime valstybės ir privačių duomenų saugumą ir konfidencialumą, duomenų apsaugą patikėdami atsakingai valstybės institucijai, taip užtikrindami

duomenų kopijų saugojimą saugiose sistemose užsienyje.

- Didinsime konkurenciją. Užtikrinsime, kad privačios ir valstybės valdomų informacinių ir ryšių technologijų (IRT) įmonės konkuruotų vienodomis sąlygomis.

- Sieksime, kad valstybinėms IT sistemoms būtų nustatytas vieningas kibernetinio saugumo standartas. Garantuosime, kad šios sistemos būtų įsigyjamoms tik iš patikimų ir kokybiškų paslaugas siūlančių tiekėjų, naudojantis ne mažiausios kainos, o ekonominio efektyvumo kriterijais.

XIII. STIPRI KRAŠTO APSAUGA

Pagrindiniai siekiai:

1. Nuosekliai didinsime krašto apsaugos finansavimą, užtikrinsime lėšų panaudojimo kontrolę.
2. Investuosime į mokslą ir technologijas gynybos srityje.
3. ES saugumo iniciatyvos ir Rytų partnerystė yra prioritetinės sritys.
4. Tarnyba kariuomenėje – ne prievolė, o galimybė ir prestižas.
5. Savanoriška piliečių integracija į šalies gynybą.
6. Pilietinis pasipriešinimas – ne tik atgrasymo priemonė, bet ir tiesioginė parama kariuomenei. Palaikysime įvairias visuomenines iniciatyvas, kursime sistemą, koordinuojančią visuomenės pasipriešinimą bet kokiai agresijai.
7. Remsime visas konstruktyvias ES saugumo ir gynybos iniciatyvas, tačiau narystė NATO išlieka Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindu.
8. Sieksime, kad būtų išlaikoma nuolatinė NATO valstybių pajėgų rotacija ir tęstinis jų buvimas Lietuvoje.
9. Remsime nevyriausybinų organizacijų pastangas ugdyti jaunimo pilietiškumą, patriotiškumą, supažindinant su karo tarnyba, krašto apsaugos sistema ir nacionaliniu saugumu.
10. Stiprinsime Krašto apsaugos ministerijos bendradarbiavimą su kitomis institucijomis kalbant ne tik apie karinį, bet ir apie ekonominį, energetinį, aplinkosauginį, informacinį, kibernetinį, socialinį saugumą.

Liberalų sąjūdis turi saugios šalies viziją: „Lietuva – tai valstybė, užtikrinanti savo suverenitetą ir visuomenės saugumą, užtikrinanti piliečiams jų konstitucinę teisę ir pareigą ginti savo valstybę“.

Liberalų sąjūdis pasisako už:

- Sąlygas žmogui saugiai gyventi ir kurti.
- Valstybės ir kiekvieno jos piliečio saugumą bei palankią ateitį.
- Drąsą ir pasiryžimą ginti savo valstybę.

Krymas vis dar okupuotas, atnaujintos derybos dėl Rytų Ukrainos, tačiau kol kas jokių realių pokyčių nėra. Paspartėjusi Baltarusijos integracija su Rusija, taip vadinamos Sąjunginės valstybės kūrimas, kelia pagrįstų įtarimų, kad Rusijos karinė galia gali dar labiau priartėti prie Lietuvos sienų ir kad Baltarusijos teritorija de facto gali tapti dar vienu militarizuotu Rusijos

regionu. NATO susiduria su skirtingais savo narių lūkesčiais, kyla iniciatyvos supriešinti NATO su ES gynybos srityje. Karaliaučiaus sritis lieka viena labiausiai militarizuotų zonų Europoje. Padėtis Vidurio ir Artimuosiuose Rytuose kelia naują pabėgėlių lavinos pavojų bei tiesioginę grėsmę Lietuvos kariams, esantiems misijose šiame ir kituose „karštuose“ regionuose. Be karinių grėsmių, tenka susidurti ir su kitais, ne mažesniais pavojais kibernetinėje, informacinėje ir kitose srityse.

Įvertinę visus nacionalinį saugumą lemiančius veiksnius ir aplinkybes, konstatuojame, kad:

- Grėsmė nacionaliniam saugumui regione, karinės konvencinės ir hibridinės agresijos pavojus tebėra aukštas.
- Narystė NATO ir kolektyvinė gynyba išlieka

kertine Lietuvos saugumo sąlyga.

- Krašto apsaugos finansavimas turi nuosekliai didėti.
- Karo prievolė išlieka garbinga pareiga ir būtinybe.
- Piliečių konstitucinė teisė ir pareiga ginti Tėvynę turi būti tinkamai užtikrinta.
- Kibernetinės atakos ir informacinis karas yra kasdienė realybė, reikalaujanti didesnio atsako.

1. Kariuomenė: motyvuota, parengta ir apginkluota

Lietuvos kariuomenė neturi tiek karių, kiek agresyvūs kaimynai. Todėl ji turi būti geriau parengta, geriau ginkluota, geriau aprūpinta ir geriau motyvuota. Pajėgi atgrasyti agresorių tvirta jėga, paremta ryžtinga piliečių valia visuotinai priešintis visais įmanomais ginkluotos kovos ir pilietinio pasipriešinimo būdais. Mes ruošiamės gynybai, bet ir esame pasirengę smogti atgal. Kariuomenė turi būti mobili, šarvuota, aprūpinta ugnies priemonėmis, pridengta nuo oro atakų, todėl stiprinsime oro ir prieštankinę gynybą, mobilumą ir apsaugą nuo ugnies mūšio lauke. Mūsų – tik trys milijonai, branginame ir saugome kiekvieno kario gyvybę.

Liberalų sąjūdis siūlo aiškius žingsnius, kaip bus stiprinama Lietuvos kariuomenė, profesionali, savanoriška ir privaloma karo tarnyba, didinamas jos patrauklumas ir prestižas visuomenėje, plečiami koviniai pajėgumai, modernizavimas bei piliečių integracija į gynybą.

- Vykdydami savo 2016 m. įsipareigojimus jau pasiekėme, kad tarnyba kariuomenėje būtų ne prievolė, o galimybė. Karo tarnybon šaukiami baigusieji mokyklas ir gimnazijas, išsaugant jiems galimybę įsitvirtinti studijų ir darbo rinkose. Skatinsime savanoriškumą tarnauti.

- ES saugumo iniciatyvos ir Rytų partnerystė yra prioritetinės sritys.

Atsižvelgdamas į grėsmes ir iššūkius, Liberalų sąjūdis ketina stiprinti Lietuvos Respublikos ginkluotąsias pajėgas, užtikrinti piliečiams galimybę įgyvendinti konstitucinę teisę ir pareigą ginklu ginti valstybę, stiprinti bendradarbiavimą su NATO ir kitų šalių partneriais.

Pabrėžiame, kad tarnyba bus vienodai atvira ir prieinama abiejų lyčių jaunuoliams. Garbinga privaloma pilietinė pareiga negali būti perkama už pinigus. Kursime motyvacinę sistemą, skatinančią baigus privalomąją pradinę tarnybą pasirinkti profesionaliąją karo tarnybą.

- Stiprinsime ir turimą rezervą. Rezervo karys ir karininkas nėra tik skaičius, kiekvienas jų turi žinoti savo vietą pašaukus, turi būti aprūpintas ir apginkluotas. Rezervas turi ne tiesiog „būti“, o tapti tvirta baze, užtikrinančia, kad, reikalui esant, Lietuvos kariuomenė greitai pasieks reikiamus pajėgumus. Sukursime sistemą, leidžiančią tiksliai įvertinti turimą rezervą, atsižvelgiant į poreikius, naujai kylančius reikalavimus ir iššūkius efektyviai ir nepertraukiamai gerinti rezervo karių ir karininkų pasirengimą bei kelti jų kvalifikaciją.

- Konkrečiai apibrėšime ginkluotų valstybės institucijų veiksmus galimos agresijos atveju. LR Krašto apsaugos ministerijos (KAM), Policijos departamento, Valstybės sienos apsaugos, Viešojo saugumo ir kitų tarnybų integravimas į gynybos sistemą mums yra vienas iš svarbiausių prioritetų.

1.1. Nuosekliai finansuosime krašto gynybą

- Laikysimės priimto įsipareigojimo nuosekliai didinti krašto apsaugos sistemos finansavimą. Valdančioji dauguma ir Vyriausybė, turėdamos visas galimybes, nevykdė įsipareigojimo didinti gynybos finansavimą, permesdama jį būsimoms vyriausybėms ir neapibrėžtam laikui.
- Investuosime į mokslą ir technologijas gynybos srityje. Skatinsime Lietuvos gynybos

1.2. Ginkluotės ir karinės technikos įsigijimas ir modernizacija

Ginkluotės ir technikos įsigijimai dar ilgai išliks prioritetine kryptimi. Lietuvos kariuomenė turi aiškias gaires ir vizijas, kurias sieksime įgyvendinti. Mes niekada neturėsime tiek karių, kiek mūsų agresyvūs kaimynai, bet Lietuvos kariuomenė bus geriau parengta,

pramonės įmones įsitraukti į vykdomus pirkimus. Palaikysime jų siekį kaip lygiaverčiams partneriams dalyvauti bendruose Europos projektuose.

- Didindami finansavimą, nepamiršime ir lėšų panaudojimo kontrolės. Mokesčių mokėtojas turi žinoti, kam naudojami jo sumokėti pinigai.

geriau ginkluota, geriau aprūpinta ir geriau motyvuota.

Toliau stiprinsime oro ir prieštankinę gynybą, didinsime mobilumą ir apsaugą nuo ugnies mūšio lauke.

2. Kolektyvinė gynyba ir partnerystė

Lietuva priklauso stipriausiam pasaulio istorijoje tarptautinės gynybos blokui NATO, tačiau mes esame atsakingos valstybės piliečiai, nesame išlaikytiniai, todėl ne tik dengsimės partnerių karine galia, bet ir patys aktyviai dalyvausime organizuodami kolektyvinę gynybą.

sąjungininkams, dalyvaudami tarptautinėse taikos palaikymo bei kito pobūdžio operacijose ir misijose bei kovodami su terorizmu ir piratavimu. Įnešime savo indėlį į pasaulio saugumą, palaikysime sąjungininkus, o mūsų pajėgos įgaus patyrimo veikti kartu ypatingomis sąlygomis.

- Remsime visas konstruktyvias ES saugumo ir gynybos iniciatyvas, tačiau narystė NATO išlieka Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindu.
- Sieksime, kad būtų išlaikoma nuolatinė NATO valstybių pajėgų rotacija ir tęstinis jų buvimas Lietuvoje. Užtikrinsime, kad prireikus į Lietuvą galėtų atvykti tiek pajėgų, kiek jų reikės saugumui užtikrinti. Stiprinsime infrastruktūrą, teiksime logistinį palaikymą bei materialinę paramą.
- Stiprinsime patirtį tarptautinėse operacijose ir misijose. Vykdsime ir savo pareigą tarptautinei visuomenei bei

- Šiandien NATO narės skirtingai mato grėsmes ir iššūkius. Savo partneriams turime aiškiai tai pasakyti, jeigu jų veiksmai ar sprendimai prieštarauja mūsų nacionalinio saugumo interesams. Tačiau reikia suprasti, kad tai yra suverenios valstybės ir kad sėkmingus sprendimus galime priimti tikrai kartu. Tam reikia daugiau diskutuoti ir dirbti ne tik su svarbiausiais strateginiais partneriais, bet ir su kitomis suinteresuotomis NATO narėmis.

- Bendradarbiavimas su Ukraina, Sakartvelu ir Moldova yra vienas svarbiausių paramos ir partnerystės prioritetų. Palaikome šiose

valstybėse vykstančius demokratijos stiprinimo procesus, padedame transformuoti jų ginkluotas pajėgas, priartinant jas prie NATO standartų, palaikome siekį tapti Aljanso

3. Visuomenė ir gynyba

Kiekvienas pilietis turi teisę priešintis bet kam, kas prievarta kėsina į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką. Liberalų sąjūdis siekia sudaryti sąlygas visiems Lietuvos Respublikos piliečiams, nepriklausomai nuo tautybės,

3.1. Švietimas

Auginame pilietišką, sąmoningą ir atsakingą jaunimą. Remsime nevyriausybinį organizacijų pastangas ugdyti jaunimo pilietiškumą, patriotiškumą, supažindinti su karo tarnyba, krašto apsaugos sistema ir

3.2. Pilietinis pasipriešinimas

Kursime sistemą, koordinuojančią visuomenės pilietinį pasipriešinimą bet kokiai agresijai. Pripažindami šiandien matomą piliečių norą ir demonstruojamą valią priešintis, skatinsime ir palaikysime visuomenės iniciatyvas. Pasipriešinimas gali

3.3. Informacinis karas

Liberalai puikiai suvokia, kad ginkluota gynyba nebėra vienintelis iššūkis. Vis daugiau grėsmių kyla „nematomame fronte“ – socialinėje aplinkoje, informacinėje ir kibernetinėje erdvėje.

Identifikuosime grėsmes, krašto apsaugos sistemos sritis ir visuomenės grupes, kurias

narėmis. Plačiau bendradarbiausime su NATO nepriklausančiomis Skandinavijos šalimis, užtikrindami mūsų bendrus lūkesčius regiono saugumo ir gynybos srityse.

religijos ir lyties, bei visuomeninėms nevyriausybinėms organizacijoms įsitraukti į šalies gynybos organizavimą ir pasirengimą kariniam bei pilietiniam pasipriešinimui, taip įgyvendindamas konstitucinę teisę ir pareigą.

nacionaliniu saugumu. Sukursime krašto apsaugos sistemos modulį mokykloms, remsime kadetų mokyklas, sudarysime galimybę mokyklose įkurti kadetų klases.

vykti visur: gatvėje, socialiniuose tinkluose, o ginklu tampa valia, žodis, kompiuteris. Pilietinis pasipriešinimas ne vien svarbi atgrasymo priemonė, tai yra tiesioginė parama Lietuvos Respublikos ginkluotosioms pajėgoms.

tikslingai siekiama paveikti priešiška propaganda ir numatysime priemones jai neutralizuoti. Liberalų sąjūdis dar kartą primena, kad šioje srityje būtina krašto apsaugos sistemos ir pilietinės visuomenės konsolidacija.

4. Kitos grėsmės

Krašto apsauga apima ne tik karinio saugumo užtikrinimą, bet ir kitus valstybės saugumo aspektus, tokius kaip ekonominis, energetinis, aplinkosauginis, informacinis, kibernetinis, socialinis ir kt. saugumas. Kitos, ne karinio pobūdžio grėsmės nėra tiesiogiai KAM kompetencijoje, todėl dėl savo mastų ir pasekmių gali pareikalauti visų valstybės institucijų indėlio. Stiprinsime KAM bendradarbiavimą su kitomis institucijomis.

- Stiprinsime kibernetinį saugumą. Diegsime priemones, reikalingas iš anksto reaguoti į kibernetines atakas ir užtikrinti svarbių struktūrinių objektų informacijos apsaugą. Vykdydysime kibernetinių atakų analizę ir kursime naujas priemones, padedančias nuo jų apsisaugoti.

- Stiprinsime specialiuosius žvalgybos ir kontržvalgybos pajėgumus. Didinsime technologines galimybes laiku identifikuoti

padidėjusias, galinčias kilti ar jau iškilusias naujas grėsmes. Taip bus užkertamas kelias kitų valstybių žvalgybos tarnybų veiksams, nukreiptiems prieš tarptautines organizacijas, kurių narė yra Lietuva, ir prieš pačią Lietuvos Respubliką, kuriais siekiama gauti slaptos informacijos, daryti neigiamą įtaką kariniams pajėgumams, politinei sistemai, socialiniam ir ekonominiam bei kultūriniam gyvenimui.

- Terorizmo grėsmė Lietuvoje šiuo metu nėra didelė, vertiname tai kaip galimybę geriau pasirengti galimiems išpuoliams. Stiprinsime antiteroristines institucijas ir jų bendradarbiavimą su Lietuvos ir kitų šalių antiteroristinėmis organizacijomis. Tobulinsime svarbių objektų apsaugą. Sieksime užtikrinti, kad piliečiai ar tarptautinėse operacijose ir misijose dalyvaujantys kariai nenukentėtų per teroristinius išpuolius kitose šalyse, o nukentėję – sulauktų reikiamos pagalbos.

XIV. ATSAKINGA UŽSIENIO POLITIKA: TVIRTI EUROPOJE IR PASAULYJE

Pagrindiniai siekiai:

1. Sieksime, kad ES elektros energijos rinka būtų uždaryta Rusijos / Baltarusijos Astravo AE, kad ji nebūtų paleista be rezervinių pajėgumų, o numatoma kitų blokų statyba būtų sustabdyta. Ruošimės vienšališkam atsijungimui nuo BRELL sistemos ir sinchronizacijai su kontinentinės Europos energetine sistema kartu su Baltijos valstybėmis, o jei prireiks – ir atskirai.
2. Sukursime strateginę partnerystę su JAV, prisidedant prie demokratijos sklaidos regione. JAV buvo lemiantis veiksnys Lietuvos valstybei atsikurti ir iki šiol išlieka pagrindiniu veiksniumi Lietuvos savaveiksmiškumui.
3. Aktyviai dalyvausime diskusijose dėl ES ateities. Subursime koalicijas su ES valstybėmis narėmis, kurios panašiai matytų ES ateitį, jos Rytų politiką, ir per šias koalicijas sieksime Lietuvos nacionalinių interesų įgyvendinimo.
4. Stiprinsime strateginę partnerystę su Lenkija, išlaikant teisės viršenybės svarbą.
5. Laikysimės Rusijos izoliacijos politikos tol, kol nebus atkurtas ir garantuotas Ukrainos su Krymu teritorinis vientisumas ir integralumas.
6. Remsime Baltarusijos valstybingumą ir aktyviai palaikysime šalies kelią demokratijai.
7. Atkursime Lietuvos Respublikos Konstitucijoje numatytą sprendimų užsienio politikos srityje balansą, sustiprinant Vyriausybės veiklą užsienio politikoje.
8. Sieksime Vakarų pasaulio vienybės – priešintis skaldymui ir tarptautinės teisės principų ignoravimui. Deramas dėmesys Lietuvos gynybiniais ir ekonominiams interesams.
9. Įteisinsime dvigubą pilietybę.
10. Nuosekliai prisidėsime prie klimato kaitos stabdymo programų tarptautiniu lygmeniu.

Esame euroatlantinės šeimos dalis. Konstatuojame, jog iššūkiai mūsų saugumui išlieka. Rusijos agresija Ukrainoje, teroristiniai išpuoliai Europoje, kibernetinės ir informacinės atakos. Jungtinės Karalystės pasitraukimas iš ES – rimtas iššūkis integralumui. Patys pasitraukimo motyvai atskleidė esminius ES veikimo trūkumus – atitolimą nuo piliečio, perteklinį reguliavimą ir didėjančią centralizaciją. Todėl itin svarbu skirti ypatingą dėmesį ES pamatinėms laisvėms užtikrinti, vieningos rinkos plėtrai paslaugų ir skaitmeniniuose sektoriuose, dereguliavimo iniciatyvoms. Lietuvai svarbu, kad Jungtinė Karalystė išlaikytų lemiamą vaidmenį Šiaurės Atlanto bendruomenėje ir išliktų svarbia

sąjungininke, užtikrinant Baltijos valstybių saugumą.

Liberalai tiki, kad tik gilesnis, nuoširdesnis ir efektyvesnis darbas su kaimynais ir sąjungininkais Europoje ir JAV leis užtikrinti valstybės, visuomenės ir kiekvieno Lietuvos piliečio saugumą ir ekonominę gerovę visame pasaulyje.

Diplomatinė tarnyba žengia pirmosiose gretose Valstybės interesų gynimo srityje, todėl jai skiriamas dėmesys privalo augti per tikslingą ir naudingumo kaštų analizę paremtą finansavimą, per geriau organizuojamą šioje srityje dirbančių profesionalų mobilumą, per

užsienio politikos, kaip valstybės valdymo srities, prestižą visuomenėje.

Todėl Liberalų sąjūdis siūlo aktyviai dirbti su sąjungininkais ES ir NATO, spręsti visai Europai svarbius saugumo, migracijos ir integralumo

1. Lietuva patikima ir principinga sąjungininkė

- Sieksime glaudesnio ir aktyvesnio tarptautinio bendradarbiavimo atremiant energetines, informacines, kibernetines ir teroristines grėsmes. Dėsime pastangas, kad Lietuvoje būtų įkurtos nuolatinės NATO karinės bazės ir kad Lietuva nuosekliai didintų ir modernizuotų savo gynybinį potencialą.
- Palaikysime ES sienų ir pakrantės apsaugos agentūros (FRONTEX) stiprinimą, skiriant jai didesnę finansavimą. Sieksime

2. Skatinti Lietuvos lyderystę, tapti geruoju pavyzdžiu

Lietuvos užsienio politikoje dažnai pasigendame į rezultatus orientuoto veikimo. Bendradarbiavimas su Latvija ir Estija svarbiais infrastruktūros klausimais („Rail Baltica“, „Via Baltica“) liko neišspręstas. Partnerystės ryšius su Skandinavijos valstybėmis plėtojome tik ekonominėje ir energetikos dimensijose.

Lietuva, 2013 m. įgijusi pirmininkavimo ES Tarybai patirties, privalo toliau efektyviai ir profesionaliai dalyvauti Bendrijos užsienio politikos ir saugumo, ekonomikos iniciatyvose. Nuo 2015-ųjų Lietuva dalyvauja Europos Ekonominėje ir Pinigų Sąjungoje (EMU) kaip visavertė narė, bet dar nėra pilnu pajėgumu įsijungusi į Euro zonos valdysenos procesus.

3. Unikali geopolitinė padėtis – gyvybinga regioninė politika

- Gilinsime politinę sandraugą su Latvija ir Estija gynybos ir ekonomikos srityse.
- Vystysime infrastruktūrą, koordinuosime užsienio politikos veiksmus kultūros ir

klausimus. Atkakliai priešinsimės Vakarų pasaulio vienybės skaldymui ir tarptautinės teisės pamynimui. Aktyviai dalyvaudami bendrų klausimų sprendimo procesuose, sieksime, kad būtų skiriamas deramas dėmesys Lietuvos gynybiniais ir ekonominiams interesams.

užtikrinti Šengeno erdvės vientisumą ir apsaugoti Europos bendruomenę nuo nelegalios migracijos bei organizuoto nusikalstamumo grėsmių.

- Kovosime už valstybės interesus. Sieksime, kad Astravo elektrinė būtų prižiūrima ES ir tarptautiniu lygiu. Priešinsimės „Nord Stream 2“ tiesimui. Sieksime, kad Lietuvos pozicija būtų atspindima tarptautinėse organizacijose.

- Liberalai pritaria, kad unikali Lietuvos geopolitinė padėtis ir istorinė patirtis – išskirtinė galimybė valstybei tapti matomos ir produktyvios užsienio politikos formuotoja. Taip pat Lietuva yra Baltijos jūros regiono narė, Vidurio Europos dalis, jungtis tarp Šiaurės ir Pietų bei Vakarų jungtis su Rytų šalimis.

- Liberalų sąjūdis mano, kad tik aktyvumas, liberalios demokratijos vertybių išlaikymas, atvirumas ir intensyvus bendravimas su partneriais leis Lietuvai lyderiauti regione ir kurti saugią, ekonomiškai ir kultūriškai turtingą aplinką visiems piliečiams.

informacinėje erdvėje, ES, NATO ir kitose tarptautinėse organizacijose.

- Plėsimė diskusijas su Šiaurės šalimis. Mums aktualūs Baltijos jūros taršos klausimai,

artimesnis bendradarbiavimas sprendžiant gynybos ir saugumo problemas, koordinuojant veiksmus žmogaus teisių apsaugos bei vystomojo bendradarbiavimo srityse.

- Stiprinsime konstruktyvų Lietuvos ir Lenkijos dialogą. Spręsimė abiem valstybėms svarbius saugumo klausimus, bendros istorinės ir kultūrinės atminties, ekonomikos ir infrastruktūros plėtrą.
- Išliksime atviri visaverčio dialogo su Rusija atnaujinimui. Tai darysime tik tuo atveju, jei pastaroji be išlygų gerbs tarptautinės teisės normas, žmogaus teises, valstybių apsisprendimo teisę ir jų teritorinį vientisumą.
- Kelsime Rusijos agresijos klausimus NATO

4. Astravo atominės elektrinės grėsmė - Lietuvos vidaus ir užsienio politikos prioritetas

Pirmąjį nesaugios Baltarusijos atominės elektrinės (AE) Astrave reaktorių planuojama paleisti jau šiemet. Vos 20 km nuo Lietuvos sienos nutolęs Rusijos-Baltarusijos inicijuotas politinis projektas kelia grėsmę Lietuvos gyventojų ir viso regiono saugumui dėl šių priežasčių:

- Astravo AE aikštelė parinkta vos 40 km nuo Vilniaus - neleistinoje vietoje, kuri yra pavojinga dėl galimų žemės drebėjimų.
- Baltarusija atsisakė pašalinti rimtus branduolinės saugos trūkumus, prieš paleisdama atominę elektrinę.
- Elektrinę planuojama paleisti neturint būtinojo avarinio rezervo: neturint šaltinio pagaminamos energijos pertekliui pašalinti, gali kilti rimta avarijos grėsmė.

Galimų Astravo AE grėsmių užkardymas privalo tapti Lietuvos vidaus ir užsienio politikos prioritetu. Todėl principingai laikysimės nuostatos, jog Astravo AE negali būti pradėta eksploatuoti, o tolesnė projekto plėtra privalo būti sustabdyta.

ir ES. Skatinsime valstybes partneres laikytis principingos pozicijos.

- Išlaikysime ir vystysime ryšius su Rusijos ir Baltarusijos pilietine visuomene. Nuolat akcentuosime žmogaus teisių ir demokratijos principų svarbą. Sieksime konstruktyvaus dialogo su svarbia Lietuvos prekybos partnere Baltarusija.
- Būsime tarpininkai tarp ES valstybių partnerių ir Rytų partnerystės valstybių (Ukrainos, Moldovos, Sakartvelo ir kt.). Sieksime greitesnės šių valstybių integracijos į ES. Skirsime ekspertinę ir finansinę paramą valstybėms ir visuomeninėms grupėms, pasirinkusioms demokratinį reformų kelią.

Dėl šių priežasčių, siekdami apsaugoti Lietuvos ir viso regiono gyventojų saugumą, nedelsiant imsime šių priemonių:

Vidaus politika:

- Laikysimės tvirtos pozicijos dėl elektros iš nesaugios Astravo AE nepirkimo ir Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės, kaip avarinio rezervo, Astravo AE nesuteikimo.
- Nepalaisime naujos, Lietuvai nepalankios trišalės Baltijos šalių metodikos dėl elektros iš trečiųjų šalių importavimo priėmimo.
- Sieksime papildyti Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo įstatymą nauju konstituciniu įstatymu dėl Baltarusijos branduolinės elektrinės keliamos grėsmės.
- Inicijuosime teisės aktus, kuriuose būtų apibrėžtos galimų avarijų Astravo branduolinėje elektrinėje padarinių likvidavimo Lietuvoje nuostatos bei nustatyta dėl parengiamųjų darbų jau dabar patiriamų išlaidų įvertinimo bei visos žalos kompensavimo tvarka ir sąlygos.
- Imsimės veiksmų, kad Baltarusija

kompensuotų Lietuvai išlaidas, susijusias su pasirengimu ir prevencija galimai avarijai

ES ir užsienio politika

- Tarptautiniu lygiu laikysimės politinės nuostatos blokuoti Europos Sąjungos iniciatyvas dėl susitarimo su Baltarusija (partnerystės prioritetų) pasirašymo, kol Baltarusijos branduolinės elektrinės statybos Astrave nebus nutrauktos ir atominė elektrinė uždaryta ir/ar projektas perkeltas į kitą vietą,
- Visomis politinėmis, diplomatinėmis ir ekonominėmis priemonėmis sieksime, kad Europos Komisija ir Europos Taryba išreikštų visišką solidarumą su Lietuva, pripažindamos, kad Baltarusijos atominė elektrinė kelia

5. Formuoti Europos užsienio ir saugumo politikos darbotvarkę

- Sieksime, kad Lietuva būtų aktyvi ES užsienio ir saugumo politiką formuojanti dalyvė. Remsime gilesnę ES ekonominę integraciją, ES vientisumo išlaikymą, ES institucijų stiprinimą, sutelkdami pastangas į ES vieningos rinkos galutinį sukūrimą.
- Skatinsime, kad ES ir NATO liktų atviros. Remsime naujas euroatlantines vertybes išpažįstančias nares, ypač Rytų partnerystės valstybes (Ukrainą, Moldovą, Sakartvelo ir kt.).
- Visuose daugiašaliuose ir dvišaliuose susitikimuose sieksime didesnio ES integralumo, vienybės ir solidarumo. Sieksime išlaikyti ES integralumą ir didinti valstybių narių solidarumą, nes suvokiame, kad ES silpnėjimas mažins ir Lietuvos saugumą ir gerovę.
- Plėsimė bendradarbiavimą su ES narėmis Lietuvai svarbiais klausimais.
- Skatinsime nuolatinį dialogą, nes tik nuo bendro dialogo kokybės priklauso Bendrijos ir

Astravo AE.

grėsmę, ir priimtų sprendimą, draudžiantį importuoti elektros energiją iš Baltarusijos Astravo AE (pirmojo reaktoriaus) į ES rinką.

- Sieksime, kad Lietuvos sąjungininkai įvestų sankcijas Astravo AE statytojui ir kitoms įmonėms bei tarpininkams, kurie dalyvauja statant ir prekiaujant „nešvaria“ Astravo AE energija.
- Sieksime iniciatyvos išstoti iš Vienos konvencijos dėl civilinės atsakomybės už branduolinę žalą, ribojančią galimų atlyginti nuostolių dalį, įgyvendinimo.

Lietuvos joje sėkmė.

- Pritarsime tiems ES diplomatijos žingsniams, kurie padės atverti naujas rinkas ir investicijas. Pritarsime ES ir JAV Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimui. Pritardami laisvosios prekybos susitarimams, vadovausimės demokratijos tarptautinės teisės ir žmogaus teisių principais.
- Palaikysime europinę skaitmeninę darbotvarkę ir jos įgyvendinimą ES teritorijoje. Nuo skaitmeninės visuomenės ir inovacijų tiesiogiai priklauso Europos valstybių ir jų piliečių saugumas ir gerovė.
- Dalyvausime euro stabilizacijos mechanizmų kūrimo procese. Sieksime didesnio bendrosios valiutos atsparumo, ieškodami geriausiai ekonominius ir socialinius poreikius atliepiančio balanso tarp rizikos padalinimo ir europinio bendros valiutos valdymo.

6. Aktyviai veikti globaliame pasaulyje

- Plėsimė Lietuvos strateginių partnerystės tinklą už Europos ribų. Atversimė naujas galimybes Lietuvai tarptautinėse organizacijose, ekonominėse ir kultūrinėse veiklose. Sieksimė dar labiau išplėtoti bendradarbiavimą su Lietuvos strategine partnere JAV saugumo, prekybos ir mokslo srityse. Vystysimė santykius su Izraeliu įvairialypio visuomenės saugumo, prekių ir paslaugų prekybos, paveldo išsaugojimo ir kultūros srityse.
- Sieksimė dar labiau sustiprinti ekonominius ir diplomatinis ryšius su Taivanu. Sieksimė įkurti nuolatinę Lietuvos atstovybę Taivane.
- Nepamiršimė ir Tibeto nepriklausomybės klausimo. Atvirai diskutuosimė ir kviesimė Tibeto lyderį Dalai Lama drąsiai lankytis Lietuvoje ir susitikti su visais šalies vadovais.
- Išliksimė patikimais sąjungininkais ir pagalbininkais kitoms šalims, teikdami joms humanitarinę pagalbą karinių konfliktų ir stichinių nelaimių atvejais. Didinsimė finansavimą vystomajam bendradarbiavimui, siekdami atitikti ES kriterijus (bent 0,33 proc. nuo BVP), plėsdami bendradarbiavimo veiklas

7. Įteisinti dvigubą pilietybę

Šiuo metu užsienyje gyvena šimtai tūkstančių Lietuvos Respublikos piliečių. Liberalų nuomone, užsienyje gyvenantiems Lietuvos Respublikos piliečiams būtina užtikrinti galimybes išlaikyti ir stiprinti ryšius su Tėvyne ir dalyvauti jos politiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime. Šiuo tikslu įteisinsimė dvigubą pilietybę, racionaliai pasitelkdami kaštų ir naudos analizes, skirsimė atitinkamą finansavimą Lietuvių bendruomenėms visame pasaulyje.

- Nesustosimė ir sieksimė dvigubos

per NVO įsitraukimą besivystančiuose regionuose, pirmiausia – ES Rytų ir Pietų kaimynystėse, akcentuodami liberaliosios demokratijos reformas ir žmogaus teises.

- Sieksimė, kad Lietuvoje būtų steigiamos tarptautinių organizacijų būstinės ir biurai. Stiprinsimė Lietuvos diplomatinį atstovybių trečiojoje šalyje pajėgumus, bendradarbiaudami su kitomis ES valstybėmis ir siekdami daug geresnio Lietuvos Respublikos piliečių bei ES narių verslo interesų atstovavimo.

- Investuosimė į diplomatinės tarnybos efektyvumą ir inovacijas. Peržiūrėsimė užsienio politikos prioritetus ir paramą skirsimė atsižvelgdami į kaštų bei naudos santykį, o taip pat – kad paramą gautų kuo įvairesnės nevyriausybines organizacijos, taip stengiantis plėsti jų įsitraukimą į vystomąją pagalbą.

- Nuosekliai prisidėsime prie klimato kaitos stabdymo programų. Informuosimė visuomenę Lietuvoje apie grėsmes, susijusias su klimato kaita ir darančias įtaką karinėms, ekonominėms ir socialinėms krizėms.

pilietybės įteisinimo. Kiekvienas lietuvių kilmės asmuo turi prigimtine teisę būti Lietuvos valstybės pilietis ir naudotis visomis pilietybės suteikiamomis naudomis.

- Aktyviai ginsimė Lietuvos piliečius ir jų teisėtus lūkesčius ES valstybėse narėse ir visame pasaulyje. Investuosimė į diplomatinės tarnybos efektyvumo didinimą ir konsulinių paslaugų gyventojams prieinamumą užsienyje ir Lietuvoje. Sieksimė, kad dviguba pilietybė būtų ne tik dokumentas, tačiau ir tvarūs ryšiai tarp emigracijoje ir Lietuvoje gyvenančių lietuvių.

8. E-demokratija tarpusavio saitams išlaikyti

- Demonstruosime politinę valią žengti į e-demokratijos amžių. Šiuolaikinės technologijos suteikia visas galimybes Lietuvos Respublikos piliečiui, kad ir kurioje pasaulio dalyje jis būtų, dalyvauti demokratinuose valstybės valdymo procesuose.
- Pratęsimė „Globalios Lietuvos“ iniciatyvą.

9. Kultūrų dialogas – kryptingai ir intensyviai

Liberalai pastebi, kad Lietuvos meno ir mokslo potencialas iki šiol nėra pakankamai vertinamas, produktyviai išnaudojamas Lietuvai garsinti. Kūrybinės veiklos per menkai įtraukiamos į tarptautines Lietuvos pastangas didinti šalies patrauklumą. Neišnaudojama tai, kad menas yra veiksmingas instrumentas demokratinų vertybių perdavimui, tolerancijos ir taikos sklaidai tarptautinėje arenoje.

- Liberalų sąjūdis tiki, kad Lietuvos menas ir mokslas yra pajėgūs būti Valstybės interesų stiprintojais tarptautinėje arenoje ir turi būti daug dažniau bei aktyviau įtraukiami į užsienio politikos lauką, tarptautinės bendruomenės dialogą.
- Organizuosime Lietuvos pristatymus užsienyje. Režisieriniuose renginiuose ir reklamose Lietuvą pristatysime kryptingai ir intensyviai. Kalbėsime apie jos gyvybingą ir atvirą dialogui kultūrą, remsime galimybių

Pritaikysime ją kintantiems užsienyje gyvenančių lietuvių poreikiams, skirdami iniciatyvai adekvatų, racionaliai naudojamą finansavimą ir daug aktyviau įtraukdami tautiečius į ekonominės ir kultūrinės diplomatijos procesą.

mokytis lietuvių kalbos bet kurioje pasaulio vietoje projektus.

- Įgyvendinsime Lietuvos kultūros vertybių grąžinimo programas. Grąžinsime kuo daugiau Lietuvos kilnojamų kultūrinių ir istorinių vertybių, dėl įvairių istorinių aplinkybių vis dar esančių svetur.
- Įsteigsime ilgalaikes Lietuvos Vyriausybės stipendijas užsienio mokslininkams ir menininkams, norintiems vykdyti meno ir mokslo projektus Lietuvoje. Bendradarbiausime kultūros ir kūrybinių industrijų srityje su visomis suinteresuotomis šalimis, stiprindami nacionalinės kultūros sklaidą.
- Kursime „gyvąją atmintį“ Lietuvoje. Sieksime komunizmo ir nacizmo bei kitų pasaulyje veikusių totalitarinių režimų aukų istorinės atminties įtvirtinimo ir išsaugojimo, tinkamo tarptautinio šių režimų įvertinimo.

XV. TAUTINIŲ BENDRIJŲ KONSTITUCINĖ SVARBA

Pagrindiniai siekiai:

1. Sieksime, kad tautinių bendrijų atstovai jaustųsi pilnaverčiais Lietuvos piliečiais.
2. Kiekvienas Lietuvos pilietis yra visateisis Lietuvos valstybės šeimininkas ir yra laisvas rinktis savo tautybę ir religiją.
3. Sudarysime sąlygas, kad tautinių bendrijų vaikai ir jaunimas, kaip ir visi kiti Lietuvos vaikai, turėtų vienodas galimybes įgyti kokybišką išsilavinimą, galėtų rinktis perspektyvias studijų programas.
4. Skatinsime suaugusių žmonių lietuvių kalbos mokymąsi, kad visi turėtų vienodas galimybes integruotis į valstybės gyvenimą, gauti aukštesnes pajamas, suprasti aktualią informaciją.
5. Užtikrinsime, kad tautinių bendrijų vaikai švietimo įstaigose galėtų mokytis savo gimtosios kalbos.
6. Įteisinsime, kad gausiai gyvenamose tautinių bendrijų vietovėse įstatymo nustatyta tvarka ir atvejais vietovardžiai ir gatvių pavadinimai galėtų būti dvikalbiai.
7. Įteisinsime, kad LR piliečio pasirinkimu, įstatymo numatyta tvarka, asmens tapatybės dokumentuose jo vardas ir pavardė būtų rašomi lotyniškos abėcėlės rašmenimis.
8. Užtikrinsime, kad tautinės bendrijos gautų pakankamą finansavimą kultūriniais, pilietiniams projektams.
9. Konsultuodamiesi su tautinių bendrijų bendruomenėmis, priimsime nustojusio galioti Tautinių mažumų įstatymo naują versiją.
10. Užtikrinsime „spalvos“ ir „kilmės“, kaip diskriminacijos pagrindų, atsiradimą Lygių galimybių įstatyme bei Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.

Lietuvos valstybė vertina, saugo ir puoselėja Lietuvos tautinių bendrijų istorinį ir kultūrinį paveldą ir siekia padėti išlaikyti istoriškai ir naujai susiformavusių tautinių bendrijų įvairovę kaip Lietuvos valstybės neatsiejamą dalį. Daugiatautė Lietuva yra patraukli valstybė investicijoms, nes čia vis dar besikuriantys paslaugų centrai vertina žmonių gebėjimą kalbėti keliomis kalbomis bei greitai išmokti naujas kalbas. Be to, kultūrų įvairovė praturtina visuomenę.

1. Pilnavertės galimybės švietimo sistemoje

- Sudarysime sąlygas tautinių bendrijų vaikams ir jaunimui gauti kokybišką išsilavinimą, rinktis perspektyvias studijų programas lygiomis teisėmis su visais.
- Užtikrinsime tautinių bendrijų vaikams skirtų šiuolaikiškų mokymosi priemonių atitikimą ugdymo programai. Užtikrinsime, kad tautinių bendrijų vaikai švietimo įstaigose galėtų mokytis savo gimtosios kalbos. Į visų Lietuvos mokyklų švietimo programas

Kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis yra visateisis Lietuvos valstybės šeimininkas ir yra laisvas rinktis savo tautybę ir religiją.

Liberalų sąjūdis plės tautinių bendrijų galimybes sėkmingai integruotis, padės tautines bendrijas apsaugoti nuo asimiliacijos. Sieksime, kad tautinių bendrijų atstovai jaustųsi pilnaverčiais Lietuvos piliečiais.

įtrauksime Lietuvos tautinių bendrijų istoriją, skatinsime kalbėti apie Lietuvos valstybės kultūrinę įvairovę.

- Užtikrinsime, kad Lietuvos tautinių

2. Pavardžių ir gatvių pavadinimų rašymas

- Įteisinsime, kad LR piliečio pasirinkimu įstatymo nustatyta tvarka LR asmens tapatybės dokumentuose jo vardas ir pavardė būtų rašomi lotyniškos abėcėlės rašmenimis. Užtikrinsime, kad Lietuvos įstatymai atitiktų teismų praktiką, ir asmenims, norintiems rašyti nelietuviškos kilmės vardus dokumentuose,

3. Tautinių bendrijų finansavimas

- Užtikrinsime, kad tautinės bendrijos gautų pakankamą finansavimą kultūriniais, pilietiniams projektams. Užtikrinsime, kad papildomas finansavimas būtų skiriamas savivaldybėse, kurios geriausiai žino bendruomenių poreikį. Sieksime, kad per finansavimo priemones tautinės bendrijos galėtų išsaugoti savo tautinį tapatumą. Skatinsime pilietinio ugdymo iniciatyvas bei tautinių mažumų kultūrinės programos, skirdami didesnę dėmesį Pietryčių Lietuvos poreikiams.

4. Kalba

- Skatinsime suaugusių žmonių lietuvių kalbos mokymąsi, kad visi turėtų vienodas galimybes integruotis į valstybės gyvenimą, gauti aukštesnes pajamas, suprasti Lietuvos gyventojams skirtą informaciją. Sieksime, kad informacija pasiektų Lietuvos piliečius, nemokančius lietuvių kalbos, jiems suprantama kalba iškabose, reklamose, skrajutėse, laikraščiuose ir televizijoje.

bendrijų savaitgalinės mokyklos galėtų veikti pagal poreikį prie kiekvienos savivaldybės, sumažindami biurokratinę naštą joje dirbantiems savanoriams.

būtų galima tai padaryti išvengiant teisminių procesų.

- Įteisinsime, kad tautinių bendrijų gausiai gyvenamose vietovėse įstatymo nustatyta tvarka ir atvejais vietovardžiai ir gatvių pavadinimai galėtų būti dvikalbiai.

- Užtikrinsime, kad Lietuvos tautinės bendrijos galėtų mokyti vaikus savaitgalinėse mokyklose, tam skirdami finansavimą. Skatinsime, kad savivaldybės bendradarbiautų su tautinėmis bendrijomis ir prisidėtų prie jų kultūros išsaugojimo, pagal poreikį suteikdamos patalpas veikloms. Mažinsime tautinių bendrijų finansavimo biurokratinę naštą – mažinsime ataskaitų įvairioms institucijoms teikimą, jeigu bendruomenės metinės pajamos neviršija 5 000 eurų.

Skirsime papildomą paramą lietuvių kalbos mokymui ir kultūros pažinimui.

- Užtikrinsime, kad verslas nedraudžiamai galėtų skleisti savo reklamą ir kitomis kalbomis. Užtikrinsime, kad Lietuvos tautinės bendrijos galėtų kreiptis į Lietuvos institucijas savo gimtąja kalba. Užtikrinsime teisės aktų vertimą į skaitlingų Lietuvos tautinių bendrijų kalbas.

5. Tautinių bendrijų įstatymas

- Konsultuodamiesi su tautinių bendrijų bendruomenėmis, priimsime nustojusio galioti Tautinių mažumų įstatymo naują versiją arba pataisysime kitus teisės aktus, susijusius su

6. Teisinė pagalba

- Užtikrinsime neapykantos nusikaltimų tautiniu pagrindu pripažinimą ir tyrimą. Sieksime šviesti žiniasklaidą, kad būtų atsisakoma minėti Lietuvos piliečių tautybę neigiamame kontekste ir tokiu būdu neskatinę susipriešinimo bei atskirties visuomenėje. Užtikrinsime, kad tautinių bendrijų padėtį Lietuvoje atspindėtų išsami statistika apie asmenų naudojimąsi

tautinėmis bendrijomis (pvz. kalbos, švietimo ir kt.), kuriuose nekalbama apie tautines bendrijas ir joms aktualius tapatybės išsaugojimo klausimus.

ekonominėmis ir socialinėmis teisėmis.

- Užtikrinsime pakankamą Seimo kontrolierių įstaigos bei Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos finansavimą. Užtikrinsime „spalvos“ ir „kilmės“ kaip diskriminacijos pagrindų atsiradimą Lygių galimybių įstatyme bei baudžiamajame kodekse.

XVI. MIGRACIJOS POLITIKA

Pagrindiniai siekiai:

1. Lietuva – pasauliui atvira, inovatyvi ir saugi valstybė, kurioje laukiamas kiekvienas, norintis dirbti ir kurti darnoje su Lietuvos visuomene.
2. Užsieniečiai darbuotojai nėra tik pigus darbo jėgos resursas, tai – žmonės, kuriems privalo būti užtikrintos jų teisės į tinkamas darbo sąlygas ir žmogiškąjį orumą.
3. Kursime darbdavių poreikius atitinkančią aiškią ir paprastą ekonominės migracijos politiką.
4. Kursime visapusiškos užsieniečių integracijos sistemą ir jos įgyvendinimą vietos savivaldos lygmeniu.
5. Užtikrinsime migracijos sistemų gebėjimą lanksčiai prisitaikyti prie besikeičiančių socio-ekonominių sąlygų ir atsparumą hibridinėms grėsmėms ir migrantų antplūdžiui.
6. Kursime išmanią Lietuvos užsienio politiką, kurioje Lietuvos tarptautiniai įsipareigojimai derinami su Lietuvos visuomenės interesais ir lūkesčiais.
7. Liberalų sąjūdis siekia plėtoti dialogą su Rytų partnerystės šalimis, todėl siūlo su šiomis valstybėmis sudaryti dvišales sutartis dėl darbo jėgos judėjimo ir darbuotojų teisių apsaugos.
8. Nepritariame privalomam prieglobsčio prašytojų persikirstymui tarp ES šalių, nes tai paneigia žmogaus, migranto teisę spręsti dėl savo ateities, supriešina atvykėlius su priimančiomis bendruomenėmis.
9. Užtikrinsime, kad valstybės įstaigos parengtų gaires, rekomendacijas, teiktų kitokią pagalbą, kad Lietuvoje būtų sukurta veiksminga užsieniečių integracijos infrastruktūra.
10. Numatysime konkrečias priemones, kurios Lietuvoje gyvenantiems užsieniečiams leis lengviau integruotis ir tapti pilnaverčiais visuomenės nariais.

Per pastaruosius kelerius metus Lietuva ženkliai supaprastino imigracijos procedūras ir tapo pigios darbo jėgos iš trečiųjų šalių traukos šalimi. Dėl to visuomenėje atsirado iki tol nematytų prekybos žmonėmis ir išnaudojamo darbo apraiškų.

Liberalų sąjūdis pasisako už tai, kad migracijos politika padėtų verslui ir investuotojams plėtoti verslą Lietuvoje ir kurti dar daugiau darbo vietų, tačiau kartu pabrėžia, kad užsieniečiai darbuotojai yra ne pigus resursas, o žmonės, kuriems privalo būti užtikrintos jų teisės į tinkamas darbo sąlygas ir žmogiškąjį orumą.

Siekiant pritraukti aukštos kvalifikacijos užsieniečių, talentų ir juos išlaikyti Lietuvoje,

būtina taikyti ne tik paprastas ir aiškias imigracijos procedūras, bet ir turėti užsieniečiams pritaikytą infrastruktūrą, leidžiančią jiems įsilieti į visuomeninį gyvenimą. Todėl liberalai kurs veiksmingą užsieniečių integracijos politiką, kurioje svarbus vaidmuo teks savivaldybėms.

Migracijos politika yra ir svarbus užsienio politikos instrumentas. Liberalai sieks, kad šiuo instrumentu būtų naudojamosi išmaniai ir atsakingai, atsižvelgiant visų pirma į Lietuvos piliečių interesus.

Lietuva – pasauliui atvira, inovatyvi ir saugi valstybė, kurioje laukiamas kiekvienas, norintis dirbti ir kurti darnoje su Lietuvos visuomene.

1. Ekonominė migracijos politika

Nepaisydami gerėjančių gyvenimo sąlygų Lietuvoje jos piliečiai ir toliau palieka šalį, todėl atsilaisvinančias darbo vietas užpildo užsienio piliečiai.

Valstybė turi sudaryti sąlygas darbdaviams pritraukti trūkstamos darbo jėgos iš užsienio. Liberalai siūlo aktyviau išnaudoti Lietuvos diplomatinės atstovybes užsienyje, specialiuosius komercijos atašė, įvairias dvišalio bendradarbiavimo platformas, kad Lietuvos darbdaviams būtų lengviau susirasti kvalifikuotų darbuotojų trečiojoje šalyje.

Kol daugiau piliečių iš Lietuvos išvyksta nei atvyksta, nėra prasmės taikyti darbo rinkos testų. Suteikime verslui atsakomybę pačiam spręsti, ar į laisvą darbo vietą įmanoma įdarbinti Lietuvos pilietį ar ne. Kartu liberalai pasisako prieš bet kokias valstybės nustatomas kvotas darbo jėgai iš užsienio, nes dirbtinis darbo pasiūlos ir paklausos reguliavimas tik iškreips natūralią atlyginimų dinamiką.

Šiuo metu Lietuvoje gali dirbti tik kvalifikuoti darbuotojai, o nekvalifikuoti gali atvykti tik keliems mėnesiams dirbti sezoninius darbus. Tačiau įvairiuose sektoriuose pradeda trūkti ir nekvalifikuotų darbuotojų, pagalbinių darbininkų, kurių darbas nėra sezoninio pobūdžio. Liberalai mano, kad laikas atverti darbo rinką ir nekvalifikuotiems darbuotojams iš

2. Užsieniečių integracijos politika

Daugėjant į Lietuvą atvykstančių užsieniečių, būtina turėti veiksmingų ir užsieniečių išsilavinimo lygį atitinkančių instrumentų, kurie užsieniečiams leistų tapti pilnaverte visuomenės dalimi:

- Nemokamų ar pigių lietuvių kalbos kursų ir suaugusiems pritaikytų lietuvių kalbos

užsienio, kartu atidžiau prižiūrint šių darbuotojų gyvenimo ir darbo Lietuvoje sąlygas.

Lietuvos darbo rinką tikslinga saugoti tik tada, kai joje yra vietinės darbo jėgos, kuri ieškosi darbo. Jeigu vietinės darbo jėgos nėra, bet kokio darbo rinkos testo taikymas tampa butaforine verslą apsunkinančia procedūra. Siūlome nustatyti lanksčią ir greitai pakeičiamą darbo rinkos testo nustatymo ir atšaukimo tvarką:

- Darbo rinką stebintiems institucijoms nustačius, kad vietinė darbo rinka negali patenkinti darbdavių poreikių, panaikinamas darbo rinkos testas. Tokiu atveju jokiems darbuotojams iš užsienio nereikia įsigyti nei leidimų dirbti, nei sprendimų dėl užsieniečių atitikties darbo rinkos poreikiams; išnyksta poreikis naudoti trūkstamų profesijų sąrašus, kurių dabar yra netgi du.
- Nustačius, kad dėl užsieniečių darbuotojų vietos darbuotojams darosi sunku susirasti darbą, grąžinamas darbo rinkos testas.
- Pasitikint Lietuvos darbdaviais kartu turi būti naudojami esami valstybiniai darbdavių kontrolės ir sankcijų nesąžiningiems darbdaviams taikymo mechanizmai, kad Lietuvos verslas neįgytų vergvaldžio reputacijos ir nepakenktų tarptautiniam Lietuvos įvaizdžiui.

vadovėlių;

- Pagalbą susirasti gyvenamąjį būstą;
- Klubų, visuomeninių centrų ar kitokių erdvių, leidžiančių užsieniečiams susipažinti su vietos bendruomenėmis;
- Mokyklų, mokančių dirbti su kitataučiais, turinčių išlyginamųjų klasių;

- Specialių kursų, leidžiančių pasiruošti įsilieti į Lietuvos darbo rinką moterims namų šeimininkėms, ilgalaikiams bedarbiams;
- Kultūrinį orientavimą ir informavimą;
- Psichologo pagalbą prievartą ir smurtą patyrusiems pabėgėliams, prekybos žmonėmis aukoms, nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams.

Svarbus vaidmuo teikiant šias paslaugas tenka savivaldybėms, nevyriausybinėms organizacijoms, pilietinei visuomenei, darbdaviams, profsąjungoms.

Ypač daug dėmesio svarbu skirti pirmiesiems užsieniečio žingsniams Lietuvoje. Į Lietuvą atvykę gyventi talentai, investuotojai turi rasti juos priimti pasirengusį viešųjų įstaigų tinklą, užsieniečių poreikiams pritaikytas viešąsias paslaugas. Užsieniečių pritraukimu

3. Migracijos politika – užsienio politikos dalis

Lietuva, būdama patikima partnerė tarptautinėje arenoje, privalo laikytis tarptautinių įsipareigojimų žmogaus teisių apsaugos, prieglobsčio, vystomojo bendradarbiavimo srityse.

Reikšdama solidarumą su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis ir palaikydama Europos Sąjungos užsienio politiką, Lietuva turi įgyvendinti bendras priemones migracijos srityje. Tačiau įgyvendinamos turi būti tokios priemonės, kurios labiausiai padeda siekti užsibrėžtų tikslų, ir tokia apimtimi, kokia priimtina Lietuvai.

2015 m. migracijos krizės patirtis rodo, kad prieglobsčio prašytojų paskirstymas po Europos Sąjungos valstybes nedavė siektų rezultatų – priešingai, paskatino kurtis nelegalius migrantų gabentojų tinklus ir sukėlė tolimesnes migrantų antplūdžio bangas ir antrinius migrantų judėjimus Europos Sąjungos viduje. Todėl,

užsiimančios įstaigos turi ne tik pakviesti juos atrasti Lietuvą, bet ir padėti įsikurti, jaustis laukiamais Lietuvoje.

- Užtikrinsime, kad valstybės įstaigos parengtų gaires, rekomendacijas, teiktų kitokią pagalbą, kad Lietuvoje būtų sukurta veiksminga užsieniečių integracijos infrastruktūra.
- Kartu pakelsime integracijos lygio kartelę užsieniečiams, norintiems tapti nuolatiniais Lietuvos gyventojais ar Lietuvos piliečiais. Nustatysime aukštesnį lietuvių kalbos mokėjimo lygį, o Konstitucijos pagrindų egzaminą papildysime klausimais apie Lietuvos kultūrą, papročius, visuomeninio elgesio normas. Naujieji Lietuvos piliečiai turi mokėti bendrauti valstybine kalba ir laisvai jaustis visuomeniniame gyvenime.

siekiant padėti nuo migrantų antplūdžio kenčiančioms Europos Sąjungos ir kaimyninėms valstybėms, būtina stiprinti šių valstybių gebėjimus ir pajėgumus registruoti migrantus, juos išlaikyti ir efektyviai grąžinti į kilmės valstybes tuos, kuriems prieglobsčio nereikia. Negalima pritarti jokiai privalomam prieglobsčio prašytojų persikirstymui tarp Europos Sąjungos valstybių, nes tai paneigia žmogaus, migranto, teisę spręsti dėl savo ateities, supriešina atvykėlius su priimančiomis bendruomenėmis.

- Mūsų nuomone, Lietuva, reikšdama solidarumą su kitomis Europos valstybėmis, turi sutikti persikelti tik tuos prieglobsčio prašytojus, kurie patys nori gyventi Lietuvoje ir yra pasiryžę priimti Lietuvos visuomeninio gyvenimo normas. Todėl, įgyvendinant pabėgėlių perkėlimo programas, ypač daug dėmesio turi būti skiriama išankstiniam kultūriniam migrantų orientavimui.

- Liberalų sąjūdis siekia plėtoti dialogą su Rytų partnerystės šalimis, todėl siūlo su šiomis valstybėmis sudaryti dvišales sutartis dėl darbo jėgos judėjimo ir darbuotojų teisių apsaugos.

- Mes sutinkame, kad svarbus paramos demokratijai kaimyninėse valstybėse elementas – tai prieglobsčio suteikimas politinį persekiojimą patiriantiems užsieniečiams. Lietuvoje taikomi Europos Sąjungos lygiu harmonizuoti tarptautinės apsaugos statusai

ne visais atvejais leidžia apsaugoti tuos asmenis, kuriuos Lietuva nori globoti dėl politinių sumetimų ar nacionalinių interesų, todėl siūlome įvesti nacionalinį politinį apsaugą teiktų ir atšauktų politikai (pavyzdžiui, vidaus reikalų ministras Prezidento ar užsienio reikalų ministro siūlymu), kurie priimtų politinę atsakomybę už tokį statusą gavusius asmenis.

Lietuvos Respublikos
liberalų sąjūdžio

GALIMYBIŲ LIETUVOS PROGRAMA

2020

Seimo
rinkimai

